

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

NECATİ
CUMALI

Tütün Zamanı I

ZELİŞ

Cumhuriyet
Kitapları

Roman

21. BASKI

Neerun

ZELİŞ

-Munis Faik Ozansoy'a-

NECATİ CUMALI

Tütün Zamanı I

ZELİŞ

YAYIN KURULU

Emre KONGAR (Başkan), Ataol BEHRAMOĞLU, Doğan HIZLAN,
Egemen BERKÖZ, Hikmet ÇETİNKAYA, Turhan GÜNAY

YAYIN YÖNETMENİ

Zeynep ATAYMAN

KAPAK RESMİ

Mahmut KARATOPRAK

KAPAK/GÖRSEL DÜZENLEME

Haydar BEY

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ

Serpil ÜNAY

BASKI

Kurtiş Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

DAĞITIM

21. Baskı: Aralık 2006

Çağ Pazarlama A.Ş.

Prof. Nurettin Mazhar Öktek Sk.

No:2 34381 Şişli - İstanbul

Tel : (0212) 343 72 74

Faks: (0212) 343 72 65

ckk@cumhuriyet.com.tr

www.cumhuriyetkitaplari.com

Yayın Hakları Cumhuriyet Kitapları'na aittir.
Tanıtım amacı dışında izinsiz alıntı yapılamaz.

GİRİŞ

YEDİ TEPE ÜSTÜNDE KÜÇÜK BİR ŞEHİR

İzmir Körfezi'nin görünüşü, haritada, üç yanını saran karalar arasına sokulmuş bir çizmeyi hatırlatır. İnsan sayısı on bini yeni aşan Urla ilçesi, bu çizmenin topuğu ile tabanı arasında kalan oyuk içine düşer.

Beşparmak Dağları'nın İzmir'in gerisine inen kolu, doğusunda, sınırları dışında, Urla'nın çok uzaklarında kalır; batısında da hemen bir bu kadar uzaklardan Karaburun Dağları geçer. Bu iki dağ silsilesi arasında diklemesine uzanan İzmir Körfezi'nin dip kıyıları ilçenin baştan başa kuzey sınırlarını kuşatır. Urla toprakları körfezin bu kıyısındaki kumsal düzlüklerden başlar, az önce andığımız iki dağ silsilesi arasından güneye doğru, dalgalı bir şekilde yükselip alçalarak, küçük tepeler, boyunlar üzerinden taşar, bir ara bazı yerlerde iki yüz, iki yüz elli metre yükseklikler kazandığı olur, sonra gene yükseldiği gibi yavaş yavaş alçalarak, küçük tepeler, boyunlar üzerinden, ilçenin güney sınırlarına, oradan Ege Denizi'ne iner.

İlçe merkezi, kıyıda küçük bir liman bırakarak denizden dört kilometre içeriye çekilmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana önemini yitiren, önemini yitirdiği ölçüde de zamanla bakımsız kalıp bozulan bu küçük limanın açıklarında, Urla'nın İstanbul'unakilere benzetebileceğimiz takımadaları vardır. Limanın hemen batısında başlayan ağaçlık yeşil bir yarımada, bu adacıkların yanı sıra İzmir Körfezi'nin içlerine doğru uzanır, böylelikle ilçenin batı, kuzeybatı sınırları da bu yarımadaanın arka kıyılarında, yeniden denize ulaşmış olur.

Kıyıdaki düzlükler boyunca uzanan sebze bahçeleri, otlaklar, içirilere doğru az ilerleyince yerlerini bağlara, bağlara komşu, dinlendirilerek iki yıl tütün, bir yıl tahıl ekilen hareketli tarlalara bırakır. Kıynın kuzey rüzgârlarına kapalı kıvrımlarında karşılaşılan tektük naren-

ciye bahçelerine karşılık, açıklıklarda zeytinlikler, tarlalar, bağlar arasına son derece sık dağılmış çeşitli meyveli ağaçlar görülür. Ekilebilir yerlerin sona erdiği cebel arazide önce gittikçe sıklaşan zeytinlikler, tepelere doğru, palamutluklar, çamlıklar arasında kaybolur.

Kentlerin, iklim koşulları, coğrafya, fizik özellikleriyle insanları arasında yakınlıklar bulunduğu çoklukla kabul edilen bir görüştür. Bu bakımdan dikkat edilirse, Urla'nın coğrafya fizik özelliklerinin öbür Akdeniz şehirlerine yakınlığı ya da uzaklığı ölçüde, Urlalılarla öbür Akdeniz şehirlerinin insanları arasında da benzerlikler, ayrılıklar bulunabilir.

Örneğin Ege Denizi'nin daha güneyinde, İstanköy kıyılarında, dağlar dik yamaçlar halinde denize iner, ekilebilir topraklar azalır. Bu durum, bu kıyıda yaşayanları kendiliğinden denize doğru iter. Ekmeğini denizden kazanan insanla, karadan kazanan insanı, sokakta yürürlerken arkadan görseniz ayırabilirsiniz. Biri oltaya vuran bir balığı kaçırmamak, yelkenleri birdenbire altüst eden bir rüzgârı önlemek için hazır gibidir. Öbürü kazmayı daha derine indirebilmek için hız almıyormuşçasına yere kuvvetle basa basa yürür.

Doğal koşullar, üzerinde yaşayanları, Urla'da, geniş kıyıları, baştan başa ekilmeye elverişli toprakları ile ekmeklerini kazanmak için tutacakları yolu seçmekte, denizle kara arasında özgür bırakmış gibidir. Her yeni yetişen, bu seçimde çokluk babadan kalma bir tarla yahut bir kayığın etkisine uyar. İnsan sayısına göre ekilebilir toprakların yeterliği, üstelik de bu toprakların küçük parçalar halinde dağılmış bulunması, herkesi bir dereceye kadar toprağa bağlar. Hattâ kıyı köylerinde balıkçılıkla rençperliği birleştiren köylülerle karşılaşılır.

Dağlar çok uzaklarından geçtikleri için, gözlerinin görebildiği kadar bakışlarının önü açık halk, Urla'da, o dört yanı dağlarla çevrili kentlerde duyulan boğucu kasvet duygusunun yabancısıdır. Dört yanı dağlarla kuşatılmış yerlerde dağlar, bakışlarının karşısına dikildikleri kimselerin önünü keser gibidir. Bu gibi yerler halkının günlük yaşayışlarında verdikleri her kararda, dağların cesaret kırıcı karışması görülür. Dağların ardı bilinmez, dağların ardı korkular, tehlikelerle dolu gelir onlara. Sonunda uysal, atılma gücünden yoksun olur, akılla-

rından geçeni kolay kolay açığa vurmazlar. Urla gibi, dört yanı açık şehirlerin halkı da aksine, ta çocukluklarından başlayarak denizle göğün uzaklarda bir çizgi halinde görüldüğü yerden geçen gemilerin, baharda gelip güz başlarında dönen yaban ördeklerinin, turna sürülerinin, yükseklerde gide gide kaybolan bir bulutun, çağırışını duya duya büyür; kuş gibi, bulut gibi hercai huylu, özgür olur, yüreklerinde en küçük

Kasabanın kimin tarafından, ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmiyor. Halk arasında yaygın bir söylentiye göre ilçe merkezi bir vakitler şimdi bucak olan Kilizman (eski adıyla Klazomen) iken sonradan Urla'ya geçmiştir.

Çok eski uygarlıklardan beri bu topraklarda kalabalık bir insan sayısının, yaşamın varlığı bazı mutlu sonuçlar doğurmuştur. Nasıl dağların dik yamaçlarına, tepelerine kadar toprağın insan eli değmedi bir parçasını göremezsiniz, en tenha, en unutulmuş bir dağ köyünde bile hâlâ yaşayan öyle bir görgü, öyle derin bir kültürün izleriyle karşılaşsınız ki, bu olayı, bu yerlerin zengin bir tarihe sahne olmasından başka bir sebebe dayanarak açıklamamız olanaksızdır. Bellidir ki bu yarımadada sürelerini dolduran çeşitli uygarlıklar, kavimler birbirlerine yarattıkları büyük dinlerin, mezheplerin, düşünce okullarının ürünlerini devrederek son bulmuşlar, bu yerlerin halkı da böyle bir kültürün mirasını

Kurtuluş Savaşı'na kadar insan sayısı elli bine yaklaşan bir kentmiş Urla. Halkının büyük çoğunluğu yerli Rumlardan oluşurmuş. Urla'nın yaşlıları, yerli Rumlarla birlikte bir arada çok iyi geçindiklerini anlatırlar. Bu yaşlılardan birine aradaki ırk, din ayrılıklarının geçimsizliklere yol açıp açmadığını soracak olursanız, "O da neden?" der size: "Onlar da bizim gibi kendilerini Urlalı bilir, Urlalı sayardı, bizden ayırmazlardı! Herkesin kendi dini kendine! O herkesin kendi bileceği şey!"

Bu kısa, hu açık, bir iki cümle içinde beliren son derece laik, geniş bir hoşgörülüğe dayanan görüşün sahihi, elhetteki ilkel bir toplumun adamı olamaz. Onun bazen şöyle bir örnek de gösterdiği olur: Eski hukuk düzenimiz, toprakla üstünde yetişen ağaçlara ayrı ayrı kimi-

selerin sahayı olabileceğini kabul ettiğinden, çoklukla bağ ya da tarla ile üstündeki zeytinlerin sahibi ayrı olur, bağın sahibinin Türk, zeytinlerin sahiinin Rum olduğu ya da bunun aksi sık sık görülürmüş. Ama böyle de olsa, ne Türkün Rumun zeytinine ne de Rumun Türkün bağına, en küçük bir zarar verdiği duyulmazmış. Arada sırada bazı aşk hikâyelerinin, bir Rum kızının bir Türkü sevmesinin, iki tarafın yakınlarının rahatını kaçırdığı olurmuş, hepsi o kadar...

Her yanını bağlar, bağların bitiminde yükselen tepeleri zeytinlikler kapladığı için, dağlarından yağ, ovalarından bal akar diye anlatırlarmış eskiden Urla'yı. Öylesine zengin, öylesine bayındır bir kentmiş ki, çarşısında gezer gezer, yüzü gülmeyen kimseyle karşılaşmazsınız. Sokak aralarından geçerken evlerden piyano sesleri gelir, bağ yıllarını sabah akşam Türkçe Rumca türküler, kitara, laterna sesleri doldururmuş. Lise karşılığı jimnazını bitiren Rum gençleri çoklukla öğrenimlerini Paris'te, sultanisini bitiren Türk gençleri İzmir İdadisi'nde tamamlarlar, sonra Urla'ya dönerlermiş. Dışarıya gönderdiği, dışardan getirttiği malları, araya İzmirli tüccarları katmadan, küçük limanından kendi yollar, kendi karşılar; çıkan kitaplardan tutun, giyim kuşama kadar Batı'daki her yeniliği, her yerden daha önce Urla'nın yurda soktuğu olurmuş.

Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında Yunan işgaline uğrayınca, işgal ordularının ardından birtakım serüven düşkün, ipsiz sapsız kimseler gelmiş Urla'ya. Yerli Rumlar arasında o güne kadar zararsız gibi görünen bazıları da bunlar gelince, yüz bulup bunlara uymuşlar, hep birden başlamışlar kimin tarlasında kimin bağında gözleri varsa curnal etmeye. Rumluk Türklük ayrılığı bundan sonradır çıkmış ilçe halkı arasında ortaya. Ama "Çok kişi değillerdi, sayıları parmakla gösterilirdi bu gibilerin" diye anlatırlar Urla'nın yaşlıları. Hatta yerli Rumların büyük çoğunluğu açıktan açığa Venizelos'un sömürgeci politikasına karşıymışlar. Curnalcıların düzenlerine, iftiralarına karşılık, her zaman bizden yana tanıklık etmişler.

Fakat savaş hali bu! Kim söyler, kim dinler? O ana baba günlerinde Rumun Venizelosçu olanıyla olmayanını birbirinden ayıracak kim? Curnalcılar bütün fesatlıklarını Rum topluluğu adına, kendi çı-

karlarını Rum topluluğu çıkarına yaptıklarını dölamişlar her zaman-ki gibi dillerine. Araya giren garazlar, kinler, zamanla topluluk adına kökleşmiş.

Afyon'dan İzmir'e doğru saldırıya geçen ordularımızın utku haberleri, anavatanının öksüz kentlerinden her gün birkaçının kurtuluş ordularını karşılamak, o orduların saflarında, akşam karanlıklarında sınırdan kaçırdığı çocuklarının dönüşlerini kutlamak için yollara döküldüğü duyulunca yerli halkı birbirine katan savaş kundakçıları en son ne kötülük yapabileceklerini şaşırmışlar. Suçu günahı olmayanı, dostunu komşusunu görmüş, vedalaşmış, helallik dilemiş, Urla'dan öyle ayrılmış. Giderken beraberinde götüremeyeceği bir sakı çiçeği varsa onu da komşusuna bırakmış. Öbürleri, topçunuz Urla belenin gerisinde mevzi alıp, işgal kuvvetlerine "Teslim ol!" işaretini verinceye kadar beklemişler, sonra vermişler Urla'yı ateşe! Önce birkaç evden başlayan ateş hemen büyümüş, bütün Rum mahallelerini sarmış, kül etmiş.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kaçan Rumlardan kalan, yangından kurtulmuş tektük evlere, Rumeli'den Anadolu'ya göçen, değişime bağlı Türkler yerleştirildiler. Rumlardan kalan bir kısım bağ, tarla, zeytinlik iskân hakkı olarak yahut da Rumeli'nde bıraktıkları mallarına karşılık, bu göçmenlere dağıtıldı. Batı Trakya'nın değişik bölgelerinden, değişik işler gören kimselerdi gelenler: Dramalı, Kavalalı tütüncüler, Arnavutluk'un çoban köylüleri, Manastır yakınlarının toprak sahipleri... Zamanla bu göçmenlere yakın ilçelerden gelip Hazine'nin satışa çıkardığı Rum mallarını satın alarak Urla'ya yerleşen kimseler de katıldı. Böylelikle hikâyelerini anlatacağımız insanların biraraya gelip karşılaşmaları hazırlanmış oldu.

Bu hikâyenin yazarı, bu büyük göç sırasında ailesiyle birlikte Rumeli'den Anadolu'ya göçtüğü zaman, iki yaşında bir çocuktuk. Urla'da yerleştirdikleri evin penceresinden her gün, kasabasını ateşe verenlerin bıraktıkları acı anıları seyrederek büyüdü. Şehrin en zengin mahalleleri oldukları anlaşılan yangın yerlerinden, yüzyılların biriktirdiği bir servetin izlerinin, eski jimnaz binasının tek parça büyük heyaz mermer sütunlarının, kökleşmiş bir burjuvazinin kurduğu, her biri bir

servete değen evlerin armalı demir kapılarının, mermer döşemelerinin sökiilip kamyon kamyon İzmir'e taşındığını gördü. Yangın yerlerinde zamanla önce, duvarları dibinde bel hizasında devedikenleri fıskıran taş toprak yığınları arasında, yıllarca Rumların kaçarken gömdükleri söylenen küp küp altınları bulmak için kazmalı kürekli define arayıcıları dolaştı. Daha sonra yerli arabacılar, bu yığınlardan işe yarayabilecek büyüklükte taşları ayıklayıp yeni başlayan yapılara çektiler. Gitgide buraları herkesin koyununu keçisini bağladığı küçük otlaklar, çocukların lastik bir topun ardında koştuğu, uçurtma uçurduğu, düzlükler halini aldı.

Uralılar yangının zararlarını yerine koyacak güce uzun zaman kavuşamadılar. Henüz iskân davalarının sürüp gittiği, bu yüzden eski Rumların yerine gelenlerin kararlı bir üretim gücüne kavuşmadıkları bir sırada 931 buhranı ortaya çıktı. Henüz buhranın sarsıntıları devam ederken İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği güçlüklerle karşılaşıldı.

Bütün bu art arda gelen afetler kasabanın görünüşünü bir hayli değiştirdi. Kıtık yıllarına kadar bütün kırları kaplayan bağlar, yıldan yıla seyrekleşmeye başladı. Herkesin elindeki toprak, bağ olsun, tarla olsun, geçimine yetecek kadardı. Buhran, üzümü alıcısız bırakınca, bağ sahipleri, ilkin daha bir iki yıl ne yapacaklarını bilemeden bağlarını zararına işletmekte devam ettiler. Henüz ürünlerinin eski değerine kavuşacağı ümidindeydiler. Fakat yıllar geçti, durum değişmedi. Üzüm, arpadan on defa pahalıya mal olup bazı yıl arpa fiyatına, bazı yıl arpadan ucuza satıldı. Daha sonraki yıllar, bir kısım bağcılar hâlâ buhranın etkisinin geçmesini beklerken bir kısmı bağlarını sökiip yerine tütün, tahıl ekmeğe başladılar. Bu işe Kavalalı eski tütüncüler önyak oldu. Iskân yoluyla kendilerine verilen bağları kökleyip babadan dededen gördükleri sanatlarına, tütüncülüğe döndüler. Zamanla bir kısım yerli bağcılar da, yüzyıllardır yaşattıkları bağlarını sökiip tütüncülüğü öğrenmek zorunda kaldılar. Böylelikle bağlar gittikçe azaldı. Bağların yerini daha geç yeşerip daha çabuk çıplaklaşan tütün, tahıl tarlaları aldı. Eski yangın yerleri de bugün, devletin yaptırdığı küçük göçmen evleri, öbür devlet yapıları, yeni yeni henüz sıvası vurulmamış, kalfa işi, kaba, taş yapılarla doldu.

Yazar çocukluğundan başlayarak, her yıl yaz başlangıcından tütün zamanı, bağ zamanı geldi mi, bütün Urlalılar gibi, bağlara taşındıklarını hatırlar. Kasabanın kaçan sevincine, fakirliğine karşılık, o yaz aylarının kırları, her yıl biraz daha yeşilinden yitirmiş, çıplaklaşmış da olsalar anılarında taptığı canlılıkları zenginlikleriyle yaşar. Dört bir yana dağılan meyveli ağaçların sıklığı, eski bağların yerinde boy atan tütünlerin yeşili, bir dereceye kadar sökülen bağların üzüntüsünü unuttururdu. Yan yana uzanan küçük küçük tarlaların, bağların, tek gözlü damları, iki katlı bağ evleri, çardaları, yılların getirdiği güçlüklerle, ümitsizliğe düşmeden karşı koyan çalışkan insanların gürültüsüyle dolardı.

Sonraları okul tatillerinde baba evine döndükçe, ilçesinin çok sevdiği kırlarını adım adım dolaşmak, yazarın yıllarca en sevdiği eğlencesi oldu. İlçesinin yoksulluğu, garipliği gönlünü ne derece üzse, kırlarının zenginliği, cömertliği o derece avutur, coştururdu. Güneşli aydınlıklar, yeşilin her çeşidiyle dolu görünüşlerle yüklü o kırlarda dolaşmakla geçen ikindi üstlerinden sonra, içi hafiflemiş olarak eve dönüşlerini, o günlerin gecelerinin ılık dolu, dinlenmiş uykularını unutamaz.

Bir gün, bu kırlardan dönüşlerinden birinde, yaklaştığı ilçesinin, karşıdan yedi tepe üstünde kurulduğunu fark edince nasıl sevindiği, nasıl çocukça bir gurura kapıldığı aklındadır hâlâ. Akpınar Deresi'nin aralarından hafif tünde kurulmuştu Urla. Derenin iki yanından bu tepelerin eteklerine, yukarılarına kadar yükselerek genişliyordu. Yazar, şimdi size yeryüzünün bütün güzel kentleri gibi, İstanbul gibi, Roma gibi, ilçesinin de yedi tepe üstünde kurulmuş olduğunu söyleyerek övünürse çok görmeyin ona! Urla küçük, unutulmuş, yoksul bir ilçe olabilir! Ama yoksul unutulmuş oldukları halde güzel olan şeyler vardır dünyamızda. Üstelik, o yoksul unutulmuş şeylerin, tutkunları, onlara tutkun oldukları için mutluluk duyanlar da vardır!

BİRİNCİ BÖLÜM
DİPLER

1. BİR ÇÜRÜK URGAN...

Öğleye geliyordu. İri zeytin ağacının altında, yabani erguvan dallarından örülmüş çardağın içi loştu iyice, serindi de. Dışarıda ise bulutsuz bir temmuz göğü, öğle güneşinin yakıcı aydınlığıyla dolup taşıyordu. Rüzgâr kesilmiş, toprak, üstüne yalınayak basılamayacak kadar ısınmıştı. Bütün canlıların, bitkilerin, ağaçların gölgelerine çekilmiş evcil hayvanların, kendilerini ikindi serinliğinin çıkmasına değin, yarı baygın, uykulu hareketsiz bir tembelliğe bıraktıkları saatler başlamıştı. Ovanın, ağustos böceklerine, karıncalara, çekirgelere, bir de inlerinden uğramış, kuru otların dipleri arasında hışımla dolaşan yılanlara kaldığı sanılırdı.

Zeliha çardağın kapısından çıkıp durdu. Az ileride komşu bağ ile kendi tarlaları arasından geçen yola doğru baktı. Sabahtan keçiyi o tarafa, yeni biçilmiş buğday tarlasına bağlamıştı. Keçi görünürlerde yoktu. Sağ elini gün ışığından kamaşan gözleri üzerine siper ederek tekrar bakındı. Nafile, telaşlandı. Çardağın önünden iki üç adım ilerledi. Çardağın sağını solunu arandı. Gene nafile!

Keçiyi bağladığı tarafa doğru ilerledi. Yerde, toprakta kalan buğday sapları arasından keçinin kopmuş urganını, ağaçtan yontulmuş kazığını buldu. Besbelli hayvan urganını koparmış kaçmıştı. İpin ucu elinde çardağa doğru dönüp seslendi:

— Anaaa! Ana kız!

Çardaktan, önce küçük kardeşi, sonra da zayıf, yorgun tavırlı yaşlanmaya yüz tutmuş anası çıktı. On yaşlarında görünen kardeşi yaşına özgü bir çeviklikle Zeliha'ya doğru atıldı:

— Ne o kız Zeliş?

Zeliş, kolunu kaldırıp elindeki urganı gösterdi:

— Kaçmış gene mcet! Koparmış ipini...

Küçük kız, kadın, bakışlarını etrafta dolaştırdılar. Keçiye göremediler. Zeliş'e doğru yaklaştılar. Küçük şaşkın, kendi kendine mırıldandı: "Kaçmış!"

İlk fırsatta öfkelenmeye hazır ana, hırsla kollarını yana açıp bal-dırlarına indirdi:

— Kimbilir nerelere kırdı boynunu!

Böyle bir kere söylenmeye başladı mı kolay kolay susmazdı artık. Dövünür, önüne, aklına gelene çatar, öfkesini boşaltırdı. Önce önüne gelip duran, eli dudağında, şaşkın şaşkın etrafta keçiye aranan küçük kızını kolundan kavrayıp yana fırlattı:

— Çekil önümden! Dolanma eteklerime!

Sonra kocasına veristirdi:

— Adam değil ki laftan anlasın! Söyledim söyledim bir urgan al-dıramadım! Kimbilir âlemnden ne laflar iştiriz gene! Umurunda mı gâ-vurun oğlunun! Varsa yoksa kâğıt oynasın...

Küçük, evde önüne gelenin her zaman öfkesini kendisinden çıkarmasına alıştı. Annesinin azarlamasına pek aldırmadı. Şaşkın bakışlarla etrafta keçiye aramakta devam etti gene. Azsonra aradığını bulmakta da gecikmedi. Birden hüzünden sevince geçen çocukların canlılığıyla atıldı. Anasının koluna asıldı.

— Na kız ana! Na gördüm işte! Ta karşıda...

Anası, ablası bir onun işaret maksadıyla ileri doğru uzattığı eline, bir de elinin işaret ettiği tarafa baktılar. Hemen keçiye göremediler. Biri bir omuzundan, öbürü öbür omuzundan kavrayıp kızı sarstılar gene.

— Hani?

Küçük omuzlarını silkerek onların ellerinden kurtuldu:

— Na işte karşıda. Topal Avni Bey'in tarlasında! Yolun üstünde...

Sarı keçi, üç tarla ötede, Topal Avni Bey'in tarlasını yoldan ayıran setin üstünde kararsız durmuş, bir tarlanın yola yakın kıyısındaki sebze bahçesine, bir de yola bakıyor, ne tarafa gideceğini henüz kestiremiyordu.

Kadın, keçiyi o kadar uzaklarda görünce kollarını yeniden öfkeyle baldırlarına indirdi:

— Cehenneme kırmış boynunu, boynu kırılınca! Koşun çevirin bir zarar vermeden âleme! Laf işittirmeyin bana ellerden...

Anaları arkalarından söylenirken Zeliş'le kardeşi tarlanın kıyısındaki patikaya fırladılar. İki tarafı adam boyu sık böğürtlenler, yabanıl erguvanlar, mersinlerle kaplı patikadan Topal Avni Bey'in tarlasına doğru koşmaya başladılar.

O sırada sıcaktan alıklaşan keçi, sonunda kararını verdi. Setin üstünden ağır bir sıçrayışla kendini iki karış aşağıdaki sebze bahçesine bırakıverdi.

Bir evleklik küçük bahçede, iki sıra mısır, iki sıra fasulye ile domates, biber, patlıcan yetiştirilmiş, bahçenin kıyılarına ayrıca birkaç kök ayçiçeği, hatmi dikilmişti. Bahçenin az ilerisinde bir tütün sergisi, serginin gerisinde de, büyük bir badem ağacının altında Topal Avni Bey'in yarıcılarının çardağı vardı.

Keçinin daha sıyırdığı bir mısır yaprağını yemesine sıra kalmadan, çardaktan Avni Bey'in yarıcısının küçük oğlu, onun ardından büyük oğlu, sonra iki kızı, yarıcısı, en sonra da biri kucağında, öbürü eteklerine asılan küçükleriyle yarıcının karısı telaşla fırladılar. Küçük oğlan hemen çardağın kapısı dibinden kaptığı bir kil topacını keçiye savurdu. Karnının üstüne topacı yiyen hayvan, mısırların arasında döndü. Sete doğru hafif hızlandı, ama setin üstüne atlamaya adeta üşendi, tekrar bahçeye doğru dönünce çardaktan fırlayanların etrafını kuşattıklarını gördü. Telaşlandı. Sağa sola bir iki atıldı. Urganın, gerisinde sürüklediği, boynundan sarkan parçası, fasulye sırtıklarına, mısırların köklerine dolandı. Büyük oğlan son bir atılışla ilerleyip boynunun hemen altından ipini yakaladığı sırada, hayvan birkaç kök fasulyenin sırtıklarını devirmiş, bir iki kök mısırı zedelemişti.

Askerlik çağında görünen delikanlı keçiyi bahçeden dışarı sürüklerken, Zeliş'le kardeşi soluk soluğa yetişip tarlanın kıyısında, setin üstünde durdular. Keçinin etrafını saran kalabalığı görünce ikisi de önce şaşırdılar. Bakışları keçiyi bahçeden çıkaran delikanlı ile karşılaşan Zeliş:

— Şe... diye kekeledi. Sonra elinin hareketiyle keçiyi gösterdi:

— Kaçmış da...

Delikanlının bakışlarının, solurken kalkıp inen göğüslerine takılıp kaldığını fark edince kızardı, bakışlarını önüne eğdi.

Delikanlı toparlanıp babasına döndü. Kısa bir sessizlik geçti ardından. Bahçenin etrafında toplanan çardak halkının adamın ne diyeceğini bekledikleri belliydi. Onun en küçük bir hareketiyle ağız dolusu bir komşu kavgasına girişmeye hazır görünüyorlardı.

Zeliş bahçedeki zarara bir göz attı. Pek büyütülecek gibi değildi. Bahçenin etrafında kuyu yoktu. Bahçeyi sulamak için, kendi tarlaları ile Avni Bey'in tarlası arasında iki yüz adım ötede kalan kuyunun suyundan faydalaniyor olmalıydılar. Herhalde bu küçük bahçeyi kendi sebze ihtiyaçlarını karşılamak için yetiştirmişlerdi. Bu demekti ki onların gözünde bahçenin değeri küçümsenemezdi...

Adam sebze bahçesini dolandı. Devrilen fasulye sırtıklarından birini alıp doğrulturken sakın bir sesle:

— Kaçırmasanız olmaz mı kızım? dedi.

Sesinin tonunda siteminin şiddetini azaltan bir yumuşama vardı. Onun sakinliği etrafta tetikte bekleyen karısına, çocuklarına da geçti.

Zeliş cesaretlendi. Bakışlarını, gözlerini kendisine dikmiş çardak halkı üzerinde dolaştırdı:

— İpini koparmış da...

Kısa bir an karşılaştığı herkese, bakışları, ayrı ayrı şeyler söyleyen anlamlar alıyordu: Adamdan özür diliyor. Karısından, çocuklarından sıkılıyor, büyük oğlandan kendisinden yana çıkmasını bekliyordu.

Delikanlı omuzlarını silkti:

— Hayvan bu, ne bilsin?

Sesini ayarlayamamıştı. Sesindeki ayarsızlığa uyan hareketlerle, keçinin, bir ucu ayaklarının dibinde sarkan urganını topladı. Urganın uçlarını karşılıklı iki eline doladı. Kollarının dışı doğru beklenmedik bir hareketiyle urganı hızla gerip koparıverdi. Kopardığı parçayı safça bir gururla yere attı:

— Çürümüş bu urgan...

Lüzumsuz bir hareketti bu şüphesiz. Belki de aptalca bir hareketti. Ama Zeliş'in üzerindeki etkisi hiç de öyle olmadı. Delikanlının iri kemikli, güçlü ellerinin bileklerinden dirseklerine doğru gerilen kol adalelerinin, varlığını duyurmak isteyen bir dili var gibi geldi ona. Bu kuvvetli kolların Zeliş'e söylediklerini benzetmek gerekirse, delikanlının başarısı, tüylerinin zengin renkleriyle dışisinin gözünü kamaştırmak için kabaran erkek bir tavuskuşuna eşti.

Çardağın önünde kümeleşen kardeşlerinin, anasının, birbirlerini dürtüp birbirlerine sırtmalarına bakılırsa, delikanlının bu küçük gösterisinden gurur duydukları anlaşılıyordu. Anaları kucağındaki emzikli çocuğun ağırlığıyla, arada bir beline doğru kayan kolunu, her seferinde beklenilmedik bir hareketle, çocuğu yukarı doğru sıçratarak göğsünün hizasına getiriyor, boşta kalan koluyla ise arada bir öbür küçüğün bacaklarına doladığı eteklerini açıp düzeltiyordu. Bu arada hakışlarını hiç Zeliş'ten ayırmamıştı. Söze karıştı:

— Kimin kızısın sen?

Zeliş, kadına döndü. Bakışıyla çardaklarını işaret etti:

— Kavalalı Recep'in...

Kadın kızı alıcı gözüyle bir daha baştan aşağıya süzdü. Mırıldandı:

— Demek Recep'in...

Küçük oğlunun yardımıyla, öbür fasulye sıırıklarını da doğrultmakta olan adam, işini bitirip Zeliş'e döndü:

— Baskıcı Recep'in mi?

Zeliş başıyla doğruladı. Adam güldü:

— Başka baba bulamadın mı kız kendine?!..

Bu şaka herkesi güldürdü.

— Adın ne senin?

Kendine güveni artan Zeliş, delikanlıya kaçamak bir bakış attı:

— Zeliş...

— Zeliş mi?

— Zeliha ama, Zeliş derler işte...

Adam şakalarına devamla karısına döndü:

— Sebep olmayınca kul kavuşmaz derler...

Kadın gittikçe artan bir hızla, bir dikkatle, Zeliş'i inceliyordu. Kocasının sözünü ciddiye aldı:

— Elbette bunun da bir hikmeti olmalı...

Adam bahçeden çıktı:

— Neyse Zeliş, sıkılma, çok bir zarar yok! Babana söyle de bir daha sefere yeni bir urgan alsın geçisine...

Oğluna dönerek ekledi:

— Cemal, ver komşuların geçisini de sıcakta beklemesinler.

Cemal keçiyi Zeliş'e doğru sürükledi. Keçinin ipini setten inip kendisine doğru yaklaşan Zeliş'e uzattı. O sırada ikisini de şaşırtan küçük bir olay geçti. Hayvan beklenilmedik bir hareketle geriye sıçradı. Elllerinden kaçacak gibi oldu. İkisi birden ipin üstüne, keçiye doğru atıldılar. Dengeleri hafif bozuldu. Sendelediler. Çardağın önündekileri güldüren bu durum onların beklenilmedik bir şekilde heyecanlanmalarına yol açtı. Cemal, aacleye keçinin ipiyle birlikte Zeliş'in elini de avuçlamış bulundu. Sadece Zeliş'in elini avuçlamakla da kalmadı. Burnunun dibinde saçlarının bir tuhaf kokusunu, dirseklerinin gerisinde dik göğüslerinin kendisini şaşırtan sertliğini, diriliğini duydu. İkisi de bütün vücutlarını, sırtlarını, saçlarının dibini, baldırlarının gerisini yoklayıp, yüreklerinin hızını arttıran, sonra gene başladığı yere, ellerine dönen bir ürpermeyle sarsıldılar. Dengelerini buldukları zaman, karşılaşan bakışları, birbirlerine mahcup, ne olup ne bittiğini sorar gibiydi.

Cemal'in babası, Zeliş'in kardeşi onlara doğru ilerlediler. Keçiyi arkasından ürküttüler. Hep beraber hayvanı patikaya çıkardılar. Zeliş yanakları al al vedalaştı:

— Eksik olma amca, bana müsaade!

Adam keçinin gerisine hafif bir sille indirdi:

— Selam söyle babana. Kadiovacıklı Ali Onbaşı selam söyledi de!

Zeliş'le kardeşi evet anlamına baş salladılar. Zeliş keçinin önünden, kardeşi arkadan yürüdüler.

Kadıovacıklılar oldukları yerden kınılmadan, arkalarından bakarak, onları uğurladılar. Birkaç adım ileride, birbiri ardınca sık, adamı boyu mersin, böğürt'en kümeleri patikayı tarladan ayırıyordu. Zeliş, önündeki mersin kümesinin ardından kaybolmadan önce döndü, geride kalanlara el salladı. Tarlada kalanlar el sallayarak karşılık verdiler. O ana kadar vücudunda yürümesine karşı duran scrtlik, bu küçük selamla dağıldı. Adımları çözüldü, hafifledi. Şimdi keçinin önünde iki adımda bir sekiyor, koşmak, şarkı söylemek istiyordu.

Cemal, Zeliş'e keçiyi teslim ettiği yerden geriye dönünce, babasının, anasının, kardeşlerinin, yerlerinden ayrılmadan, gözlerini dikmiş kendisini seyrettiklerini gördü. Kısa bir zaman, hiçbir şey demeden babası, anası kardeşleriyle bakıştı. Sıkılır, şaşırır gibi oldu önce. Sonra, hem sırrını, hem kendine güvenini hem de durumundan hoşnutluğunu açığa vuran, o yaştaki taşra delikanlılarına özgü bir gülüşle güldü. Anası, babası, kardeşleri de güldüler. Derken karşılıklı gülüşler daha arttı; ardı ardına gülüştüler. Sonunda çardağa doğru geçecekleri sırada, babası önünden geçmesini bekleyip Cemal'in sırtına okkalı bir yumruk indirdi:

— Aç gözünü kocaoğlan! Bunu kaçırayım deme...

Ne zamandır Cemal'i başgöz etmek merakına düşen anasının kurumundan geçilmiyordu:

— Helal olsun böylesine, dedi, kız! gördüm, ne mısırlara acıdım, ne fasulyelere!

2. ZELİŞ'İN NESİ VAR?

Sofra tahtası, çardakla, çardağın köşesinde kalan zeytinin gölgesinde kurulmuştu. Recep, sırtı çardağa dönük, çardağın koyu gölgesinde oturuyordu. Zeliş'in, anası ile kardeşinin yerleri zeytinin gölgesinde kalmıştı. Dallar, yapraklar arasından sızan incecik güneş lekeleri, üçünün de vücutlarının değişik yerlerinden dolaşıyordu.

Sofranın üstünde, ortada, büyük bir bakır sahan içinde, tarhana çorbası vardı. Dört beş baş susuz yetiştirilmiş domates, çakıyla dörde bölünmüş iki baş soğan, eski bir konserve kutusu içinde tuz, sofranın ötesine berisine dağıtılmışlardı. Ağzı çinko maşrapa ile kaplı su testi-si, Zeliş'le anasının arasında duruyordu.

Recep, esmer, saçta pişirilmiş bir somun ekmeği, eliyle parçalayıp sofradakilerin önüne dağıttı. Hepsi ekmeklerini ortadaki tarhana sahanının içine doğramaya başladılar.

Anası sofraya en son oturan Zeliş'e sordu:

— Ne dediler?

O yaştaki insanın hali karar tutmaz. Az önce koşmak, şarkı söylemek isteyen Zeliş değildi o şimdi. Dalgın, omuz silkti.

— Hiç!

— Nasıl hiç?

Küçük kız atıldı:

— Bir şey demediler...

Kadın şaşırды. Keçinin sebze bahçesine girdiğini uzaktan görmüş-tü:

— Keçi bir zarar vermemiş mi?

— Vermiş...

— Eee?

— Demediler işte! Ne bileyim?

— Ne zarar vermiş?

Tekrar küçük kız araya girdi:

— Mısırlarını kırmış, fasulyelerini devirmiş.

Tarhana sahanının yüzü ekmek parçalarıyla dolmuş, sahan taşacak hale gelmişti. Recep sertleşti:

— Hep sofrada mı bulursunuz bu lafları be! Kesin çeneyi, bakın önünüze.

Sofradakiler çorba sahanına doğradıkları ekmeklerini, kaşıklarının tersiyle, hafif hafif, çorbanın içine batırmaya başladılar. Ana devam etti:

— Görgülü insanlar demek! Çiğ olsalar laf ederlerdi.

Recep çorbayı kaşıkladı; ağzı dolu dolu söylendi:

— Kadıovacıklının görgülüsü mü olurmuş, sen de...

Kavalanın içindendi o. Kavala kenti. Köy, kasaba değildi. Bu yüzden küçük yerlerin insanlarına karşı bir üstünlük duyardı kendinde...

Kadın susmadı:

— Sana kalsa senden başka adam yok dünyada! Ona bana kusur bulacağına, adam ol da herkes gibi bir urgan al keçine!..

Recep öfkeleni. Sesini yükseltti:

— Yeter dedim be! Yeter! Söyletme beni kaba kaba, ağzımda ekme varken...

Zeliş havayı yumuşattı:

— Adam selam söyledi...

— Kim?

— Kadıovacıklı Ali Onbaşı...

— Ha!..

— Selam söyle dedi babana...

Recep homurdandı:

— Aleykümselam...

Sofradan bir domates aldı, çakıyla dörde böldü, bir parçasını tuzla batırıp ağzına attı.

Sustular, bir zaman konuşmadan çorbalarını kaşıkladılar.

Karı kocanın bu karşılıklı isyanları, her sofraya, her fırsatta, sonradan hatırlanması, açıklanması güç, önemsiz bir sebeple taşar, yinelebilir, karşılıklı öfkelenir, bağırıp çağırarak çatışırlar; sonra gene düşününce hatırlanması güç bir hava içinde, kendiliğinden yatışır, karı koca, bir arada yemek içmek, çalışmak, yatıp kalkmakla kısıtlı yaşayışlarını, aralarında hiç kavga geçmemiş gibi sürdürürlerdi.

Zeliş çorbadan bir iki kaşık aldıktan sonra çabuk gelen bir tokluk duydu. Kaşığı elinden sofranın üstüne kayd. Bakışları Cemal'in avuçladığı eli üstüne takılı kaldı. Orada, nasırlı, kaba bir erkek elinin değmesini duyuyordu hâlâ. Kendiliğinden öbür elinin parmaklarının ucu, bu küçük, duygulu alanın üstüne gelip durdu. Parmaklarının ucuyla o

garip ürpertiği yakalamaya, anlamaya çalıştı. Garip şey, önce elinin üstünden, sonra ekmeğinin, sofranın üstünde, başını kaldırıncı, zeytin ağacının üstünde, babasının yanı başında, kısacası bakışlarını her çevirdiği yerde, küçük büyük, sayısız, Cemaller görüyordu...

Yanında oturan anası dürterek, onu, dalgınlığından ayırdı:

— Yesene!

Zeliş silkindi:

— Ha?

— Neyin var, ne duruyorsun?

Ancak toparlanabildi:

— Tıkandım!

Babası söze karıştı:

— Yersen iştahın gelir, hadi başla...

Zeliş kaşığı aldı. Dibine yaklaşan sahana uzandı. Bir kaşıktan fazla yiyemeden kaşığı tekrar elinden bıraktı!

— Doymuşum, yiyelim yok!

Az sonra sofradan kalktılar. Karısı sofrı tahtasını önünden kaldırıırken Recep sordu:

— Nesi var?

Kadın durakladı. Bilmem anlamına omuzlarını silkti.

Zeliş az ötede, küçük bir bademینگölgesinde, çömelmiş, kille oarak, tarhanın sahanını yıkıyordu, küçük kızı da su testisini çardağa götürmüştü. Kadın, sofrı tahtasını çardağa götürürken, çardağın kapısı içinde karşılaştığı küçük kızını durdurdu. Ablasının durumunu bilse bilse o bilirdi.

— Nesi var ablanın?

Küçük kız, merak, şaşkınlıkla dolu yüzünü anasına çevirdi. Belliydi ki bir şeyden haberi yoktu onun da. Kadın sorduğuna hata ettiğini anladı:

— Peki, hadi geç...

Ama küçük kız meraklanmıştı bir kere. Anasından ayrılınca ablasının yanına sokuldu:

— Niye yemek yemedin kız Zeliş?

— Ne?

— Niye yemedin dedim?

— Tıkandım...

— Nasıl tıkandın?

Yaprak kımıldamıyordu. Küçük bademin gölgesi sıcaktan koruyamıyordu altındakileri. Ter içinde kalan Zeliş, kolunun tersiyle alnını sildi:

— Tıkandım işte! Basbayağı tıkandım. Çekil başımdan. Çok sorma bana...

Anası onu terini silerken gördü. Önünden eğilip sofraya bezini kaldırırken kocasına:

— Nesi olsun? diye mırıldandı, sıcaktır! Bu sıcaklardan kimde can kaldı?..

3. BABALIK HAKKI

Çardağın içine iki hasır serilmişti. Çardağın kapısına karşı gelen köşede bir sandık, sandığın üstünde dürülmüş incecik iki yatak vardı. Bir tencere, sahanlar, sandığın dibinde duruyordu.

Ortada, hasırların üstünde yığılı tütün yapraklarının etrafında, ana, iki kız oturmuş tütün diziyorlardı. Sabahtan beri dizilen tütünlerin kargıları çardağın kapısına doğru uzatılarak üst üste yerleştirilmişti. Üçü de dışarıdan gelen bir sese kulak vererek başlarını tütün iğnelerinden kaldırdılar.

— Recep Ağa! Hooo!

Ses biraz durup tekrarladı:

— Hooo, Recep Ağa...

Ana, küçük kızına döndü:

— Koş, uyandır babanı...

Küçük kız fırladı. Çardaktan çıktı. Yoldan eşiği üstünde tarlalarına sapan adama:

— Babam uykuda, dedi, geç uyandırayım...

Adam tarlanın kıyısında, yol üstünde kalan incirin altında, eşeğinden indi. Eşeği incirin gölgesine çekti, bağladı. Ayrıca semere asılı bir sepeti çözüp, ağacın uygun bir dalına bastı.

Küçük kız çardağın yanına dolandı. Zeytinin dibinde, yerden, uzunca bir değnek aldı. Ağacın tam kökünden bitip de, ana dallarının başladığı hizada, çardağın tavanı ile ağacın ana dallarının bölündüğü boşluk arasında kurulmuş bir kerevette uyuyan babasını uyandırmak için, değnekle birkaç defa kerevetin kıyısına vurdu.

— Baba, baba huuuu!

Adam bir iki mırıldanıp doğruldu. Kerevetten aşağıya, uykulu gözlerle kızına baktı.

— Bekir geldi!

Kerevetin üzerinde toparlandı. Katlayıp, başının altına yastık yaptığı ceketini eline aldı. Önce, zeytinin köküne basa basa, yere birkaç karış kalıncaya kadar, aşağıya indi. Sonra kendini ağaçtan aşağıya bıraktı. Yere düşünce doğruldu. Karnının altına kayan pantolonunu, kemerinin altından kaldırıp düzeltti.

Bekir sırtarak yanaştı:

— Recep Ağa be, doymadın şu uykuya...

— Eh, yorgunluk, can sıkıntısı işte! Gün uzun, ne yaparsın, başka türlü vakit geçmiyor?

— Her gün uyursun maşallah!

Recep karşılık vermedi. Yan yana zeytinin gölgesine oturdular.

Bekir montgomer biçimi keten bir gömlek, külot bir pantolon giymiş, yün çoraplarını külotunun üstüne çekmişti. Kasketini çıkarıp, yanına yere bıraktıktan sonra, gömleğinin üst cebinden bir cigara çekip yaktı:

— Eh, merhaba! Ne var ne yok ahvali âlemde?

Yerli şivesine kaçan bir Boşnak şivesiyle konuşuyordu. Bu “ahvali âlemde” sözünü özel bir dikkatle kullandığını anlamak güç değildi...

Recep keyifsiz keyifsiz esnedi:

— Merhaba, hoş geldin...

Misafiri, ağzındaki bütün cigara dumanını, onun yüzüne doğru boşalttı:

— Tütünün yok mu?

Recep sırtını zeytinin köküne dayayarak yerleşti. Bacağının birini boylu boyunca yere uzatıp, öbürünü karnına doğru topladı. Karşılık yerine karnına topladığı bacağının dizi üstünden, aşağıya sarkıttığı elinin, işaret parmağıyla orta parmağını, cigara beklediğini belirten bir işaretle araladı.

Konuğu, cebinden iki paket köylü cigarası çıkardı. Önüne attı:

— Al bakalım, gene benden hayır var sana! Gene bilmezsin kıymetimi... Sonra kendi paketini ortaya bırakarak ekledi:

— Yak, şimdi burdan! Dokunma senin paketlere... Hadi söyle kahveleri de içelim.

Ortaya bırakılan paketten bir cigara aldı. Eğildi, Bekir'in cigarasından ateşledi. Tekrar zeytinin köküne yaslanırken, boş elini teşekkür yerine hafif yukarı doğru kaldırdı.

— Haydi söyle kahveleri de içelim...

Karşılık vermedi gene.

— Demek kahven de yok! Şekerin?

Recep duymuyor gibiydi karşısındakinin dediğini. Dudağına yapışan bir tütün kıymığını boş elinin tersiyle aldı. Ardından birkaç adım öteye, ustaca, bir balgam fırlattı.

Bekir sırtıttı:

— Senin gibi adam kahvesiz, şekersiz olur mu be Recep Ağa? Sureti mahsusada uğradım ben sana.

Kalktı, gitti incire astığı sepetten yarım kiloluk bir kesekâğıdı şekerle, bir lüle kahve alıp döndü. Tekrar yerine oturdu. Kahveyle şekerini Recep'in önüne bıraktı.

— Dibek kahvesiyle şeker... Gördün mü? Unutmam derim seni, sonra bana inanmazsın! Ben unutmasına unutmam, bilakis nankörlük sevmem... Söyle şimdi kahveleri...

Recep çardağa seslendi:

— Kız!

Kocasının sesini duyunca anası, Zeliş'i omuzundan dürttü:

— Git bak, baban ne ister?

Zeliş omuzuyla anasının elini geri itti:

— Hasret değilim o Boşnağın yüzüne!

Recep dışardan tekrarladı:

— Alın şu şekerle şu kahveyi!

Ana bu defa küçük kızını yolladı:

— Rabiye, hadi sen git!

Çardaktan Zeliş'in değil de Rabiye'nin çıktığını görünce Bekir'in yüzü ekşidi. Alt dudağı dargın çocukların dudakları gibi sarktı.

Recep kahveyle şekeri kızına verdi:

— Söyle anana da iki kahve salsın bize...

Çardaktan, kocasının sesini yükselterek söylediğini duyan kadın, kahve takımlarını alıp çıktı. Kahveyle şekeri kızının elinden aldı. Çardığın gerisinde, az ötede, iki taştan oluşan ocağa dolandı. Ocağı kuru bağ çubuklarıyla ateşledi. Cezveyi sürdürdü.

Bekir her sefer tekrarladığı halde, Recep'in ailesinin yeter derecede saygı göstermediği, önemsemediği kişisel durumunu hatırlatmak gereğini duydu bir kez daha. Kabaran öfkesini tutmaya çalışarak içindikileri döktü:

— Ben nankörlük sevmem bilakis!.. diye yineledi. Sade nankörlük sevmem... Tiryaki değilim ama, ne cigaram ne kahvem eksik olur benim başkaları gibi!.. Tarla kendimin, çşek kendimin, ineğim var, çiftim var, üstelik canımdan başka kimsem yok!..

Recep hiçbir şey demeden cigarasını yineledi.

— Çift zamanı günde yirmi liraya para demem! Der miyim? Demem! Kim var benden başka günde yirmi lira kazanan bu taraflarda? Var mı? Varsa söyle! Hatırı bir yana bırak, elini vicdanına koy da söyle! Yok! Canım istedi mi et pişiririm! Pişirir miyim? Pişiririm! Canım istedi mi çarşıda girer bir lokantada karın doyururum! Doyurur muyum? Doyururum! Sen hiç karın doyurdun mu lokantada? Doyurmadın! Söyle?

Recep, o susunca bütün bu soruları kısa bir baş işaretiyle doğruladı. Onun bu durgunluğu ile yatışan Bekir, ikinci bir soru dizisine başladı:

— Sözün söz mü?

—

— Kızı verecem ya?

—

— Vallaha mı?

—

— Billaha mı?

—

— Hem vallaha, hem billaha mı?

Recep bütün bu soruları toptan bir baş işaretiyle doğruladı yine. Kahveleri fincanlara boşaltan kadın, küçük kızını çağırıp kahve tepsi-sini verdi. Kız, tepsiyi Bekir'le babasının arasına bıraktı. Çardağa döndü. Bekir sözünü sürdürdü:

— Benim sözüm söz! Ağzımdan bin çıktı, bin! Babalık hakkını yemem... Ben mızıkçılık sevmem bilakis...

Recep hep o değişmeyen durgunluğuyla kahvesini yudumladı.

— Tütünler kalsın...

Ama Bekir'in hiç güveni yoktu kendine:

— Senin kız benden niye kaçar öyleyse?

— Utanır belki?

— Nasıl utanır?

— Utanır işte!..

Dudak büktü:

— Hiç anlamam bu işi!

— Belki de naza çeker... O da olur...

— Naza mı çeker?

— Naza çeker elbet! Kız kısmı kendini naza çekmeden olamaz!

Alınca kırarsın burnunu!..

Bu iş söylendiği kadar kolay olmasa gerekti.

— Ya varmazsa?

- Varmazsa çeker kolundan alırsın...
- Sen zorlar mısın?
- Neciyim ben, bostan korkuluğu mu?
- Ha yaşa!..
- Eh, yaşadığım kadar yaşarım elbet...

Bekir onu sıktığını anladı. Müsaade istedi. Kalktılar, beraber eşeğin yanına kadar ilerlediler, Bekir incirin dalından sepeti alınca durakladı. Sepette yarım kilo dana eti vardı. Şekerle kahvenin yanında yarım kilo da et getirmişti. Sonra Zeliş'in görünmeyişi üzerine eti vermekten vazgeçmişti.

Ama şimdi Recep'in duruşu tutumu güvenini yenileyince et paketini sepetinden çıkarıp uzattı:

— Et aldımды kendime! Kim pişirecek? Bırakayım bari sizin çocuklar yesin!..

Recep paketi aldı. Sonra hayvanının ipini çözmeye davranan Bekir'in önünü kesti:

— Beş lira bırak bana!

Recep para istemiyor muydu beti benzi atıyordu:

— Ne yapacaksın beş lirayı?

— Lazım!

“Yok” diyecekti, diyemedi. Karşısındakinin parası olduğuna inancı açıktı. Elini koynuna attı. İpi boynuna asılı küçük bir kese çıkardı. Alı al moru mor kekeledi:

— Bak ben aldatmaca sevmem bilakis, onu bil!

Parmakları uzun denebilecek bir süre kesenin içinde birbirine dolanarak dolaştı. Sonunda beş lira yerine bir iki buçuk liralık bulup çıkardı:

— Bununla idare et bugünlük! Doksan altıydı borcun bununla oldu doksan sekiz buçuk! Yaz bir yere hesap karışmasın! Tütün, şeker getirdiklerim ayrı... Sözümden dönersen yazılı ne varsa isterim, dinle-mem bilakis!

Recep iki buçuk liralığı aldı. Hayvanın önünden çekildi. Bekir, yuların ipini incirin dalından çözdü, sağ dizini hayvanın boynuna da-

yadı, yükseldi, semere kaydı. Hayvanın başını patikaya doğru çevirdi, karnını topukladı:

— Haydi eyvallah!

— Haydi güle güle!

Recep birden çabuk bir yürüyüşe geçen hayvanın üstünde Bekir'in Kadiovacıklılıların tarlası yönüne doğru uzaklaşmasını izledi bir süre. Sonra elindeki paketi incirin köküne bıraktı. Gelip almaları için çardağa seslendi. Alacağı karşılığı beklemeden, dudağında yeni ateşlediği cigarası, ceket kolunda, kasabanın yolunu tuttu.

Ardından çardaktan çıkan karısı, kahve tepsisini kaldırdı. Rabiye koşa koşa geldi, incirin altından et paketini aldı.

4. BAYKUŞLARLA SERÇELER

Recep, güneşin batmasına yakın kasabadan döndü. Kızları, tarlaya, ertesi gün dizecekleri tütünü kırmaya çıkmıştılar, karısı akşam telaşına dalmış, çardağın etrafında dolanıp duruyordu.

Kadın, keçiyi sağlamış, çardağın suyunu çekmiş, etrafını güzelce süpürmüştü. Yerlerde düşmüş bir yaprak, en ufak bir çöp görünmüyordu. Taş ocağın üstünde, ateşe vurduğu güveçten, kaynayan etin kokusu geliyordu. Sofra tahtasını, sofra bezini, çardağın yanına çıkarıp dayamış, gece için hazırladığı gemici fenerinin gazını doldurmuş, camını ovmuş, pırıl pırıl parlatmıştı. Hâlâ oradan oraya gidip geliyor, yapılabacak bir iş, unuttuğu bir şey var mı diye dört yanına bakınıyor, testiği alıp süpürgeyi bırakıyor, sonra testiği kovayı alıyor, her şeyin yerini değiştiriyordu. Arada bir ocağa uğrayıp kaynayan tencerenin altındaki ateşi, yemeğin suyunu yoklamayı unutmuyordu.

Recep'in, o gün dizilen kırk kargıya yakın tütünü çardaktan alıp kırmandallara yerleştirmesi gerekiyordu. Gelir gelmez ceketini çıkarıp çardağın kapısı içine astı. Kırmandallara doğru ilerledi.

Kırmandallar, yerden diz boyu yükseklikte on adım boyunca, kar-

şılıklı iki sıra kazığa, paralel gerili, kalın tellerden ibaretti. Hazır iki kırmandalan çardağa doğru olanı henüz boş, ikincisi yarıya kadar asılan kargılarla dolmuştu. Recep ikinci kırmandalın boş kısmında, önüne gelen ilk telin üstünden aştı, iki telin arasına geçti. Kargıları, önce toplu bir halde kırmandalın baş tarafında, iki telin üstüne yatırdı. Sonra birer birer alıp bir gün önce yerleştirdiği kargıların kaldığı yerden başlayarak asmaya başladı.

Bambaşka bir adamdı o şimdi. Tütün kırmak, tütün dizmek zor geliyordu ona artık. Çocuk işiydi bir bakıma bu işler, sonra bıkmıştı. Bu yüzden zoru görmedikçe, kırma işine el sürmezdi. Bütün gün kahveye iner, uyur, birini bulursa çene çalar, arada bir canı isterse eşçini alır oduna gider, çoklukla nasıl vakit geçireceğini bilemezdi. Akşam üstleri, bir de sabahın erken saatlerinde, tarlayı, tütün sergisini dolaşmaya çıktı mı, değişir, canlanır, işini seven bir adam olurdu. Koca bir sergide, büyük bir tarlada, kısa bir dolaşmada, tarlanın tütünlerinin durumunu hemen görür, anlar, hastalıklı bir fidanı, iyi kurumamış bir yaprağı, ilk baktığı yerde görür ayırırdı.

İlk aldığı kargıların yerleştirilmesini tamamlayacağına yakın, karısı, kendiliğinden ikinci bir on kargı tütünü almış geldi. Yanı başında durdu. Kargıları elinden bırakmadan yerleştirmesi için bir bir ona uzatmaya başladı. Kadın elindeki kargılar bittikçe gidip çardaktan geri kalanları taşıdı. Böylelikle, karı koca hiç konuşmadan tütünlerin kırmandallara asılmasını bitirdiler. Ardından kadın, ocakta ateşte bıraktığı tencerenin başına döndü. Recep, önceden astığı kuruyan tütünleri gözden geçirmek için kırmandallarda kaldı.

Yirmi beş yılı dolduruyordu evlilikleri. Recep'in askere gideceği yıl anlaşılmışlardı. Recep on dokuzundaydı o zaman, karısı on beş. İki yıl sözlü kaldılar. Recep'in askerden geldiğinin ayı içinde, nişanı nikâhı tamamlayıp evlendiler. Sevdadan, hasretten ne çeyiz düşündüler doğru dürüst ne de analarının babalarının bu işi düşünmesine zaman bıraktılar.

O gün bu gündür beraber çalışırlardı tütün tarlalarında. Kavala göçmenleriydi ikisi de. Çocuklukları, gençlikleri, şimdi süregelen ha-

yatları tütünün hizmetiyle geçmiş geçiyordu. Bütün yaşadıklarından hatırladıkları, bütün bildikleri, tütün tarlaları, çardaklar, fidanlıklar; suladıkları, kökledikleri, diktikleri, arıklar; yeşeren, boy atan, kuruyan, sararan, tütünler, tütenlerdi... Kış demek, fidan yetiştirmek demektir. Bahar demek, tarlaları hazırlamak, yaz demek tütün çapalamak, toplamak. Sonbaharda, yakında açılacak tütün piyasasının haberiyle ümitlenir, tasalanır, yüzleri bir gün gülerse beş gün kederli kalırdı.

Daha kundakta oldukları sıralarda, anaları, çalıştığı tarlanın bir kenarında ya emeklemekten yeni kurtulan ablalarının, ağabeylerinin kucağına tutuşturmuştu onları ya da tarladaki bir ağacın bir dalından öbür dalına, uydurma bir salıncak yapıp yatırmış, arada bir gelip yoklamış, emzirmişti. Daha sonra emekleyecek çağa geldikleri zaman, ağabeyleri, ablaları, analarının babalarının yanında tütün kırıp dizmeye başlamışlar, onlar bir bademin yahut bir zeytinin dibinde, ellerinde bir mısır koçanı, kendilerinden sonra doğan kardeşlerini taşıyabilecek duruma gelinceye kadar, ağlamış ağlamış susmuşlardı. Yürümeye başladıktan az sonra analarının, babalarının, büyük kardeşlerinin yanında, tütün kırıp dizmekte sıra tutmuştu onlar da...

Dört çocukları oldu evliliklerinden, dördü de kız. Arada karısı bazı bazı iki aylık, üç aylık çocuk düşürdü. Sonunda ne kadar istedilerse de erkek çocukları dünyaya gelmedi...

Kızları birbirinden güzel, birbirinden hamarat çıktılar. Büyüğü Sıdika, on altısında kocaya kaçtı. İlk kızdı. Geride üç kızı daha vardı. Recep büyütmedi işi. Bıraktı evlensinler. Oğlan deniz eriydi henüz. İzimli geldiği ay içinde kaçırdı Sıdika'yı. Birliğine dönerken karısını kendi anasının babasının yanına bıraktı. Sonra tezkereyi alıp gelince, karısını aldı, İzmir'de Tepecik taraflarında bir yere yerleşti. Manavlığa başladı. Tütüncülüğe yanaşmadı.

Urta'dan İzmir'e saat başına otobüs vardır. Yol bir buçuk saat çeker. Ama Recep'in içi çekmez İzmir'e gitmeyi. Her yıl iki bayramın birinde Sıdika'yla damadı, torunlarını alıp üstleri başları tertemiz gelirler, şeker, lokum, çorap, başörtüsü gibi öteberi hediye getirirler, öğleye kadar Recep'lerde kalır, öğleden sonra damadın anasına babası-

na uğrar, akşama İzmir'e dönerler. Damadın kazancı yerinde, kızının rahatı iyi görünür bakınca ama Recep'in gözünde değer taşımaz bunlar. Tütünden, topraktan ayrılan adamın yeri yoktur onun gözünde. Öylesine nasıl bir sıra vereceğini, nasıl itibar edeceğini düşünemez...

Sıdika'nın küçüğü Ayşe, on sekizini zor doldurdu kocaya varıncaya kadar. Onun kocası bir Bulgaristan göçmeniydi. Tütüncüydü kendileri gibi. Oğlan iyiydi; becerikli, yumuşak huyluydu ama hanesi kalabalıktı. Kaynana, kaynata, görümcüler, küçük kayınlar bir arada, kızı evin hangi köşesine evim diyeceğini, nerede oturup nerede kalkacağını bilemiyordu. Kaynanasıyla, görümcesiyle kavgası gürültüsü eksik olmazdı kızcağızın. Şimdi, aşağıda, Mandalan Ovası'nda, devletin iskân hakkı olarak, kocasının ailesine verdiği tarlada, tütündeydi onlar da. Mandalan hayvanla bir, bir buçuk, yürüyerek iki saat sürerdi kendi tarlasından. Ama kim işten vakit bulacak da, kim gidip yoklayacak? Aylar geçer Ayşe'nin yüzünü göremezlerdi.

Kızları yetiştikçe tarlanın yükünü aldılar Recep'in üstünden. Büyüğü kızı kocaya kaçtığı zaman, küçükleri on iki dönüm tarlanın hakkından gelecek kadar yetiştikdiler. Recep de kızının nikâhına gönlüyle gitti. Ama Ayşe kocaya kaçtığı zaman düşündürdü onu. Zeliş on dördündeydi daha, Rabiye yedisinde. Kendisi de üç yaş daha ihtiyarlamıştı. Tarlada, hiç değilse Ayşe'nin gördüğü işin yarısını görmek, hesaptan gencine ona düşüyordu. Önce kızı vermeyecek oldu. Sonra, kızı, damadı, kaynatası, "Biz kalabalığız, her yıl sıkışık zamanında sana birkaç gün yardımcı geliriz" dediler; duruma rıza göstermekten başka çıkar yol bulamadı...

Zeliş ablalarının ardından, hepsinden usta yetişti. Hemen hemen iki yıldır tarlanın bütün işini üstünden aldı. Recep'in kimseden yardım istemesine sıra bırakmadı. Gitgide bu iki yıl içinde, Recep'in gözünde adeta erkek evlat yeri kazandı, değer buldu.

Keyifli zamanlarında, kızlarından söz açıldıkça "Allah vermedi bir erkek evlat! Ben kaçırayım komşunun kızını da görsünler insanın canı nasıl yanarmış!" yahut "Bu kızlar hiç düğün göstermeyecek mi bize?" gibilerden takıldığı olurdu bazen. Ama çoklukla, yaklaşan ih-

tiyarlıklarını, çardaklarının gittikçe tenhalaştığını, öte yandan da Zeliş'in de ablalarının kocaya kaçtığı çağa geldiğini düşününce, Zeliş'i gözünden uzak olmayan bir yere, gerekirse ihtiyarlıklarını yanında geçirebileceği gibi birisine veremeyi kurardı. Büyük kızları güldürmemişti yüzünü. Büyüğünün kocası gittikçe yabancı görünüyordu gözüne, küçüğünün ise kendi başını sokacak yeri yoktu. Bekir'in tarlasından bir çeyrek ötedeki tarlası, çifti çubuğu, yerleşik oluşu, güven uyandırıyordu onda...

Kırmandallardaki işini bitirdiği zaman güneş batmıştı. Fakat günün aydınlığı sürüyordu hâlâ. Böyle yaz akşamları, ortalığın iyice kararması uzun bir süre alırdı daha...

Recep çardağın önünden boş bir küfe aldı. Kızlarının kırıktan sonra deste deste arıklarda, tütün fidanlarının diplerinde bıraktıkları tütünleri toplamaya çıktı.

Tarlanın kıyısına doğru ilerledi. Önünden, güneşin çekilmesiyle birlikte etrafa yayılan boz renkli kara kurbağalardan biri sıçradı. Az sonra, tarlanın etrafını kuşatan, örme taş duvarın dibinde yuvasının yolunu arayan bir kaplumbağa takıldı ayağına...

İlk sıradan başlayarak, kırılan tütünleri, deste deste toplamaya, küfeye yerleştirmeye başladı.

İnsanın içini gıcıklayan, yaşadığından hoşnut bırakan bir yaz akşamıydı. Çardağında, ocağının dumanı tütüyor az ileride, ama güveçten yükselen et kokusu duyulmuyordu artık. Onun yercine, bütün gün sıcaktan baygın kalan, akşam serinliğinde dirilen, ayrık otlarının, çimenlerin, yol kıyısındaki defnelerin, mersinlerin yaydığı kokular kaplıyordu havayı... Kızları tarlayı yarılamışlardı. Tarlanın yukarı başında yan yana belleri üstünde iki büklüm, tütünlerin dip yapraklarına doğru eğilmişler, adım adım, tuttukları sıranın sonuna doğru ilerliyorlardı.

Etraftaki bütün tarlalarda sessiz bir çalışma vardı. Hava az daha kararınca işi bırakmak zorunda kalacak bütün komşuları çalışmalarının hızını arttırmışlardı... Yolun altbaşında Mestan ağacının tayfası, az ilerisinde Gözlemciler, yolun yukarısında kendi tarlasının üst başında, araya giren küçük bağdan sonra Tenekci Halil'in çocukları, onun

ötesinde Kadiovacıklılar... Beride, tarlasının lodosunda, Fettah'ın kârısı, çoluk çocuğu... Hepsi belleri üstünde iki büklüm eğilmişler, tütünden baş kaldıramıyorlardı...

Karanlık biraz daha artar gibi oldu. Zeliş'le Rabiye'nin başları üstünde, nereden çıktıklarını anlayamadıkları bir yarasa sürüsü belirdi, hedefsiz, maksatsız, bir yönden öbür yöne delice bir hızla atıla atıla, havada dönmeye, çemberler çizmeye başladı... Derken bir baykuş geldi, az önlerindeki incirin dalına kondu. Incirin dalında durmadı, havalandı. Ağır teinbel bir uçuşla, Rabiye'nin on adım solunda kalan zeytinin dalına geçti. Gözlerini, doğrulup kendisine bakan Rabiye'ye dikti.

Bir mahmurluğu vardı baykuşun. Kanatlarını silkti, birkaç defa gerindi, pençesiyle yüzünü gözünü sildi, gene gözlerini Rabiye'ye dikti:

Rabiye mırıldandı:

— Kız!..

Zeliş doğruldu, ona döndü.

— Geldi gene, o uğursuz!..

— Bak önüne, çabuk tut elini!..

Rabiye eğildi, bir taş kaptı yerden:

— Bırak indireyim kafasına!..

Zeliş birden koluna yapıştı onun:

— Atma sakın...

Taş Rabiye'nin elinden düştü.

— Neden kız?

— Elin kurur! Kaç kere demedim mi sana?

O baykuş, her akşam gelir, önlerinde ya incire ya zeytinin dalına konar, Rabiye'ye dikerdi gözlerini, Rabiye hiç sevmezdi baykuşları. Her akşam atmak istediği taş elinden düşünce, bakınır, serçeleri arardı etrafında. Serçelere seslenmek, "Baykuş burada! Kaçın, görünmeyin!" diye haber vermek isterdi adeta. Etrafta serçe göremezse yürüğü rahatları. Bilirdi ki baykuş, her akşam o zeytinin dalına konar. rızkı olan serçeyi beklerdi...

“Neden? Neden, her akşam baykuş bir serçeyi parçalasın, gözünün önünde boğazlasın, o eli kolu bağlı kalsın, karışmasın buna?”

Anası babası, Cenabı Hakk’ın her akşam baykuşa bir serçe gönderdiğini söylerlerdi sordukça. Bu işte ne olursa olsun bir haksızlık var gibi gelirdi Rabiye’ye. Ama günahtı böyle düşünmek. Süleyman Peygamber, Cenabı Hakk’ın buyruğunu böyle ulaştırıncıydı yaratıklara. Serçeler de baykuşların rızık, nasibiydi. “Cenabı Hak öyle buyruk buyurmuştu.”

Ne olursa olsun! Günahına razıydı Rabiye! Her akşam bir serçeyi öldüreceğine baykuşun kendisi ölsün! Ama Zeliş, ne zaman yerden bir taş kapsa kavrardı kolunu; “Elin kurur!” derdi. Kurur muydu eli gerçekten? Zeliş de vaktiyle baykuşları taşlamak istediği zaman, kocaya varan ablalarından böyle duymuştu. O baykuş, küçük dünya-sını her akşam hüznle doldurdu Rabiye’nin.

Yakınlarına kadar kırdıkları tütünleri küfeye toplayan babası küfeyi omuzladı, çardağa döndü. Baykuşa bakınırken yanındaki sırada onu birkaç adım geride bırakan ablası döndü:

— Bak önüne, dedi, geri kalma...

Sonra onun sırasına, kendisine yetiştirinceye kadar yardım etti. Sıraları bir hizaya gelince yan yana tütün kırmaya devam ettiler. Birkaç adım sonra Rabiye üzerinden atamadığı hüznle mırıldandı:

— Kız Zeliş, Bekir seni ister!..

Zeliş omuz silkti. Sonra ona takılmak istedi:

— Kimden duydun?..

— Sanki bilmezsin de!..

— Bilmem ya! Nerden bileyim?

— Varacan mı o Boşnağa?..

— Niye yarmayayım?

Şakasının Rabiye’nin üstündeki etkisini ölçtü yan gözle. Onun bütün bütün surat astığını görünce devam etti:

— Beşibirlik takarım, sarı lira takarım, bilezikler takarım... Sana da ne istersen aldırırım Bekir Enişte’ne...

Rabiye öfkeyle sözünü kesti:

— Dünyada enişte demem o baykuş suratlıya...

Sonra elindeki desteyle doğrulunca, bir adım önünde, kendisinden önce doğrulan ablasıyla, Cemal'in karşidan karşıya el sallayıp selamlaştıklarını gördü. Hemen sağ elindeki tütün yapraklarını sol eline aldı. Boşalan sağ eliyle ablasının sırtına bir yumruk indirdi:

— Ah kız domuz! Eğlenirsin benimle...

Ablası güldü.

— Cemal'e mi varacan?

Zeliş henüz buraya kadar düşünmemiştir işi. Ama öyle hoşlandı ki bu sorudan, bu konu etrafında sözü uzatmak istedi.

— Cemal'e enişte der misin?

Rabiye memnundu:

— Derim elbet! Niye demeyeyim?

Hemen ardından kardeşine açıldığına pişman oldu:

— Sakın belli etmeyesin çardakta...

Rabiye dudak büktü:

— Ben neyi belli etmiyeyim? Asıl sen belli etme! Yüzüne bakan görür...

5. GECE ATEŞLER YANARSA...

Akşam sofrasından kalktıktan sonra Cemal, belki de ömründe ilk defa duyduğu, bir iç sıkıntısına tutuldu.

Aysız, bol yıldızlı, çekirge ötüşleriyle dolu bir geceydi.

Çardağın önünde bir iki adım dolaştı. İşte, bütün gidebileceği yer! Küçük sebze bahçesiyle tütün sergisi arasında, üç beş adımda tükenen, küçük düzlük! Düzlüğün ötesinde, önce kendi tütünleri, sonra komşularının bağları, tütünleri!..

Uzakta, şimdi, gündüz gün ışığındaki yerinden daha uzakta görünen Zeliş'lerin çardağı önünde, bir ağacın dalına asılı, küçük bir gemici fenerinin ışığı. Arada bir, bu ışığın altında bir karaltı dolaşıyor: Acaba kim? Zeliş mi, anası mı?

Bütün bağ kulelerinin, ardakların, yerleri daha uzaklaşmış görünüyordu gndznknden. Çok uzakta, Urla'nın sıra mahallesinin tepelerinde elektrik ışıkları. Aşağılarda, Batı'da, Altındaş mahallesinin ışıkları... Arada bir eşme'den İzmir'e dönen, yahut İzmir'den eşme'ye giden bir otomobilin farları gecenin içinde kayıyor... Işıklı, pırıl pırıl hızlı...

Cemal'in duyduğu sıkıntıyı duyan Cemal'in akranları, akşam sofrasından, son lokma ağızlarında sokağa fırlar! Köyde, kasabada, büyük şehirlerde bu olur. Ama kır yerlerinde? Tarladan öteye üç adım atsa komşu tarlaya geçmesi gerekirdi Cemal'in. Orası da ya bir tütün tarlası ya da bir bağdır. Sahibi seslenir, sorar elbette: "Hey, kim var orada?" Ne diyebilirdi böyle bir soruya?

Aslında duyduğu sıkıntı kolaylıkla geçebilecek bir duygudur onun. Cemal de bu sıkıntıyı duyan şehirli akranları gibi, fırlasa evinden, bir sinemada, bir dondurmacının önünde, Zeliş'ini arayıp grcbilse, karşıdan karşıya kk bir el sallama, bir "Nasılsın" yeterdi bu sıkıntısının dağılmasına. Ondan sonra döner yatağına girse uyku tutardı gözünü. Ama Cemal'in gerçekleştirmesine imkn olmayan bir durumdu bu.

Kardeşleri ardağın içine dışına yatakları yayıyorlardı. Geceleri kısaydı zaten. Sabah gün doğmadan önce kalkacaklarına göre yatmakta acele etmeleri haklıydı.

Uzaktan, geceleri, bağlara, harmanlara inen akalları, domuzları bekleyenlerin naraları, aldıkları tenekelerin gürültüleri duyulmaya başladı.

Anası, babası, kızlar çardağın içinde, Cemal'le kk erkek kardeşi Kemal, dışarıda, kırmandalların yanında yatarlar, onlar, kk bahçelerini, kırmandallardaki tütünleri korurlardı böylelikle.

Kız kardeşleri, kırmandalların yanında, onunla Kemal'in yataklarını hazırladılar. Kemal yanında gelip durdu.

— Yatacak mıyız?

İçindeki sıkıntı gittikçe yüreğini eziyordu. Çardağın önünden bahçenin kıyısına oradan kırmandallara, serilen yataklarının yanına geldi. Yatağının kenarına ilişen Kemal'e:

— Ka , dedi, otları yakalım!

Kemal nevesle fırladı. Tütün sergisini açtıktan sonra, serginin kenarına kârlar sürüyüp bıraktıkları otları kucak kucak taşıdılar. Serginin ortasına, boş yerine yığdılar.

— Kibriti getir!

Kızlar ateş yakılacağını duyunca toplantılar. Çardağın dibinden babası seslendi:

--- Ne o Cemal?

--- Otları tutuşturacağım!

Adam üstelemedi:

— He ya! İyi olur...

Kemal, babasından kibriti alıp döndü. Cemal'e verdi. Cemal otları ateşledi. Günlerdir güneşte kuruyan otlar hızla tutuştu, ilk anda alevler ateşin etrafını kuşatanların boyundan yukarı yükseldi. Sergi yeni baştan başa aydınlandı. Cemal alevlerin etrafa sıçramaması için ateşin başına, elinde kürekle dikildi.

Kızlar, Kemal, bayılırlardı ateş yakmaya. Fakat küçük yığının ateşi hemen geçecekti. Kemal atıldı:

— Daha ot getireyim mi?

Kızlar atıldılar:

— Mısır koçanı atalım mı?

— Bir iki kuru odun atalım mı?

Akşamdan beri sinirlerini geren tasası geçmişti şimdi. İçini git-tikçe artan bir neşe sardı. Yüzü güldü:

— Getirin! dedi, ne getirerseniz getirin! Atın!

Kardeşleri sevinç çılgınlıklarıyla sağa sola dağıldılar. O elinde kürekle ateşin başında kaldı. Zeliş ateşi görmüştür diye düşündü.

Kardeşleri etraftan buldukları kuru otları, üç beş parça kuru değ-neği, çubuk, mısır koçanı, ne buldularsa koşa koşa taşıyıp ateşi beslediler. Sonra hep birden ateşin etrafında halka olup oturdular...

Kuru otların yalımı çabuk geçti. Şimdi ortalarında bağ çubuklarının, mısır koçanlarının, bir iki parça odunun, yalımı alçak, ama dayanıklı ateşi vardı.

Alevler alçaldıkça Cemal'in sevinci geçti. Alevler alçaldıkça akşamdan beri yüreğine musallat olan o sıkıntı, gene yerini almaya başladı. Derken hiç aklında yokken bir şarkı tutturdu. Gür, ama usul bilmeyen bir sesle, kahvelerden, çarşıdan duyduğu şarkıların aklında kalan parçalarını birinden öbürüne atlıya atlıya, bağıra çağıra söyledi, boyun damarları kabara kabara, ta yüreğindeki o sıkıntı dağılıncaya kadar söyledi.

Sustuğu zaman, karşıda Zeliş'lerin çardağı önünde, asılı feneri, bir elin havada bir iki defa salladığını, sonra ardından fenerin ışığının kendilerine doğru üç çember çizdiğini gördü.

Yüreği aydınlandı.

6. RECEP'İN UYKULARI

Recep'in uyanır uyanmaz bütün uykusu dağıldı. Gözleri diri diri çardağın karanlığı içine açıldı. İlk fark ettiği şey gecenin sessizliği oldu. Akşamın bütün gürültüleri durmuştu dışarıda. Ne domuz bekleyenlerin, çakal bekleyenlerin naraları, ne tencke sesleri, ne şarkılar! Yakınlarda bir çekirgenin öttüğünü işitti. Çardağın hemen dibinde yatan kecinin aksırığını duydu. Çok uzaklardan bir iki köpek havlaması geliyordu.

Çardağın içi karanlıktı. Daha sabaha bir iki saat olmalı diye hesapladı. Yanında, yorganının altında karısı uyuyordu. Kadının saçları alnına doğru kaymıştı. Az ötede kızları, belki de uykularının en tatlı yerinde derin derin soluyorlardı.

Kollarını yorganın dışına çıkardı. Çiğ düşüyordu besbelli. Vücu-duyla ısıttığı kısımlarının dışında yatağının kıyıları, toprak, iyice serindi.

Karanlığa kısa zamanda gözleri alıştı. Ceketini yanı başında, çardağın köşe direğine asılıydı. Yatağının içinde doğrulup oturdu. Ceke-tinin ceplerini karıştırdı. Cigara paketini buldu. Ama bütün ceplerini tekrar karıştırdı, kibriti bulamadı.

Karısı uyandı:

— Ne ararsın? Ateş mi?

Mırıltıyla karşılık verdi.

— Ateş...

Kadın doğruldu:

— Dur getireyim!

Kalktı, sandığın dibinde el yordamıyla kibriti buldu, getirdi.

— Feneri yakmak için aldımды akşam, orada kalmış!..

Kadın tekrar yerine uzandı. Recep sigarasını yaktı. Ceketini omuzlarına aldı. Yatağının ayak ucuna kaydı. Akşamdan oracıkta bıraktığı kunduralarını çekti ayaklarına. Kalktı, dışarı çıktı. Çardağın gerisine, tütün tarlasına doğru dolanıp bir göz attı. Döndü, kunduralarını giydiği yerde çıkardı. Ceketini yerine astı. Cigara dudağında, yatağına girdi.

Yatağında vücudunun ısıttığı yer, sıcacıktı hâlâ. O kısacık gezintide, dışarının bütün serinliği, nemi, üstüne sinmişti. Yorganın altına uzatınca, bacağına yanında karısının bacağına sıcaklığını duydu. Kadın kımıldadı, ona doğru sokuldu.

Cigarasından yeni bir nefes çekti. Eğildi, karısının üstünden kızlara doğru uzandı. Nefeslerine kulak verdi.

Karısı biraz daha sokularak fısıldadı:

— Uyurlar...

Cigarasından acele bir nefes daha çekti:

— Karı be, dedi, Zeliş'i Bekir ister...

Kadın yatağın içinde sırt üstü yerleşti yeniden:

— Kismet, kismet neyse o olur.

Cigarasını toprağı bastırıp söndürdü. Sonra elini karısının bacakları arasına attı:

— Allah vermedi bir erkek evlat!..

Kadın ona doğru döndü, sokuldu:

— Ne yapalım? Biz elimizden geleni yaptık!..

Öbür kolunu karısının beli altından doladı. Kadın bir an onu önledi:

— Dur entarimi sıyırayım...

Kadın yatağın içinde doğruldu. Kızlarına kulak verdi. Bu işi kocasının sabırsızlığını attıracak kadar uzattı. Sonra kocası kolundan kavrayınca, entarisini başının üstünden çekip çıkardı.

— Uyurlar, diye tekrarladı. Top atsan duymazlar!

Birbirlerine sokulup sarıldılar.

Eskiden daha üç dört yıl öncesine kadar olsa gecenin bu vakine kadar bekleyemezlerdi sevişmek için. Gece erkenden yatar yatmaz, daha çocuklarının uyuyup uyumadıklarını iyice anlamadan sarılırlardı bütün hızları, kuvvetleriyle birbirlerince. Bütün gece uyur uyanır bacakları birbirlerine değdikçe tekrar sarılırlardı. Kızları da erkenden uyur taklidi yaparlar, yattıkları yerlerden nefeslerini keser, onların solmalarına, fiskoslarına kulak verirlerdi.

7. ÇOKLUK UNUTULAN

Cemal ile Zeliş kuşluğa kadar oturdukları yerde zor oturdular. Hava sıcak, sırtlarındaki gömlek dar, çardak havasız, tütünler yapışkan, etrafındaki insanlar gürültücü, çekilmez geldi ikisine de...

Kuşluğa doğru, Cemal, sıkıntısından kalktı, su tenekelerini kapı, tenekeleri iki ucundan askıya aldığı dayağı omuzladı, kuyunun yolunu tuttu.

Kuyudan ilk kova suyu çekmişti ki karşıdan, çardaklardan doğru, Zeliş'in geldiğini gördü.

Zeliş'i görmesi gerekti! Neden görmesi gerekti? Dün gece geç saatlere kadar uyumamıştı. Onu düşünmüştü. Uyuduğu zaman da rüyalar görmüştü. Hep onu görmüştü bu rüyalarda. Uyandığı zaman Zeliş aklına gelmişti. O görsün diye ateş yakmıştı. O duysun diye şarkı söylemişti. Bunları söylemek istiyordu Zeliş'e...

Zeliş yaklaşıyordu. İyi ama nasıl söyleyecekti bunları?.. Neresinden başlamalıydı söze? Gülerse? Bana ne, derse? Bir an bu sıkıntılarının, uykusuzluğunun hiç önemi, söylenmeye değer tarafı yok gibi gel-

di. En iyisi tenekeleri çabuk çabuk doldurup, Zeliş yaklaşıncaya kadar kaçıp gitmeliydi. Tekrar kuyuya saldığı kovanın ipini çabuk çabuk kulaçladı. Ama daha iki kulaç atmadan kolları ağırlaştı, durakladı, onu çardaktan kaldıran, tenekeleri omuzlattırıp doğru buraya getiren “Burada bekle, burada bul, söyle!” diyen bir duygu kollarının bütün hızını kesti.

“Madem öyle?” dedi kendi kendine “Olsun bakalım ne olacaksa!” Kendini, her hareketine kumanda eden o duygunun cline bıraktı.

Zeliş üç adım ilerisinde durup elinden testiği bıraktı. Onun üç adım ilerisinde durduğunu, testiği elinden bıraktığını biliyor, seziyor, başını kaldırıp Zeliş’e bakamıyordu. Sesi de Allah için ne sesti ya! Ne diye dün gece bağıra bağıra şarkı söylemişti!

Kuyudan çektiğı kovayı kavrayınca, bu düşüncesini unuttu. Kova elinde Zeliş’e doğru döndü. Bir adım attı.

— Getir, dedi, testini doldurayım!

Çok kısa bir zaman karşılaştı bakışları. İkisi de kulaklarına kadar kızardılar. Cemal başını önüne eğdi, bekledi. Zeliş başörtüsünün altında yüzünü gizledi. Mahcupluğunu örtmek için başörtüsünün altından güldü. Olduğu yerde, omuzlarını iki yana birkaç defa salladıktan sonra testisini aldı. Mahcup mahcup Cemal’e doğru yaklaştı.

Kovadaki su doldurmadı testiği. İkinci kovanın çekilişine kadar geçen zaman içinde, mahcuplukları az çok geçti. Kendilerini toparladılar.

Kuyu, Zeliş’lerin tarlasının üstbaşında, komşuları küçük bir bağın kıyısında kalıyordu. Kuyunun altbaşından yol geçiyordu. Etrafta bağ kütükleri, yoldan yukarıya kalan bağla, yol arasında yükselen merisin erguvan kümeleri, kuyuyu yoldan geçenlerin, etraftakilerin gözünden saklıyordu.

Cemal ikinci kovadaki suyu Zeliş’in testisine boşalttıktan sonra bütün cesaretini topladı:

— Tütünü kolayladınız mı?

— Eh işte, şöyle böyle...

— Otursana...

Zeliş iki yanına bakındı.

— Oyalanmayayım! Geç kalırım...

Cemal de kuyunun taşı üstünden iki yanına bakındı. Etrafta kimse görünmüyordu.

— Çağırırlarsa gidersin!..

— Eh, az oturayım öyleyse...

Kuyunun taşına, kenarından ilişip, oturdu.

Cemal çabuk çabuk tenckelerini doldurdu. Kuyunun üstünden indi. Onun az ötesinde durdu.

Zeliş başı önünde, iş gömleğinin pervazıyla oynuyordu.

— Oturdum işte, n'olacak?..

Cemal iki yanına bakındı. Sarılsa, öpse? Yüzünden gözünden öpse? Nerde o cesaret. Boğazı kuru kuru yutkundu:

— Hiç! Otururuz işte!..

Eğildi yerden küçük bir toprak topacı aldı. Parmakları arasında ezdi ufaladı. Yan gözle Zeliş'e baktı. Kaçmıyordu işte! Oturuyordu karışısında. Yanakları al al, kızara kızara oturuyordu. Kuçaklasa! Saçlarının ne güzeldi dünkü kokusu. Ilık, yumuşak tüylü, güneş yanığı yanaklarından öpse, öpse!

Konuşmuyorlardı. Çok kısa bir sessizlik geçti aradan. Bu sessiz zaman yıl gibi geldi Cemal'e. Şimdi kaçır gider, bir şey söylesem, diye zorladı kendini. Aksilik işte! Tek laf gelmiyordu aklına!..

Zeliş sessizliği bozdu:

— Sen mani bilir misin?

Acleden kekeledi:

— Bi.. bilirim...

Zeliş başını önüne eğdi:

— İyi öyleyse...

Tekrar sustular. Gene diyecek bir şey bulamadı. Durmuştu kafası. Neden sonra aklı Zeliş'in sorusuna takıldı:

— Niye sordun?

— Hiç, sordum işte...

Nc desin şimdi? Hiç aklında değilken.

— Sen kaç kargı dizersin günde? dedi.

— Yirmi beş, otuz...

Sustular. Zeliş sordu bu sefer:

— Sen?

— Ben de...

— Sen erkeksin ama...

Yoldan birinin yaklaştığını duydular. Zeliş kalktı. Testisini aldı:

— Eh, gideyim artık, merak ederler...

Mersinlerin arasından, yoldan, kuyuya çıkan geçitten Cemal'in akranı, Cemal'den daha ufak yapılı bir delikanlı çıktı. Zeliş hafifçe fısıldadı:

— Yaşar, Gözlemeci'nin oğlu! Hiç bırakmaz peşimi. Bir şey var sanmasın aramızda...

Cemal tenekelerini omuzladı. Gideceklerdi.

Oğlan kuyuya doğru ilerledi. Bir Cemal'e, bir Zeliş'e baktı. Selamı sabahı gerekli görmeden ikisinin de şaşkınlığını arttıran bir tavırla sordu:

— Ne o, muhabbetinizi mi bozdum yoksa?

Zeliş'le Cemal durup bakiştılar. Zeliş az çok toparlandı:

— Niye muhabbetimizi bozacakmışsın?

— Baksana, kalktınız da...

— İşimiz bitti, kalktık...

Şaşılacak bir patavatsızlığı vardı oğlanın:

— Kafa kafaya vermiş konuşuyordunuz uzun uzun, ben gelince gitmeniz tuhaf olmaz mı?

Sonra Cemal'e döndü:

— Merhaba Kadiovacıklı! Yalan mı, yalansa sen söyle?

Cemal şaşkındı hâlâ. Mırıldandı:

— Su aldıktı...

Gözlemeci'nin oğlu alaylı bir tavır takındı:

— Öyle olsun...

Zeliş:

— Bana müsaade, dedi, yürüdü.

Oğlan ardından yıldı:ı:

— Bunu saymam!..

Sonra Cemal'e göz attı:

— Biz bu yolları biliriz oğlum, bizi akmaz zannetme.

Cemal omuz silkti:

— Vallaha bir Şey yok...

— Sen onu babana anlat! Ama sen bu taraflara daha yeni geldin.

Gözünü a, bu ovada kız kaptırmazlar adama!

Oğlan sözünü bitirince Cemal'in Şaşkın bakışları önünde geldiği yoldan uzaklaştı.

İKİNCİ BÖLÜM
ANALAR

•
—

1. ATSİNEĞİ

Kuyudan çardağa dönerken daha ilk adımda bir sıkıntı, Cemal'in yüreğine damladı düştü. Bu sıkıntı birkaç adım içinde, büyüdü büyüdü bütün yüreğini saran kara bir leke oldu. Bu sırada bir atsineği geldi sağ kulağının gerilerine kondu. Elleri, omuzladığı teraziye asılı su tenekelerinin kancalarında, başının sert bir hareketiyle, sineği uzaklaştırmak istedi, sinek havalandı, havada kısa, küçük bir eğmeç çizdi, sonra az önce havalandığı yerin biraz aşağısına kondu.

Nerden çıkmıştı karşılarına şu gözlemecinin oğlu? Cemal onun kuyuya su almaya gelmediğini yeni kavradı. Oğlanın elinde su testisi, tenekesi falan yoktu. Özürsüz sebepsiz, elini kolunu sallaya sallaya mersinlerin arasından süzölmüş, karşılarına dikilivermişti! Yani? Yani, "Siz ne yapıyorsunuz burada?" der gibilerden!

Cemal tekrar bir baş hareketiyle sineği kulağının gerisinden uzaklaştırmak istedi. Sinek havalanmadı bu sefer. Sadece kulağının gerisinden, ensesine doğru, çabuk çabuk emekledi. Saçlarının bitiminde durdu. Ayaklarının kancalarıyla, yerine, daha sıkı, daha sağlam yerleşti. Cemal'i daha da rahatsız etmeye başladı.

"Bu ovada kız kaptırmayız adama!" diyordu hergele! Ya adını bilmezmiş gibi "Kadıovacıklı" deyişi. Açıktan açığa, boyuna bakmadan kabadayılık taslıyordu kendisine. İki de bir sağ elini gerisine götürüyor gibi bir hali de vardı. Allah bilir bıçak da vardı üstünde itin! Bıçak ha! "Kim korkar senin bıçağından lan, a yerden bitme!" Sen bana bıçak çekecek kadar oldun mu?!

Bu düşüncelerle çardağa doğru ilerledikçe, Yaşar'ın üstüne yürüyormuş duygusuna kapılıyordu. Attığı her adımda, önünde, Yaşar'ın geri geri çekildiğini görüyor gibiydi. Tenekelerin asılı olduğu kanca-

ları kavrayan elleri kenetlendikçe kenetlendi, sıkılı birer yumruk halini aldı. Dişleri kısıldı. Adımları, önünde gerileyen Yaşar'a yetişmek ister gibi hızlandı. Adımları hızlandıkça tenekelerin içindeki su, vücudunun sarsıntısından çalkalanmaya, çalkalandıkça da tenekelerin dışına sıçrayıp dökülmeye başladı. Ötkesinden sayısız küfürler geliyordu dudaklarının ucuna! Zeliş'in önünde? Kendisi neden böyle, her zaman gereken yerde, gereken cevabı vermeyi akıl edemezdi? Neden böyle akli çok defa sonradan başına gelirdi Yarabbi? "Ulan" de, sarıl yakasına edepsizin, ne var arkasında sor! Eli ayağı titresin karşında! Boncuk mavisi gözleri korkuyla gerilesin! Ne diyebilir, ne karşılık verebilir sana? "Hiçbir şey yok" diye kekeler, desc dese! Sars bir daha yakasından:

"Ne var arkanda söyle?"

"Hiç!.."

"Hiçse ne diye ikide birde elini ardına götürüyorsun?"

Gördün mü bak, nasıl şaşırdı karşında? Gevşetme yakasından elini, kaçmasın! At, öbür elini pantolonunun gerisine, gömleğinin altında gizli sapından, tuttuğun gibi, bıçağını çek al!

"Bu ne ha? Kancık oğlu kancık! Söyle, bu ne?"

At iki tokat suratının ortasına! Bıçağını ayağının altında iki parça et! Cesareti varsa görünsün gözüne bir daha!

Ensesindeki sinek gittikçe daha çok kendisini rahatsız etmeye başladı. Durdu, omuzlarından tenekeleri indirdi. Çevik bir el hareketiyle sineği yakaladı. Parmakları ucunda gövdesiyle başını birbirinden ayırdı. Parçaları yere atıp, üzerine düştükleri toprak parçasını ayağının ucuyla ezdi. Tenekelerini tekrar yükleneceği sırada, ağızlarına kadar doluyken, çalkalana çalkalana yarıya inecek kadar boşaldıklarını, pantolonunun diz kapaklarının, diz kapaklarının aşağılarının iyice ıslandığını gördü.

Tenekeleri tekrar omuzladığı zaman, Yaşar'ın görüntüsü gözünün önünden kaybolmuştu. Bu defa akli, Zeliş'in az önce dediklerine takıldı: "Hiç bırakmaz peşimi! Bir şey var sanmasın aramızda!" Ne anlama gelebilirdi bu sözler? Az önce kendisini o derece hırpalamış; Ya-

şar'ın önünde düştüğü hatayı gözünde o derce büyütmiş ki, kendisine olan bütün güvenini yitirmişti. Bu yüzden bu sözler "Bir şey yok aramızda" anlamını vermekte kararsızlık çekmedi. Öyle ya, ne vardı sanki aralarında? Hele az önce kızın gözü önünde, o kadar pısrık davrandıktan sonra, kız bir daha adamdan sayar mıydı onu? Ulan Yaşar, ah ulan Yaşar, bir daha geçeyim deme elime!..

Fakat bu defa ne kadar kızacak olsa, düşüncesi uzun zaman, Yaşar'la uğraşamıyordu. Yaşar siliniyor, gidiyor, kayboluyordu etrafından, başka ne demişti Zeliş? "Sen erkeksin ama?" Bu sözlerde açıkça anlayamadığı ikinci bir anlam daha bulunuyordu. Seninle kardeş değiliz, gibilerden bir anlam! Yani bu sözler seninle aramızda bir şeyler olabilir anlamına geliyordu. Bir kedi, keyifli zamanlarında, ayaklarının dibinde, kucağınızda, omuzlarınızda tüylerini kabartarak size sürüne sürüne dolaşır mırıldanır ya, Zeliş'in bu cümlesi, öyle üstüne başına sürüne sürüne onu yatıştırıyor gibiydi. Yavaş yavaş Yaşar'ın önünde pek kendini küçültecek bir hareketle bulunmadığına aklı yatmaya başladı. Ne diye hırpalıyordu kendini? Zeliş'i hemen bulması, gözlerinin içine bakması, hakkında ne düşündüğünü anlaması gerekiyordu. Çardağa bu kararlar vardı.

Akşama kadar, kalktı oturdu, Zeliş'i düşündü. Nasıl etsindi de bir daha görsündü? Dün nasılsa Zeliş'in keçisi kaçmış karşılaşmışlardı. Keçisi bir daha kaçsa! Cemal oğlum, güldürme âlemi kendine! Her gün elin keçisinin kaçırdığı nerde görülmüş? Bazen çıkıp su tenekelerini dolaşıyordu. Boşalsalar da, tekrar gidip su alsın! Sonra bu ümidini de boş buluyordu. Belki bir aydır, her gün o kuyunun başına gidiyordu da ilk defa aralarında bugünkü karşılaşma olmuştu. Elin kızı sabalitan akşama kadar kuyunun başında onu bekleyecek değil ya? Kısacası, düşünüyor taşınıyor, aklına Zeliş'i nasıl edip de görebileceği yolunda bir çare gelmiyordu. Bu defa nasıl, nerede bulabileceğini düşünmekten vazgeçiyordu. Öyle ya ne diyecakti Zeliş'e? "Ben o Yaşar'ın ağzını burnunu dağıtırdım ama..." bu sözleri söylediğini düşündüğü zaman, Zeliş'in hiç ilgilenmediğini görür gibi oluyordu karşısında.

O gün, bir ara, akşam olmadan Zeliş'i görebileceği kanısı içinde

iyice yerleşti. Akşam oldu. Karşıdan karşıya, Zeliş'lerin, tarlalarına tü-tün kırmaya çıktıklarını gördü. Sonra gittikçe koyulaşan alaca karanlıkta Zeliş karanlıklara karıştı, gözünden kayboldu. Gece yüreğini bir gece öncekinden çok daha ateşli düşünceler, sıkıntılar sardı. Mahzundu. Ne ateş yakmak, ne türkü söylemek geliyordu içinden. Sergi yerine kız kardeşlerinin serdiği yatağa, sessiz sedasız uzandı. Küçük kardeşinin, yanında yatar yatmaz uyuduğunu fark etti. Çardaktaki sesler, içindekiler buralardan çekip gitmişler gibi, kesildi. Çekirgelerin kulak çınlamasına benzer ötüşleri, bu ötüşlere uyan bir uyumla titreşen yıldızlar! Kimbilir ne kadar zaman, böyle gözleri saman yollarında uykusuz kaldı. Tekrar bütün günün pişmanlıkları, imgeleminde geçen kavgaları, aklından geldi geçti. Sonra bu pişmanlıklar, bu kavgalar, tekrar tekrar aklına geldikçe, panayır yerlerindeki atlıkarıncalar, salıncaklar gibi hızlana hızlana dönerek birbirini kovalamaya başladılar. "Bir şey var sanmasın aramızda!" Ne demekti bu? Sevmiyor! Kısa bir ümitsizlik acısı! "Sen mani bilir misin?" Ya bu ne demek? Seviyor! Kısa bir mutluluk anı! Bildiğim maniler? Üç beş! Yarın anama kardeşlerime sormalı! Onlar benden daha çok bilirler herhalde! Bu düşüncelerin, hatırlamaların her biri, tekrar göz kapaklarının gerisinden, birbiri ardınca, geldi geçti... Bunlar gitti. Yaşar'ın görüntüsüyle ilgili bir sıra düşünce, o atlıkarıncaların atlarına, salıncaklarına yerleşti, dönmeye başladı. Gene Yaşar'ın görüntüleri gitti. Zeliş'in sözleri geldi. Sonunda bir an geldi, sabahın alaca karanlığından, gün batışına kadar, türlü çalışmalarla yorgun vücudu, kollarından, ayaklarından karıncalanmaya başladı. Omuzlarının gittikçe uyuştüğünü, ağırlaştığını, salıncakların, atlıkarıncaların daha hızlı, daha hızlı dönmeye başladıklarını duyar gibi olduğu bir an, biri sanki onu, bir kalası suya iter gibi, sulara itiverdi. Öylece sürüklendi, uyuya kaldı.

Sabaha kadar Zeliş'le, Yaşar'la karışık ipe sapa gelmez rüyalar gördü. Bu rüyaların hiçbirisi kalmadı aklında. Ertesi sabah uyandığı zaman sadece, bir ara, bu rüyaların birinde, Zeliş'in "İyi ettin, iyi ettin de ses çıkarmadın, elini kaldırmadın ona! Yoksa etrafta kim varsa duyardı" dediğini hatırlıyordu.

O günde, bütün gün Zeliş'i görebileceğini ümit etti. Gene akşama doğru, karanlık basarken, karşı tarlada Zeliş'in izdüşümünü, anası kardeşi ile ayıramaz olunca, ümitlerini yitirdi. Gece, yatağında, bir gece önceki gibi sırt üstü, gözleri yıldızlarda, uzandığı zaman yavaş yavaş Zeliş'i niye görmek istediğini, görürse ne söyleyeceğini düşünebiliyordu. "Uyuyamıyorum" diyecekti. "Seni görmeden duramıyorum. Oturduğum yerde oturamıyorum!" Bu defa atlıkarıncaların altlarına, arabalarına bu "uyuyamıyorumlar", "seni görmeden duramıyorumlar" bindi. Onlar da önce yavaştan, derken daha hızlı, daha hızlı dönmeye başladılar. Bu defa da yorgun vücudu uyuştı, suların üstünde bir tahta parçası gibi sürüklendi gitti.

Daha ertesi gün, gene bu hikâye, akşama doğru gene bu sıkıntıları. Yalnız bu defa ertesi sabah uyandığı zaman içinde, önünde koca bir gün olduğuna bakarak, akşama kadar nasıl olsa Zeliş'i görebileceği ümidi yoktu. Sabaha, babasıyla tarlalarından bir çeyrek saat uzakta, İzmirli bir kalay tüccarının yeni yetiştireceği bağ yerinde, kilizmaya gideceklerdi. Yetiştirdikleri tütünün parası ocakta geçecekti ellerine. Topal Avni Bey'e borçlanmak istemiyorlardı. Tütün satışında hesap kestikleri zaman, Topal Avni Bey'e borçlu kalmamak, böylece de özgürlüklerini korumak kararındaydılar. Tütünün işiyle çocuklar başa çıkabildikleri zamanlar, öteden beri babasıyla bazen birlikte, bazen ayrı ayrı gündeliğe giderler, un, yağ, et parası kazanmaya gayret ederlerdi.

Zeliş, o gün, gün doğacağına yakın tütün kırarken, babasıyla Cemal'in omuzlarında çapaları, karşı tarafa, Gazderesi'ne doğru uzaklaştıklarını gördü. Bu üç gündür onun durumu, Cemal'in durumundan pek farklı sayılmazdı. Ona da soracak olsanız, mutlaka görmesi gerekiyordu Cemal'i! Neden mutlaka görmesi gerekiyordu? Cemal'e "O boncuk gözlü Yaşar'ı adamdan saymadığını" söyleyecekti. Bu cümleyi herhalde, ama herhalde söylemesi gerekirdi! Ya Cemal, Yaşar'la aralarında bir şey var sandıysa? Bundan başka sebebi de yoktu Cemal'i görmek istemesinin! Ama bu cümle o kadar önemli, söylenmesi o kadar gerekli bir düşünce gibi görünüyordu ki Zeliş'e, Cemal'le babası-

nın omuzlarında çapa, karşıdan karşıya uzaklaştıklarını görünce, o gün için de cümlesini Cemal'e söyleyemeyeceğini anlamak, elinin kolunun bütün gücünü kesti, bütün keyfini kaçırdı.

2. ARTAN SICAKLAR

Temmuz ortalarında, beş altı günden beri iyice artan sıcaklar, kırılma sırası gelen tütünleri erken öldürdü. Zeliş'le Cemal'in kuyu başında karşılaşmalarından bir hafta sonra, akşama doğru Recep tarlasını dolaşmaya çıktı. Tarlada diplerin kırılması bitmiş, bir iki günden beri anaların kırılmasına başlamışlardı. Recep, tütünlerin tam boy aldığı yerlerde, birinci ikinci anaların birden olgunlaştıklarını, birden kırılması gerektiğini gördü. Yapraklar iyice sararmış, incelmış, neredeyse ballık tutacak duruma gelmişlerdi. Fidanların henüz bodur kaldıkları yerlerde ise, henüz yeni yeni olgunlaşan analar kırılabilir durumdaydılar. Sıcaklar hızını kaybetmeden, o kısımlarda da birer el alırlarsa, fidanların geciken boy atması hızlanırdı.

Kısa bir göz atma sonunda, Recep'in tarlasında gördüğü iş durumu iki kızının takatlarının çok üstünde, karısı ile kendisi de işe sürekli olarak sarılırsalar, zamanında yetiştirebilecekleri ölçüsünün çok yukarılarındaydı. Çaresiz yardımcı araması gerekiyordu. Ama nereden? Parası yoktu ki gündelikçi tutsun. Konu komşu desen, herkes kendi işinde gücündeydi. İş başa düşüyor görünüyordu, aklının erebildiği olasılıklara göre. Karısı, kendisi, çocukları, bu akşam ne kadar erken gelirse o kadar erken işe sarılırlar, gece de feneri yakar, güçleri ne kadar yeterse o kadar tütün kırmayı sürdürürlerdi. Sabah gene öyle. Ortalık ağarmadan, fenerle tarlaya girerler, sıcağa kadar, kırabildikleri kadar kırarlardı. Bir günde olmasa bile, iki günde, bu şekilde çalışırlarsa, işteki gecikmeyi kapatabileceklerine aklı criyordu. Karısına fener için yeteri kadar gazları olup olmadığını sormak kararıyla dolaşmasını bitirdi. Akşam serini inmeden kırmandallardaki işini tamamlamak niye-

tindeydi. Çardağa döndü. Karısından daha yarım şişe gazlarının olduğunu, bütün gece yaksalar sabaha yeteceğini öğrendi. O günün kırılmış tütününün dizilmesini neredeyse tamamlamak üzere olan kızlarını ellerini çabuk tutmaları için uyardı. Karısı ile birlikte kırmandalları yerleştirmeye çıktı.

Babalarının duruma olağanüstü bir önem yüklemesi, Zeliş'le Rebiş'i az çok heyecanlandırdı. Son yaptıkları dizerken aralarında, yarışa giriştiler. Bu yarışta öteden beri aralarında kabul edilmiş bir ölçü vardı. Rebiş'in iğnesi kendi karışıyla bir karış ilerledikten sonra ablasının boş iğneyle dizmeye başlaması gerekirdi. İğnelerini hangisi önce doldurursa yarışı o kazanırdı. Verdiği avansa rağmen, Zeliş çok defa kardeşini geçer, ancak canı istediği zamanlarda geçilirdi. Sabahtan akşama kadar, canları sıkıldıkça tutuştukları bu yarışla avunur, işlerini bir eğlence haline getirirlerdi.

Recep'le karısı kırmandallarda işlerini bitirmek üzereydiler ki, yoldan geçen Kadiovacıklı Ali Onbaşı, karı kocanın hizasına gelince durdu. Sağ elindeki öteberi dolu sepetle, sol omzuna vurduğu, dibi dolu bir kükürt torbasını yere bıraktı. Recep ile karısıyla, karşıdan karşıya seslenerek selamlaştı. Önce karşılıklı hatır sormayla başlayan konuşmaları, ardından tarlalarının durumuna geçti.

Önünde yol kıyısındaki tütünlerin durumunu gören Ali Onbaşı, tarlanın her yanının böyle olup olmadığını, yardımcısız işi yetiştirip yetiştiremeyeceğini sordu. Recep karşılık olarak tarlasının durumunu açıkladıktan sonra, komşusunun tarlasının durumunu sordu. Onlar tütününü Recep'lerden bir hafta geç dikmişlerdi. Tarlası daha da kıra düşüyordu. Sonra tayfaları da kalabalıktı. Hatta iş hafif olduğu için, bir haftadır büyük oğluyla, kalaycının bağına kilizmaya gidiyorlardı...

Bu konuşmanın sonunda Ali Onbaşı, iki kızıyla küçük oğlunu onlara, isterlerse bir günlüğüne yardımcı göndermeyi önerdi. Beş on gün sonra iş sıkışınca Recep de kızlarını bir günlüğüne onlara yardımcı gönderir ödeşirlerdi.

Bu öneri Recep'in yüzünü ummadık zamanda güldürdü. Ali Onbaşı uzaklaşırken karısına döndü:

— Bak karı, dedi, Allah kulundan hiçbir vakit el çekmez! Gör-dün mü nasıl sevindirdi bizi?

Kadın minnetle mırıldandı:

— Eh, biz her vakit duamızı, orucumuzu eksik etmeyiz çok şükür! Cenabı Hak'tan ümidimizi kesmeyiz. Bir suçumuz varsa bizim, o da fakirlik! Onu da Cenabı Hak hoş görür elbet!..

Kocası bu sözlerin son kısmını hoş karşılamadı:

— Günaha girmek istemezsen, hiç şikâyet etme halinden!..

Kadın söylene söylene çardağa doğru ilerledi:

— Tövbe tövbe, ne şikâyetim olsun halimden benim? Ben her zaman halinize hamdederim. Bu ovada kaç kişi var bizim gibi tarlasını kendi ekip biçen? Herkesin hali bizden de beter. Ben hiç şikâyet etmem halimizden. Her zaman Allah'a hamdederim.

Tütün yaprakları sıcakta yapışkan bir su salar. Güneş hızını kaybedince bu yapışkan su donar, yapraklar ellenebilir, toplanabilir duruma gelir. Bu yüzden tütün tarlalarında kırma işi ortalık ağarırken başlar, güneş az yükselip de yapraklar, tütün kıranların parmaklarına yapışır duruma gelince bırakılır, akşam serinliğinde tekrar işe başlanılarak, alaca karanlık iyice koyulaşıp kırılacak yaprakları göz görebildiği zamana kadar sürer.

Akşam serini inerken Ali Onbaşı'nın iki kızı, küçük oğlu Kemal, Recep'in tarlasına gezintiye çıkmış gibi güle oynaya geldiler. Bu yardımlaşma işi komşular arasında, yılda sayılı birkaç gün, pek sıkışınca olagelen, başka yıllardan bildikleri ender olaylardandı. Yaz aylarını hemen hemen yabancı bir kimseyi görmeden, tarlalarında, çardaklarında kapalı geçiren, onların yaşındaki genç kızlar, çocuklar için, yaşayışlarında büyük bir değişiklik sayılırdı.

Recep'ler gelen yardımcılarıyla vakit geçirmeden kırma işine çıktılar. Recep:

— Ha gayret, dedi, ilk sırayı tuttu.

Hemen yanı başında Zeliş yer aldı. Babasına karşılık verdi:

— Bakalım kim gayret ister? Sen mi, biz mi?

Bu söz konuklarını güldürdü. Ali Onbaşı'nın kızları Zeliş'in yanı başında sıraya girdiler. Büyük kızı:

— Biz gayretimizi esirgemeyiz, dedi. Çoktan hazırız...

Küçük kızı söze karıştı:

— Yarışalım bakalım...

Onların yanında sıra tutan Rebiş'le Kemal'in yarışmak, çocuk heveslerini daha da kamçıladi. Aralarında ayrıca yarış tuttular. Tütün yapraklarından daha küçük ellerinin bütün çabukluğuyla, kırma işine sarıldılar. Fidandan fidana geçerken koşuyor gibiydiler.

Onların bu durumunu gören, en dışta sıra tutan anası, Rebiş'i uyarmak gereğini duydu:

— Yavaş yavaş! Atlamadan, zedelemekten kırı. Yormayın kendinizi ilk nefeste.

Yarışın konusu, tarlanın alt başında birlikte sıra tutanlardan, kimin tarlanın üst başına önde varacağı üstüneydi. Yaprakları baş parmağın hafif bir yüklenmesi ile kırmak, kırdıkça avuç içinde, orta parmakların üstünde desteklenen yaprakların ana damarını, üst üste getirmeye dikkat etmek gerekiyordu. Böyle dikkat edilirse, sonradan orta damarlarından dizecekleri yaprakları ikişer üçer, iğneye geçirebilirlerdi.

Recep ilk on adım sonunda yanındakileri birkaç fidan geride bıraktı. Zeliş, hiç telaşlanmadan, yarışı kabullenmişçesine çalışıyordu. Yanı başında eğilen Ali Onbaşı'nın kızlarının Zeliş'ten geri kalmamak, hattâ onu geçmek için gayret ettikleri görülüyordu.

Recep:

— Siz bana bakmayın, dedi, ben çabuk kırarım ama, çabuk da yorulurum. Sonunda gene siz beni geçersiniz.

Ali Onbaşı'nın büyük kızı güldü:

— Caymak yok Recep dayı! Mızıkılanma boş yere! Madem yarışa girdik, dayan bakalım sonuna kadar...

Etraftakiler gülüştüler. Recep'in karısı karşılık verdi:

— Biz konukları yormayız! Geçmeyiz de, sonra ayıp olur. Ne zaman biz size yardıma geleceğiz, o zaman göstereceğiz hünerimizi!..

Tekrar gülüştüler.

— Mızıkılanmayın, mızıkılanmayın...

Recep bir cigara yaktı. Dudağına ilişti. Cigarası dudağında tütün kırmayı sürdürerek, karşılık verdi:

— Öyleyse Zeliş'le yarışın! Biz ihtiyarladık, bizden geçti. Siz gençler aranızda yarışın...

Ali Onbaşı'nın kızları gene gülüştüler:

— Olmaz Recep dayı, biz seni bırakmayız! Yarışırsak hep beraber yarışırız!

— Biz yerimize yetiştirdik yetiştireceğimizi kızım! Yerimizi onlara verdik! Bu ovada kimse Zeliş'i ne kırmak, ne dizmekte geçemez. Geçerse o vakit ayıbı bize...

Ali Onbaşı'nın büyük kızı, Zeliş'in gergef işler gibi tütün fidanlarının köklerinde rahat, acelesiz işini gören ellerine, parmaklarına dikkat etti. Bakışlarından Zeliş'in ustalığını kabul ettiğini anlamak güç değildi. Recep devam etti:

— A kızım, bu sanat yedi ceddinden miras Zeliş'e. Belki sizin kızınızın kızı Zeliş'e yetişir! Durun bakalım, siz daha tütüncülüğe dün başladınız. Kavala'dan tütüncülüğü Urla'ya biz getirdik! Urlalılar daha önce ne bilirdi?

Konuşmaları, birbirine takılmaları, övünmeleri, çalıştıkları süreç, bu sözlere yakın sözlerle uzadı. Çalışan insanların o eksilmeyen hayat gücüyle, bu basit takılmalar, her seferinde onları güldürdü, kahkahalarının ardı arkası kesilmedi. Üstüne eğildikleri tütün yapraklarını görebildikleri zamana kadar kırma işini sürdürdüler. Recep bir iki sıra kırdıktan sonra, cigarasını bıraktı, sıralar arasında, kırılmış duran desteleri küfelere topladı. Dolan küfeleri omuzlayıp çardağa çekti. Ertesi sabah gene aynı sevinç sardı çalışmalarını. O kadar hızlı çalışmışlardı ki, güneş o sabah kırağının nemini daha yeni yeni kuruturken, tarlanın sonuna gelmişler, gecikmiş bütün işi yetiştirmiştiler. Çardağın önünde, o gün dizmeleri gereken sekiz küfe tütün duruyordu.

Dizme işine oturmadan, hep beraber tarhana çorbasıyla kahvaltı ettiler. Sofradan kalkar kalkmaz iğnelerini kapıp, Recep'in çardağın ortasına yayılı hasırın üstüne devirdiği, ilk küfe tütünün etrafına halka oldular. Akşama kadar, bu defa da, bazen dizme işinde yarışa tutu-

şarak bazen yarıştan bıkip şarkı söyleyerek bazen her biri sırayla birer hikâye anlatarak, niyet tutup mani atarak, kırdıkları tütünün dizilmesini de tamamladılar. Recep o gün, ne öğle uykusuna yattı ne de Urla'ya indi. Çocukların doldurdıkları içneleri kargılara sıyırdı. Eli boş kaldıkça da tütün dizdi.

İkinci üstü dizme işi bittiği zaman, Zeliş Ali Onbaşı'nın kızlarıyla canciğer dosttu. Biraz da, bu dostluğun onu Cemal'e yaklaştıracğını düşünmüyor değildi. Rebiş'le de küçük Kemal ayrılmak istemiyorlardı birbirlerinden. Hep böyle bir araya gelip gülüp eğlenebilseler! Ama gündüz işten kim vakit bulacaktı? Arada bir geceleri olsun hiç değilse! Hele şimdi ay büyürken, hiç değilse öbür konu komşuları da çağırıp ateş yakıp eğlenseler, türkü çağırsalar! Bu isteklerini karşılıklı açınca, Ali Onbaşı'nın kızları, ertesi gece çardaklarının önünde bir eğlenti düzenlemek için konu komşuya haber vermeyi üzerlerine aldılar. Recep'ten gecikmiş işin yetiştirilmesini kutlamak için çocuklara eğlentiye katılmaları için izin vermesini istediler.

3. AY BÜYÜRKEN

Zelişler akşam sofrasından kalktıkları zaman daha alaca karanlıktı. Anası kardeşleri ile hep beraber sofrayı kaldırdılar. Gene hep beraber bir iki parçadan ibaret bulaşıklarını yıkamaya oturdular. Anası işi ne kadar sıkışık olursa olsun, köpek gelir yalar korkusuyla bulaşıkları yağlı bırakmak istemezdi.

Karşıda, Kadiovacılıkların sergi yerinde, alaca karanlık koyulaştıkça alevleri daha iyi fark edilen küçük bir ateş yanıyor, Ali Onbaşı'nın çocuklarının, sergi yerinin dört bir yanından ateşe doğru gidip geldikleri görünüyordu. Yol kenarındaki incirin tepelerinde beliriveren yarı yuvarlak bir ay, karanlık bastıkça daha çok parılıyordu.

Yan taraflarındaki tarlalardan eğlenceye katılacak iki küçük grubun Kadiovacılıkların çardağına doğru ilerlediği görüldü. Karşıda Te-

nekeci Halil'in, arkasında karısı, küçük yaştaki çocuklarıyla bağlarının kıyısından Ali Onbaşı'ların çardağına ilerleyen yolda, birerli kol-
da dizilmiş karartılarını seçmekte Zeliş'ler güçlük çekmediler.

Yukarılarıda gittikçe pırıldayan ay, karşıda yanan ateş, Tenekeci Halil'lerin erkenciliği, Zeliş'lerin telaşını arttırdı. Bulaşıkları kurula-
dıkları sırada Rebiş, ablasının önünde sabırsızlanmaya başladı.

— Hadi kız, geç kaldık! Çabuk tut elini...

— Git içeri sen, giyin!

Feneri yakmamışlardı. Çardağın içi loştu.

Rebiş çardağa girdi. Entarisini aranmaya başladı.

— Nerede kız benim entarim?

Anası ile ablası hemen ardından geldiler.

— Patlama!

Anası sandığın üstünden çekip aldığı bir basma entariyi onun eli-
ne sıkıştırdı. Bir başka entariyi Zeliş'e uzattı. Kendi de elinde kalan
son entariyle çardağın bir köşesine çekildi. Önce iş gömleklerini baş-
larından sıyrıp, entarilerini giydiler. Sonra ayaklarından şalvarlarını
çekip attılar. Giyinmeleri çok kısa sürdü. Sıra taranmalarına gelince,
iki yüzölçü kemik tarağı aramanın telaşına düştüler.

Anaları çardağın içinde dönmeye başladı:

— Tarak nerede? Nereye tıktınız genel? Bütün gün elinizden kur-
taramam ki, aradığım zaman yerinde bulayım!

Tarak, çardağın kapısına yakın dallar arasında, Zeliş'in eline geç-
ti. Tarak elinde çardağın önüne çıktı. Beline kadar inen saçlarını om-
zu üstünden düşürdü. Uçlarından çabuk çabuk tarak vurarak açmaya,
taramaya başladı.

Kardeşi tepiniyordu gene önünde:

— Hadi kız, uzatma artık. Ver biraz bana da, yeter!

İncirin ardında, tarlaların alt başındaki komşuları Fettah'ın karı-
sı, yoldan tarlalarına inerken seslendi:

— Komşu huu! Hazır mısınız?

Zeliş'in anası çardağın önünden karşılık verdi:

— Hazırsız komşu, geç buyur, şimdi hep beraber yola çıkarız!..

Zeytinin dibinde, yemekten sonraki ikinci sigarasını yakan Recep yaklaşan Fettah'ın karısına, kocaşının nerelerde olduğunu sordu. Kadın, damlarını beklemek için, tarlada kaldığını söyledi. Recep de çardağı beklemek için kalacağını, gelemeyeceğini ekledi sözlerine.

Fettah'ın karısı ile çocukları, çardaklarının önünde ayakta onları beklerken, Zeliş'lerin telaşı daha da arttı. Tarak iki dakika içinde Zeliş'ten Rebiş'e, Rebiş'ten anasına çabuk çabuk el değiştirdi. Hazırlıkları sona erince, komşuları önden, onlar arkadan yürüdüler. Karısı elinde başörtüsü Recep'in önünde durdu:

— Eh biz gideriz, bir isteğin var mı?

Recep sigarası elinde homurdandı:

— Geç kalmayın! Yarın sabah gün doğmadan hepinizin tepesin-deyim, onu da unutmayın! Uyanmayanı dinlemem, tekmeye uyandı-rırım!

Kadın başörtüsünü acele acele bağlayarak yürüdü:

— Hoşçakal öyleyse! Geç kalmayız, merakın olmasın..

Kocası elinin tersiyle gidenleri işaret etti. Tekrar ters ters homur-dandı.

— Hadi yeter söyledin, bak önüne de yürü!..

Kadın kızlarına yetiştiği sırada kendi kendine söyleniyordu:

“Hayatımda bir kere tatlı laf duymadım bu adamın ağzından!”

Grup, Kadiovacıklılıların sergi yerine yaklaştıkça, çocuklar yerle-rinde duramaz oldu. Önden önden koşmaya başladılar. Zeliş, anası, Fet-tah'ın karısıyla iki yetişkin kızı bir arada, Kadiovacıklılıların sergi ye-rine vardılar. Ev sahipleriyle, daha önce gelen komşuları dört yanları-nı sardı:

— Buyurun bakalım!

— Hoş geldiniz, sefa geldiniz!

— Nerde kaldınız?

— Nerde Fettah Efendi?

— Niye gelmedi Recep Ağa?

Hep bir ağızdan konuşmaya başlayan karşılayıcı kalabalığının bu sorularına, gelenler hep bir ağızdan karşılık vermeye başlayınca, kim-se kimsenin ne dediğini anlayamaz oldu. Bir gürültüdür gitti.

Zeliş karşılayıcılara söz yetiştirir, âdet olduğu üzere, akranı kızlarla kucaklaşır öpüşürken, öpüştüğü Mestan Ağa'nın gelininin omzu üstünden, kalabalığın gerilerinde, konuşmadan, sorularla dolu, tasalı gözlerini üzerine dikmiş, kendisine bakan Cemal'i gördü. Hemen yüreğinde mutluluklar uyandı. Gözü göğnü donandı. İçleri ısıt ısıt yanan gözbebeklerinden, yüzlerce, binlerce ışıktan kuş, bir anda uçtular Cemal'in gözlerinin içine kondular. Kalabalıktan biri, o anda aradan geçen on günün küçük küçük kaygılarının, umutlarının, hayal kırıklıklarının, artan sabırsızlıklarının hazırladığı, dillendirdiği bu bakışları görseydi, o gece bir daha gözlerini Zeliş'le Cemal'den ayıramazdı. O sırada Zeliş'le kucaklaşan Mestan Ağa'nın genç gelini, kendisini etrafın gürültüsüne kaptırmasaydı, göğsü üstünde, Zeliş'in göğsünün flası güm güm attığını fark eder, ne oluyor diye ımeraka düşmekten kendini alamazdı.

Karşıdan karşıya Zeliş'in Cemal'e ne dediğini, Cemal'in bundan ne anladığını, kimse ne gördü, ne duydu ne de daha sonra, günlerdir, uyuşuk uyuşuk, süklüm püklüm dolaşan, ikide bir dalıp giden Cemal'in, nasıl oldu da böyle birdenbire yüzünün güldüğünü, canlanıp dirildiğini, sağa sola koşuşmaya başladığını düşündü.

Konuklar bu küçük karşılama töreni bitince hep birlikte ateşin etrafına doğru ilerlediler. Ali Onbaşı gelenlere hoş geldiniz dedikten sonra çardağın önüne çekildi. Kendisini bırakmak istemeyen Halil'le, Mestan Ağa'nın oğlundan özür diledi. Onun anlayışına göre komşu kadınlar yanlarında kocaları olmadan gelince, aralarına karışmak yakışık almazdı. Bir zaman sırtı çardağın köşe direğine dayalı oturdu. Yemekten sonraki ikinci sigarasını yaktı. Daha sonra da dışarıda eğlentinin hızını almaya başladığı bir sırada çardağa girip yattı.

Tenekeci Halil ile karısı Hatice, bir bakıma müzik bilir bir aile sayılırdı. Halil'in kendi buluşu bir çalgısı vardı. Bir öküz boynuzunu, sivri ucundan delmişti. Bu uçtan üstü açık bir gaz tenekesinin içine doğru üfler, istediği havayı çalardı... Karısı yanında bazen tef, bazen dümbelekle ona katılırdı. Çoğu geceler, hava durgunsa, komşular, onların çardaklarından gelen bu fasılların gürültüsünü geç vakitlere kadar duyarlardı.

Halil ateşin yakınında bağdaş kurdu. Tenekesini bacakları arası-na yerleştirdi. Karısı hemen tef, dümbelekle yanında yer aldı. Fettah' ın karısı kızları, Zeliş'le anası, Ali Onbaşı'nın kızları, Gözlemeci'ler, Mestan Ağa'nın oğluyla, az önce yedi yaşındaki büyük kızının kucağına bıraktığı emzikli çocuğunu kızının kucağından alıp kocasının yanına oturan gelini, ateşin etrafında halka oldular. Cemal on gündür karşılaşmadığı Yaşar'la yan yana düştü. İlk bir iki gün aklından çıkmayan, Yaşar'ın kuyu başındaki o hareketini sonra unuttur gibi olmuştu. Yanına çöküp oturan Yaşar, aklından geçenleri, kendisini ne derece sık-tığını, kızdırdığını bilmez görünüyordu. Gene o hatır sayı bilmez tek-lifsizliğiyle, yanında bağdaş kurar otururken, avucunun içiyle Cemal'in baldırına okkalı bir tokat indirdi.

— Hadi bakalım Kadiovacıklı! Bu gece göster kendini!..

Tuhaf bu ya, Cemal gene ne diyeceğini bilemedi, sırtıttı. Oğlan bu defa onu omzundan itekledi.

— Gülersin değil mi köftehor? Kızları gördün ağzın dilin tutul-du gayri!..

Cemal'in anası, kucağında en küçük çocuğu, bir zaman kocasıyla konukları arasında ayakta gitti geldi. Kocasını çardağa girip yatınca, kucağında uyuyan çocuğu, çardağın içindeki beşiğe bıraktı. Geldi, hal-kanın bir ucuna ilişti.

Çocuklar, ilkin halkanın dışında koşuyor, çığlıklar atıyorlar, koşmaca, saklambaç oynuyorlardı. Sonra sonra, eğlence kızışıp, büyükler ortada oyuna kalkmaya başlayınca, meraklı hallerle halkaya yanaşırlar.

Ali Onbaşı'nın kızları, o gün etrafta bulup buluşturdukları çalı çırpıyı, kuru dalları, ateşin yakınına yığmışlar, bahçelerinde ne kadar süt-lü mısır varsa toplamışlardı. Ateş zayıfladıkça besiliyor, ateşe gömdük-leri mısırlar piştikçe, kenarda duran yapraklarına sarıp, konukların el-lerine tutuşturuyorlardı.

Halil boynuzu, tenekesiyle, kendi bestesi kısa bir taksimle eğlen-ceyi açtı. Ardından boynuzunu tenekesini bıraktı, karısının eline tefi tutuşturup kendi dümbeleği kaptı. İlçe kahvelerinde yaz başından be-

ri durmadan çalan bir piyasa şarkısını, karı koca bir ağızdan çalıp söylemeye başladılar. Şarkıyı daha ilk notasından tanıyan kalabalık memnundu. Halil, arada şarkının makam tutması gereken yerinde sesini yükseltti:

— Hep beraber! Hadi susmayın, gösterin kendinizi bakalım!

Kalabalıkta kısa bir kararsızlık, bir çekinme görüldü. Herkes yanındakine bakındı. Karısı şarkıyı sürdürürken, Halil'in ikinci bir kıskırtması üzerine, karısına bir iki ses daha katıldı. Derken az sonra bilen bilmeyen ağzını açmıştı.

İlk piyasa şarkısından ikincisine, derken bir üçüncüsüne geçerken, çoğu ağlamaklı bu tür şarkıları aslında sevmediklerini hep birden anlamışlar gibi, yılların eskitemediği bir havaya atladılar:

Kadifeden kesesi

Kahveden gelir sesi

Oturmuş kumar oynar;

Ah ciğerimin köşesi!

Yıllardır hep söylendiği yerde halkımızın sevinç kaynağı olan bu şarkının dörtlükleri uzadıkça uzadı. Her dörtlüğün sonunda “Ah ciğerimin, ah ciğerimin köşesi” yahut “Senden başka, senden başka yarım yok” şeklindeki tekrarlara sıra geldikçe, havada çapkın, oynak bakışlar, kahkahalar uçuşmaya başladı. Herkesin tam neşelendiğini gördüğü bir anda, Halil dümbelek vurmaya kesti:

— Böyle olmaz, hadin bakalım kalkın oyuna, yallah!

Genç kızlar, başlarını omuzlarına eğerek, kaşları altından baka baka, utanmış utanmış fıkırdadılar.

— Hadi durmasanıza! Yallah dedim, yallah!

Kızlar tekrar fıkırdaştılar. Halil fırladı, Ali Onbaşı'nın büyük kızıyla Zeliş'i, kollarından yakalayıp, ortaya çekti.

— Biz kimin için nefes tüketiyoruz burada?

Zeliş'le arkadaşı, kalabalığın ortasında, başları önlerine eğik beklediler. Halil oturanlardan ateşin etrafındaki halkayı genişletmelerini

istedi. Halkadakiler geri geri çekildiler. Ateşten uzaklaşan yüzlerinde alevlerin yansımaları kayboldu. Halil yerine geçti. Dümbeleşini kap-tı. Karısına döndü.

— Vur bakalım Köroğlu! Ördek suya...

Türkü başladı.

Ördek suya dal da gel...

Yardan haber al da gel...

İki genç kız, genişleyen oyun yerinde, ağır, kararsız adımlarla oyuna başladılar. Etraftakiler oyun havasında, el çırparak, hep bir ağız-dan katıldıkça, onlar da canlandılar, hızlandılar, çevik ayak hareketle-riyle, parmaklarını çatlata çatlata ortada döndüler, döndüler, kalbalık yeterli görünceye kadar karşılıklı oynadılar. Onlardan sonra sırayla öbür kızlar ikişer ikişer oyuna katıldılar. Derken, Halil oyun sırasının erkeklere geldiğini hatırlatınca, kalabalıktan iki kişi, Cemal'i kaldırıp sırtıdan oraya itti.

Cemal, Halil'in önünde durdu.

— Ne vurayım efem?

— Ne istersin...

— Kordon zeybeği hoş kaçır mı?

— Sen bilirsin...

Tekrar boynuzu ile tenkesini kapam Halil, etraftakileri, baş işa-retleriyle el çırpmaya, söylemeye kışkırtarak, boynuzunu üflemeğe başladı. Karısı dümbeleşle, havanın sözlerini söyleyerek ona katıldı:

Haydi hovardam kundurunu tek tek bas!

Ben seninim ister öldür ister as!

Kordon zeybeği hayli çeviklik isteyen bir oyundur. İleriye doğru seri bir iki adım attıktan sonra, dizlerin, kolların çabuk hareketleri, göv-denin sağa sola hızla dönüşleriyle oynanır. Cemal daha ilk adımlarda oyunun havasına ustalıkla girince, Halil havayı hızlandırdı. Kalabalı-

ğın el çırpması, Halil'in temposuna uydu. Cemal oynayışını hızlandırdı. Böyle böyle hava hızlandı, Cemal hızlandı, delikanlı sonunda gömleği terden sırtına yapışıp nefes nefese kaldığı bir an, gömleğinin yeniyle alnının terini silerek oyunu bıraktı. Zeliş'in yanından geçerek halkanın dışına yürüdü. Daha Cemal oyunu bırakırken Mestan Ağa'nın oğlu halkanın ortasına fırladı, oyunu aldı.

Cemal, halkanın dışında, Zeliş'in üç adım gerisinde durdu. Ay, karşıda, izdüşümü göğün tepelerle birleştiği çizgiyi aşan, iri bir zeytin ağacının gerilerine doğru sarkıyordu. Neredeyse kaybolacaktı. Kala-balık oyuna dalmış, el çırpıyor, haykırıyordu. Daha terini kurulamaya çalışırken, Zeliş'in gerisine bakıp kendisini aradığını gördü. Yüreği hızla vurdu. Beş on adım ötede, zayıflayan ay ışığında karaltısı seçilen çardağın, daha ileride gölgeleri birbirine karışan bağ kütüklerinin, zeytin, badem ağaçlarının, sessiz, تنها halleri heyecanını arttırdı. Babası çardakta uyumuş olmalıydı. O tarafa doğru gitse, beklese, Zeliş ardından gelir miydi acaba? Ama daha birden uyanan bu ümitle sarhoş, bunlar aklından geçerken, Zeliş'in önüne dönüp el çırpmaya devam ettiğini gördü. Fena halde bozuldu. Zeliş'e karşı tuhaf bir düşmanlık duygusuna kapıldı. Mestan Ağa'nın oğlunun soluk soluğa oyunu bırakıp, karısının yanına çöktüğünü, ortaya Yaşar'ın fırladığını gördü. Acaba gidip tekrar oynasa mı Yaşar'la karşılıklı? Yaşar'ı pes dedirtinceye kadar oynarsa Zeliş'ten öç alacakmış duygusu vardı içinde. Fakat yerinden kıınıldamıyordu. Zeliş'in tekrar dönüp bakmasını beklediğini anladı. Halkanın etrafındakilerden biri, başını çevirse, kendisini görecekti olsa, Zeliş'i beklediğini anlayacakmış gibisine geldi. Utandı. Dönüp yerine oturmaya karar verdi.

Halkaya doğru adımını atınca, şaşkın, durakladı. Zeliş, dönmüş, karışık el yüz hareketleriyle uzaklaşmasını işaret ediyordu. Duymamıştı ama kız, dişleri arasından "Git, git!.." diye fısıldıyormuş sandı. Böyle "Git, git" diye fısıldarken, elini gerisinde, çardağa doğru doğru sallıyordu.

Şaşkınlığını yenmeye çalışarak, Zeliş'in kendisiyle buluşmak istediğini anlayabildi. Mutlu, uçarcasına çardağın gerilerine dolandı.

Çardağın gerisinde, tarlanın bitip, bağın başladığı çizgiye yakın iri bir zeytin ağacının gölgesinde durdu. Orada, çardağın gerisinden yaklaşacak kimseyi, kendisini göstermeden tanıyabilirdi.

Alandan kalabalığın haykırıışları, el çırpmaları yükseliyordu. Yakınlarında ise her şey sessiz, kımıltısızdı. Bu sessizlik içinde yüreği, gürültüsünü duyabileceği kadar hızla vuruyordu.

Alandan gelen sesler bir an için kesildi. Ya yokluğunu fark etti- lerse? Ama işte, “Arap havası, Arap havası” diye bağışıyorlardı. Du- yulan kakhahalarından, el çırpmalardan Arap havasının başladığı anla- şılıyordu. Tef dümbelek sesleri kesilmişti. Herhalde Halil’le karısı oyu- na kalkmış olacaktardı.

Halil’le karısının oyuna kalkmaları bir bakıma, etrafın ilgisini üs- tüne çekmesi bakımından iyiydi. Fakat az önce seslerin kesildiği an, içinde uyunan o korkuyu yenemiyordu bir türlü. Ya yokluğunu fark ederlerse? Zeliş de gelmek bilmiyordu bir türlü!

Kuru otların üstünde, yakınlarında bir hışırtı duydu. İşte, geliyo- ru sonunda! Yüreğinin vuruşları tekrar hızlandı. Hay Allah kahretsin, bu kadar hızlı vurmanın sırası mı? Birisi kulak versc neredeyse yüre- ğinin gürültüsünden yerini keşfedecek! Duyduğu hışırtı da, az ileride yatan keçinin ipinden geliyordu. Ama işte, otların üstünde birisi haf if adımlarla yaklaşıyordu bu kez!

Döndü, beline inen saçlarının, eteklerinin karaltısından, üç beş adım ilerisinde kendisini aranan kızı tanıdı. O, Zeliş’i, çardağın kendi dolandığı sağ tarafından gelir diye bekliyordu, kız çardağın solundan yaklaşmıştı. Zeytinin gölgesinde kımıldadı, nefesini keserek ileriye doğru bir adım attı. Zeliş bir an kendisini tanımaya çalıştı. Sonra hız- la ona doğru atıldı. Alaca karanlıkta, birbirlerini arayıp bulan elleri ke- netlendi. Elleri birbirine kenetli, nefesleri kesile kesile hiçbir şey ko- nuşmadan, göğüs göğüsc sokuldular. Bir süre o telâşla saçları, yüzle- ri, başları, omuzları, birbirinin saçlarına, yüzüne, omuzlarına karıştı. Sokuldular, sokuldular, kenetli elleri çözüldü, vücutlarının her parça- sının, telaşlı-hızına uyarak, beş ayaklı iri böcekler gibi, birbirinin sır- tında, omuzlarında, kolları üzerinde dolaşmaya; dudakları, birbirinin

yüzünde, gözünde koşuşmaya başladı. Bir zaman böyle birbirini karşılıklı öpücüklerle boğduktan sonra, nefesleri kesilinceye kadar dudak dudağa kaldılar.

Öpüşmelerine ara verdikleri zaman, hiçbir şey düşünemez durumdaydılar. Sergi yerinden gelen gürültüye kulak kabarttılar. Şimdi ne yapacaklardı? Hiçbir kararları, hiçbir düşünceleri yoktu.

Alaca karanlığa alışan gözleriyle, birbirlerini daha yakından görmeye, ne düşündüklerini anlamaya çalıştılar. Bakışmaları çok kısa sürdü. İçgüdülerini bütün hareketlerini yönetir oldu. Cemal, Zeliş'i bileğinden kavradı, bağ kütüklerinin arasına doğru sürükledi. Dallarına sürünerek aralarından geçtikleri bağ yapraklarının hışırtısı adımlarını durdurdu. Bir daha etrafa kulak verdiler. Arap havasının gürültüsünü duydu. Az ötede bir çekirge öttü. Sonra, içgüdülerinin önünde sürüklendiler. Birkaç adım ilerlediler, bütün sabırsızlıklarıyla, sarmaş dolaş uzandılar. Hırsla kuvvetle kucaklaştılar. Dudakları çabuk çabuk birbirinin yüzünde dolaştı. Gittikçe hareketlerini bilmez hale gelen Cemal'in eli, göğüslerine doğru inince, Zeliş'in yüreğine birden bir korku düştü. Cemal'in ellerini kavradı:

— Dur!..

Tekrar etrafı dinlediler. Çekirge ötüşleri, sergi yerindekilerin kahkahaları, gürültüsü...

— Gidelim n'olursun!

Cemal soluk soluğa doğrulmaya çalışan kızı sırt üstü itti.

— Biraz, biraz daha!

Zeliş'in elleri daha sıkı kenetlendi:

— Gidelim, gidelim, yoksa rezil oluruz...

Kısa bir boğuşma başladı aralarında...

— Biraz, bırak..

— Bırak beni! Bırak...

— Biraz n'olursun...

— Bırak...

Cemal, birden Zeliş'in sesinin kesildiğini, üstüne yüklendiği vücudunun önce titremeye başladığını, sonra kasıldığını, gerildiğini fark

edince şaşkınlaştı. Ne yapacağını bilemeden, Zeliş'i daha hızlı daha hızlı öpmeye başladı. Kızın çenceleri sıkı sıkıya kenetlenmiş, yüzünün bazı yerleri sıcak, bazı yerleri soğuktu. Az önce onu üstünden itmeye çalıştığı halde, şimdi itmiyor, daha çok göğsüne doğru sokuluyordu. Bu gergin, kasılmış vücut, az sonra birden gevşeyiverince, şaşkınlığı bütünü arttığı bir sırada, Zeliş bütün gücünü topladı. Onu üstünden geriye doğru itti. Doğruldu:

— Bırak beni!

Şaşkın, bozulmuş doğruldu. Utanıyordu. Zeliş'e bir daha yüzüne bakamayacak kadar kaba davrandığı kanısı vardı içinde. Yanında, onun, çabuk çabuk karışan saçlarını düzelttiğini gördü. Elinden geldiği kadar çabuk kendine düzen vermeye çalışan Zeliş, toparlamasını bitirince, elini onun eli üstüne koydu. Yumuşak, kararlı bir sesle fısıldadı:

— Kalkalım...

Hiçbir şey diyecek durumda değildi. Zeliş'in elini eli üstünde duymak, tekrar güven veriyordu içine. Az önceki korkusunun yersiz olduğunu anlatıyordu. Uysal bir tavırla kalkmaya davrandı. Zeliş bir çabukta ona doğru eğildi. Yanağının üstünden öpüverdi:

— Sen kal, önce ben gideyim, sen sonra gelirsin!

Sonraları, günlerce yanağının üstünde kaldığını duyduğu bu küçük öpüşün verdiği mutlulukla sarhoş, ne diyeceğini bilemeden bakıırken, Zeliş'in ayağa kalktığını, tarlaya doğru ilerlediğini gördü.

Zeliş, tarlaya ayak attığı sırada, çardağan gerisinden bir çocuk gölgesinin dolandığını, etrafında birini aradığını fark etti. Gölge, sesini yükseltmeden çekinerek, kendisinin duyabileceği gibi mırıldandı:

— Zeliş, Zeliş kız neredesin?

Kardeşinin sesini tanıyınca, yokluğunun farkına varıldığını anladı. Anası ardından, onu kendisini araması için göndermiş olacaktı:

İlerledi:

— Ne o? Buradayım!

Yaklaştıkları zaman, kardeşi meraklı tavırlarla onu inceliyordu:

— Nerdesin kız? Ne yapardın orada? Yarım saattir seni ararım!..

Entarînin eteklerini aptestten yeni kalktığını belli edecek hareketlerle düzeltti! Başıyla bağı işaret etti:

— Merak ettinse git bak neredeydim.

Tarhalar da yaşayanların, çoklukla, belli apdest yerleri bulunmadığında, akla yakın bir yalandı bu. Kardeşi inanmamış olsa da sustu.

Birlikte çardağın önüne çıktıkları zaman, sergi yerinin açıklığında, daha yakından görebildiği ablasının önüne geçti.

— Üstün başın tozlanmış, saçlarını düzelt.

Zeliş eteklerinin, sırtının tozunu silkelerken, kısa bir an olduklarını yerde duraladılar.

O sırada, Arap havası kesildi. Mestan Ağa'nın oğluyla Yaşar horra tepmek için ortaya fırladılar. Sadece iki kişi kaldıklarını görünce de Cemal'i hatırladılar. Aranıp göremeyince, kız kardeşlerine sordular. Kız kardeşi, anası etraflarına bakındılar, Cemal'i göremediler. Şaşkın şaşkın mırıldandılar:

— Şimdi buradaydı! Görmedik nereye gitti.

Anasının, kardeşlerinin şaşkınlığı yanlarında oturan konuklarına geçti. Kim varsa etrafına bakınıp Cemal'i aramaya başladı. Cemal'i aranırken bu defa da Zeliş'in yokluğu ortaya çıktı. Herkes içinde uyanan aynı şüpheyle Zeliş'in anasına döndü: "Zeliş nerede?" Bu şüphenin uyandırdığı merakla oturanlar yerlerinden doğruldu. Çardağın bağ tarafının koyu gölgelerine doğru döndü. Zeliş'le kardeşinin alandaki halkaya yaklaştıklarını gördü. İki kardeşin birlikte olması, az önce düşüncelerinde uyanan şüpheleri büsbütün içinden çıkılmaz bir duruma soktu. Zeliş, Cemal'le birlikte olmuş olsaydı, kız kardeşinin aralarında işi neydi?

Kalabalığın merakı şimdi Cemal'i bulmakla toplandı. Mestan Ağa'nın oğlu seslendi:

— Cemaaaal! Hooo Cemal!

Cemal bu sese karşılık vermeden Yaşar, Zeliş'in önünde durdu:

— Cemal nerede?

Zeliş omuz silkti:

— Ne bileyim?

Oğlan az önce herkes gibi, düşüncesinde uyanan şüpheyle onun halini tavrını inceledi.

— Görmedin mi?

— Görmedim dedim ya!

Sonra kardeşinin elinden tutarak ilerledi. Kalabalığa karıştı:

— Biz beraberdik...

Mestan Ağa'nın oğlunun sesini duyan Cemal, ortaya çıkmakta geciktikçe durumunun ağırlaşacağını anladı. Çardağın gerisinden seslendi:

— Buradayım! Geliyorum...

Az önce buluştukları sırada, Zeliş'in kendi geldiği yönden değil de, çardağın öbür yönünden görüldüğünü hatırlayınca bu defa kendisinin o taraftan ortaya çıkmasının şüpheleri dağıtacağını düşündü.

Kalabalığa doğru ilerlediği sırada Mestan Ağa'nın oğlu sordu:

— Nerelere kayboldun be Cemal?

Yalan söylemesini hiç beceremezdi. Ama kendisinin de hayret ettiği kadar kolaylıkla karşılık verdi:

— Hiç, buradaydım. Çardağın gerisinde hayvanları dolandım, geldim.

Herkes birbirine bakındı. Kimse Cemal'in ne zaman yanlarından ayrıldığını hatırlamadığı için, ne kadar zaman da kaybolduğunu anlamadı.

Etrafındakilerin şaşkınlığını görünce Cemal cesaretlendi:

— Çağırdınız geldim ya! Aradan ne geçti?

Herkes ne diyeceğini bilemeden birbirine baktı. Düşüncelerin düğümlü kalan şüpheleri, neşelerini kaçırmış, adımlarını ağırlaştırıyordu. Ateşin başına isteksiz isteksiz döndüler. Halil kalabalığı canlandırmak istedi:

— Eh bağlayalım gayrı!

Ay, karşıdaki zeytinin gerilerinde kavuşuyordu. Halil'e ilk karşı çıkan karısı oldu:

— Geç oldu! Çoluk çocuğun uykusu geldi.

Mestan Ağa'nın gelini atıldı:

— Ay kavuşunca, yolumuzu göremeyiz. Güç olur. Vakitken dağlalım...

Cemal'in büyük kız kardeşi hemen:

— Bizim feneri alırsınız kardeş, diyecek oldu.

Kadın yüzünü buruşturdu:

— Sizin fener size lazım! Kocasına dönerek ekledi: Hadi toparlan da gidelim...

Kalabalık, uyuyan çocuklarını kucakladı. Acele acele vedalaştı.

Tarlalarına doğru ilerlerken Zeliş anasının hemen dibinde kendisini belinden itmesiyle irkildi.

— Yürü, rezil ettin bizi!..

Dirseğiyle, kuvvetle anasının elini geriye itti. Cevap vermedi.

4. GÜNLER GEBE

O gece, her zamanki gibi sabaha karşı uyandıkları zaman karısı, Recep'e, Zeliş'i bir an önce evlendirmeleri gerektiğini söyledi. Recep neden bir an önce evlendirmeleri gerektiğini sormadı. Bu sözlere her gece Zeliş'in durumu üstüne aralarında geçen konuşmalardan ayrı bir anlam vermedi. Yetişkin kızlarının evlenmeleri konusu, yıllardır gecenin bu saatlerinde, karşılıklı cinsel isteklerinin uyandırılmasında aralarında kışkırtıcı bir rol oynardı.

Cigarasını yatağının yanında, toprağa bastırıp söndürdü. Karısına sokuldu.

— Ben de isterim bir ayak önce başgöz olsun, dünya evine girsin.

— Madem istersin bekleme! Artık zamanı geldi!.. Korkarım bir acemilik etmesin!..

— Tütünleri beklerim! Tütünler kalsın, onu beklerim...

— Sen gene söyle Bekir'e, yapsın hazırlığını geciktirmesin...

Bu sözler konuşulurken Zeliş uyanıktı. Anasıyla babasının ne dediklerini duydu. Bir ara anasının, akşamki şüphelerini babasına açma-

sını bekledi. Sonu çıkmadı. Kendi konusu kapandı. Anasıyla babasının soludukları bir sırada tekrar uyu'ya kaldı.

Sabah kendiliğinden uyanamadı. Rüyasında, gelin olduğunu, gerdeğe gireceği odada bir yatağın kenarında oturduğunu görüyordu. Oda'nın kapısı açıldı, dışarıda üç beş kişi, Bekir'i sırtını yumruklayıp üzerine doğru ittiler. Bekir o hızla geldi, omuzlarına sarıldı. Birden yatağından sıçrayarak, alnı ter içinde gözlerini açtı. Anası omuzundan tutmuş, uyanması için sarsıyordu. Babasının "Uyandır, uyandır, yeter uyudukları" dediğini duydu. Anası söylendi:

— Güneş doğdu neredeyse, hâlâ tembel tembel uyursun, kalk!..

Uysal uysal doğrulup, yatağının içinde oturdu. Anasının üstüne doğru attığı iş gömleğini başından geçirdi.

Tütünü kırdılar. Babası erkenden çeşği alıp oduna gitti. Kuşluğa kadar önemli hiçbir olay geçmedi. Kuşluğa doğru testi'yi doldurmak için kuyuya gitti. Kuyudan çardağa döneceği sırada, Yaşar'ın elinde testisi, mersinlerin ardından karşısına çıktığını gördü.

Akşam olup bitenlerden sonra, bu sabah karşılaşacağı kimselerin kendisine nasıl davranacakları sabahtan beri aklını kurcalıyordu. Yaşar'ın tavırlarından ne düşündüğünü anlamaya çalışırken, testisi elinde yürüdü.

Yaşar testisini yere bırakıp ellerini beline dayadı. Karşısına dikildi:

— Ne o korktun mu?

— Niye korkacaktım?

— Baksana hemen kaçıyorsun da...

— İş zamanı, oylanmanın sırası mı?

— Şimdi öyle mi olduk?

Yürümek istedi:

— Daha önce nasıldık?

Yaşar karşısında elini gererek onu dinledi.

— Az dur bakalım...

Durdu, gözlerini Yaşar'a dikti.

— Söyle?

Oğlan, o zaman başını sallayarak, hiçbir şey demeden ona baktı, sonra birkaç adım geriledi, mersinlerin önünde bıçağını çıkardı, bir dal kesip elindeki dalı yontu yontu Zeliş'e yaklaştı:

— Söylesene?

— Karşında Kadıovacıklı'nın oğlu olsa kaçmazdın ama?

Zeliş testisini kavradı. Hızla yürüdü. Oğlan değneğini yontarak yolu üstünde bir iki adım geriledi. Tekrarladı:

— Ne kaçıyorsun yalan mı?

Yoluna devamla oğlanı yana itti, ilerledi. Arkasından onun söylendiğini duydu.

— Bilirim ben sana yapacağımı! Bunu yanına komam!

Öfke başına çıktı. Testisini tekrar elinden bıraktı. Hızla geriye döndü:

— Ne yaparsın söyle bakalım? A kıpışık gözlü, a şapşal suratlı! Söyle bakalım ne yaparsın? Bu dünyada erkek kalmadı da, kala kala ben sana mı kaldım? Sen mi benim gözümü korkutacaksın?

Yaşar şaşırdı:

— Ne oynayıp durursun elinde o bıçakla karşımda? Başka oyuncağ bulamadın mı kendine? Gözümü mü korkutacaksın?!

Yaşar, kuyunun taşı üstünde duran kovayı aldı. Kuyunun taşı üstüne çıkarken, bıçağını yerine yerleştirdi.

— Dal kesmek de yasak mı? Korktunsa yerine koyayım bari...

Zeliş karşılık vermedi, öfkeli öfkeli uzaklaştı. Testisini doldurmak için kuyunun başında kalan Yaşar, hasetle kinle doluydu. Hemen Zeliş'ten nasıl öç alacağını tasarlamaya başladı. Madem Zeliş'ten kendisine hayır yoktu, Zeliş'in de gönlü istediğine varmamasını istiyordu. Bekir, ortalarda dolaşıyordu. Maksudı açıktı. Kızın gönlü Cemal'de görünüyordu. Şu halde, kızın Cemal'le arasını bozmak, Bekir'in de elini çabuk tutması için gözünü açmak gerekirdi. Recep'e işi duyurursa istedikleri kendiliğinden yola gelirdi.

Öğleye kadar her günkü gibi geçti. Öğleyin Zeliş, anası, kardeşi sofradan kalktılar, tütün dizmeye oturdular. Çok geçmeden, dışarıdan hızlı adımlarla birisinin çardaklarına doğru yaklaştığını duydular. Baş-

larını çardağın kapısına döndürdüler. Kapının dışında, çocuğunu kucaklamış bir kadın gölgesi, hızla çardaklarından içeriye girdi. Ardından bir kadın başıyla yanı başlarında bağdaş kurup kendini yere bıraktı. Gelen Ayşe'ydi.

Anası, kardeşleri, ilk ağızda bir şey söylemeden şaşkın şaşkın bir Ayşe'ye, bir birbirlerine baktılar. Ayşe oturduğu yerde soluya soluya, ileri geri öfkeyle sallanıyor, söze nereden başlayacağını bilemiyordu. Zeliş kendini toparladı:

— Kaçtın mı kız?

Ayşe öfkeden dili tutulmuş konuşmuyor, artan bir hızla ileri geri sallanıp duruyordu. Birden kolları arasında sallanırken gözlerini dikmiş kendisine bakan, eliyle göğüslerini mıncıklayan çocuğu, kavrıldığı gibi kaldırdı, yere oturttu.

— Otur oturduğun yerde be piç kurusu! Kanımı başıma çıkarma benim!

Anaları şaşkıındı. Kızına hoş geldin desin mi, demesin mi bilemedi. Kalktı, şaşkın şaşkın çardağın içinde öteye beriye bakındı. Sandığın hemen dibinde, bir tepsi içinde, ekmeği sarıp kaldırdığı sofrayı örtüsünü açtı.

— Aç mısın?

Kız ses çıkarmadı.

— Lafişte! Bende ki de akıl! Yoldan geldin, aç mısın sorulur mu? Şaşkınlık! A kızım, bende akıl mı kaldı! Bu kadar çileden sonra! Sen yetiştir gül gibi kızını, ver ellere, yüzü gülmesin! Ne diyeyim? Yüzleri gülmesin, evleri başlarına yıkılsın inşallah!..

Rabiye merakını tutamadı:

— Dövdüler mi kız?..

Kadın ona doğru döndü:

— Sen sus! Lafa karışma! Daha o kadar olmadın!

O arada söylene söylene, bir tepsinin içine yerleştirdiği bir parça ekmek, birkaç zeytin tanesi, keçinin sütünden kendi mayaladığı bir parça peynir, bir de domatesi, kızının önüne sürdü.

— Yumurta pişireyim ister misin?

Kız başını geriye attı. Küçük kardeşine döndü. Gene başıyla köşede duran su testisini işaret etti. Rabiye fırladı. Maşrapayı su doldurup ablasına uzattı. Ayşe bir iki yudum kendi içti. Bir iki yudum da, yanında doğrulup, kollarına asılan oğluna içirdi. Anasının önüne sürdüğü peyniri zeytini oğluyla paylaşarak yemeğe koyuldu.

Anası, kardeşleri, daha hiçbir şey anlatmadan, onun görünümcelelerinin, kaynanasının hakaretine uğradığına inandılar. Ayşe'nin öfkesi onları da sardı.

Anası söylenmeye devam etti:

— Ye yemeğini, hiç ağzını yorma anlatmak için. Bilirim ben o soysuzların ne mal olduklarını! Yere batasicalar! Boyunları altında kalasicalar!

Ayşe birden boşandı:

— Lanet olsun! Vardığıma da varacağıma da bin defa pişman oldum. Bir gün yüzümü güldürmediler. Dırdırlarından bıktım usandım!

Zeliş sordu:

— Ne dediler gene, ne yaptılar?

— Daha ne yapsınlar? Elimi neye sürsem karışır! Nereye otursam kaldırırlar! Ne tarafa yürüsem döndürürler! Sitemlerinden yüreğime kan oturdu! Ehhh yetiversin gayri! Bir koca için bu kadarını çekmem!..

Ayşe bu tonla o sabah olanları anlattı durdu. Kavgasının sebebi ni açıkça anlamak güçtü. Sinirli sinirli, ordan oraya atlayarak, bu sabahki olayı, on beş gün önce bir ay önce geçen başka olaylarla birleştirerek anlatıyordu. Anası, kardeşleri, bu anlattıklarını geçen yıl, ilk defa kocasının cvindep kaçıp geldiği zaman anlattıklarıyla birleştiriyorlar, hayallerinin de yardımıyla eksikliğini tamamlıyorlar, dediklerine hak veriyorlardı.

Ayşe bu sabah saç kızdırmış ekmekleri kapatacaktı.

Hasan ayaklarının dibinde dolaşıyordu. Görümcesi de boştu. (Zaten işe hiç yanaşmazdı.) “Aliver Hasan’ı, eli yanmasın” demişti. Görümcesi burun kıvrınıştı. “Nasıl doğurmasını bildinse, bakmasını da bil!” Ekmek yoğurmak, saç kapamak, su çekmek, ne iş varsa hep o-

nun üstüne yıkmışlardı damda. Kendileri iki yaprak tütün kırıp, bitti mi komşu komşu dolaşırlardı. “Ellerin mi kırılır? Yabancı mı?” demişti görümcesine. Ondan sonra görümcesi karşılık vermiş, kaynana-sı, küçük görümcesi üstüne yürümüşler, dalaşmışlardı.

Zeliş arada bu anlattıklarını kesti:

— E peki kocan, kocan ne dedi?

— Kocam aldı ceketini omzuna sabahtan Urla’ya indi. Yoktu ki tarlada duysun! Duysa ne olacak? Erkek gibi erkek değil ki hepsinin ağzını kapasın, saydırsın kendini! Anasının ağzının içine bakar.

Kısacası, üç yıldır ellere uşaklık ettiği, her hizmetlerine koştuğu yetmişti canına. Kocasız kızların öfkesini çekemezdi her gün. Kaptığı gibi Hasan’ı gelmişti. Geçen yıl, kocasına kanmış dönmüştü ama, bu seferki sondu. Cihan yansa yıkılsa, ayaklarına kapansalar görümcelerinin yanına dönmezdi bir daha.

Anası:

— Ah, dedi, kısmet. Madem geldin, hoş geldin. Hayırlısı ne ise o olsun!

Zeliş, onun anlattıklarıyla iyice hırslandı:

— Bir daha dönersen adam değilsin zaten! Yazık senin şerefine namusuna! Bir daha dönersen başına ne gelirse gelsin acımam!..

Ayşe önündekileri yiyip bitirince, kalktı, önündeki tepsiyi kaldırdı. Yerine koydu. Kardeşlerinin yanına dönüp oturdu. Boş bir iğne alıp, tütün dizmeye başladı.

— Kim dönermiş onların arasına bir daha! Şeytan görsün hepsinin yüzünü!

Doğudaki dağların eteklerinde, yanan fundalıklarda yaptığı odunu, kış için, Urla’daki damlarına indiren Recep, ikindiye doğru tarlaya döndü. Eşeğini tarlanın kıyısına bağladı. Çardağa doğru ilerleyince, Ayşe’nin elini öpmek için çardağın önüne çıktığını gördü. Kızının kaçtığını anladı. Hiçbir şey sormadı. Ne sevindi ne de üzüldü. Kızına elini uzattı. Bir kahve yapmalarını istedi. Zeytinin dibine çöktü. Cigarasını yaktı.

Akşam sofrasında, yemek büyük bir sahan, soğanlı domatesli sa-

latadan ibaretti. Ayşe kucağında çocuğuyla, Zeliş'in yanına, üç yıldır hep hepsi üç beş kere oturduğu bu sofraya tekrar oturunca, yerini yadırgadı. Sofradakilerin boğazına ortak oluyormuş, kendisi aralarında fazlaymış duygusuna kapıldı. Babasının bakışları ona doğru uzansa, lokmalarını şayıyormuş sanıyordu. Babası ortadaki sahana ikide bir avucuyla uzanan Hasan'ın ellerine bakıyordu bazı bazı. Oğlanın anasına hiç rahat vermediğini görüyor, bu yüzden gururlanıyordu. Karısına döndü:

— Karı be, zeytin çıkar Hasan'ın önüne de yesin!

Karısı zeytini çıkarmak için kalktı. Erkek misafirin itibarı başkaydı ne de olsa gözünde, ekledi:

— Yarın karpuz alırım ben kerataya!

Babasının Hasan'a gönderdiği bu yakınlık, sevindireceğine Ayşe'ye sofranın konuğu olduğunu hatırlattı.

Gece yatacakları sırada nasıl yerleşecekleri ayrı bir sorun oldu. İki ince şilteleri vardı yatak diye kullandıkları. Birinde Zeliş ile Rabiye, öbüründe de anası ile babası yatardı. Anası ile babası yine yataklarında kaldı.

Zeliş'in yatağına, yanlamasına yerleştirdikleri yastıklara, Ayşe oğlu ile birlikte, çocukluklarındaki gibi kardeşleriyle yan yana uzandı. Zeliş, bütün gece ablasının başını bir sağa bir sola döndürdüğünü, uyuyamadığını gördü. Arada bir derin derin göğüs geçirdiğini duydu.

Ertesi sabah uyandıklarında ablasının bütün gece gözünü kırpmadığı açıktı.

Yan yana bütün kucaklarken sordu:

— Kız gene dönecek misin kocana?

Dünkü öfkeli ablası, şimdi üzgün duruşlu, dalgındı. Geçirdiği uykusuz gecenin yorgunluğu vardı üzerinde. Solmuş sararmıştı.

— Bilmem ki ne yapayım?

— Nasıl bilmezsin?

— Bilmem işte! Babamın başına mı yıkılıp kalayım, kucağımda bir de çocukla!

— Kismetin çıkar yine evlenirsin?

— Gül gibi kızlar kocasız dururken, kim alır beni böyle çöplük-ten sonra?

— Ben senin yerinde olsam kaçtıktan sonra dönmem, bir daha ge-riye adım atmam!

— Sana öyle gelir şimdi! Evlenmedin ki koca nedir bilmezsin...

— Lanet olsun öyle koca! Ben ezdirmem kimseye kendimi!

— Kocamdan acı bir laf işitmedim ben aslını arasan. Ne işitirse görümcelerimden, kaynanamdan işittim. Kaynatam da iyidir. Görüm-celerim evlenselerdi başım dinlenirdi!

— Kocan ne der görümcelerine? Ses çıkarmaz mı?

— Ne desin? Onlara susun der, bana sabır der, şaşırır o da, bağırır çağırır, öfkesi geçince susar. Zaten yumuşak huyludur. Nereye çek-sen oraya gider.

— Sen al kocanı öyleyse, çek başını git...

— Nereye?

— Aç kalacak değilsiniz ya? Bu kadar boş tarla var etrafta! Yarı-cı girin, paranız olursa icarla tutun! Hiç olmazsa başın dinlenir. Laf işitmezsin. Ben olsam öyle yaparım. Dünyada işi kocamın keyfine bı-rakmam. Siz böyle giderse daha kırk yıl ayıramazsınız malları...

— Eh, evlen de seni de görürüz! Bakalım karşıdan karşıya akıl öğretmeye benzer mi? Sen sen ol, hanesi kalabalık erkekle evlenme.

Daha sonra, çardağa dönüp, tütün dizmeye oturdukları zaman bu konu Zeliş'le ablası arasında devam etti. Ayşe'nin bir gün önce öfkeli hali nasıl anasına kardeşlerine geçmişse, bugün de dalgın düşünceli hali geçti. Bir ara anaları uzun uzun içini çekti. Konuşmalarına ka-rıştı:

— Dile kolay a kızım, çilesi neyse çekecek!..

Kuşluğa doğru Ayşe'nin sabırsızlanmaya başladığını fark ettiler. Olur olmaz vesilelerle ayağa kalkıp çardağın içinde dolanıyor, her se-ferinde kapıdan başını uzatıp, gelen giden var mı diye baktıktan son-ra yerine oturuyordu. Bu dolanmalardan birinde, telaşla kapıdan içeri çekildi, gizleyemediği bir heyecanla kardeşlerinin yanına döndü, he-men öteberisini toplamaya başladı!

— Ne bu kız?

— Ge'ir!..

— K..n, kocan mı?

Yanakları kızarmış anasına, kardeşlerine, “Hor görmeyin beni” der gibi bakıyordu. Zeliş hırslandı.

— Toparlasana azıcık kendini! Hâkim ol nefesine! Bekle bakalım gelsin, ne diyecek?

Ayşe, göğsü çarpıntısından süratle inip kalkarak, kardeşlerinin yanına çöktü. Dışarıda damadın ayak seslerini, zeytinin altında oturan Recep’i selamladığını duydular. Selamdan sonra aralarında kısa bir konuşma geçti. Damat sordu:

— Anam nerde, içeride mi?

— İçeride...

— Ayşe?

— O da içeride...

— Çocuklar?

— Onlar da...

Damat kısa bir an kararsız sustu:

— Nasıl hepsi iyiler ya?..

— Hamdolsun...

— Müsaaden olursa ben içeri bir bakayım...

— Sen bilirsin...

Damat çardağın kapısında göründü. Babasını gören küçük Hasan çardağın kapısına doğru atıldı. Ayşe başını önüne eğdi. Dargın, somurttu. Anası damadına doğru ilerledi. Damat kadının elini aldı, öptü. Eğildi, oğlunu kucaklayıp kaldırdı. Göğüs geçirdi.

— Eh işte, bizim kismetimizde bu da varmış! Ayırmadık mallarımızı başımız rahat etsin... Siz nasılsınız? Hep iyisiniz ya?

Kadın mırıldandı, yer gösterdi:

— Nasıl olalım. Hep bildiğin gibi... Buyur otur...

— Ben babamla dışarıda otursam daha iyi. Siz keyfinize bakın. Rahatınızı bozmayın..

Elinde yarım kiloluk bir kesekâğıdı vardı.

— Sen nasılsın kız Rebiş, iyi misin? Büyümüşsün maşallah!
Rebiş başını önüne eğdi, sırtıttı.

— Al bunu sana getirdim...

Rebiş kalktı. Eniştesinin elinden, başını doğrultmadan kesekâğıdını aldı. Zeliş'in yanına dönünce açtı. Akideşekeriydi.

Adam sonunda karısına yönelecek cesareti kendinde buldu:

— Sen de hazır ol gidelim, sığağa kalmayalım...

Ayşe sustu.

— Ben dışarıda beklerim. Toparlan da oyalanmayalım...

— Yok benim toparlanacak niyetim. Kendin nasıl geldinse öyle gidersin. Benim işim yok, senin o dilli kardeşlerinin arasında. Bir tarafını bırakmadılar!..

— Ben onların ağzının payını verdim. Yürü sen! Bir daha kolay kolay sana dil uzatamazlar...

Karısının cevabını beklemedi. Çardağın dışına, Recep'in yanına dolandı. Kaynanası ardından geldi.

— Güzel söylersin be oğlum ama, bir günlük dava değil ki bu; evlendiğinizden beri iştiriz. Ayır babanla kardeşlerinle malını, karına sahhip ol!

— Ah be anacığım, benim sözümü dinleseler, bir gün durınam, kalkayım da anamla kardeşlerimle mahkemelerde mi sürükleneyim? Ama bu sene bütün kalksın hepsini razı edeceğim. Ben de bıktım.

Recep söze karıştı:

— Ayırırsan iyi edersin.

— Dün akşam hepsiyle kapıştım, bir taraflarını bırakmadım. Ama anayla kardeş işte. Atılmaz atasın, satılmaz satasın...

Oğlu kucağında, çardağa seslendi:

— Hadi Ayşe, hazır mısın?

Karısı baş örtüsünü bağlayıp, çoraplarının bağını çekerek, telaşlı hallerle, çardağın kapısında göründü. Kayınvaldesi mırıldandı:

— Ne bu acelen be oğlum! Oturaydın. Bir kahve içeydin. Daha terin soğumadı.

— Gidelim daha iyi, sığağa kalmayalım...

Vedalaşmaya başladılar. Büyüklerin ellerini öptüler. Ayşe kardeşleriyle öpüştü. Damat hoşçakalın dedi sadece. Ayrılrılarken anası, Ayşe'ye son bir nasihat verdi:

— Madem öyle, kocanla iyi geçinirsiniz, sık dişini, ne diyeyim. Bunların hepsi geçer. Ötekilerin hepsi gider, sonunda gene kocanla sen birbirinize kalırsınız...

Kucağında Hasan'la kocası önde, iki adım arkasında Ayşe, Urla'ya doğru uzaklaştılar. Çardakta kalanlar, az ileride yolun köşesini dönünceye kadar, çardağın önünde durup onları uğurladılar.

O gün akşama kadar Recep'lerin çardağında anlatılmaya değer başka bir olay geçmedi. Akşama doğru, her zamanki gibi yolda, eşeği üstünde Bekir görüldü. İncirin altında hayvanını durdurdu; inmedi. Recep'le ayaküstü bir iki laf attılar, gitti.

Ertesi sabah tütün kırmaya çıktıkları zaman Zeliş, karşı tarlada Cemal'in tütün kırdığını gördü. Kilizmaya gitmediğini anladı. Aklına delice bir fikir takıldı. Cemal'e sormak istiyordu: Evlenirlerse, anası, babası, kardeşlerini bırakır mıydı, yoksa bırakmaz mıydı?

Kırılacak pek az tütün vardı o sabah. Kırdıkları tütün bir küfeyi doldurmadı. Çardağa döndüler. Az sonra Recep, Urla'ya inmek için yola çıktı. Anası da, kırılan tütünü nasıl olsa Zeliş üç beş saat içinde tek başına hak eder diye, yanına Rabiye'yi aldı, üç beş parça kirliyi, su tenekesini, sacayağını, kucakladılar kuyunun başında çamaşır yıkamaya gittiler. Zeliş çardağın kapısı içinde sırtını dayadı. İşine koyuldu.

O gün Urla'nın pazarıydı. Hemen hemen bütün komşular pazara iniyorlardı. Babası gittikten az sonra, tarlaların üst başındaki yoldan Bekir'in geçtiğini gördü. Bekir tarlalarına doğru baktı. Recep'in eşeğini meydanlarda göremeyince, kendisinden önce Urla'ya indiğine hükmetti; seslenmedi. Bekir'in hemen ardından, tarlanın alt yanındaki yoldan Yaşar geçti. Zeliş bilinmez nasıl bir duyguyla, onların arkasından Cemal'in geçmesini beklemeye başladı. O aklına takılan soruyu, evlendikleri zaman Cemal'in anasıyla babasıyla birlikte oturup oturmayacaklarını mutlaka soracaktı.

Aradan bir çeyrek geçti geçmedi, az önce Bekir'in geçtiği yoldan, incirin gerisinden Cernal görünüyordu. Elinden tütün iğnesini attığı gibi fırladı. Kendini çardağın önünde bulunca, ölçülü davranması gerektiğini anladı. Etrafına bakındı, anası, kardeşi, kuyunun başında çamaşırın suyunu ateşe vurmuşlar, ateşi beslemek için, çevrelerinde eğilmiş çalı çırpı aranıyorlardı. Görünürlerde başka kimse de yoktu. İncire doğru bağlı keçiyi görünce, aklına keçinin yerini değiştirmek geldi. Cemal'e, anasının kardeşinin gözüne görünmemesi için beklemesini işaret etti. Keçiye doğru ilerledi. İpini çözdü.

Cemal'e sormak istedikleri aklından uçup gitmişti.

— Git, çabuk git! Buralarda dolaşma! dedi, bizi görmesinler!
Anam pirclendi...

Cemal bir şeyler mırıldanarak, söylemek istedi.

— Git, çabuk! Mektup yaz. Ben de sana yazarım...

— Mektup mu yazayım?

— Mektup yaz, kuyunun başındaki ocağın taşı altına bırak. Ben alamazsam, Rebiş'le aldırırım. Ertesi gün karşılığını bırakırım.

Keçinin kazığını az ileriye çakarak bağladı. Çardağa döndü. O çardağa döndükten az sonra, Cemal incirin gerisinden çıkarak yoluna devam etti.

Kuyu başında Yaşar'la atışmasından bu yana geçen iki gün içinde, Zeliş'in yaşayışı ile ilgili anlattığınız bu olaylar olup biterken, etrafta kısaca özetlememiz gereken başka olaylar da geçti.

Yaşar kuyunun başından ayrıldıktan sonra, tarlalarına döndü. Anasının kardeşlerinin yanında bir süre sessiz sedasız, Zeliş'ten nasıl öğ alacağını düşünerek, başı önünde tütün dizdi. Bir ara kardeşleri, geceki eğlentiden söz açmışlarken ortaya bir laf attı: "Cemal'in, Recep'in kızını kaçıracağı doğru mu?"

Anası, kardeşleri bu lafı aldılar, gözünün önünde işlemeye başladılar. Anası sordu:

— Kimden duydun?

— Halilgilden...

Kardeşleri atıldılar:

— Halilgildense doğrudur. O Kadıovacıklıların içini dışını iyi bilir.

Öğleden sonra Yaşar Urla'ya indi. Akşam üstü tarlaya dönerken, Tenekeci Halil'le yolda arkadaşlık ettiler. Yaşar çok geçmeden sözü Cemal'in, Zeliş'i kaçıracağına getirdi. Halil "Kimden duydun?" diye sorunca "Bilmeyen mi var, dedi, herkesin dilinde!" Tabii Halil, Yaşar'dan aldığını, çardağına varır varmaz karısına sattı. Karısı havadisi alınca, kuyunun başına su almaya gitti. Orada Mestan Ağa'nın gelini, haberi Yaşar'ın kız kardeşinden duymuştu. Yadırgamadı, gece olanların da anlamını artık kavramışlardı zaten. Recep'in kızı çardağın gerisinde, Kadıovacıklı'nın oğluyla oynasırken, kız kardeşine de gözcülük yaptırmıştı!..

O akşam, anası kardeşleri, bu konuyu tekrar açtıkları zaman Yaşar artık sözün kendisinden çıktığını unutmuş, onlardan bilmediklerini öğreniyordu.

Ertesi gün, Urla'nın pazarına inerken bir ara Bekir'in önünde eşeğiyle ilerlediğini gördü. Adımlarını hızlandırdı. Yetiştii. Bir iki cümleden sonra uzatmadı konuya girdi:

— Eh, Bekir evlenmeyecek misin daha? Bekârlığın yetmedi mi?

Evlenme sözünden hoşlanan Bekir topuklarını eşeğinin karnına indirdi. Hayvan hızlandı. Yaşar adımlarını sıklaştırdı.

— Bir teşebbüsümüz var hayırlısıyla!..

— Hangisi o?

— Duymadın mı?

— Duymadın ya!

— Recep'in kızı be!..

Yaşar bir kahkaha attı. Eşeğin kıcına okkalı bir şamar indirdi. Hayvan kasıldı. Hızlandı. Bekir yulara sarılmak zorunda kaldı. Merakla Yaşar'a döndü.

— Ne güldün?

— Recep'in kızıysa avucunu yala!..

— Neden?

— Duymadın mı?

— Duymadım ya!

— Şöyle dine imana gel gördün mü? Recep'in kızının yavuklu-
su olduğunu hiç kimse sana söylemedi mi?

Bekir şaşırды, afalladı... Aldatıldığı kanısına vardı:

— Vay namussuz vay!.. Ben bu kadar yardım edeyim de bilakis...

— Kim?

— Kim olacak, Recep!

— Recep'in bu işte ne günahı var? Allah bilir kızının yavuklu-
sundan haberi bile yoktur.

Sorun Bekir için daha karışık bir durum aldı.

— Kimmiş kızın yavuklusu?

— Kadıovacıklı'nın oğlu! Geçen gün ikisini bağ kütüklerinin al-
tında basmışlar...

Bekir ne diyeceğini bilemedi. Renkten renge girdi. Öfkeyle to-
puklarını eşeğinin karnına indirdi. Durmadan söyleniyordu:

— Görür o! Görür! Bakalım kim zararlı çıkar!.. Ben ona gösteri-
rim.

Yaşar tekrar hızlanan eşeğin ardından adımlarını sıklaştırdı:

— Kendi kendini ne üzüp duruyorsun? Recep'i bul, konuş, sana
söz verdiyse kızına sahip olsun!..

Bu arada bir gün önce başlayan dedikoduların sonunda konu kom-
şuları aralarında düşündüler taşındılar Kadıovacıklıların kızlarını ka-
çırmak için fırsat gözettiklerini, Recep'le karısına söylemenin kendi-
lerine düşen komşuluk ödevi olduğuna karar verdiler.

Yukarıda, Yaşar'la Bekir arasında anlattığımız konuşmalar geçce-
ken Mestan Ağa'nın oğlu pazar yerinde Recep'le karşılaştı:

— Recep Ağa iyi oldu seni gördüm, dedi. Bunca yıllık komşu-
yuz, kızına göz kulak ol! Kadıovacıklılar kaçıracaklar. Akşam duydum,
gözüme uyku girmedir. İyi oldu seni gördüm, söyledim.

Recep hiçbir telaş göstermedi.

— Eksik olma, dedi, ayrıldılar.

Recep'in karısını kuyu başında dolaşır gören Halil'in karısı, dur-
duğu yerde duramadı, testisini kaptı, yürüdü. Soluk soluğa kuyunun
başına vardı.

— Kolay gelsin komşum! İyi oldu da seni gördüm!

Kadın onun telaşlı halinc bir anlam veremedi.

— Hayrola?

— İki gündür hep aklımdasın. Seni göreyim söyleyeyim dedim de günah benden gitsin... İki gündür yüreğimi kurtlar kemirdi...

Sözünün burasında durdu. Kulak kesilen Rabiye'nin duymamasını istediği işaret etti. Anası Rabiye'yi çardağa yolladı. Kız dinlemedi. Halil'in karısı omuz silkti:

— Söyleyeyim de kızın da duysun bari; gizli değil ki, bütün âlemin dilinde... Kadiovacıklılar senin Zeliş'i kaçıracaklar, göz kulak ol!..

Kadın daldı, düşündü. Komşusu sözünü tamamladı:

— Yazık gül gibi kızına! Onların kendi başlarını sokacak yerleri yok, bir de üstüne gelin almaya kalkmışlar. Oğlan bugün yarın asker, kızının başını yakmasınlar, tetik ol!..

Halil'in karısı böylece içinin kurdunu döktükten sonra testisi elinde uzaklaştı.

Gene bu sırada Bekir, Urla'da oturduğu kahvede Recep'i buldu. Suratı asık yaklaştı:

— Oldu mu be Recep Ağa, böyle miydi sözümüz, caymak var mıydı?

Recep onun sözünü kesti:

— Dur, telaş istemez! Surat etme boş yere! Sen ne duydunsa ben de duydum! Ben Kadiovacıklı Ali'ye kız vermem bilmiş ol!

Recep düşündü, bu arada, Kadiovacıklılar, ova adam doluyken kız kaçıramazlardı. Gelecek ay, tütün kalktıktan sonra, tarlalardan Urla'ya göç başladı mı, ova tenhalaşacak, kendileri tarladaki zeytinlerini beklemek, toplamak için ekim sonuna kadar ovada kalacaklardı. O zaman Zeliş'i sabah akşam gözleyecek de olsa, kızının gönlü varsa kaçmasını önlemek güçleşirdi. Bunları aklından geçirdikten sonra Bekir'e kararını açıkladı:

— Tütünler kolaylandı mı bir yolunu bul kaçır, madem evlenmek istersin Zeliş'le...

Bekir'in gözü tutmadı bu işi.

— Nasıl kaçırayım be Recep Ağa? Kolay mı senin dediğin? Gön-
lü olsa hadi neyse, ama diretirse beñ nedeyim! Karakollarda mı sürü-
neyim?

— Ben şikâyetçi olmam ki karakollara düşesin! Sen kaçır, ben ver-
dim derim, kıyarsın nikâhı yaparsın düğünü, olur biter.

Bekir'in az çok bu konuya aklı yatmaya başladı. Kendi tek başı-
na Zeliş'i kaçıramazsa bir yardımcı bulabilirdi elbet.

Recep:

— Artık orasına ben karışmam, dedi, nasıl bilersen öyle yap...
Ayrıldıkları zaman, eski dostlukları sarsılmamıştı.

Recep karısıyla, Kadıovacıkların Zeliş'i kaçıracakları konusu-
nu, o akşam kızları tütün kırarken, kırmandalların yanında uzun uzun
konuştu. Karı koca kızlarını gözlerinin önünden ayırmamak, sonra da
bu konu üstünde ona en küçük bir söz söylememek kararına vardılar.

5.

*"İndim çeşme başına
Mektup koydum taşına"*

Halk Türküsü

Yolda Cemal'in aklı fikri Zeliş'e yazacağı mektuba takıldı. Ne-
ler yazacaktı? Evlenelim diyecekti, bu bir. Evlenelim küçük bir damı-
mız olsun, içinde beraber yatıp beraber kalkalım!.. Küçük bir tarla bu-
lalım, beraber ekip beraber biçelim. Kaç gündür aklından geçen buna
benzer düşüncelerdi. Elini uzattığı yerde Zeliş'e değmek, başını çevir-
diği yerde Zeliş'i görmek istiyordu. Şu anda da Zeliş yanı başında ya-
hut bir adım gerisinde yürüsün istiyordu. İstemekten ileri bir duyguy-
du içinde yerleşen. Sağ kolu bir hoş, yanında Zeliş varmış, saracakmış
gibi kımıldıyordu.

Pazara inince ilk işi, okula gittiği günlerde defter kalem aldığı bak-

kala uğramak, küçük bir okul defteriyle, bir kurşun kalem satın almak oldu. Sonra çardaktan istedikleri öteberiyi almak için pazar yerini dolaşırken gezici bir kitap satıcısının sergilediği kitaplar önünde durdu. Âşık Gariplerin, Kerem ile Aslıların, Ferhat ile Şirinlerin resimli kapaklarına gözleri daldı kaldı. O kapaklarda gördüğü ince belli, bükük boyunlu Arzuları, Şirinleri, Aslıları Zeliş'e benzetti. O kitapları okumayı ne kadar çok isterdi şimdi. Kimbilir belki de kaç gündür dile getiremediği derdi, o kitaplarda açıkça yazardı.

Bir kitap daha gördü: "Aşk Mektupları". Pahalı mıydı acaba? Dayanamadı kitapçıya döndü:

— Hemşerim şuna baksam olur mu?

Kitapçı, yüzünü buruşturarak kitabı uzattı. Rasgele bir yerinden açtı: 17. Mektup. Birkaç satır okudu: "Alevli dudaklarımın ateşi nereye kaçarsan kaç seni saracak, bu yangının ortasında 'imdat! imdat' diye bağırarak, beni arayacaksın! Kollarımın arasına kendini inliyerek bıraktığın zaman seni çılgınca kucaklamak, ezmek..."

— Beğenmedin mi?

Ne diyeceğini bilemedi. Hemen gözüne ilişen başka bir kitabı işaret etti: "En Sevilen Maniler."

— Bunu alayım daha iyi.

Cebinde bir formalık "En Sevilen Maniler"i, defteri, kalemi alışverişini tamamlamak için pazar yerini dolaştı. Sonra öğleye doğru tarlanın yolunu tuttu.

Yolda, manileri okuyup bitirdi. Bir çoğunu da iki okuyuşta ezberledi. Çardağa geldiği zaman hiç aklına gelmeyen bir güçlük canını sıktı: Nerede mektup yazacaktı? Kendini bildi bileli ailelerinde kimsenin mektup yazıp mektup aldığını hatırlamıyordu. Mektup sadece askere gidenlerle aileleri arasına başvurulmuş bir haberleşme aracıydı. Bir de âşıkların mektup alıp verdiklerini duyardı. Şimdi kardeşleri, anası, babası, onu elinde defter kalem mektup yazarken görürlerse gülünç düşerdi.

Gene kurtuluşu tenekeleri kapıp ikindiye doğru suya gitmekte bul-

du. Kuyuya varmadan bir zeytinin altında oturdu. Tenekeyi dizlerinin üstüne yan yatırdı. Defterini kalemini çıkardı. Önce ne yazacağını bir türlü kararlaştıramadı. Sonra fazla vakit olmadığını da düşünerek, yarı sağdan soldan kulağında kaldığı gibi, yarı içinden geldiği gibi yazmaya başladı:

Çok kıymetli bir huzura...

Önce nasılsınız onu sormak isterim. O geceden sonra iyi misiniz? Bana gelince sabah akşam sizi düşünmekteyim. Bu kadar yakınımızdasınız. Karşıdan karşıya sizi göreyim de yanınıza gelip derdimi söyleyemeyeyim. Buna zulüm denmez mi? Ben ne kadar uğraşsam size karşı duyduklarımı söyleyemem! Halimi size şu maniler anlatsın.

*Ay doğar aşmak ister
Al yanak yaşmak ister
Şu benim garip gönlüm
Yâre kavuşmak ister.*

*Karanfil ezenim yok
Ezip de gezenim yok
Yıkılsın böyle yerler
Salınıp gezenim yok*

*Akardım ağlamazdım
Gülerdim ağlamazdım
Bileydim ayrılık var
Sana bel bağlamazdım.*

Bu manilerin altına okla yaralı bir kalp resmi çizdikten sonra “Sizi seven Cemal” diye imzasını attı. Defterinden yazdığı sayfayı yırttı. Katladı. Biraz sonra kuyunun başında Zeliş’in söylediği yere ocağın taşı altına yerleştirdi.

Zeliş'ten Cemal'e:

Zeliş akşamüstü kardeşini gönderip Cemal'in mektubunu aldırdı. Okuduktan sonra aşağıdaki cevabı yazdı. Kardeşinin eline verdi, Cemal'in mektubunu aldığı yere koymasını, taşı da iyice yerine yerleştirmesini söyledi.

Çok sevgili bir huzura,

Siz benim hatırlarımı soruyorsunuz. Ben çok şükür iyiyim. Ben de sabah akşam sizin halinizi merak ederim. Hep sizi düşünür, sonumun neye varacağını sorarım. Sizin yazdığınız maniler, sizin halinizi anlatırsa, bunlar da benim halimi anlatsın.

*Elin elimde değil
Kılıç belimde değil
Yâre gitmek isterim
Hüküm elimde değil.*

*Kaşların mildir yârim
Gel beni güldür yârim
Ömrümüz ayrı ama
Gönlümüz birdir yârim*

*Ak yârim çağla yârim
Hem gül hem ağla yârim
Sonunda kavuşmak var
Bana bel bağla yârim.*

Mektup sayfasını çiçek resimleri süslüyordu. İmza yerinde "Senin Zelihan" yazılıydı...

6. BİR AŞK ANLAYIŞI

Ertesi gün, ikindi üstü, Urla'ya inerken, Bekir Recep'in tarlası önünde, incirin altında, eşiğini durdurdu. Recep'le ayaküstü bir iki cümle konuştular.

Zeliş, az ötede, elindeki kovadan, keçiyi suluyordu. Bekir'i görünce sırtını döndü. O kadarla da kalmadı, birkaç yudumda bir kovadan başını kaldırıp etrafına bakına bakına suyunu içen keçinin başını, öfkeyle kovanın içine itti. Birkaç yudum içtikten sonra tekrar başını doğrultup etrafını seyre dalan hayvanı, daha fazla beklemeden kovladı. Kovanın dibinde kalan suyu Bekir'e doğru fırlattı. Topuklarını vura vura çardağa döndü.

Yan gözle onun bu hallerini gören Bekir sarardı. Recep'le konuştuğu sözünün sırasını şaşırdı. Bir iki mırıldandı. Topuklarını hayvanın karnına hırsla indirdi. Urla'nın yolunu tuttu.

Bekir isterdi ki, Recep'in tarlasına yaklaşıp da yoldan "Recep Ağa Hooo Recep Ağa!" diye seslendi mi, Zeliş hemen yerinden fırlasın, kendisine görünsün, cevap versin. Sonra babasıyla zeytinin altında yahut tarlanın kenarında laf atarlarken, olur olmaz bahanelerle, çardaktan çıksın, etrafta dolansın, kaçamak onu gözetlesin.

Ama Zeliş, aksine önceleri onun bu ziyaretlerinde hiç oralı olmazken, son günlerde onu gördükçe, hep böyle zıvanadan çıktığını belli eder haller takınmaya başlamıştı. Eline ayağına ne geçer, ne takılırsa çarpıp çırpıyor, yüz buruşturuyor, burun kıvırıyor, kendisine bir şey söylenecek olursa ters ters cevaplar veriyor, bazen daha da ileri gidecek yüksek sesle söyleniyordu.

Bekir onun bu hallerini gördükçe sararıyor, alt dudağı sarkık, gözleri sorularla dolu, Recep'in yüzüne bakıp kalıyordu.

Sonra eşiğinin üstünde uzaklaşırken hırslanmaya başlıyordu. Topuklarını öfkeyle indiriyordu hayvanın karnına! O kahveleri, o şekerleri, etleri kimin için taşıyordu Recep'in çardağına? Kimin için bozuyordu paracıklarını? Kim sanıyordu onu kaltak? Baldırıçplak tütün ya-

ricısı mı? Kadiovacılığın oğluyla bir mi tutuyordu onu? Ağa sayılırdı o daha şimdiden! Çift sahibi, tarla sahibiydi...

“Aç bırakmalı bunları!” diyordu topuklarını hayvanın karnına indirdikçe! “Aç bırakmalı bunları da gelip ayaklarına kapanıp yalvarsınlar, anlasınlar kıymetini! Evlensin o Kadiovacılığın oğluyla da anlasın kahpe! Sürünsün onun bunun tarlasında ömrü boyunca! Gelsin gündelikle tarlasında çalışsın, yarıcı olmak için yalvarsın!”

Böyle düşünerek karara varıyordu: Almayacaktı Zeliş’i! Bir daha da ne et, ne kahve, ne şeker! Ne de babasına harçlık!..

E peki? Recep’teki alacağı? Verdiği paralar, batsın mı?

Hesaplaşırlar alacağını isterdi tütün satımında! Kızını da bulsun kendi ayarında bir damat evlendirsın bakalım bulabilirse! Bedava almıyordu ya kızını!

Sıra buraya gelince vardığı karardan memnun “Ha şöyle” diyordu, saydır azıcık kendini! Göster ağalığını! Onlar gelip sana yalvarsınlar! Bu zamanda senin babasına vereceğin parayı kim verir?

Bekir, böyle kolaylıkla anlaşılacağı gibi Zeliş’in, bambaşka kendisiyle ilgisiz bir dünyada yaşadığının farkında değildi! Zeliş’in dünyasıyla bu kadar zamandır en küçük bir bağlantı kuramamıştı. O dünyada etin, şekerin, kahvenin önemi yoktu! Önemli olan, yüreğin her zamankinden biraz daha hızlı çarpmasına yol açacak bir bakış, bir el kavraması, bir erkeğin saçlarından tutup sürükleyecek kadar arzulu görünen davranıştı sadece! Ama nereden bilsin bunları Bekir?

Körüklü bir çift çizme, yeni bir külot pantolon alsa, çeşğini satıp atla değiştirse; atı, altında boyun kırıp, kuyruğuyla sinckledikçe, Zeliş’in de yolu üstünde karşılaştığı öbür kadınların da, kollarına atılmak için can atacaklarını bilemezdi ki Bekir!

Öksüzdü. Babasını çok güç hatırlıyordu. Babasının ölümünden az bir zaman sonra, dayıları anasını başka bir kocaya verdiler. Bekir o zaman beş yaşını doldurmamıştı daha. Bir gün anasıyla iki tekerlekli bir yük arabasına binmişler, gitmişler, gitmişlerdi. Öğle sıcağında, başı anasının dizinde, uyuyup uyandığını hatırlıyordu. İlâlâ gidiyorlardı. Anası feracesinin eteğiyle güneş çarpmasın diye yüzünü gölge-

liyordu. Arabayı tanımadığı bir adam sürüyordu. Göz kapaklarını araladıkça, feracenin aralığından, önünde, adamın geniş omuzlarını, kocaman sırtını görüyordu. O adamın üvey babasının kardeşi olduğunu, anasını kırk kilometre ötede, Alaçatı'ya gelin götürdüğünü çok sonra hatırladıkça anladı.

Üvey babasının evinde iki yıl kaldı. İki yıl sonra 932'ye rastlayan o kıtlık yılında üvey babası, dayısına gelip Bekir'i alması için haber gönderdi. Adamın ilk karısından yarım düzine oğlu kızı vardı. Bekir'in boğazı kendi çocuklarının üstüne fazla geliyordu.

Dayısı Bekir'i aldı, haftası içinde boğaz tokluğuna, yaşlı, çocuk-suz bir karı kocanın yanına yerleştirildi. Üç yıl bu karı kocanın yanında kaldı, ineklerini güttü. Tavuklarını gözetleri. Üç yıl sonra adam ölünce, mirasçıları karısının rahatını kaçırdılar. İnekler satıldı. Bu defa dayısı on yaşına yaklaşan Bekir'i, Urla'da iki saat ötede, Alaçatı'ya tamamen ters yönde, Burunsuz çiftliğine on lira yıllık, yemesi içmesi ağasından, sığırtmaçlığa verdi.

Askere alınıncaya kadar bu işte kaldı. Anasını bir daha göremedi. Askerden döndüğü yıl, kadını sorup aramak istedi. Öldüğünü öğrendi.

Ağası, Bekir'in ilk iki yıllığını dayısına ödedi. İki yıl sonra birden boy atan Bekir, ağasıyla kendi pazarlığa girişti. Aklına koymuştu. Sürü sahibi olacaktı. Ağasından her yıl para yerine kendisine bir koyun vermesini, verdiği koyuna sürüsünün içinde bakmasına izin vermesini istedi. O yıllar para kıt, malınsa lafı olmazdı. Bu pazarlık ağanın işine geldi. Dayısı tarafından da hoş karşılandı.

Askere giderken ağasından aldığı koyunların yanında, kendi yetiştirdiği kuzularla birlikte Bekir yirmi koyun sahibiydi. Köy muhtarlığından düzenlenen bir senetle, yirmi koyunu ağasına yarıya verdi. İki yıl sonra, askerden döndüğü zaman, ağasıyla sütün, kuzunun hesabını çıkardılar. Ölenin, canavarın kaptığının sayısını düştüler. Ağasının az çok hesapta dürüst davranmamasına karşın Bekir'in payına yine de yirmi altı koyun düştü.

Sürü sahibi olmak yolundaki düşüncelerini değiştirmişti artık.

Canlı mala güveni yoktu. Bir hastalık, kısa bir kuraklık, nesi var nesi yok elinden çıkması demekti. Yirmi altı koyunu sattı. Eline geçen paranın bir kısmıyla bir çift öküz aldı. Bir kısmını da bir tarla alabileceği güne sakladı. Etrafta ucuza alabileceği bir tarla araştırırken, bir çift öküzüyle, yirmi dönümlük bir tarlaya yarıcı girdi. Mal sahibiyle anason, buğday ektiler. Bir yandan da yarıya aldığı tarladaki işini bitirdikçe sağa sola dönüm hesabıyla çifte gitti.

Askerde okuyup yazma öğrenmiş, çavuş olmuştu. Cebinde çavuş aylıklarından bile biriktirdiği üç beş kuruş vardı. Tezkere aldığından bu yana, aradan geçen beş yıl içinde, yirmi dönümlük bir tarlanın, bir çift öküzün, bir damın, bir inekle bir de eşeğin sahibi oldu. Şimdi akıllı fikri evlenmekteydi. Bir çiftçinin hanesi kalabalık olmadıkça işi ilerlemeyeceği yerleşmişti aklına. Tarlada yanında çalışacak, üstelik de her yıl bir çocuk doğuracak bir kadınla evlenirse, anasonla, buğdayla kalmaz, tütün eker, çocuklar masraf kapısı açınca kadar yirmi dönümlük bir tarla sahibi daha olurdu.

Bu yaşına kadar kadın nedir bilmemişti. Dişi diye bütün tanıdığı, ahırında beslediği, sırasında yükünü sarıp sırasında hırsını söndürdüğü boz bir eşekti bütün hayatında. Gençlevlere para kıyamamış, tarlalarda yalnız gördüğü kadınlara da ne laf edeceğini şaşırması.

Recep'in kızını, öküzlerini önüne katmış, tarlasına döndüğü bir akşam üstü görmüştü. Kız ona bakıp gülümüştü. Çocukluğundan bu yana kimsenin, hiçbir kızın kendisine bakıp güldüğünü hatırlamıyordu. Zeliş gülünce o da gülümüştü. İşin tuhafı, bu yaşına kadar kendisinin de kimseye bakıp, güldüğünü hatırlamıyordu. Bu küçük olay birkaç bütün düşüncesini altüst etti. Ertesi gün, daha ertesi gün Recep'in tarlasının önünden geçtikçe, Zeliş'in kendisine bakıp gülmesini bekledi. Amaya ortalarda Zeliş'i göremedi yahut da gördüğü zaman başını önüne eğdi, kızın yüzüne bakamadı. Birkaç gün sonra da, yüzüne bakacak kadar kendinde cesaret bulduğu zaman, onun bakmadığını, kendisiyle ilgilenmediğini gördü. Bir çeşit hayal kırıklığına uğradı.

Aradan birkaç gün daha geçince, Bekir'in hesaplı kitaplı hayatından, bu küçük heyecan anı silinip gitti. Zeliş'in, on dönümlük bir tar-

lanın tütününü kendi başına hak edecek kadar usta olduğunu görünce evlenebileceği kızı bulduğunu anladı. Ondan sonra hep Zeliş'le evlenmeyi, birlikte yirmi dönüm tütün yetiştirmeyi düşünmeye başladı.

Zeliş onun varlığından yokluğundan habersiz görünüyordu ama, babasının para tutmadığı, darda olduğu gözünden kaçmadı. Recep'le bu yoldan yakınlığı arttı. Borç verdi. Bakkal gösterdi. Kızını istedi.

Peki ama Zeliş niye kendisiyle evlenmek istemesin?

Önceleri, hesapta açıldıkça ya kız varmazsa diye kuşkulanan kendisiydi. Ama kızın varmayacağına aslında inandığı da yoktu. İnsansa bir kuruş kaptırmazdı Recep'e. Şimdi Zeliş'in hallerini gördükçe akıllı büsbütün karışmaya başladı. Yirmi dönüm tarlası, çifti vardı. Zeliş kendisiyle niye evlenmek istemesin? Kadıovacılığının oğlu için dünyadan beri duyduklarından sonra akıllı daha da yatınıyordu. Askerliğini yapmamış, beş parasız, çıplak bir Cemal'in nesi vardı evlenilecek?

Topuklarını üst üste karnına indirdikçe kasılan, tırısı kalkan eşeğinin üstünde, sarsıla sarsıla Recep'in çardağından uzaklaşırken, her seferinde önceleri Zeliş'i almaktan vazgeçmeyi düşünür, az sonra Zeliş'in kendisine varmaması için ortada bir sebep göremez, birlikte yirmi dönüm tütün yetiştireceklerini hesaplar, bu hesaplara öfkesi dağılır, dönüşte, tarlasının önünden geçerken gene Recep'e seslenmeden edemezdi. İnandığı, inanmak istediği tek gerçek, Zeliş'le evlenirse yirmi dönüm tütün yetiştirebileceğiydi. Bunun dışında ne yeni ortaya çıkan Cemal hikâyesine ne de Zeliş'in kendisiyle evlenmek istemeyeceğine inanmıyor, inanamıyordu.

7. BİR MESLEK

Kör Fehmi oturduğu kahvede üç iskemle tutardı. Birine oturur, birini koltuğunun altına çeker, üçüncüsüne ayak dayardı. Bekir, park kahvesinin merdivenlerini çıktığı zaman, o gene böyle, üç sandalyeye yerleşmiş, ceketi omuzlarında, ikindi nargilesini içiyordu.

Bekir, K r Fehmi'yi yalnız oturur bulduğuna sevindi. Park kahvesinin merdivenlerini  kınca, Fehmi'nin masasına gitmekle gitmemek arasında kısa bir kararsızlık geçirdi. " t kısmı bu! diye d    nd . Kendisine i im d      n  anlamasın!" Boş, gölge bir masa arıyormu  gibi, kararsız kaldığı bu süre içinde, etrafına bakındıktan sonra, Fehmi'nin bitişiğindeki masaya doğru ilerledi.

K r Fehmi nargilesinin ate ini düzeltiyor, kendisini fark etmemiş görünüyordu. Nargilenin küçük ma asıyla ateşi bir iki karıştırdı, bir iki nefes çekti, memnun kalmadı. Döndü, kolunu kaldırıp garsona seleneyeği sırada yanındaki masada oturan Bekir'i gördü. Bekir elini g   s ne götürüp kendisini selamladı. Elindeki marpucun ucunu, alnına değdirerek Bekir'in selamını aldı.

Garson Fehmi'nin işaretini görünce uzaktan seslendi:

— Emret Fehmi Abi!

— Ateş...

—  imdi...

Ateşi beklerken gözleri Bekir'e takıldı. Böyle i  zamanı, kahvede, bitişiğindeki masada, Bekir'e rastlamak? Elbet bunun bir sebebi olmalı! Dur bakalım, şimdi anlarınız gibilerden, nargilesinin ucuyla, karşısındaki dördüncü iskemleyi işaret etti:

— Niye yalnız oturdun be Bekir! Geç şöyle, yana ...

Bekir gözlerini çoktan o boş iskemleye dikmi ti zaten. Hemen kalktı geldi. Bu küçük tela ı da Fehmi'nin gözünden kaçmadı. "Bu ak amın kısmeti de bu" diye güldü içinden...

O sırada biri çıkıp da Bekir'in kendisini bir kız içinden dolayı aradığına yemin et dese, d    nmez ederdi.   i gücü buydu bunun. Ge imi bu y zdeydi! Kendi deyimiyle arkadaş fedaisiydi!

Yani kız ka ırana, efelik taslayana yordak ılık eder, ya kız, ya toprak anlaşmazlığı ya da parti  eki meleri yüzünden birbirlerine hasın olan paralı kimselerin kabadayısı olarak sırasında yanlarında gezer, sırasında d v dediklerini d ver, bu yüzden sık sık içeri girer çıkarsa da cebinden harçlığı, önünden rakısı eksik olmazdı. Ceza kanununun kadın kız kaçırma, müessir fiili ile ilgili kısımlarını içine yarayacak  e-

kilde öğrenmişti. Tutuklu kaldığı günler çok defa bir haftadan uzun sürmezdi.

Ateşi getiren garsona:

— Bak bakalım Bekir Ağa ne içer, dedi. Sonra da Bekir'in cevabını beklemeden, getir bir taze çay benden, diye ekledi.

Garson uzaklaştı. Ne var ne yok, tütünler nasıl cinsinden bir iki lakırdıdan sonra Fehmi bahçenin içinde dolaşan ayakkabı boyacısını çağırdı. Çizmelerini boyatmaya başladı. Bekir'i bir zaman unutup güründü. Boyacı işini bitirince, yelek ceplerini karıştırdı. Sonra, birden hatırlanmış gibi, Bekir'e döndü:

— Bozukluğun var mı?

Bekir telaşlandı. Deminden beri nereden başlayacağını bilemiyordu.

— Var...

— Ver, elli kuruş boyacıya...

Boya parasının üstüne on beş kuruş da bahşiş alan boyacı memnun uzaklaştı. Bekir, boya parasını ödediğine değil de, cebinden fazladan çıkan bu on beş kuruşa yandı daha çok! Hemen de canı sıkıldı...

Fehmi çizmelerini bir sağdan bir soldan gözden geçirirken sordu:

— E, nasıl senin iş gelelim! Ne durumda?

Bekir şaşırdı.

— Söylesene kimin kızı?

— Recep'in.

— Hangi Recep'in? Baskıcı Recep'in mi?

— Onun...

— Daha ne ister o kopuk be! Damat diye senden iyisini mi bulacak? Vermedi mi kızını sana?

Bekir okşanmıştı. Kabardı:

— O verici ya, bilakis!

O çok sevdiği bilakis kelimesini kullanmaktan memnun, sandal yesine tekrar yerleşti.

Fehmi, nargilesi dudaklarının ucunda sordu:

— Kız mı istemez?

Bekir evet anlamına başını eğdi. Karşısındaki bu defa marpuçunun ucunu elmacık kemiklerine dayayarak düşünceye daldı:

— Dur bakalım, hangisi bu? Büyüğü evlendi, ortancası göçmenlerde! Onun küçüğü mü?

— O işte...

Önce Bekir'in omuzuna okkalı bir sille indi. Ardından heybetli bir nargile tokurtusu...

— Hay namussuz! Seçmişsin parçayı! Ay gibi kız...

Bekir ağzı kulaklarında sırttı.

— Demek ortancaların küçüğü ha? Dur bakalım, bir iki nefes daha çekeyim şu nargileden de, تنها bir yere gider, icabını düşünürüz. Daha yeni aldım elime...

Bekir sabırsızlanmıştı yeteri kadar. Sandalyesini Fehmi'ye doğru yanaştırdı.

— Bana yardım edecen mi, abicim?

Sorunun karşılığını, ağır, dalgın bir nargile tokurtusu verdi.

— Edecen değil mi?

Tokurtu hızlandı.

— Ha!

Fehmi birden ağız dolusu nargile dumanını onun yüzüne doğru üfledi.

— Niçin yaşıyoruz bu dünyada?

Ne diyeceğini bilemedi.

— Niçin yaşıyoruz? Sebebi ne yaşamamızın?.. Arkadaşlık için! Erkeklik için!.. Bana birisi arkadaşımın dedi mi bitti. Canımı istese veririm!

Hayrandı. Yaşamalarının sebebini düşünen bir insanla ilk defa karşılaşılıyordu! Fehmi'nin ağzının içine daldı, kaldı.

— Adın çıktıysa şu memlekette, ötekine berikine fena oldumsa, niye oldum? Hep arkadaş bokuna oldum! Ne yapayım? Huyum kurusun, biri bana senin gibi gelip de abimsin dedi mi, yüzüme güldü mü dayanamam! Ne bela geldiye başıma bu yüzden geldi! Sekiz defa dama girip çıktım, gene de akıllanmadım! Arkadaşlık girince işin içine, ne çoluk görünür gözüme, ne çocuk! Hepsini unuturum!..

— Evlisin değil mi abicim!

— Evliyim ya, üç de enik var arkamda...

Bekir'in hayranlığı büsbütün arttı:

— Aşkolsun vallaha! Ben senin gibisini hiçbir yerde görmedim!

Halinden memnun bir nargile tokurdusu:

— Göremezsın de!

— Göremedim vallaha! Aylıkçılık ettim, sıgırtmaçlık ettim, rençberlik ettim görmedim!

Az sonra kalktılar. Garson hesabı almak için yaklaşıırken, Fehmi ceketini omuzlarında, çizimlerine baka baka yürüdü. Bekir'i garsonla baş başa bırakıp, birkaç adım ileride bekledi.

Kahvenin merdivenlerinden inip, Köprübaşı'na doğru ilerlediler. Beş on adım yürüdükten sonra, sağda cephesi kireçle badanalanmış, kapı pencere çerçeveleri koyu mavi, aşı boyalı, küçük bir köfteci dükkânına girdiler.

Dükkân bomboştu. Ocak sönmüştü. Ocağın karşısındaki tezgâhın üstünde, pencerenin önündeki vitrinde, sol tarafta, duvarın dibindeki iki masa üzerinde kara sinck kümeleri dolaşüyor, kümeler havalanıp, masa tezgâh vitrin arasında yer değiştiriyorlardı.

Dükkânın arka duvarında küçük bir kapıdan, iki basamakla küçük bir bahçeye çıkılıyordu. Fehmi bahçe kapısına doğru seslendi:

— Emin usta! Emin be!

Bahçenin bir köşesinde, akşam için, maltıza kömür yerleştiren aşçı ellerini önündeki önlüğe silerek kapıda göründü:

— Hoş geldiniz...

Selamlaştılar.

— Hazırlığın var mı?

— Ateşi yakıyorum. Siz hele geçin, ateş oluncaya kadar bir şeyler uydururuz.

Bahçeye çıktılar.

Bahçe lokantanın içi büyüklüğünde, üçgen biçimindeydi. Etrafı iki metre yükseklikte duvarla çevrilmişti. Duvarlar kireçle badanalanmış, soldaki duvarın dibine üç küçük masa sıralanmış, sağdaki duva-

rın dibine de, dar bir tarh boyunca, akşamsefaları, sarmaşıklar dikil-mişti. Ayrıca kireçle sıvalı tenekeler içinde yetiştirilmiş sardunyalr, fesleğenler, küpe çiçekleri, bir ortanca uygun düşen yerlere yerleştirilmişlerdi.

Kör Fehmi duvarın dibindeki ilk masaya oturdu! Avucunun içiy-le sağında kalan iri fesleğeni ovaladı. Sonra avucunu uzun uzun kok-ladı. Emin kapının dibindeki mangalı bir iki adım öteye uzaklaştırdı. Bir iki defa yelpazeledi. Borusunu yerleştirdi. Masaya döndü.

Fehmi, Bekir'e danışmayı gerekli görmeden:

— Rakı, dedi, yarım kiloluk bir şişe aç bize, yeter...

Emin önlüğüyle masanın üstünü sildi:

— O kolay! Ateş oluncaya kadar, peynir vereyim, kavun vereyim, bir de çoban salatası yaparım, ateş olunca da şiş yaparım... Cacık da ister misiniz?

Bekir'e bakıyordu. Gene Fehmi konuştu:

— Yap işte bildiğin gibi bir şeyler! Karın doyuracak değiliz, bi-zimkisi, maksat, biraz muhabbet olsun...

Emin ocağa döndü.

Birer cigara yaktılar.

— Kızın gönlü yok mu?

— Eh...

— Nasıl eh?

— Yok gibi bir şey...

— Kaç yaşında?

Bekir gene durakladı.

— Allah bilir! On altı mı, on yedi mi? Artık orasını Allah bilir!..

Fehmi az düşündü:

— Sen de bilsen iyi olurdu!.. Neyse, babasının gönlü var mı?

— Recep'in mi?

— Kimin olacak?!

Zeliş'in yaşından, sorulnlardan çok, masanın hesabının şimdi-den ne tutacağındaydı aklı. Toparlanamıyordu.

— Var der...

Emin yarım kilo rakı, bir tabak peynir, bir tabak kavun, iki çatal, iç içe iki bardak, iki kadehle döndü. Elindekileri masaya bıraktı.

— Ekmekle suyu da şimdi getiririm...

Fehmi masayı yerleştirmeye başladı. Kadehin, bardağın, çatalın birini Bekir'in önüne, birini kendi önüne aldı. Kavunla peyniri ortalarına koydu. Kadehlere rakı boşalttı.

Az sonra Emin su, ekmekle tekrar döndü.

— Ha yaşayasın! Bırak şöyle kenara...

— Siz başlayın, salatayla cacık da hazır...

— Eksik olma...

Fehmi bardaklara su doldurdu. Kadehini kaldırdı.

— Hadi şerefe, kaldır bakalım!

— Sen buyur iç! Benim rakıyla aram hoş değil!..

— Hadi de!.. Uzun etme! Yalnız tadı çıkmaz bunun...

— Dokunur bana.

Düşündüğü başkaydı oysa ki. Kendisi de içerse belki de şişenin az geleceğini, ikinci bir şişe daha getirtmek gerekeceğini hesaplıyordu, dokunduğu falan bahaneydi hep! Yılda bir iki, düğünlerde bayramlarda buldu mu içerdi.

Kadehleri kaldırdılar.

Fehmi elinin tersiyle ıslanan dudaklarını silerek konuya döndü.

— On sekizini aşmamıştır seninki daha! Kavalalı kızlar o yaşa kalmaz pek!.. On sekizini aşsa ne olacak zaten. Ben işi bir kere kafama koymamayım! Kurtulamaz elimden!..

Bekir bu hesaptan hiçbir şey anlamıyordu. Mırıldandı:

— On altı, on yedi, o kadar...

— O vakit daha iyi! Madem Recep'in gönlü var, kız on sekizini aşmamışsa kanun kıza sormaz, Recep'e sorar! On sekizini aşmışsa o zaman iş değişir. Recep'e sormaz kıza sorar!..

Bekir'in bu hesaba aklı yatmadı birden. Kız on sekizini aşsa da aşmasa da Recep'in kızı değil miydi? Kanun önce niye sorsun da sonra sormasın? Kanunun burasında Fehmi'nin bir fırıldak olabileceğini düşündü. Bir nokta koydu. Şüphesini açıklamadı.

— Se, şimdi kızın, ilk iş, yaşını öğren bana! Ön sekizinden küçük mü babasının gönlünü ederiz! Baktık ki büyük, onun da çaresi var...

— Ne gibi?

— İki şahit bulurum sana! Onar on beşer sıkıştırdık mı ellerine, tamam! Biri, 'Kız benimle Bekir'e haber gönderdi, kaçırсын beni dedi' der. Öbürü de 'Ben bunları kaçarken gördüm. Bekir önden yürüyordu. Kız iki adım ardından. Zaten bunları hep kızın tarlası kenarında, incirin altında, fis fis konuşurlarken görürdüm' der, olur biter. Kız istediği kadar yalan diye bağırсын. Hâkim şahide bakar. Şahitler sağ-ları oldu mu korkma!

Bekir az çok işi anlar gibi oldu. Hayranlığı bir daha arttı.

— Yamansın vallaha! Ben senin gibisini hiç görmedim!..

— Göremezsın ya! Hadi devir bakalım...

Kadehler tekrar devrildi.

Fehmi parmaklarını ovuşturdu:

— Sen yalnız paradan haber ver!.. Şahit, yardımcı ben ne istersen bulurum!..

İkinci kadehin sıcaklığı içine yayıldıkça Bekir bütün hesaplarını bir an için unuttu. Kadehini tekrar doldurması için Fehmi'nin önüne doğru itti. Öbür elini masanın üstüne indirdi:

— Nazlansın bakalım dinine yandığım kaltağı!..

— Ha şöyle! Erkek ol! Senden iyisini mi bulacak o şıfıntı!..

— Para benden!.. O kadar!.. Sadece burnu kırılсын namussuzun ne istersen iste!..

— Sen bu işi oldu say...

Salata cacık geldi. Kadehleri tekrar devirdiler.

— Niyetin ne zaman onu söyle?

— Babasına sorsan tütünler kalksın, al git der. Ama yalan! İnanmam o tilkinin sözüne! Tütünlerin ardından zeytinler var. Zeytinler de toplansın ister. Kim çırpıp kim elleyecek zeytinleri? Kız gene!

Hesapları, ahbaplıkları bu yolda uzayıp gitti. Kör Fehmi, kızı tarlalarından kaçırmanın güç olacağını hesaplıyordu. Otomobil tarlaya kadar gitse mesele kalmazdı. Ama yollar bozuk, otomobilin Dörtyol ağ-

zını geçmesini engelleyecek çukurlar, kayalarla dolu olduğu için, kızı çardaklarından kaçırmaya kalkarlarsa otomobile kadar sürüklcmeleri güç işti. Konu komşu etraftan yetişir, kurtarırlardı. Oysaki otomobil çardağa kadar yanaşacak olsa, kucakladı mı atıverirdi otomobilin içine, ondan sonra kimse elinden alabilirse alsın! .. Çare? Çare, Dört yol ağzında yolunu beklerler, kaptıkları gibi atarlardı otomobilin içine!..

Gözetleyeceklerdi kızı. Urla'ya ineceği günü öğreneceklerdi. Fehmi hazırlığını tamamlayacaktı bir an önce. Bekir de bir yolunu bulup nüfus cüzdanını babasından alacak, Fehmi'ye gösterecekti.

Bu karara varıncaya kadar ikinci bir yarım şişe daha devirdiler. Şişler, kavunlar geldi. Salatayı, peyniri yenilediler. Bu kadar mczenin yenilip bu kadar içkinin içilmesi genc de bir saat sürmedi. Meyhaneden çıktıkları zaman, esnaf, ikindi üstü yarım saat için tarlalarından ilçeye inen rençberler, kırlara dönüş hazırlığındaydılar.

Meyhaneden, yokuş aşağı, dere boyuna vurdular. Etraftakilerin dikkatini çekecek şekilde, yalpalya yalpalya Körpübaşı'ndaki kahvelere doğru ilerlediler, iki adımda bir durup, biri öbürünün omuzuna silleyi indiriyordu.

— Arkadaşım mısın söyle?

— Arkadaşınım eyvallah! Sen de benim arkadaşım mısın?

— Ben senin arkadaşınım! Sen de benim arkadaşım mısın?

— Sözünden dönen kancık olsun mu?

— Olsun!

— Sözünden dönenin anasını eşekler kovalasın mı?

— Kovalasın!..

— Ver elini öyleyse!

El sıkıştıktan sonra, Fehmi caddenin ortasında durdu. Bir nara attı:

— Heceyt var mı bana çatacak!

Sarhoşluğundan değildi aslında. Ama ilçedeki tutumunun gereklerinden bu nara da. Fırsat bu fırsat, etrafa bir gözdağı vermek zarar sayılmazdı.

Bir tanıdık çıktı. Fehmi Abi, diye koluna girdi. Yalvar yakar ikisini bir kahveye soktu. Kahveciden birer sade kahve istedi. Fehmi Abi'yi yatıştırıncaya kadar yalnız bırakmadı.

8. KURT YENİĞİ

O gün, ikindi üstü Urla'ya inen Kadıovacıklı Ali Onbaşı, çarşıda alışverişini bitirdi. Kahvede göreceğini gördü. Akşama doğru, tarlasına döneceği zaman Tenekeci Halil'in dükkânına uğradı. Dükkânını kapatan Halil'le birlikte Köprübaşı'na doğru indiler. Dereboyuna doğru döndükleri zaman, önünden geçtikleri kahvede Fehmi'yle Bekir'in halini gördüler.

Halil sordu:

— Bunlara ne oluyor dersin?

Ali Onbaşı görünüşe bir anlam veremedi:

— Vardır elbet bir sebebi; birkaç gün geçmez anlarız!

Söz buradan, Halil'in asıl merakına geçti.

— Hayrola komşu Cemal'i evlendiriyormuşsun diye duyduk?..

— Kiminle?..

— Bizden saklama gayri!..

— Haberim yok vallaha!..

— Komşu Recep'in kızıyla dediler! Yalan mı?..

Ali Onbaşı gene bilemedi ne diyeceğini, ellerini iki yanına açtı:

— Eh madem öyleymiş hayırlı olsun...

İki komşu Recep'in tarlası başına gelince ayrıldılar. Halil alt yoldan ilerledi. Ali Onbaşı da incirin altından geçen yola saptı. Kırmancalların başında çalışan Recep, Ali Onbaşı'nın geçtiğini görünce, başını önüne eğdi. Komşusunu selamlamadı. Adam az önce Halil'den duyduğuyla Recep'in davranışını birbirine bağlamakta gecikmedi.

Ertesi ikindi üstü Bekir tarlasının önünden geçerken selamlaştılar.

— Urla'ya mı Bekir Efendi?

— Kısmet...

— Nasıl bu akşam da niyetin sağlam mı?

— Ne gibi?

— Dün akşam paşaydın! Köprübaşı'nda burnunun dibinden geçtim, görmedin mi?

Bekir sırtıttı:

— Eh her akşam olmaz o iş!

— Yolu kolay buldun mu bari?

— Ben mi buldum? Eşek buldu...

Gülüştüler. Bekir ilerledi. Ali Onbaşı onun az sonra Recep'in tarlası yanında, incirin altında durduğunu, hayvanından inip, incirin gölgesinde uzun uzun Recep'le konuştuğunu gördü. Kuyudan omuzlarında çektiği iki teneke suyla fasulyeleri sulayan Cemal'in yanına yaklaştı.

— Cemal ne dersin sen bu işe?

— Hangisine?

— Bu Bekir'in her gün Recep'in çardağına inmesine?

Oğlu kuşkulu gözlerle onun düşüncesini açıklamasını bekledi.

— Var bu işte bir kurt yeniği...

— Ne gibi!..

— Bir adam Kör Fehmi'ye rakı içirirse, sonra da Zeliş gibi kızı olan bir adamın çardağına her gün uğrarsa elbet bunun bir hikmeti olmalı...

Cemal'in birden kolu kanadı kırıldı. Babası onun yanından ayrılrken ekledi:

— Haberin olsun diye söyledim, ona göre davran.

Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar

Ana benim sol böğrümde sancı var.

Halk Türküsü

Fasulyeleri suladıktan sonra, çardağın gerisine yüzükoyun uzanmıştı. Zalim, sinsî bir acı yüreğini eziyordu. Zeliş'in başkasıyla evlenebileceği hiç aklından geçmemişti şimdiye kadar. Kör Fehmi'nin marifetini duyar iştirdi. Zeliş'e elini değmesi demek, ölmesi demekti onun! Bağışlayamazdı böyle bir hareketi! Ya Fehmi'yle Bekir, ya o!

Neye yarar alır giderse Zeliş'ini? Katil olmak, ölmek neye yarar?

Uzandığı yerde eline geçen otları, çimenleri parmaklarının ucunda kopara kopara oynuyor, ne düşüneceğini ne karar vereceğini bilemiyordu.

Şimdi yola çıksa, uzak tepelere, bayırlara doğru yürüse, yüreğindeki kasveti bir yer bulup atabilse!..

Fakirdi! Bir kuruşu yoktu! Askerliğini yapmamıştı! Nişan düzmez, düğün yapamazdı! Ama âşıktı işte!.. Nereden düşmüştü bu derde?

Kardeşleri, babası, anası onun böyle acıdan gerilmiş bir yüzle, çardağın gerisinde uzanıp kaldığını gördüler. Yanına yanaşamadılar. Aradan beş on dakika geçti. Sonunda anası, kucagında en küçük kardeşiyle yaklaştı. Çöktü, yanına oturdu.

Kadın boş elini şefkatle oğlunun saçlarına götürdü:

— Neyin var?

Cevap vermedi.

— Ağrın mı var?

—

— Neyin var söylesene oğlum? Sararmışsın?

—

— Ben ananım, derdini benden gizlemesene!

Anasının elini kavradı.

— Sevdalı mısın?

Avucundaki eli sıktı; öptü, yaralı bakışlarını anasına çevirdi:

— Ana, Zeliş'i iste bana!..

Ana oğul bir zaman sessiz kaldılar...

— Bilmem ki oğlum bize kızlarını verirler mi?

— Olsun, sen iste!..

— Biz fakir insanlarız.

— Onlar fakir değil mi?

— Düğün yapamayız!..

Sustu.

— Bahara askersin...

— Olsun!

— Allah'ın emriyle evlenmek kolay mı? Nişan ister, üst baş is-

ter...

Kadın göğüs geçirdi.

— Ah fakirlik! Çekmeyen bilmez. Dile kolay!

Sonra konuyu değiştirdi:

— Zeliş'in sende gönlü var mı?

Delikanlının göz kapakları inip kalktı.

— Öyleyse beklersiniz. Askerliğini yapar, sağlıklı dönersin, biz

de gider kısmetse isteriz. Kız kısmı gönlü varsa bekler...

— Ya kaçırırlarsa?

— Zeliş gibi kıza kolay kolay el süremezler, sen merak etme...

— Zeliş'e bir hal olursa beni öldü bil...

Kadın oğlunun başını tekrar okşadı.

— Kalk hadi, koca erkeksin. Zeliş'e bir şey olmaz korkma!..

Doğruldu; anasıyla bu kısa dertleşmenin yüreğindeki acıyı sürüp götürdüğünü fark etti.

10. ZELİŞ'İN YAŞI

Bekir, Zeliş'in yaşını soruyordu. Recep düşündü düşündü, başını kaşıdı, çenesini kaşıdı, birden karşılığını bulamadı.

— Vallaha ne desem yalan! Tam bilemeyeceğim.

— Ne zaman doğdu?

Tekrar düşündü.

— Pronos senesi değil ertesene! Öyle ya pronos senesi değil, ertesene martta doğdu. Osene Hocazadelerde yarıcıydım. Hesap gördük. Borçlu kaldım. Bir yıl daha Hocazadelerde ortakçılık ettik. Ertesi yıl iskândan bu tarlayı aldım. Ama anasına sorayım daha iyi.

Çardağa seslendi:

— Karı, karı be! Bak buraya...

Kadın çardaktan çıktı. Yaklaştı:

— Ne o, bir şey mi istersin?

— Biz aşağı ovada, Hocazadelerin yanında yarıcıydık hangi seneydi o?

— Ne bileyim ben hangi seneydi?

— Yorsana o nazik aklını birazcık!..

— Pek mi lazımı?

— Bir hesabım var ki sordum elbet! Orası senin üstüne vazife mi? Sen hangi seneydi onu söyle?

Kadın az düşündü:

— Akıl mı kaldı bende? Birkaç yıl önce olsa yılını değil gününü bilirdim!.. Dur bakayım?.. Kardeşimi askere aldıkları sene...

— Sonra?

— Kardeşimi askere aldılar, iki ay sonra Zeliş dünyaya geldi.

— Kaç sene oldu öyleyse?

— Zeliş kundaktaydı iskân işi bitti. Bu tarlayı aldık...

— Sonra?

— Sonra yedi yıl geçti Rebiş dünyaya geldi...

— Sonra?

— Dokuz sene mi oldu on mu? Öyle bir şey işte...

Hesap gene karıştı. Bu duruma göre Zeliş ön altı yaşında mıydı, on yedi yaşında mı anlayamamıştı.

— Peki, git sen içeri, dedi karısına.

Tekrar Bekir'e döndü:

— Ertesi sene Hocasazadelerle hesap gördüm başa baş çıktım. Tütün altmış beşe gitti. Daha ertesi sene tütünü altmışa sattık. Daha ertesi sene gene altmışa. Daha ertesi yıl, kesattı. Elli beşe verdim. Kaç oldu?

İkisi birden Recep'in hesap ilerledikçe kapadığı pamaklarını saydılar.

— Dört...

— Etti mi dört. Daha ertesi sene, tütün gene yükseldi. Solarilere altmış beşe verdim, etti beş. Daha ertesi sene harp senesiydi. Kaç senesindeyiz şimdi?

— Ne yapacan?

— Ona göre bir hesabım var elbet!

Bekir düşündü:

— Ben askere gittim kırk üçtü. Harp vardı. Daha evvel Burunsuz çiftliğinde dağlarda koyunların ardındaydım. Bilmem ki ne zaman başladı. Kimi otuz dokuz der, kimi kırk... kırk bir, kırk iki hep harp vardı. Şimdi sene elli!

— Şimdi, bitti mi?

— Bitti derler ama bilmem ki?.. Vardır elbet gene bir yerlerde...

— Dünyanın harbi biter mi!?

— Neyse...

Recep tekrar hesaba başladı:

— Harp çıktı. Ekmek fırladı. Tütün gene altmışa gitti.

Sonra ikisi birden hesaptan vazgeçtiler. Bekir sordu:

— Nüfusu nerde bunun?

— Nüfusu Urla'da, evde...

— Göster nüfusunu bana en iyisi.

— Bu hafta pazara inince göstereyim...

Cigaralarını yenilediler.

11. CEMAL'DEN ZELİŞ'E

Çok kıymetli bir huzura,

Son mektubunuz, beni ne kadar sevindirmişti. İki gündür yanımda gezdirdim. Tekrar tekrar açıp okudum. Mektubunuzu alınca neler düşünmüştüm. Şimdi onlar çok geçti. Çok uzak mazide kaldı. Sevincimin kısa sürmesi nasipmiş. Şimdi o iki gün çok uzaklarda benden. Mektubunuzu, verdiği sevinci de unuttum. Babanun verdiği bir haber beni kahır içinde bıraktı. Yüreğim dağlanmış dolaşıyorum. Bekir sizi kaçıracaktı. Dün Urla'da Kör Fehmi ile anlaşmış. Haberiniz var mı? Bu iş sizin gönlünüzce olacaksa ben artık sizi görmeyeyim. Sizi başkasının kartısı görürsem yaşamaz ölüürüm. Bana doğrusunu haber verin. Şayet öyleyse başımı alıp burarlardan gideyim. Gurbet gurbet dolaşayım. Ama sizin gönlünüzle değilse size, ben sağ oldukça kimse dokunamaz, meğer ki beni öldürsünler. Diinyaya karşı gelirim.

Akşamdan beri elim ayağım kesildi. Ellerim hiçbir şeye değmez, ayaklarım yürümez oldu. Gözlerim yolda cevabınızı beklerim.

Sizi seven

Cemal

Mektubun altında iki göz, yola düşmüş bir adam resmi vardı. Şu maniler eklenmişti:

*Fesleğen ekilir mi
Kökü gümüşlenir mi
Böyle güzel nazlı yâr
Ele bağışlanır mı?*

*Ufacık iğne misin
Gözlerde sürme misin
Ben burda ah ederim
Sen orada bilmez misin?*

12. ZELİŞ'TEN CEMAL'E

*Çok sevgili bir huzura,
Mektubunuz beni üzdü. Geceden beri gözüme uyku girmedi. Be-
nim dünya ahret iki cihanda sevdiğim sizsiniz.*

*Su akar gül dibinden
İçilmez köpüğünden
Hiç insan vazgeçer mi
İptida sevdiğinden...*

*Boş yere nasıl olur da kendinizi üzersiniz. Benim canım gibi bil-
diğim üzülürse, benim yüzüm güler mi? Bana kimse el süremez. Buna
inanın ki yüreğiniz rahat etsin. Allah korusun size bir fenalık gelirse
bana kimse gene el süremez. Bekir ne zamandır beni babamdan ister.
Adamdan saysaydım size söylerdim. Bu iş bu kadar uzun sürmezdi. Ben
Bekir'den de, başkalarından da bir başıma kendini korurum. Beni öl-
dürmeden kinse benimle muradına eremez. Sabrın sonu selamettir. Gü-
nü gelsin, ne yapacağımızı düşünüyoruz. Beni düşündükçe yüreğiniz ra-
hat etsin. Yüzünüz gülsün. Aklınıza hiç kecler gelmesin.*

*Sevgiliniz
Zeliha*

Birbirine sarılmış iki kök çiçek resmi. Altında bir mani daha:

*Tepside üzüme bak
Biraz da gözüme bak
Eller ne derse desin
Sen benim sözüme bak.*

13. CEMAL'DEN ZELİŞ'E

Kolun kanadım, çok sevgili Zeliş'im,

İnan önce üzölmeli ki sonra sevinsin. Sevincinin kıymetini daha çok an'asın. Anladım ki benim kolum kanadım sizmişsiniz. Mektubunuzu alıncaya kadar ölü gibiydim. Diünden beri kımıldamadan yattım. Gözlerimi sizin çardaktan ayırmadım. Deli miyim? Nasıl bu kadar kötü şeyler düşündüm. Mektubunuz beni diriltti. Şimdi akşam rüzgârının çıktığını duyuyorum gene. Beni boğan o hava dağıldı. Gökyüzü açıldı. Ağaçlar, tarlalar sizin tarafa baktıkça bana doğru koşuyorlarmış gibi geliyor. Ben de koşmak istiyorum.

Anam gelsin sizi istesin mi? Yoksa el ele verip dağlara mı düşeceğiz?

Mektubun burasında incecik bir yolda, elele vermiş ilerleyen bir kadın bir erkek resmi vardı. Mektup bu resmin arkasında şöyle devam ediyordu:

Hep kulağım seste. Sizin tarafta. Bir şey olursa seslenirseniz duyarmıym diye düşünüyorum. Duyarım elbet. Ama elinizi kolunuzu bağlar, ağzınızı bezle tıkarlarsa. Gene rahat edemeyeceğim. Ne yaparsak yapalım!

*Sizi seven
Cemal*

*Kekliğı bıçakladım
Tüğünü saçakladım
Yâr geliyor dediler
Yastığı kucakladım*

14. ZELİŞ'TEN CEMAL'E

Çok sevgili Cemalim

Sizin yüzünüz giilerse elbet benim de güler. Ben de mektubunuzu şimdi okudum. Bastığım yeri bilmez oldum. Yürümüyor uçuyorum. Her sefer size yazıyorum sabrederek sevineceğiz diye. Ömrümüzün sonuna kadar aramıza kimse giremeyecek. Anneniz şimdi gelmesin. Babamın aklına şüphe girer. Ben zamanını söylerim. Çare kalmazsa kaçarız. İşte iğne atımı geldi tütünler hitti biter. Tarlalarda zeytinleri bekleyeceğiz daha. Daha iki ay bir aradayız demektir. Ondan sonra çare kalmazsa kaçarız. Dünyanın bir ucuna da olsa gideriz. Bir şey olursa elbet seslenirim. Beni daha çok sevin. Ben sizi her gün daha çok seviyorum.

*Sevgiliniz
Zeliha*

Mektubu gaga gagaya vermiş iki güvercin resmi süslüyor. Resimlerin altında, Cemal'in yazdığı maniye Zeliş aşağıdaki mani ile cevap veriyordu:

*Tabaklarda tuz olsam
Bir evde bir kız olsam
Yâr kapıya gelince
İçerde yalnız olsam...*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UÇLAR, İÇNE ATIMI

UÇLAR, İĞNE ATIMI

Ağustos sonlarına doğru, bir akşamüstü, Zeliş'le kardeşi tarladaydılar. Tütünlerin uç yapraklarını kırıyorlardı artık. Bir haftaya kadar kırma işi bitecek gibi görünüyordu. Anaları, her zamanki gibi, akşam karanlığı basmadan göz görürken, çardakta yatakları yayayım demişti. Kadın üstteki yatağı kucaklayıp kaldırdığı sırada bir kuyruklu, yatağın altından fırladı, sandığın gerisine doğru hızla kaçtı.

Kadın, hemen elindeki yatağı yere attı. Sandığı az ileri çekti. Kuyruklunun sandığın gerisinden hızla aşağı inerek, sandıkla çardağın dalları arasında duran Zeliş'in bohçası içine kaydığını gördü. Bohçayı sakınarak çardağın ağzına kadar çekti. Kendini kuyruklunun darbesinden koruyarak usul usul açtı. Kovalandıkça telaşı, şaşkınlığı artan hayvan, Zeliş'in basma entarisinin kıvrımları arasına gizlenmeye çalışıyordu. Kadın az ötesinde duran nalınlarının tekini kavradıktan sonra, basma entariyi önüne doğru silkeledi. Kuyruklu, entarinin etekleri arasından, kat kat defter yaprakları ile birlikte önüne düşüverdi. Hemen de çardağın kapısına doğru kaçmaya başladı.

Sağa sola dağılan bir tomar defter yaprağını görmenin verdiği şaşkınlık arasında, kadın, az kaldı kuyrukluyu kaçıracaktı. Nalını, hayvanın sırtına güç bela indirebildi, elinden bıraktı. Dörde katlı yapraklardan birini aldı, açtı. Kurşun kalemle yazılmış yazılara bir anlam veremedi ama, okla delinmiş yürek resmini görünce elindeki kâğıdın mektup olabileceğini anlamakta gecikmedi. Birini daha alıp, açtı. Gagasında mektup taşıyan bir kuş resmi gördü. Mektuptu bunlar. Şüphesi kalmamıştı. Birini daha, birini daha açtı; iki göz resmi, bir yolcu resmi... Kızı mektuplaşıyordu! Elbetteki Cemal'le!

Elindeki entariyi bir daha silkeledi. Bir iki mektup daha düştü. Onları açtı, baktı: Çiçek resimleri, kuşlar, yaralı yürekler...

Yerdeki bütün mektupları topladı, saydı, on yediyi buldu toplam! Kocasına haber versin mi acaba? Karar vcremedi hemen.

Dalgın, düşünceli bir tavırla işini görmeye devam etti. Çardaktan çıktı. Küçük ateş küreğiyle döndü. Kuyruklunun ölüsünü kaldırdı. Tarlaya götürüp attı. İkinci yatağı serdi. Zeliş'in bohçasını topladı. Mektupları tekrar entarinin katları arasına yerleştirdi. Bütün bu işleri görürken kararını verdi. Kocasını durumdan haberdar etmeyi uygun gördü.

Kırmandallarda çalışan Recep'in yanına yaklaştı.

— Adam, dedi, Zeliş'i okutmak ister!

Adam, sigarası dudağının kenarında, tütünlerin üzerine eğilmiş, karısı, çocukları olduğunu, dünyada önündeki tütünlerden başka bağlantıları da bulunduğunu unutmuş gibiydi. Söylenenleri sanki duymadı.

— Okutmak ister bir kere!.. Aklını çelmişler, şeytanlar zaptetmiş kıızı! Belki de büyülemişlerdir kimbilir?

Adam doğrulmadan başını karısına döndürdü. Söylediklerinin sebebini açıklamasını bekledi.

— Sevdalı!..

— Sevdalı mı?

— Hiç alevlenme! Hiç öfkelenme! Büyülemişler kıızı. Mutlaka büyü vardır bu işte...

— Nerden bildin?

— Mektuplaşırlar...

Beraber çardağa girdiler. Kadın sandığın üstünde bıraktığı bohçayı açtı. Mektup tomarını aldı. Kocasına uzattı.

Kuş, çiçek, yürek resimlerini ikisi birden tekrar gözden geçirdiler. Adam mektupları elinde evirdi çevirdi. Okuyup anlamış kadar öfkelenildi.

— O Kadiovacıklı'nın haylaz oğlu gönderir bunları elbet...

— Ben de ondan şüphelenirim...

Adam çardağın kapısına doğru öfkeyle yürüdü.

— Ben gösteririm onların ikisine de...

Kadın önüne geçti.

— Alevlenme birdenbire...

— Ben baba mıyım? Yoksa pezevenk başı mı? Görsünler...

— Aklını başına topla önce...

→ Ayacağımın altına alayımı da görsün!

Kadın, kocasını tekrar önledi:

— Dayaktan hayır gelse ben de döveyim seninle birlikte... Dayaktan hayır gelmez. Büyü tutmuşsa bir kere, ne kadar dövsen akli başına gelmez! Dcdim ben sana, okutmak ister...

Adam son bir hamle daha yaptı:

— Önce temiz bir dayak ister! Sonra okutmak.

— Dövesin de şeytanları mı sevindiresin?.. Yavaşla biraz.

Hamleleri hızını kaybeden kocasının elinden mektupları aldı:

— Kimbilir büyülü şeyler mi yedirdiler kıza, içtiği suya büyü mü attılar?

Mektupları entarisinin arasına yerleştirdi. Bohçayı eski yerine sandığın gerisine koydu, devam etti:

— Hiç anlamasın, hiç bilmesin ki mektuplarını gördük. O Kadı-ovacılıklar bilmiş insanlara benzer. Görmedin mi kızlarını nasıl dilliler? Aynacı kadına gideyim bir kere. Bozulsun büyüleri. Kızın basireti çözülsün. Sonra alırsın karşına kızın gibi, söylersin söyleyeceğini. Şimdi ne desen bir kulağından girer öbür kulağından çıkar...

Kadın ertesi gün Urla'ya indi. Aynacı kadının daracık avlu kapısını çaldı. Kapıyı açan, beyaz başörtülü Aynacı kadının ardından, beyaz badanalı bir duvar boyunca, malta başı döşeli, kireç sıvalı teneke-ler içinde fesleğenler, ıtırlar dizili, dar bir aralıktan, avlunun yaşlı bir erik ağacı altında genişleyen meydanına doğru ilerledi. Bir zaman erik ağacının gölgesinde Aynacı kadınla karşılıklı oturup hal hatır sordu-

lar. Kadın derdini yana yakıla anlattı. Kızını Kadıovacıklı'nın oğlundan soğutmasını, büyüü bozmasını rica etti.

Aynacı kadın, avluya açık kapısından ahret kokuları gelen, zemin katındaki küçük odasına geçti. Duvara oyuk bir raftan yaprakları iyice sararmış bir kitap aldı. Okudu, üfledi, kitabı bir zaman karıştırdı. Sonra elinde iki kuru ekmek parçası, hokkası diviti, küçük rahlesiyle erik ağacının altına döndü. Ekmek parçalarının üzerine okunmaz, anlaşılmaz bir şeyler yazdı çizdi.

— Bugün perşembe, dedi, yarın cuma, öbür gün cumartesi, daha öbür gün pazar. Pazarı kadar üç gün bu iki parça ekmeği çardağında sakla. Pazar günü, dördüncü gün, birinci kuşluk, birini ikindi üstü, birini kediye, birini köpeğe yedir, kızın selamete çıkar.

Kadın elindeki ekmeklerin hangisini kuşluk, hangisini ikindi üstü, hangisini kediye, hangisini köpeğe, sonra da önce kediye mi, yoksa köpeğe mi yedireceğini tekrar tekrar sordu.

Aynacı kadın “Bunu kuşluk, bunu ikindi...” dedi olmadı! Karıştıyordu. “Bunu kediye, bunu köpeğe” dedi. Gene aklının takıldığı bir nokta kaldı. Aynacı kadının ikindi üstü diye gösterdiği parça, sonradan kediye gösterdiği parçaydı. Oysa ki ilk sorusunda, o parçayı kuşluk vakti atmasını söylüyordu... İş karıştıyordu. Konuşma o hale geldi ki Aynacı kadın da, o da söylediklerini iyice karıştırdılar... Elleri, okunmuş ekmekleri gösterirken birbirine bir zaman dolandı. En nihayet kadının aklı tamamen karıştığı bir sırada, Aynacı kadının dediklerini anladığını sandı. Dualar, minnetler mırıldana mırıldana kapıya doğru ilerlerken borcu olan iki buçuk lirayı karşısındakinin eline sıkıştırdı. Ne de olsa çardağına döndüğü zaman yüreği rahattı.

Karı koca o günden sonra, ne kadar kolladılar ne kadar gözetledilerse de, kızlarının Cemal’le hâlâ mektuplaşıp mektuplaşmadığına dair bir ipucu elde edemediler. Mektupların daha önce de hangi elle Zeliş’e ulaştığını, cevaplarının hangi elle Cemal’e gönderildiğini öğrenip anlayamadılar.

Kuş yuvasındaki yumurtayı ellemeye gelmez. Kuluçkaya yatacak

kuş yabancının yumurtalarına el sürdüğünü hemen anlar. Zeliş'in de mektuplarını birisinin karıştırdığını anlaması güç olmadı. Cemal'le mektuplaşmasının arasını kesmedi tabiatıyla ama mektuplarının yerini değiştirdi. Bir zaman koynunda taşıdı. Daha sonra çardağın az ötesinde bir zeytin ağacının kovuğuna gizledi. Babasının uyuduğu ya da Urla'ya indiği, anasının çardağın dışında boğaz derdiyle uğraştığı sıralarda, kardeşinin gözcülüğüyle, hep koynunda taşıdığı kalemını, küçük defterini çıkarıp mektuplarını gecikmesiz cevaplandırdı.

Anası birkaç defa Zeliş'in bohçasını karıştırdı. Yeni bir şey bulamadı. Kızının tavrını, gidişini kollaması da boş çıktı. Sonunda köca-sıyla kendilerini inandırmak istedikleri şeye inanmaları güç olmadı: Kızları, Cemal'den soğumuştı!

Recep'in, Ali Onbaşı'yı görmezlikten geldiği o akşamdan sonra, iki aile arasında komşuluk bağlantıları kesildi. İki tarafın da, ayrıca yüz yüze gelip anlaşmaya ihtiyaç duymayacak kadar, öbürünün kendisi hakkında düşündüklerinden, dediklerinden haberi vardı. Receplere göre komşuları kızlarını zorla kaçırmayı tasarladıkları için kötü insanlardı. Kadıovacıklılara göre ise, oğullarını hor gördükleri, fakirliklerini dillerine doladıkları için Recepler kötü insanlardı.

Zeliş'in anası, Fettah'ın ya da Tenekeci Halil'in karısına: "Benim kızım onlara mı kaldı?" diyecek oluyordu. Dinleyeni "Haklısın kardeş, ne desen haklısın!" diyordu dinlerken, sonra üzerine düşen komşuluk ödevini yerine getiriyor, daha iyi anlaşılmuş olmasına yardım etmiş olmak için de, bu cümleyi ufak bir değişikliklerle Cemal'in anasına ulaştırıyordu: "Benim kızım o baldırıçıplaklara mı kaldı?!"

Cemal'in anası susacak değil ya! "O kendi çıplaklıklarını görsün önce de, sonra konu komşuya söz etsin! Benim oğlum ne kör, ne topal! Ne kel, ne uyuz! Aslan gibi erkek! Kimin kızını istesem onu alırım!.."

Ona da "Haklısın" diyordu dinleyeni, sonra gene komşuluk ödevini yerine getiriyor, tabii bu sözleri kelimesi kelimesine ulaştırmaktansa, kendi çıkardığı anlamına göre ulaştırmayı daha faydalı görüyor-

du: “Onlar kıçlarındaki yamalı donlara, çadırlarında döşeli bir çul olmadığına bakmadan...”

Zeliş’in anası köpürüyordu:

“Bak utanmazlara!” “Bak edepsizlere! Komşu dedik de hatırlarını saydık! Bu kadar itibar ettik! Biz Kavala’dayken, ayıptır söylemesi, babamın konak gibi bir evi vardı! Tarlamız çiftimiz sağmallarımız değil sadece bizi, bir tabur askeri yollasan beslerdi. Muhacirlik büktü bizim belimizi! Muhacir düştük de belimizi

doğrultamadık! Çektiğimiz yetmemiş gibi bu kadar yıl, bir elin hakareti eksikti...”

Cemal’in anası kıpkırmızı kesiliyordu:

“Gidi reziller, gidi görgüsüzler! Eskileri anmakla olsa çağırayın bizimkileri mezarlıktan da anlatsınlar! Onlar muhacir de biz neyiz? Biz o kıtlık yılları perişan etti. Dört yıl art arda borçlu kaldık, icrada nemiz var nemiz yok sattılar. Bizim çavuşun aklı; ‘Ben kendi memleketimde kendi akranıma ırgatlık edemem, bugüne kadar hep kendi malımda çalıştım, elin kumandasına giremem’ dedi, yurdumuzu bıraktık da buralara düştük! İnsanın görgüsü halinden anlaşılır, geçmişinden kime ne? Onların bizden fazlası on dönüm tarla mı? Bugün varsa yarın yok! Üç kuruşluk mala güvenmesinler!..”

Böyle böyle aradaki dargınlık gün günden daha gergin bir hal alıyordu. Arada bir Tenekceci Halil’in karısı ile Fettah’ın karısının yalnız karşılaştıkları oluyordu:

— Duydun mu kız, Cemal’i? Dün gece gene türkü çağırırdı.

— Ah duydum da yüreğim parçalandı...

— Ya benim gene içime kan oturdu...

— Gördün mü Zeliş’in halini?

— Süzölmüş bitmiş! Sanırsın ne yemiş ne içmiş...

İki kadın “Ah, ah” diye göğüs geçirerek aralarında o güne kadar geçen olayların kısa bir özeti çıkarıyorlardı. Ağızlarına bakılırsa ikisi de sevdalılardan yanaydı. Zaman geliyor sözü birbirinin ağzından almak için yarışıyorlardı.

- Ben dedim anasına.
- Ben söyledim bizimkine, kaandırın babasını!
- Kıysınlar nikâhını olsun bitsin...
- Madem Cenabı Hak ikisini birbirine yazmış...
- Tekrar göğüs geçiriyorlardı.
- Pek güzel söylersin ama, ah ah ah!..
- Senin yüreğin gene benden temiz! Ah ah ah...
- Kör olsun o anası...
- Kör olsun o babası...
- Gözleri çıksın inşallah...
- Hayır görmesinler...

Sonra yanık, kederli ayrılıyorlar, yürekleri rahat etmiyor, biri öbürünün ardından Zeliş'in anasının gönlünü etmeye gidiyorlardı.

— Bakma be komşum sen onun bunun lafına! Madem kızının gönlü var, bırak ev açsınlar.

Zeliş'in anası alıyordu baştan:

— Kim demiş, benim kızımın gönlü var? Ne zaman anladım ki büyülemişler kızcağızımı; hemen koştum Aynacı kadına, bozdurdum büyülerini. Belki büyü tuttu da bir acemilik etti kızcağızım ama gözü açıldı, gördü onların görgüsüzlüklerini hamdolsun!.. Hadi bana bu kadar zamandır ettikleri hakaretleri unutayım, gönlünüzü yerine getireyim. Fakir demeyeyim, köylü demiyeyim vereyim kızımı! Oğlan yarın öbür gün asker. Kiminle kalsın kızım arkada? O cadı kaynanaya mı otursun hizmet etsin!..

Sözün burasında kadın günlerdir devam eden dedikoduları hatırlatmaya başlıyor, gittikçe öfkesine kaptırıyordu kendini: “Az mı hakaret ettiler bize? Hepsini duydunuz! Az mı bizi çekiştirdiler? Ne çıplaklığımız kaldı, ne rezilliğimiz? Bunları unutayım da kalkıp elin dağlılarına akraba mı olayım?”

Bu kadar açık deliller karşısında, daha bir saat önce sevdalıları savunan dinleyeni hatasını anlıyor “Haklısın” diyordu genekadına. Bu kanı değişikliğiyle de Cemal'in anasını görmesi, Zeliş'i kaçırmaktan

vazgeçmelerini söylemesi gerektiğini düşünüyor, yola çıkıyordu. Kadıvacıkların çardağına yaklaştıkça, sözlerini Cemal'in anasının yüzüne söyleyebileceği biçime sokuyordu:

“Bu Kavalalıların akli fikri malda mülkte! Kızlarını verecekleri kimsenin ne anası olsun isterler ne kardeşi!.. Kız mı yok Cemal'e? Hayırlısıyla bitirsin askerliğini, kimi gözün tutarsa gidelim birlikte isteyelim...”

— Benim oğlum ne beni kırar, ne babasını! Ne de kardeşlerinden vazgeçer! Bizi bırakıp o Kavala Çingenelerine ana demez benim oğlum. A kızım ben onları bunun gibi (kucağındaki çocuğu sert bir hareketle hoplatıyordu) taşıya taşıya kollarımı çürüttüm! Birden bu yaşı gelmedi ya! Bu kadar hakareten sonra kalksın o şıfıntıyla evlensin, dünyada sütümü helal etmem!

Ağustos, eylül bu patırtılarla geçti. Cemal de, Zeliş de çoğu kullarına çalınan bu sözleri duymamış gibi davrandılar. Mektuplarında analarının babalarının yatışacakları zamanı beklemeyi kararlaştırdılar. İki ay her gün, her saat, bir fırsat bulup da birbirlerini yakından görebilecekleri umuduyla yaşadılar, göremediler.

Receplerin üç günlük yardım borcunun bir daha sözü edilmedi. Recep borcunu tütün satımında para olarak ödeyeceğini komşularına söyledi. Komşuları da bu sözü Ali Onbaşı'ya ulaştırdılar.

Zeliş bu süre içinde Yaşar'la da karşılaşmadı. Anası kuyuya ya kendi gidiyor, ya Rebiş'i gönderiyordu. Bir sabah Rebiş kuyunun başında karşısında Yaşar'ı gördü. Daha önce gelmiş, testisini doldurmuş, sonra da kendisinin yaklaştığını görünce kuyunun başında beklemişti.

Rebiş yaklaşınca sordu.

— Kız, ablan nerelerde?

Rebiş cevap vermedi.

— Anan, ablanı çardaktan salıvermiyor mu?

— Sana ne?

— Ne diye salıvermiyor? Cemal'le kaçarlardı mi korkusu var?

Rebiş yerden bir taş kaptı:

— Bunu indirirsem kafana görürsün gününü! Terbiyesiz!

Yaşar kaba kaba güldü:

— Şuna da bak! Boyuna bakmadan, at bakalım!..

Rebiş'in kaşları çatıktı.

— Senden mi korkacağım! Pis maymun! Şebek suratlı...

— Ağzını bozma kız, atarım tokatı sonra...

— Ne duruyorsun atsana!..

İkisi de bağ kütüklerinin arasından, çardaklarından doğru, su tenekeleriyle Cemal'in yaklaştığını gördüler...

Yaşar başını iki yana salladı. Testisini kavradı:

— Defol şeytan, git başımdan, beni günaha sokma...

Yürüdü...

Rebiş taşı elinden yere bırakırken onun duyacağı kadar yüksek sesle söylendi:

— Ödle! Kaçmasana...

Yaşar'a özgü bir sezgiydi bu; hangi sözü duyacağını, hangi sözü duymayacağını ayırmakta yanılmazdı. Çok iyi biliyordu ki bu günlerde Cemal kızgın bir hayvan gibi dolaşıyordu ortalarda, sataşmaya gelmezdi.

Uzaklaştı.

Daha sonraları da, Zeliş'in kendisine yüz vermeyeceğini anladığı ölçüde, Bekir'e yanaştı, ona akıl hocalığı etti.

Bekir'le Kör Fehmi'nin buluşup görüşmeleri devam ediyordu.

Zeliş on sekizini şubatta tamamlayacaktı. Bu duruma göre şimdi kaçırılacak olursa, babasının şikâyetçi olması gerekirdi.

Kör Fehmi ağustos sonlarına doğru bir iki defa Recep'in tarlası etrafında dolaşırken görüldü. Bu dolaşmalar, konu komşunun, Kadı-ovacılıkların, Zeliş'in gözünden kaçmadı. Zeliş çardaklarından hiç uzaklaşmaz oldu. Cemal de tarlalarından hemen hemen sabahtan akşamaya kadar Zeliş'e gözcülük ediyordu.

Kör Fehmi'nin keşiflerinden çıkardığı sonuç olumsuzdu. Zeliş'i

bu kadar konu komşu arasından kaçırmak, ilk hesaplarında da öne sürdüğü gibi imkânsız görünüyordu.

Recep gün günden daha çok sızlanan Bekir'e, bir defasında: "Ne istersin?" dedi. "Alayım da koynuna mı iteyim? Erkek gibi kaçıracağsan kaçır! Ben babasıyım, çeribaşısı değil. Kaçırabilirsen şikâyet etmem. Kıyarsın nikâhı. Ama babasıyım, gözümün önünde kaçırmaya kalkarsan âlemi güldüremem kendime, kızıma da küçük düşmem! Kızımdan yana çıkarım..."

Recep, kızını Bekir'le evlendirmek istiyor, ama kızı istemediğine göre ne yapması gerektiğini de bilemiyordu. Sözle, kötekle olacak bir iş gibi görünmüyordu bu evlenme onun gözünde. Daha ileri gide-meyişinin bir sebebi de "ölümünden sonra kızının kendisini lanetle anması" korkusuydu. Kızı Bekir'in adını andırmıyordu çardakta! Hâlâ Cemal'e tutkun muydu? Orası şüpheliydi, fakat tutulacak en doğru hareket tarzı, Zeliş'in kaçmasını önlemek için, fazla üstüne varmamak, Cemal askere gidinceye kadar işi savsaklamak gibi görünüyordu ona. Olur da kızı, kendiliğinden Cemal'in baliara askere gideceğini hesaplar, askerden dönüşünü baba evinde beklemeyi uygun görürdü. Böyle olursa zamanla kızının aklını çelmek kolaylaşırdı...

Bekir, Kör Fehmi'ye: "Bulmuş hamarat amceyi kaçırmak istemez elinden. Daha bir iki yıl bedava çalıştırsın ister bilakis! Bugüne kadar tütünler kalsın derdi, bugün zeytinler ellensin der. Yarın bekle fıdanları yetiştirelim diyecek belki de! Bilakis ne yapacaksak yapalım!"

Kör Fehmi: "En iyisi kızın gönlünü etmek!" düşüncesini öne sürdü:

"Ben de onu isterim ama nasıl?"

Bohçacı Sümbül'ü araya koyacak, Zeliş'i Bekir'e "yapmasını" isteyecekti.

Bu konuyu derinleştirdiler. Aslında Zeliş'i zorla kaçırarak olsa da, sonrasını, ileride nasıl evinde tutabileceğini düşünmek Bekir'i sıkıyor, yoruyordu. Sümbül, Zeliş'i kendisine yaparsa, ne isterse öde-

meye razıydı. Kör Fehmi'nin "Aman Fehmi Abicim!" diye ellerine sarındı tekrar.

Kör Fehmi'nin, Sümbül'e güveni tamdı.

"Sümbül yaysın, kızın önüne ipeklilerini! Yaysın renk renk basmalarını, sonra da kız ağzı varırsa olmaz desin! Sonra Sümbül bilir kızın aklını nasıl alacağını! Ne deyip ne dil kullanacağını! Karı kısmı bunlar! Giyim kuşam, bir de çene girdi mi işin-içine gevşerler!.. Çözerler uçkurlarını..."

Kör Fehmi, Sümbül'ü buldu, anlaştı. Bekir'e getirdi. Sümbül, Recep'in çardağına, ipekli, yünlü, ne bırakabilirse Bekir parasını ödeme-yi kabul ettiğini söyledi. Ayrıca da bu iş olursa Sümbül'ün istediği gibi gönlünü edecekti.

Sümbül ayrılacakları sırada, Bekir'in peşin uzattığı bir beş lirayı kemerine yerleştirirken göğüs geçirdi:

"A oğlum, yeter ki gençler mesut olsun! Gençlerin yüzü gülsün! Benim gönlümü etsen de olur, etmesen de! Bugüne kadar kaç yuva açtım, kaç çifti birleştirdim de, o kadar vah vah ederlerken, işleri bittikten sonra biri dönüp değil yüzüme, arkamdan bile bakmadı..."

Henüz eylül başlarıydı daha. Ertesi gün, ikinci üstü, anası, Zeliş, kardeşi hasırı çardağın dışına sermişlerdi. Kadın çamaşır yamıyor, Rebiş önünde, başı eğik oturan Zeliş'in saçlarını tarıyordu. Bohçacı Sümbül'ün tarlalarının kenarındaki yoldan, incire doğru ilerlediği görüldü. Niyeti uğramadan geçmek gibi görünüyordu.

Rebiş atıldı:

— Ana kız, bak Sümbül kadın geçer...

Zeliş'le anası başlarını doğrulttular. Zeliş, anasına döndü:

— Çağıralım da fal baktıralım...

Anası seslendi:

— Buyursana Sümbül kadın, bizi çiğnemesene.

Kalktılar, oflaya puflaya gelen Sümbül kadını karşıladılar. Sümbül kadın bohçasını başının üstünden indirip, hasırın bir kenarına ilişti:

— Selamınaleyküm, nicesiniz? Keyifleriniz nasıl? Hep iyisiniz, afiyettesiniz inşallah...

Kadın önünden yamadığı çamaşırları toplarken sakın mırıldandı:

— Çok şükür, hamdolsun yok bir şikâyetimiz...

— Zeliş'in maşallah koca kadın olmuş, daha kimseye söz kesmedin mi?

Zeliş'le kardeşi mahçup boyun kıvırdılar. Kadın yamaları bohçaladı. Kaldırdı.

— Bakalım kismet...

Hal hatır soruldu. Kahve cezvesi ateşe sürüldü. Sıra Sümbül kadının bohçasının içindekileri görmeye geldi. Kızları kumaşları görmeye can atıyorlardı. Sümbül kadın onların sabırsızlıklarını yeteri kadar arttırdığını gördükten sonra, bohçasını önüne çekti. Açmaya davranıldı. Ana:

— Hiç zahmet etme Sümbül kadın, dedi, hiç bizim için yorma kendini. Nasıl olsa bugünlerde bir şey alamayız...

— Hele görün bir kere göreceğinizi, beğenin, gerisini bana bırakın... İster alın ister almayın, ben gücenmem... Hiç olmazsa kızlar görsün, gönülleri olsun...

Zeliş'le Rebiş oturdukları yerden, kışın kışın sürünerek bohçaya doğru yaklaştılar:

— Görelim ana... Bırak görelim...

Sümbül kadın bohçasını açtı. Telaşsız, binbir dikkatle, allılarını, morlularını, yünlülerini, ipeklilerini birer birer çıkarıp göstermeye başladı. Her çıkardığı kumaşı uzun uzun Zeliş'in gözü önünde tutuyor, omzundan aşağıya döküyor, dilinin döndüğü kadar da övüyordu:

— Bir ayna olsa da görsen!.. Yok mu bir aynanız? Yok zararı. Bak şöyle de kendin gör... Kalk azıcık ayağa! Kalk da boyunda gör... Sultanlara döndün maşallah! Allah bir güzellik vermiş ki vermiş! Ama la-zım ki kendin de bu güzelliğinin kıymetini bilesin... Senin gibi kız, bey konaklarında yok... Ya gene bununla huri gibi olsun! Tu tu tu... Nazar

değmesin, şeytanların çatlasın... Bununla gene kimse görmesin seni! Kaparlar, ekmek çarpsın ki kaparlar...

Zeliş beğene beğene kırmızı mavi çiçekli bir basmayı beğendi. Elleri uzun zaman, okşar gibi, basmanın üstünde gitti geldi. Gözleri anasının gözlerini buldu. Cevap bekledi:

— Neyle alalım be kızım? Hazırda yok ki elimizde... Tütün satımında kısmetse...

Sümbül kadın beline asılı makasını kaptı:

— Kızcağızın beğendi, gözü kalmasın! Mahzun olmasın! Alın alacağınızı, parasını da kısmet ne zamansa o zaman ödersiniz...

Ana kız tekrar bakiştılar.

— A kızım, alsak da şimdi kim diyecek?

Kumaşı diktirmek için Urla'ya inmek gerekirdi. Bunu hatırlayınca Zeliş'in elleri basmanın üstünden kayıverdi. Sümbül kadının makası tutan elini önledi. Çardaktan ayrılamaz, Urla'ya inemezdi. Cemal'e mektuplarında öyle söz vermişti.

Sümbül kadın ne dediyse para etmedi. Basmasını kesip bırakmadı. Bohçasını topladı:

— Durun bari, size gelmişken bir fal açayım. Boş gitmeyeyim...

Bugüne değil de geleceğe ait düşlerle yaşanan çağda bir kumaşı beğenip de alamamanın hüznü ne kadar sürer? Zeliş de, Rebiş de fazla elbetteki, gördükleri kumaşlardan daha çok ilgi duyacaklardı. Sümbül kadının tekrar bütün canlılıklarıyla etrafını sardılar.

Sümbül kadın eteğinin altındaki bir torbadan bir avuç kuru bakla, bir gümüş kırkık, bir mavi boncuk, bir de kömür parçası çıkardı. Baklaları saydı:

— Tamam, on iki tane... Bu mavi boncuk murat, bu kömür parçası sıkıntı, bu gümüş kırkık da para... Kısmette bu falı kimin için açayım?

Analarına baktı:

— Senden başlayayım mı?

Kadın olduğu yerde sallandı:

— Benim bakılacak falım mı kaldı? Artık benimkisi oldu bitti!
Zeliş için bak bakacaksın! Boş yere benimle vakit kaybetme...

Sümbül kadın, Zeliş'e döndü:

— Öyleyse kısmetse Zeliş için olsun...

Baklaları, kırık döküğünü iki avucuyla topladı:

— Tut bakayım kızcağızım niyetini...

Zeliş ile Rebiş bakiştılar.

— Tuttum...

Sümbül kadın gözlerini kapadı:

— Bu falın onu yalansa beşi sahi olsun! Bu el benim elim değil,
Fatma anamızın eli! Kısmetin ne isc falında görünsün...

Avucunda ne var ne yok önüne boşalttı. Birden coştı.

— Bak azıcık! Bak bir kere! Bak bak! Bak ne güzel açıldı!

Sümbül kadının parmağının ucu baklardan baklaya dolaşüyor, etrafındakiler parmağın işaretlediği baklaları görebilmek için eğildikçe eğiliyorlardı.

— Nasıl da güzel açıldı! Sen büyüksün Yarabbim! Nasıl da herkesin kısmetini verirsin! Bu eve muratlı bir haber gelir! Büyük, büyük, büyük bir kısmet...

Sümbül kadın ellerini baklaların üstünden çekmiş, kollarını yana açıyor, açtıkça açıyor, kısmetin büyüklüğünü belirtmeye çalışıyordu. Etrafındakiler de doğrulmuş, kısmetin daha ne kadar büyüyeceğini merakla izliyorlardı.

— Çok, çok büyük! Para, para, para, devlet kapısı gibi!..

Kadın kırık döküğünü, avucunda çalkaladı. Tekrar önüne attı. Daha da coştı:

— Bak, kızım, sende, buranda, bir şey yoksa -elini Zeliş'in kalbi üstüne bastırdı- gel bana söyle! Sıkıntı hep uzak düşer! Sen hep o gönlündeki ile yan yana, ağız ağıza düşersin! Muratla para da sizin yanınıza düşer. İki kişi yüz yüze gelmiş hep senin iyiliğini konuşurlar! Rebiş'le Zeliş bakiştılar. Rebiş dayanamadı:

— Uzun boylu mu?

Sümbül kadın, ne kastettiğini anlamak için Rebiş'e kısa bir bakış attı. Sonra önündekileri tekrar topladı:

— Bu üçüncü, bu son! Bunu da atayım da, uzun mu kısa mı söylerim!..

Avucundakileri tekrar çalkaladı. Tekrar önüne attı. Bir daha coştı:

— Bak kızım bak, iyice bak! Bunun itirazı, şüphesi yok! Bir delikanlı kenardan kenardan evinize giriyor. Düşman öbür kenardan çıkıp gidiyor.

Rebiş gene laf karıştırdı:

— Hangisi?

— İşte bu delikanlı, bu da düşman!

Kadın biri bir kenarda, öbürü öbür kenardaki iki baklayı gösteriyordu. Tabii niye girenin delikanlı, çıkanın düşman olduğunu sormayı kimse gerekli görmüyordu!

— Senin başına bir devlet kuşu konmuş! Çok, çok iyi, çok hayırlı bir kısmet bu! Yüz kızda bir kıza böyle kısmet çıkar.

— Uzun boylu mu? Esmer mi?

Rebiş, Cemal'i soruyordu. Cemal kara kaşlıkara gözlü, uzun boyluydu.

Sümbül kadının ise aklında Bekir vardı. Bekir orta boylu, pembe yanaklı, mavi gözlüydü:

— Eh esmer sayılır, kısa sayılmaz!

Zeliş cevaptaki belirsizliği gidermek için ikinci bir soru sordu:

— Yakında mı, uzakta mı oturuyor?

Sümbül kadın, Bekir'in tarlasının bulundukları yerden yürüyerek en geç bir çeyrek süreceğini hatırladı:

— Yakında, çok yakında! Burnunuzun dibinde! Şuracıkta.

Ana, iki kız bakiştılar. Durum açıldı. Sümbül kadın eliyle Cemal-lerin tarlasını işaret ediyordu neredeyse. Kızların yüzü güldü. Analarının içine kurt düştü. Sordu:

— Hanesi nasıl? Kalabalık mı?

Sümbül kadın hemen atıldı:

— Bir canı var; Allah'tan başka kimsesi de yok! Tam arayıp da bulunmaz kısmet...

Bu defa da anaların yüreği rahatladı, kızların suratı asıldı. Zeliş tekrar sordu:

— Yakında, şuracıkta oturuyor demedin mi?

Cemallerin tarlasını işaret ediyordu Sümbül kadına. Sümbül kadın eliyle daha uzakları işaret ederek karşılık verdi:

— Yakında dedimse bir çeyrek ötede...

Zeliş geriledi:

— O Boşnaksa avucunu yalasın! Parası pulu kendinin olsun. Kırk kere falımda çıksa gene varmam ben o suratsız,...

Sümbül kadın ötesini berisini toparladı.

— Kim olduğunu ben ne bilirim a kızım? Ben buralarda kim oturur ne bilirim? İki yıl oldu belki adımımı atmadım. İnsanın kısmeti bilinmez ki? Bugün istemem dersin, yarın koş a koş varırsın... Ben bu yaşıma nelerini gördüm...

Zeliş tarağı kardeşinin eline verdi tekrar:

— Öyleyse beni de görürsün... Tara kız saçlarımı...

Sümbül kadın, o günden sonra, üç dört günde bir iki hafta süreyle Recep'in çardağına uğradı. Her gidişinde açtığı fallarda mavi boncukla gümüş kırkık birbirine uzak da düşse, yakın da düşse, sonuç değişmiyordu. Para ile murat Zeliş'in kapısını birlikte çalıyorlar, bir delikanlı kenardan kenardan eve giriyor, düşman çıkıyordu. Kadının ikinci gelişinde maksadı az çok anlaşıldı. Üçüncüsünde Zeliş'in, kadını Bekir'in yolladığından şüphesi kalınadı. Kadın ondan sonra iki defa daha uğradı. Soğuk karşılandı. Dördüncü falında başka yollara başvurmaya başladı: "Bu kısmeti tepersen, ardından üç yıl kapını hiçbir erkek çalmayacak! Üç yıl sonra birine varacaksın, sarhoş çıkacak, her gün seni dövecek!"

Bu da fayda vermeyince son gelişinde Zeliş'in kulağına eğildi:

"İstersen bütün bohçam sana kalsın. Bekir Ağa bunların hepsini sana yolladı!"

Zeliş, Sümbül kadını kolundan tuttu, yüzünü geldiği yola çevirdi:

“Yeter yorulduğun Sümbül kadın! Misafir gibi oturacaksan otur! Oturmazsan hadi geldiğin yere!  arşın basmaya satılacak gönül yok bende. Boş yere zahmet etme!”

Sümbül kadın bunun üstüne Kr Fehmi’yi görüp “Pes!” dedi. Bugüne kadar böylesine rastlamamıştı...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
NADAS

1. GÜZ TÜRKÜSÜ

Size mi öyle gelir, yoksa gerçekten öyle midir? Kesin olarak bilemezsiniz, ağaçların, bağların meyveli zamanlarında gördüğünüz yeşilleriyle, hasattan sonraki yeşilleri arasında bir değişiklik fark edersiniz. Bağ bozumu, bademlerin, cevizlerin çırpılması, tütünlerin köklenmesi çok kısa aralarla birbiri ardından gelir. Bozulan bağların, çırpılan ağaçların yeşilleri daha bir kararır, keyfini yitirmiş gibi durur. Bağlar arasında nadasa hazır çıplak, boz renkli tütün tarlaları bu görünüşe daha da hüznü bir renk katar. Gökte el kadar bir bulutun görünmediği günlerde bile, beklenen bir yağmurun sıkıntısı, bir gölge gibi ovanın üstünde dolaşır.

Bir deve kolunun çanı havada uzun zaman vurur.

Tek atlı bir yük arabasının, uzaklarda bir yerde, bozuk bir yolun taşlarına çarpa çarpa ilerlediği duyulur.

Aştığınız küçük bir tepenin gerisinde, kekik kümeleri arasından, birkaç adım önünüzden, bıldırcın, üveyik sürüleri havalanır.

Yükseklerden çağrışarak geçen bir yabani ördek sürüsü, bir tur-na dizisi, çoktandır etrafınızda leylekleri, kırlangıçları görmediğinizi hatırlatır. Bütün yaz yakınlarınızda bir yerde öten saka kuşları, isketerler vardı! Bu sonbahar öğleden sonrasının duygulu sessizliği yavaşça kulağınıza fısıldar gibidir: “Onlar da gitti!”

Günler kıaldıkça ikide birde geç kalırsınız! Geç kaldığınızı hatırlarsınız! Artık uzun yaz günlerinin ardından, yaşamadığınızı, yaşamadığınızı, daima geç kaldığınızı, içinize yerleşen bir duygudur.

İlk bulutlar yükseklerden uçar gider. Eylül sonlarına doğru, bir ikindi üstü hava kapanır, tekrar güneş açtığı zaman, yol kenarlarında-

ki küçük çukurlarda, göğün yıkanmış paklanmış maviliğini yansıtan, su birikintileri vardır. Birkaç gün sonra kesiklere düşen tohumlar çatlayıp yeşermeye başlar.

Bağlarına yazlığa çıkanlar, ilk yağmurlardan önce kasabaya göçmüşlerdir. Onların ardından kırmandallarını boşaltan tütüncüler çardaklarını söker. Kasabada oturacak evi olmayan yarıcılar, aylıkçılar bağ sahiplerinin ardından yazı geçirdikleri çardakları bırakıp, onlardan boş kalan bağ kulelerine geçerler. Tarlasında zeytini olanlar, kızılkurum dedikleri, zeytinlerin olgunlaşmadan yere düşen tanelerini ellemek için, göçlerini geciktirir.

Bağ yollarının devamlı yolcuları bu yarıcılar, aylıkçılar, üç beş ağaç zeytin sahibi küçük ekicilerdir artık. Bunların dışında bazen bir avcı, bazen oduna giden bir delikanlı bazen de bir kır bekçisiyle selamlaşırsınız. Kızılkurumların düşmeye başlamasıyla, omuzlarında boş kükürt torbaları, kırlara yayılan, küçük zeytin hırsızları sizin kim olduğunuzu uzaktan kestirmeye çalışırlar.

Sabahın erken saatlerinde, bir de ikinci üstü, bir arada ilerleyen ikili üçlü başka çocuk gruplarıyla da karşılaşılırsınız. Siyah önlüklü, beyaz yakalı, kara pabuçları kabaralı, ilkokul çağında örgülü saçlı kızlar, yaşlarından üç dört yaş büyük görünen oğlanlar. Elllerinde okuma kitapları, incecik defterleri, her sabah damlarından küçük adımlarıyla, en az üç çeyrek, bir saat çeken kasaba ilkokullarına iner, her ikindi üstü damlarına dönerler...

2. EVDEKİ HESAPLAR

Ekim ortalarına yaklaşıyordu. Recep çardağını bozmamıştı daha. Dedğine bakılırsa, tarlasındaki altı ağaç zeytinin kızılkurumlarını elledikten sonra kasabaya taşınacaktı.

Kör Fehmi bu haberi alınca Bekir'e:

— Öyleyse haftaya kalmaz inerlér, dedi.

Bekir her zamanki gibi güvensizdi:

— Öyle der ama bilmem ki?..

— Ana ürünü beklemeyecekler mi?

— Beklemeyeceğiz, der.

Cumhuriyet alanındaki kahvelerden birinde oturmuşlardı. Süm-bül'ün aracılığından ümit kestiklerinden beri ne zaman buluşsalar Zeliş'i ne zaman kaçırabilecekleriydi konuşma konuları.

Dışarıda bir çeyrekten beri yavaş bir sonbahar yağmuru yağıyordu. Fehmi, kahvenin önünde oturdukları alana bakan camı eliyle sil-di. Bekir'in dizine bir şaplak attı:

— Bu sefer dediği doğru, hiç meraklanma!..

Hesabına göre ana ürünün ellenmesine bir ay isterdi daha. Komşuları güvenilir insanlardı bir, ikincisi de kış, hızlı yağmurlar nerdeyse bastıracaktı. Kızılkuruları yerde bırakmadıklarına, topladıklarına göre ağaçtaki ürünü önce çırpıp, sonra toplayarak çalmaya kalkışmak kolay değildi. Bu sebeple Receplerin oturup daha bir, bir buçuk ay ana ürünü çırpıp için tarlada beklemelerine lüzum yoktu. Zamanı gelince tayfası ile iki gün ardı ardına gelir ağaçlarda ne var ne yok toplar giderdi.

Bütün bunları açıkladıktan sonra Bekir'in dizine bir şaplak daha attı:

— Sen göç gününü öğren, gerisi kolay!..

Az sonra yağmur dindi. Bekir tarlasına dönmek için kalktı. Aradan üç beş dakika geçti. Fehmi, camdan, alandan geçen taksi şoförü Külüstür Necmi'yi gördü. Cama vurdu. Çağırıldı.

Necmi öyle el yüz işaretleriyle dışarıdan kendisini ne maksatla çağırdığını sordu. Fehmi karşılığında açıklamada bulunmadı. Eliyle, bir iki kez daha, içeriye gelmesini işaret etti.

Necmi karmakarışık saçları, makine yağının kapkara ettiği elle-riyle geldi, ayakta dikildi.

— Nerelerdesin lan it oğlu it!

— Nerede olacağım, ananın...

Yanında bir sandalye gösterdi:

— Otur hadi! Uzatma!..

— Oturamam, işim var şimdi! Ne söyleyeceksen söyle!..

Kör Fehmi, Necmi ile arasında kalan nargilesini az kendisine doğru çekti. Bekir'in kalktığı sandalyeyi işaret etti:

— Otur lan, bok soyu sende! Açtırma ağzımı şimdi...

Necmi onun gösterdiği sandalyeyi ayağıyla hafifçe itti:

— Biz senin gibi haybeden geçinmiyoruz a hergele! Alnımızın teriyle yaşıyoruz! Daha sabahtan beri siftahını yok! Benzin parasını çıkaramadın namussuzum! Ne yapalım oğlum, bulamadık ki bir enayi Boşnak da bizi beslesin...

— Beter öl deyyus! Sen bu kafayla daha beterine de müstahaksın! Karnının doyduğuna şükret! Otur da dinle; senin iyiliğin için çalışıyoruz...

— Senden gelecek iyiliğin!.. İki köylü vardı, Güvendikli, onları arıyorum... Beni sormuşlar az önce...

Kör Fehmi az önce gösterdiği sandalyeyi ayağının ucuyla geriye itti:

— Otur da bakarsın gene. Otur, eşşek oğlu eşşek! Gene bilmezsin kıymetimi!.. Bir çay iç hadi.

Necmi bu kadar tatlı söze dayanamadı oturdu:

— Merhaba!..

— Merhaba!..

Aklı iki Güvendiklideydi hâlâ:

— Az önce 6 numarayla uyuşamanı şlar, beni aramışlar...

— Gene ararlar...

Garsona çay söyledi. Devam etti:

— Azıcık yüzün gülsün lan nemrut! Allah'ın günü somurtmasana...

Necmi'nin derdi hep aynı dertti. İki avucunu kuvvetle dizleri üstüne indirdi:

— Nankör bu köylüler abi, nankör!..

— Ne oldu gene?

— Ne zaman başka arabayla uyuşamazlar anlaşılmazlarsa beni ararlar! Başları sıkıştı mı, amman Necmi Abi! Rahatladılar mı saçarlar paraları öbür arabalara! Her sefer derim kendi kendime, bırak ke-rataları, sende götürme. Gene yürek yufka, azıcık yüzüme güldüler mi dayanamam ki!.. İnsanız abi ne de olsa, başkalarının yaptığı gibi yapmak gelmez elimizden!..

Eski mi eski, otuz dokuz modeli bir taksisi vardı. Hemen hemen arabanın değişmemiş parçası kalmamıştı. Karasörünün kimi yeri marangoz, kimi yeri tenkeci elinden çıkmıştı son defa. Arka kapı camlarından birinin yerini bir mukavva parçası almıştı. Öbür camlar, ön cam da dahil ya kırık ya da çatlaktı. Kırık parçalar, iki taraflarından, birbirine telle bağlı iki gazoz şişesi kapağı arasına sıkıştırılarak tutturulmuştu. Necmi'nin iş saatleri dışında elinden onarım araçları düşmezdi. Doğrusu kimse gönlünün rızasıyla binmezdi taksisine. Bu durum da onun her sefer alınganlığına yol açardı.

— Söyle, bugüne kadar duydun mu yolda bıraktığımı kimseyi?

— Duymadım!

— Daha ne isterler bu kerhaneciler bilmem ki? Hava biraz kaygan, öbür arabalar, sizin köyün yolu bozuk, bu havada gidemeyiz dediler mi, nerdesin Necmi Abi! Öbür arabalara paraları çıkışmadı mı amman Necmi Abi! İmarethane miyiz be?! A kerhaneci, başın sıkıştığı zaman geldiğin gibi, rahatlayınca da gelsene. Ah abi ah, koyamadık üç beş kuruş kenara! Tamir tamir, parça parça, anamız ağladı bu kadar yıldır. Boğaz kalabalık! Şöyle az kullanılmış bir Amerikan arabası düşürebileydim ben de... Söyle bakalım niye çağırdın beni?

Çay geldi.

— Kaç gündür gözüüm sendeydi...

— İyi ya gördün işte! Söyle?

— Birkaç güne kadar iyi bir iş var sana...

— Nerde?

— Şuracıkta...

Necmi düşüncelendi:

— Kimin kızı gene?

— Görünce tanırsın...

— Rızası var mı?

— Var elbet...

— Kimin kızı söyle?

— Orası senin ne üstüne vazife? Sen sadece hazır ol, gününü bek-

le!

Necmi dişlerini sıktı. Masanın üstündeki çay bardağını elinin tersiyle Fehmi'nin önüne doğru itti:

— Ulan it! Matrak mı geçiyorsun benimle? Eşşek oğlu eşşek! Yapağımız işi sorup öğrenmeyelim mi?

Kör Fehmi aynı hareketle tabağı yerine itti:

— Nankörlük etmesene lan aç köpek! Bugüne kadar benim kancıklığımı gördün mü? Ben arkadaşımı düşünmez miyim? Benimle girdiğin hangi işten sual soran oldu sana?

Çay tabağı, tekrar Kör Fehmi'nin önüne, fakat daha yumuşak bir hareketle itildi:

— Geldi gelmedi, orası benim bileceğim iş! Çoluk çocuğumuzu düşünmeyelim mi? Senin gibi berduşların her dediği işe, benden başka, sormadan kim peki der lan inek? Savcı gibi kurulmasana karşımda! Kanunları yalnız sen mi biliyorsun? Bizim okumamız yazmamız yok mu?

Kör Fehmi'nin tabağı yerine itişi daha da yumuşak oldu:

— Senin çoluk çocuğun var da bizim yok mu? Serseri kerata!

Tabak olduğu yerde kaldı.

— Peki nerde bu iş?

— Şuracıkta, Dört yol ağzında...

— Sonra?

— Dört yol ağzında bekleyeceğiz, kız gelecek, arabaya aldık mı Küpala'nı! Senin işin o kadar! Yarım saat, hadi bilemedin bir saat...

Necmi az düşündü:

— Altmış lira isterim...

— Yok deve! Sermayesini iste bari! Utan ulan!..

— Sen bilirsin...

— Temizinden otuz lira ayırdım sana...

— Sadaka mı dağıtıyorun?

Pazarlık uzadı. Elli liraya kapandı. Kör Fehmi, bu iş için, Bekir'den yetmiş beş lira koparabileceğini hesapladı.

Necmi tekrar düşündü:

— Kızın gönlü yoksa, bağırır çağırırsa, ben yokum hesapta... Bırakır kaçırım...

— Sen bağırıp çağırmadan kaçan kız gördün mü?

— Ben bilmem!..

— Numaradan bir iki bağırıp çağırarak elbet! Ele güne karşı! Âdet böyle...

— Âdet olduğu kadarını ben de anlarım...

— Sen işine bak, gerisine karışma...

— O kadar! Paramı peşin almadan Urla'dan çıkmam bir! Bir de baktım ki kızın gönlü yok, bağırması yalana benzemiyor, hepinizi aşığıya. Yallah... Haydut kerhaneci...

Kör Fehmi nargilesini uzun uzun tokurdattı. Necmi'nin sözünü bitirmesini bekledi:

— Ona da peki lan! Ne desen peki!.. Başka mızıklayacak yerin kaldı mı? Göster bakalım erkekliğini...

— Bizim gösterecek erkekliğimiz kalmadı oğlum, iğdiş ettiler! Erkeklik senin gibi aygırlara kaldı kala kala, yabanın ayısı!

Tabağı son defa Fehmi'nin önüne itti:

— Haa! bakalım, çok çene çaldık! Bir de aşağıdaki kahveye ineyim de şu !öylülere bakayım, gideceklerse erkenden yola çıkalım! İşin olacağı zaman bir gün önce beni gör... Eyvallah...

Fehmi nargilesini eğip başını hafifçe salladı.

Kahveden çıktıktan az sonra tarlasına dönen Bekir, Dört yol ağzına yaklaştığı sırada, yüz adam önünde, eşiği üstünde giden Recep'i gördü. Altındaki hayvan genç, önünde giden bir dişisini görünce zaptolunmaz cinstendi. Sahibinin ayrıca dürtüklemesine sıra kalmadan, hehhehe kulaklarını dikti, hızlandı, anıra zırlaya bir solukta, önündeki hayvana yetişti...

Bekir, bu anırtıları, kuyruğunu zevkle titrete titrete ne kendisine ne de Recep'e önem vermeden, dişisinin üstüne saldırışları arasında, başına, boynuna, karnına indirdiği tekme, yumruk, yular darbeleriyle hayvanı zaptetmeye çalışarak komşusunu selamladı:

— Selamünaleyküm!

Gelgelelim hayvan durmak bilmiyordu ki...

— Çüş be meret! Çüş be namussuz!

Recep'in hayvanı, büzüldü, küçüldü, titremeye başladı.

— Deh be gâvurun kancığı! Aleykümselam! Deh...

— Ne var ne yok? Çüşş!..

— İyilik sağlık! Deh, sen öne geç, deh!..

Recep yularını kaştı, hayvanını yolun kenarına çekti. Yol verdi. Bekir öne geçti. Daha bir zaman hayvanın arkasında kalan dişisiyle ilgisi devam etti. Bu süre içinde konuşmalarında birbirlerine söyledikleriyle hayvanlarına söyledikleri karıştı durdu...

— Bak önüne be gâvurun kancığı...

— Çüş be domuzun dölü...

Sonunda yediği tekmelerin, yuların etkisi altında hayvanın kuyruğu gevşedi.

— Nereden böyle?

— Yağhaneden gelirim. İki torba kızılıkuru indirdim...

— Eh, bereketli olsun...

Yağmurdan sonra açan gökte, iri bulutlar çözüle çözüle dağılıyordu. Bir bulut üstlerini gölgeledi.

Az daha gittiler.

— İndirecek gene...

— Bırak indirsin...

— İslanmışsın be Recep Ağa! Nasıl geçinirsiniz çardakta?..

— Görürsün işte! Erimeyiz...

— Kismetse taşınmanız ne zaman?

— Cumadan sonra inşallah!..

— Hayırlı olsun...

O akşam hafif bir yağmur serpeledi. Ertesi gün hava birkaç defa açtı kapadı. Akşama doğru bulutlar iyice alçaldılar. Kasvetli bir karanlık indirdi. Isı düştü. Azdıkça azan bir rüzgâr çıktı ilkin. Ardından şimşekler, gök gürültüleri arasında yılın ilk kuvvetli yağmuru boşandı.

Bütün yaz, kurudukça aralıkları artan çardağın örgüleri arasından, rüzgâr önüne kattığı yağmur damlalarını çardağın içine atıyordu. Yukarıdan poyraz yönünden giren bol sızıntılar, az sonra çardak halkına nereye sığınacaklarını şaşırttı. Sessiz bir paniğe tutuldular. Yerdeki hasırları topladılar. Yatakların üstüne attılar. Hepsi de sandığın dibine sığındılar. Orası, zeytinin dibine, Recep'in bütün yaz, gündüz uykularını uyuduğu kerevetin altına düşüyor, daha az yağmur sızdırıyordu. Fakat çardağın kapısına karşı düştüğü için de rüzgârın savurduğu bütün yağmur suları onlara kadar ulaşıyor, gömleklerini geçip, etlerine mihlanıyor, bütün vücutlarını ürpertiler içinde bırakıyordu.

Hasırın birini yataklarının üstünden aldılar. Bir ucundan Recep, bir ucundan Zeliş tuttu, aralarına Rabiye ile anayı da alarak, önlerine siper ettiler. Rabiye, anası ile ablası arasına sokuldukça sokuldu. Çeneler çarpıyor, titriyordu. Şikâyetle dili varmıyordu. Babası iki üç defa "Berekettir, berekettir, şerbettir bu" diye tekrarladığı için şikâyetle hakkı olmadığını sanıyordu.

Çadırın içi göle döneceğe benziyordu bu gidişle. Bütün yaz çiğ-nedikleri taban toprağı beton gibi olmuştu. Su çekmiyordu. Tabanın çukur yerlerine doğru sızan sular birikmeye başladı. Beş dakika, on dakika, bir çeyrek, yağmurun dinmesini beklediler. Dinecek gibi görünmüyordu. Gök gürültüleri hızlanıyor, çardağın içi sık sık şimşeklerle aydınlanıyordu. Recep bir koşu fırladı, dışarıdan, zeytinin dibinden çapasını kaptı geldi... Dışarıda eşeğı ile geçisinin, çardağın gerisinde, zeytinin dibinde, birbirlerine iyice sokulduklarını gördü. Tabanda, poyrazdan lodosa doğru çarçabuk bir iki oluk açtı. Biriken suların, böylelikle çardağın lodos yönünden tarlaya doğru akınasını sağlamış oldu. Çarçabuk başka ne gibi önlem alabileceğini düşündü. Çardağın poyraz yönüyle, çatısının sığınabilecekleri kadar bir kısmını olsun örttebilirse, o geceyi az ıslanarak geçirebilirlerdi. Ellerindeki iki hasırla bu işi görebileceğini düşündü.

Çardak, iskeletini tutan ağaç direkler arasında, iki karış arayla getirilmiş, kalın, bakır tellere, erguvan dalları örülerek kurulmuştu. Düşüncesini karısına açtı. Karısı, Zeliş, kendisi hasırın birini kavradılar. Önce poyraz yönünde, tabandan tavana doğru, erguvan dallarının örgüsüne uyarak, kapladığı kadar yeri bir de hasırla ördüler. Rebiş bir ara geldi hasırın ucundan tuttu. Yardım etmek istedi. Anası, kızı kollarının altından tuttuğu gibi, yatakların üstüne oturtuverdi. Bütün vücudunu yorganla sardı.

Bir hayli uğraşp, bir hayli ıslandıktan sonra, örgüyü tavana kadar ulaştırdılar. Hasır, tavanı da iki karış kapattı. Çardağın o tarafında çok hafif bir hava değişikliği, sıcaklık fark ettiler. Rüzgâr hasırın gerisine pek işlemiyordu.

İlk iş olarak kapının karşısında kalan sandığı, yatakları, hasırın gerisine çektiler. Sonra, ağzı üstüne kapattıkları boş tütün küfelerinin üstüne çıkararak, ikinci hasırla çardağın tavanını kapattılar.

İşleri bittiği zaman memnundular. Kadın sandığı açtı. Üstbaş olarak yedekte neleri varsa çıkardı. İki ince yatağı kalın bir şilte haline

getirip sandığın dibine yaydılar. Yorganlardan birine Recep birine de Zeliş, anası, Rabiye sarıldılar. Sırtları sandığa dayalı, birbirlerine iyice sokuldular, gene de neşeliydiler. Recep yıllarca önce bir tren yolculuğunu hatırlıyordu nedense. Üçüncü mevki bir kompartımanda, on kişiydiler belki de. Böyle oturdukları yerde, bütün yolcular, birbirlerine sokularak geceyi geçirmişlerdi. Koridorlar yerlere yatan insanlarla doluydu.

“Şümendüfer gibi”, dedi. “Şümendüferlerde de hep böyledir.”

Vücutları ısınmaya başlamıştı az çok. Rabiye meraklandı:

— Nasıl?

Babası yirmi beş yıllık, askerlikle, yolculukla ilgili hatıralarını anlatmaya başladı. Ayda yılda bir canı konuşmak isteyen Recep anlattı anlattı...

Onlar küçük bir üçüncü mevki kompartımandaydılar şimdi. Es-kışchir, Kütahya, Uşak... Gidiyorlardı.

Yağmur bütün gece devam etti.

Ertesi sabah güneş açtı. Otların üstünde, ağaçların yapraklarında kalan yağmur damlaları, rüzgârın da yardımıyla öğleye kadar kurudu.

Tarla çamur içindeydi. Adım atılmaz durumdaydı. Dört beş günden önce de içine girilmez gibi görünüyordu.

Gece, ertesi gün Urla'ya göç etmek için söz birliği etmişlerdi. Kadın, sabahleyin göğü bulutsuz, güneşli görünce kocasına önce, gece yağmurdan ıslanan öteberiyi güneşte kurutmalarını, ikindiye doğru taşınmalarını önerdi. Islak ıslak ne var ne yok sarıp sarmalamaya kalkarlarsa, Urla'daki evlerinin daracık avlusunda kurutmaları günler isterdi.

Neleri var neleri yoksa, yola yakın taş duvarın, boş tütün küfelelerinin üstüne, ağaçtan ağaca gerdikleri bir urgana astılar.

Kuşluğa yakın, hayvanı üstünde Bekir göründü. Recep'e geceyi nasıl geçirdiklerini sordu.

— Görürsün işte! Anlatmak ister mi?

Bir iki konuşma sonra, Recep'lerin ikindi üstü Urla'ya geçeceklerini öğrendi. Gidip Kör Fehmi'yi görmek için hayvanını sürdü.

3. UZUN SÜREN BİR BEKLEYİŞ

Külüstür Necmi'nin Urla 7 plakalı taksisi, bir saate yakın bir zamandan beri, Dört Yol ağzında, sağa Kuşçular'a giden yola sapmış, durmuştu. Arabanın motor kapağı açıktı. Necmi, Kör Fehmi, Bekir bazen arabanın içinde koltuklara yayılayarak bazen dışında, çamurluklarla, yolun sağ tarafında kalan bağın duvarına dizilip oturarak, bekliyorlardı.

Arada bir, dörtyoldan birinden, birinin yaklaştığını duyacak, görececek olsalar fırlıyorlardı yerlerinden. Necmi hemen ön çamurluklardan birinin üstünde bıraktığı anahtarını kapıp eğiliyordu motorun üstüne. Kör Fehmi telaşlanan Bekir'i ya itiş kakış "Gir içeri, sen görünme!" diye arabanın içine sokuyordu ya da "Çök, çıkarma başını, sağa sola görünmeyim demel!" diye bağ duvarı ile arabanın arasına çöktürüyordu. Sonra, geleni kollamaktan geri kalmayarak o da eğiliyordu Necmi'nin yanı başında, kapağı açık makinenin üstüne!

Geriden Urla yönünden bir atlı geldi, önlerinden Kuşçulara doğru geçti. Onun ardından, Kuşçular yönünden bir yaya görüldü. O da Urla'ya doğru uzaklaştı. Üçüncü defa onarım durumu aldıkları zaman, gözetlemeye esas önem verdikleri yoldan, çardağının kırık dökük eşyasını yüklettiği eşeğini önüne katmış, Recep'in yaklaştığını gördüler.

Bir çardak halkının kasabadan tarlaya, tarladan kasabaya hep bir arada göç ettikleri görülmemiştir. Çardağın erkeği daima kırık döküğünü yüklediği hayvanıyla önden yola çıkar. Kadınların daima son dakika akıllarına gelen bir işleri olur. Ya komşularından kimbilir ne za-

man alınmış ufak bir eşya ellerine geçer, onu geri vermeleri gerekir ya tembihleyecek bir şeyleri vardır (her gün bir bardak su isteyen bir sak-sı fesleğen, bazen bir kedi her seferinde de kasabada eve, tarlada ağaç-larına, hırsızların zarar vermemeleri için göz kulak olunması) ya da ayaküstü helalleşmek için komşulara uğramak gerekir. Komşu, “Bir kahve içmeden dünyada bırakmam!” diye tutturur, ayaküstü uğramak yarım saati bulur böylelikle...

Kör Fehmi biliyordu böyle olacağını. Recep mutlaka önden ge-çecekti. Karısı ile kızları, ardından yarım saat arayla görüneceklerdi. Necmi’ye, “Kız, babasını önden savacak, anasıyla geçecek, anasının yanından kapacağız geçerken! Yalandan bir iki bağırarak ama sen ku-lak asma!” diye anlatmıştı durumu. Bekir’in de kızın babasına görün-memesi gerekiyordu.

Recep’in, iki üç adım gerisinde, elinde gemici feneri, Fehmi’nin hesaplarında hiç yer vermediği biri geliyordu. Küçük kızı Rabiye. Re-cep, Dörtüol ağzından geçerken solunda kalan arabayla pek ilgilenme-di. Hayvanın havalesi yükünün dengesini kollamaya çalışıyordu. Büt-tün dikkatini bu işte toplamıştı. Fakat, kızı Dörtüol ağzında bir otomo-bil görünce, bu olağanüstü olayı önemsemezlik edemedi.

Dörtüol ağzında bir otomobil, o kadar az görülen bir taşıttır ki is-terse Külüstür Necmi’nin taksisi olsun! Küçük bir kızın elbetteki me-rakını uyandırır, imgelemine kamçılar.

Daha gördüğü noktadan başlayarak, Rabiye’nin imgelemi de oto-mobille ilgili bir dizi düş yarattı: Yolcusu kim acaba? Bir gelindir her-halde! Öyle ya, gelinden başka kim olur? Otomobil çevrelerle süslü değil ya? Olsun gelini almamıştır! Urla’dan gelin almaya gidiyordur! Çevreyi otomobile kim verir? Gelin evi verir! Gördün mü? Demek ki gelin arabası bu! Kim evlenecek acaba? Kuşçularlıdır. Ne bilsin Kuş-çularlıları? Sıra mahalleli olsa tanır. Ablasının akranı bütün gelinlik kızları tanır! Taksii de tanır. Kaç taksi var zaten Urla’da ki tanımasın?

Okula gidip gelirken ya da anası, çarşıya bir şey almaya gönder-

diği zamanlarda, sayısı yediyi geçmeyen taksilerle karşılaşmış, hepsini tanımıştır. Bu da işte Külüstür'ün taksisi! Külüstür de orada işte! Makinenin üstüne eğilmiş. Motoru bozulmuş demek! Peki öbürü kim? Çizmelerine bakılırsa çizimleri, Kör Fehmi'nin çizimlerine benzer! Belki böyle, Kör Fehmi gibi körüklü çizme giyen üç dört kişi daha vardır Urla'da. Onların ne ceketleri, ne çizimleri ne de isimleri aklında kalmaz kimsenin! Kör Fehmi ünlü kişidir! Göze batan kişidir. Herkes nerede, nasıl karşılarsa en küçük ayrıntısıyla onu hatırlar! Külot da onun külotu! Ceket de onun ceket! Kendisini de gördü! Demedi mi bu Kör Fehmi'dir diye! Öbürleri gene kim? O duvarla araba arasına çökmüş oturan? Bekir o be! Bak sen sinsiye! Bak sen seraserilere! Ablasının yolunu bekliyor bunlar!..

Babasına söylemekte hiçbir fayda görmedi. Ablası ile anası onların ardından, komşu Fettahlara uğrayacaklardı. Oradan Urla'ya inceklerdi. Nasıl etse de geri dönse? Nasıl etse ablasına haber verse? Babası iki adım önünde... Kaçamaz! Elinde fener de var... Nereye bırak-sın?

Dört yol ağzını geçtiler. Karşıdan atı üstünde gelen bir rençber gördü. Az ileride, yolun solunda, küçük bir çeşmenin suyu, önündeki yalağa dökülüyordu. Rençber sulamak için hayvanının başını yalağa doğru kırdı...

Rençber çeşmeye yanaştı. Yanından geçen babasıyla selamlaştılar. Babası yoluna devam etti. Rençber atını sulamaya başladı.

Ayakları çeşmeden ileri gitmiyordu; durdu. Hayvanın suyunu içmesini bekledi. Babası uzaklaşıyordu. Rençberin hayvanı başını yalaktan kaldırıncı, iri nallarını çeşmenin yakınındaki taşlara çarparak hızla geri çekildi. Silkindi, atılır gibi yoluna devam etti. Rabiye avucunu çeşmeye yanaştırdı. Su içmeye eğildi...

Babası yirmi otuz adım önünde, ardına baktı. Onu su içerken gördü. Az sonra yolun dönemecinde kayboldu.

Babasının gözden kaybolduğunu görür görmez, küçük kız bütün

atikliğıyle doğruldu. Hâlâ elinden bırakmadığı feneri ne yapacağını acele kararlaştırdı. Hemen, çeşmenin gerisindeki bir mersin kümesinin arasına sakladı. Atlının arkasından koşmaya başladı...

Dört yol ağzına varmadan atlıya yetişti. Atlı, tarlalarının yolunu tuttu. Kendini otomobilinin başındakilerin gözünden saklayarak, atlının solunda, Dört yol ağzından karşıya geçti.

Onun yanı başında koştuğunu gören atlı sordu:

— Nereye, böyle küçük bacı?

Hemen aklına bir yalan geldi:

— Anamlar geride kaldı, babam onlara bakayım diye yolladı...

Adam elini atının kıcı hizasında soluyan Rebiş'e uzattı.

— Ver bakayım kolunu!..

Adam biraz eğildi. Rebiş'i, havaya kaldırdığı kolunun dirseği üstünden kavrayıp, atının kıcına çekiverdi. Atın yularını gevşetti:

— Hadi bakalım, çabuk gidelim de geç kalma!..

Üç dört dakika geçmeden, Rebiş tarlalarının liizasında atın kıcından yere kayıyordu.

— Eksik olma amca...

— Güle güle kızım...

Ayakları yere değer değmez, bir koşu Fettah'ın damının yolunu tuttu.

Fettah'ın damına yaklaşıncı kısa bir kararsızlık geçirdi. Uzaktan, Cemal'in, çardaklarının önünde odun yardığını gördü. Acaba ablasına değil de Cemal'e mi haber versin? Uzun uzun düşünecek durumda değildi. Kararsızlığı, Fettah'ın damına kendini göstermeden yavaşmasına yol açtı.

Damın penceresi açık duruyordu. İçeriden anasının, Zeliş'in sesleri geliyordu. Açık pencereye doğru yaklaştı. Usulca pencerenin kenarından içeriye baktı. Tam karşısında Zeliş'i gördü! O da hemcn gördü kendisini... Oh!.. Bu kadar kolay olacağını bilseydi? Pencerenin kenarından başını geriye çekti. Damın gerisine doğru dolanarak, karşı kö-

şeden ablasının çıkmasını bekledi. Gecikmeden görünen ablasına bulunduğ yerdan el etti.

Ablası yanına yaklaştığı zaman, rengi uçmuş, sesi, bütün vücudu, hâlâ titriyordu:

— Kız kaç! Çabuk kaç...

— Ne var?

— Dört yol ağzında otomobil tutmuş yolunu beklerler!..

— Kim?

— Kör Fehmi, Bekir... Kaç çabuk...

Zeliş daha uzun sormadı. Kararını vermişti.:

— Hadi öyleyse sen dön! Koş! Kimseye bir şey söyleme! Ben başımın çaresine bakarım...

Rabiye bağlar arasından, çamurlu patikalardan, fenerini bıraktığı küçük çeşmenin yolunu tuttu.

Zeliş'in lastik pabuçları ayağında, yeldirmesi sırtındaydı. Fetah'ın damında, içeridekiler, onun dışarıya abdest bozmaya çıktığını sanıyorlardı. O, hızlı adımlarla Kadiovacıklıların tarlasına doğru ilerledi. İlk defa kaçan keçisini almak için geldiği zaman nefes nefese durduğu setin üstünde, gene öyle nefes nefese durdu.

Cemal az ötesinde, baltayla kocaman bir badem kütüğünü yarıyordu. Kızı karşısında öyle solur görünce, aylardır içinde yaşattığı korkularıyla, bir anda olanı biteni anladı. Baltasını elinden attı. Küçük incirin dalına astığı ceketini kaptığı gibi Zeliş'e doğru atıldı.

On beş gündür çardaktan, iki yüz adım ötedeki Topal Avni Bey'in damına taşınmışlardı. Çardakları boştu. Anası, kardeşleri damdaydılar. O iki üç gündür hava açtıkça çardağın önünde yazdan kalma bir badem kütüğünü parçalıyordu.

Yanına vardığı zaman Zeliş:

— Geldim! dedi sadece...

Alsa, anasının yanına götürse, bütün yaz ortada dönen sözlerden sonra, anası, Zeliş'i tatlı karşılamayacakmış gibisine geldi. Anasının

hoş karşıladığını kabul etse, bu defa da ayrı bir fasa; ardından bir saat geçmez, anası babası yanlarına jandarmayla bekçiyle gelirler, kapıyı vururlar, Zeliş'i alırlar giderlerdi. Zeliş'i kimsenin bir daha elinden almayacağı bir yer?

Elinden tutup çekti:

— Yürü...

Tarlanın gerisinde yükselen tepeye doğru yola düştüler. Az sonra nefes nefese tepeye vardılar. Tepede, erguvan, mersin kümeleri arasında bir an durdular. Arkalarında bıraktıkları ovaya baktılar. Çok uzakta, Dört Yol ağzında bir otomobil duruyordu. Etrafında adamlar vardı. Fettah'ın damı önünde bir koşuşma başlamıştı. Hafif hafif esen rüzgârın, anasının “Zeliş! Zeliş!” diye seslenişini, kendilerine kadar ulaştırdığını duyuyor gibi oldular... Gözlemecilerin tarlasındakiler damlarından fırladılar... Yaşar'ın, Fettah'ın damına doğru koştuğunu gördüler.

Aşağıda gürültü patırdı büyüyecek gibi görünüyordu. Kaybedecek vakitleri olmadığını kestirmeleri güç değildi. Helvacı boğazına doğru inmeye başladılar.

Zeliş'in anası sağa sola bir iki defa “Zeliş, Zeliş” diye seslendi. Aranmasını uzatmadı. İlk anda yüreğine düşen bir korkuyu açığa vurarak Kadıovacıkların tarafına yürüdü:

— Kaçırdılar kızımı! Kaçırdılar masumumu!

Kadın beti benzi uçuk, koşuyordu.

Fettah'ın karısı, kızları, aşağıdan gelen Yaşar ardından yetiştiler. Kalabalık Kadıovacıkların tarlası önünde durdu. Kadın etrafına boş yere bakındı. Fettah'ın karısına döndü:

— Gözleri körolasıcılar! Büyücüiler! Cadılar! .

Yolun üstbaşındaki tarlada, iki yüz adım ötede, gürültüyü duyan Cemal'in anası, kız kardeşleri damlarından çıktılar. Olandan bitenden habersiz, aşağıdaki kalabalığa doğru az yaklaştılar.

Zeliş'in anası atıldı:

— Cadılar! Uğursuz suratlılar! Kızımı verin!..

Fettah'ın karısı kadını önledi. Deminden beri etraftaki işaretleri, bırakılmış baltayı, ayak izlerini inceleyen Yaşar, Kadıovacıklılara doğru beş on adım ilerledi:

— Cemal nerede?

Cemal'ın anası, kardeşleri şaşkın birbirlerine baktılar. İki büyük kız biraz daha yaklaştı:

— Aşağıda, orada odun yapıyordu...

— Orada yok mu?

— Yok! Olsa sizden sorar mıyım? Ne yana gittiğini görmediniz mi?

— Ne olmuş?

— Zeliş'le kaçmışlar!..

Cemal'ın anası olanı öğrenince yerinden hışımla döndü:

— Yandı oğlum! Yandı! Yaktılar oğlumun başını! Yaktılar gözleri körolasıcalar! Oynaklar!

O sırada Helvacılar'dan gelip, Urla'ya geçen bir yolcu, aşağıda kuyunun hizasında atını durdurdu. Kuyunun başından uzakta bağırıp çağıranlara kulak veren Yaşar'ın anasına sordu:

— Ne olmuş?

— Recep'in kızını kaçırmışlar?

— Kim?

— Kadıovacıklıların oğlu...

— Kızın gönlü var mıydı?

— Olmasa anasının koltuğundan kız kaçırmak kolay mı?

Yolcu, az sonra haberi Dört yol ağzında, otomobilin başında, sabırsızlanmaya başlayan üç kişiye ulaştırdı. Kör Fehmi ile Bekir koşarak Recep'in tarlasına doğru yola çıktılar.

Yaşar, Zeliş'in anasının yanına döndü:

— Bana kalırsa anasının, kardeşlerinin haberi yok bu işten...

Kadın dövünüyordu durmadan:

— Ah ne yapayım, ne olayım bilmem ki? Buralarda yapayalnız kaldım... Biri gitse de babasına haber verse...

Yaşar devam etti:

— Bana kalırsa bunlar daha buradadır. Bir kurşun atımı uzaklaşmamışlardır! Geçtikleri yer çamurda belli.

Tarladan gelen bir çift kaba pabuç izi, yoldan gelen bir çift lastik pabuç iziyle, setin üstünde, yolda birleşiyor, tepeye doğru uzaklaşıyor-du.

Kadın izleri gördü.

— Ne yapayım oğlum? Ben mi arkalarına düşeyim? Benim gücüm yeter mi?

Üst yandan yaklaşan Kadıovacıklıların karısına kızlarına doğru tekrar boşandı:

— Hayırsızlar! Büyücüler! Yaktınız kızımın başını!..

Kadıovacıklı'nın büyük kızı karşılık verdi:

— Hayırsız da sensin, uğursuz da! Siz ağbimin başını yaktınız!..

— Yüzünüz gülmesin inşallah!

Bu defa küçük kız coştı:

— Sizin yüzünüz gülmüş ya kâfi!..

Anaları artlarından yetiştirdi:

— Onların huyu bu kızım! Sus, karşılık verme! Onların bütün kızları böyle kocaya satar kendilerini... Bütün ablaları böyle kocaya varmışlar...

Zeliş'in anası söylenenleri duydukça öfkелendi:

— Aklını başından aldınız kızımın! Kimbilir ne büyüler yaptınız! Yanmamıştım damat diye sizin çıplak oğlunuza...

— Senin kızını gelin diye evime sokarsam o zaman!..

— Ben bıraktım da senin evine sokman kaldı!

— Madem öyle tutaydın kızını! Kızın kuyruğunu sallamasaydı oğlum ardından gitmezdi...

Yaşar yolun alt başından koşarak gelenleri gösterdi:

— K r Fehmi! Yanında da Bekir...

Kalabalık geriye döndü. Kavga unutuldu:

K r Fehmi ile Bekir soluk soluğa geldiler. K r Fehmi uzun uzun soruşturmayı gerekli görmedi:

— Ne yana gittiler?

Yaşar izleri gösterdi:

— Bu yana...

— Haydin  yleyse...

Yanlarına katılan Yaşar'la birlikte tepeye doğru uzaklaştılar. Fettah'ın karısı ile kızları, Zeliş'in anasını geri döndürdüler. Kadınların K r Fehmi'ye güveni tamdı. Bir saate varmaz, Zeliş'i bulup getireceğine şimdiden inanmışlardı.

Fettah'ın karısı:

— Otur bizde bekle komşu, dedi, kızını getirdikleri zaman alır gidersin!..

Cemal ile Zeliş tepeden Helvacı boğazına indiler. Boğazın karşı yakasına tırmanan yolda, atı üstünde, tarlasından Urla'ya dönen bir renęberlc karşılaştılar.

Adam, Cemal'le tanış  ıktı:

— Selamünaleyküm..

— Aleykümselam, deyip geçtiler.

Adam az gitti. Cemal'in bu taraflarda ne işi olabileceğine aklı takıldı. Bir  eyrek saat sonra, Gazderesi çeşmesine yaklaşırken karşıdan koşarak gelen K r Fehmi ile yanındakiler önüne  ıktı. K r Fehmi sor-du:

— Yolda kimseyi gördün mü?

Adam cevap vermeden bir kararsızlık geçirdi. Cemal'i ele versin mi yoksa vermesin mi? Acaba sormaktan kasıtları ne?

— Ne gibi?

K r Fehmi, Bekir'i gösterdi:

— Bunun nişanlısını kaçırdılar da...

Adamın aklına, Zeliş'in, Cemal'in ardı sıra koşar gibi gittiği gelmedi birden. Sadece Cemal'in yanında bir kadın gördüğünü hatırladı o anda.

— Helvacı boğazının üst yanında Kadıovacıklı'nın Cemal'le yanında bir kız gördüm.

— Ne yana gittiler?

— Bakamadım...

— Hadi öyleyse eyvallah!

Adam atını sürdü. Üç kişilik grup Helvacı boğazına doğru koşarak uzaklaştı...

Cemal yüz, iki yüz adımda bir dönüp gerisine, Zeliş'e baktıkça, kız onu ardından itiyordu:

— Yürü, yürü! Sen, beni düşünme!..

Helvacılar'dan, Kuşçular'ın gerisine Saraptallar'a indiklerinde vakit ikindiye geçiyordu. Oradan öteye arazi düzdü. Nereden bakılsa her tarafı görülüyordu. Önlerinde bir yol Kuşçular'a geri dönüyor, bir yol Saraptallar'dan Ebiller'e ilerliyor, bir yol solda Çobanpınarı'na doğru uzuyordu.

Çobanpınarı yüksek, pıralık, zeytinlik tepeler arasında, boğazda kalırdı. O tarafta peşlerine düşenlerin gözlerinden kolaylıkla kaybolmalarına yardım edebilirdi arazinin durumu. Yarım saatte Çobanpınarı tutabilseler!

Çobanpınarı yolunu tuttular. Hızlarını kesmeden yürüyorlardı. Vücutlarını hafifçe ter basmış ıslanmışlardı. Zeliş başörtüsünü hafif gevşetmiş, Cemal'i şaşırtan bir hızla yürüyordu.

Bir çeyrek daha gittiler. Önlerinde yol bir daha çatallandı. Saraptallar'ın üst yanına varmışlardı. Sağa ayrılan bir yol oradan aşağıya doğru, gene Ebiller'e gidiyordu. Bu yol aşağıda bıraktıkları yolla bir zaman sonra birleşirdi.

Önlerindeki yol yükselmeye başladı. Cemal yükselmeye başladıklarından az sonra, geride, iki kurşun atımı uzakta, Kör Fehmi ile ya-

nındakilerin yaklaştıklarını gördü. Geriden gelenler kendilerinden daha hızla yürüyorlardı muhakkak ki! İzlerini kaybetmeleri lazımdı!

Çobanpınarı'na varmadan geriden gelenlerin gözünden kayboldukları ilk dönemeçte, sağlarından yükselen pırnallık çetirlik bir tepenin bayırını tırmanmaya başladılar. Tepe, hemen hemen hiç yağmur tutmamıştı. Killi kireçli toprak küçük çakıl parçalarıyla örtülüydü.

Bir zaman sık, adam boyuna yaklaşan pırnallar, ellerini, ayaklarını sıyırarak çetirler arasında yürüdüler. Çobanpınarı Deresi solda aşağılarda, Çobanpınarı gerilerinde kaldı. Daha ileride çetirler seyrekleşti. İlerlemeleri kolaylaştı. Bayırı uzunlamasına aşırıp da, öbür ucuna vardıkları zaman, Kör Fehmi ile aralarında aşılması güç bir çetirlik bırakmışlardı. Üstelik kendilerinin tepenin ne tarafına uzaklaştıklarını kestirmeleri kolay olmayacaktı.

Bayırın öbür ucunda, Ebiller'in bitiminde, Ukuf'un başladığı düzlüğe indiler. Gün akşama varacaktı neredeyse. Önlerinde, tarladan tarlaya damları, çardaklarıyla uzanan Ebiller, Ukuf ovaları vardı daha aşılacak!

Oduna indiği günlerden, karış karış tanıdığı, bildiği yerlerdi hep ilerledikleri arazi. Ukuf'u, Ören'i geçtikten sonra, Ömerali mevkiine yakın harap bir kilise geliyordu aklına. Geceyi geçirebileceklerini ilk düşündükleri yer bu kilise oldu. Ömerali'ye oduna gittikçe, yolun yüz adım kadar sağında gözüne ilişirdi her seferinde. Bazen gidip bakmak istegine kapılır, önünde giden hayvanını durdurmaya kalkmazdı nedense. Rum zamanına ait hikâyeler işitirdi. Kaçıp, bu kiliseye saklanan katiller, suçlular... O zamanlar bir papaz kapısına gelen jandarmaya "Yok, görmedim" dermiş sordular mı. Şüphesiz bu hikâyeler yüzünden hatırlıyordu o boş kiliseyi... Ama daha en az iki saat yürümeleri gerekirdi o kiliseye kadar.

Ukuf'tan Ören'e giden eski bir bağ yolunu tuttular. Yol zeytinli bir tarlanın kıyısından ilerliyor; sağında, iki metre kadar aşağıda kalan başka bir tarladan erguvan kümeleriyle ayrılıyordu. Yanlamasına

inişliydi. Sol taraftan gelen sular, olduğu gibi aşağıya tarlaya akmışlar, yol hiç çamur tutmamıştı.

İkisinin de yanakları al aldı. Adımları yaklaşan akşamın verdiği güven, uyuşuklukla ağırlaşmıştı. Yüz iki yüz adım kadar ilerlediler. Cemal döndü, gerilcre baktı. Vadi bölgeler içinde kalmıştı. Güneş, ileride Yağcılar tepelerindeki zeytinliklerin gerisine doğru kayıyordu. Gerilerindeki yolda kimselerin yaklaştığı görülüyordu. Yanlarına baktı. Oturabilecek bir yer arıyordu. Zeliş’le göz göze geldiler. Kız kulaklarının ucuna kadar kızardı. Başını önüne eğdi.

Cemal yüreğinin hızla çarptığını, nefesinin kesildiğini fark etti. Zar zor yutkundu. Dönmek, yola devam etmek istedi, edemedi. Tekrar yutkundu. Etrafta ne gelen vardı, ne giden hâlâ. Zeliş’e baktı; göğsünün hızla kalkıp indiğini gördü. Kız saçlarının dibine kadar kıpkırmızı olmuştu. Yüreği daha hızla vurmaya başladı. Bütün yüzünü ateşler bastığını sandı. Zeliş’i birden bileğinden kavradı. Kendine doğru hızla çekti.

Zeliş önce tabanları üzerinde hafif direndi. Sonra ayak parmakları ucunda doğruldu. Vücudunu, en tatlı ağırlığıyla Cemal’in kolları arasına bırakıverdi. Soluk soluğa, sarmaş dolaş nemli toprağın üstüne yuvarlandılar. Etrafta zeytinlikler, erguvan, mersin dalları buğulandı, ters döndüler.

Kör Fehmi ile yanındakiler Çobanpınarı’na yaklaştıkları zaman, Cemal’le Zeliş’i ne tarafta arayacaklarını şaşırdılar. Çobanpınarı’na doğru inen hiçbir iz göremiyorlardı. Pırnallık’a dalan izler de bir iki adım sonra kayboluyordu. Bir zaman sağa sola bakındılar. Gece inmeden geriye dönmeleri gerektiğini düşündüler. Olayı ertesi gün karakola bildirmekten başka çare kalmadığına karar verdiler.

Cemal’le Zeliş ayağa kalktıkları zaman, ikisinin de bakışları toprağın üstündeki küçük bir kan çizgisine takıldı. Birbirlerine kenetli parmaklarını kuvvetle sıktılar. Mutlu bir gülümseme yayıldı yüzlerine:

Zeliş hafifçe fısıldadı:

— Karınım artık! Gördün ya, bizi kimse birbirimizden ayıramadı!..

Yürümeden önce tekrar tekrar sarılıp öpüştüler,

4. TANRI MİSAFİRLERİ

Cemal, çakısını çıkardı, yolun sağ tarafındaki mersin kümesinden kalınca bir dal kesti, yontmaya başladı. Az sonra elinde, kol uzunluğunda, sağlam bir değnek vardı.

Alaca karanlıkta bir zaman, Ören'e doğru konuşmadan ilerlediler.

Üstlerinden, kanatlarını germiş, süzülerek yuvasına dönen bir alıcı kuş geçti.

Gece yaklaşıyordu.

Hiçbir telaş yoktu hallerinde. Henüz daha nerede geçireceklerini konuşmadıkları geceyi, rahat, gamsız tasasız karşılayan bir davranışları vardı. Bütün bu öğleden sonra, geceye ulaşmak, geceye sığınmak için koştukları sanılırdı...

Önlerindeki yol, zeytinlikler, otlaklar arasında gittikçe ıssızlaşıyordu. Ukuf Ovası'nda, daha geride Ebiler'de bütün ovaya dağılmış damlar, bağ kuleleri, çardaklar önlerinde görülmez olmuşlardı.

Cemal durdu:

— Boş bir kilise var buralarda...

— Uzakta mı daha?

— Bir saat çeker!..

— Sen bilirsin...

— Yürüyelim mi?

Zeliş'in aklından başka bir düşünce de geçse öne süremezdi o anda. Cemal'e uymakta son derece hoşlandığı bir tat vardı. Yavaşça tekarlandı.

— Sen bilirsin...

Cemal kararsızdı:

— İleride yörük çadırları var! Onları geçmek lazım! Köpekleri boş bırakırlar! Gece vakti ellerinden sıyrılıncaya kadar...

Eliyle beli hizasını işaret ederek devam etti:

— Kırk ellisi birden sararlar adama! Bir değil ki başa çıkasın...

Zeliş hafifçe omuz silkti:

— Yanımda sen varken ben hiçbir şeyden korkmam!

Birkaç adım daha attılar.

— Karanlık da bastı...

— Bastırsın!

— Birisi önümüze çıkarsa?

— Çıksın!

— Mavzeriyle, tabancasıyla?

— Gene korkmam!..

Yalnız olsa, Cemal'in aklından geçecek düşünceler değildi bunlar. Karanlık, köpekler, elinde sağlam bir değnek olduktan sonra? Tabancalı adam önüne çıksa da neyini alsın? Ama yanında Zeliş olunca iş değişiyordu. Cebinde meteliği olmayanın hırsızlar aklından geçmez elbet! Ama cepleri dolu olan her köşede birinin üstüne atılıp kendisini soyacağını sanır.

— Sahi korkmaz mısın?

— Korkmam ya! Karanlıktan da, köpeklerden de, kimseden korkmam sen yanımda olduktan sonra, neden korkayım?..

— Peki sen neden korkarsın?

— Ben yalnız senden ayrılmaktan korkarım...

Elleri kenetlendi. Cemal'in önüne geçti birdenbire. Durdu:

— Hiç ayrılmayalım! Hiç!..

Cemal şaşkınlaştı. Ayrılmaktan olsa olsa kendisinin korkusu olurdu. Zeliş'in neden olsun?

— Neden ayrılacakmısınız?

— Ya anan beni istemezse?..

— Benim anam seni neden istemesin? Asıl senin anan baban beni istemez...

— Ben bıraktım anamı babamı.

— Seni istemezlerse ben de bırakırım...

— Yalan?

— Gözüm çıksın bırakırım...

Cemal'in gözlerine kıyamadı:

— Gözlerime yemin etme! Başka yemin et!

— Ekmek çarpsın ki bırakırım! Gençliğimin hayrını görmeyeyim bırakmazsam...

Öfkelenerek devam etti:

— Hele seni istemesinler de o zaman... Seni kimseye ezdirmem ben!

Zeliş, mutluluğundan uçuyordu...

— Yalan!

— Görürsün yalan mı sahi mi!

Tam sırasıydı. Küçük bir kuşkusunu daha açıkladı:

— Sen o kadar yumuşaksın ki...

— Görürsün sen o zaman yumuşak mıyım değil miyim? Bu Cemal'in o zaman kim olduğunu anlarsın! Hele biri sana biraz yan baksın da o zaman! Seni kimseye ezdirmem ben! Ha sen, ha ben! Bana çatmayı göze almadan kimse çatamaz sana...

Zeliş o kadar mutluydu ki, başı dönüyordu. Kendini Cemal'in göğsü üstüne bıraktı. Cemal bütün vücudunu ateş bastığını duydu gene. Bir daha yolun kenarına yuvarlandılar.

Kalktıkları zaman, önlerindeki yol iyice karanlıktı. Geride ovada tektük ışıklar yanıyordu. Geri döndüler.

Önlerini güçlükle seçerek yarım saat kadar yürüdükten sonra bir köpek havlaması ile duraladılar. Havlamanın yaklaşmasından, hayvanın birkaç sıçrayışta yanlarına kadar sokulduğu anlaşılıyordu. Cemal

değneğini havada salladı, değneğin vınlamaşı duyuldu. Az öteden du-
ran köpek gürültüsünü arttırdı.

Cemal değneğini bir daha havada savurdu, bağırdı:

— Hoşt be! Hoşt!

Zeliş'e döndü:

— Ses çıkarmazsan daha çok atılır! Korktuğunu sanır!..

Köpek ödevini yapmış, yaklaşan yabancıların yerini sahibine bel-
li etmişti. Cemaller yerinde kaldıkça o da olduğu yerde kaldı. Hızını
kaybetmiş bir tonla havlamasına devam etti.

Az sonra, biraz daha ileride bir ışık kımıldadı. Önce karanlıkta
kayboldu. Sonra ortaya çıktı. Bir erkek sesi sordu:

— Kim o?

Cemal avucu içinde Zeliş'in elini sıkarak karşılık verdi:

— Biz...

Işık kendilerine doğru ilerledi. Uzun boylu bir adamın, ayakları-
nın dibinden ayrılmayan köpekle kendilerine doğru yaklaştığını gör-
düler. Cemal ışık tutan adamı tanıdı. Zeliş'e fısıldadı:

— Lazların bağına geldik...

Adam yaklaştı:

— Merhaba...

— Merhaba Ziya Amca.

Fener az yukarı kalktı. Yüzlerini aydınlattı.

— Cemal sen misin? Sen Kadıovacıklı Ali'nin oğlu değil misin?

Adamın bakışları Cemal'den sonra Zeliş'in yüzünde çok kısa bir
an durdu. Ne anlamışsa anlamıştı. Konuşmadı. Cemal'in de karşılık
vermesini beklemedi:

— Geçin bakalım.

Önden ışık tutarak dama doğru yürüdü.

Fenerin ışığının ardından gittiler. Örme bir duvarın arasındaki ge-
çitten geçtiler. Işık önlerinde, uzun bir duvarı, bir iki badem, nar ağa-
cının, bir kuyunun bulunduğu küçük bir alanı aydınlattı. Duvara doğ-

ru yürüdüler. Solda, damın kapısı önünde iki kadının k ndilerini beklediğini gördüler. Duvar sağa doğru uzanıyor, sağda fenerin aydınlatmadığı kadar ötede, karanlıkta kayboluyordu.

Kadınlar damın kapısından çekildi. Laz Ziya'ya yol verdiler. Ziya  nden geçti. Işı  damın küçük mutfagını aydınlattı. Kadınlar Cemal'le Zeliş'in geçmesini beklediler. Onlar önlerinden geçerken fısıldadılar:

— Hoş geldiniz...

Cemal ile Zeliş hayret içindeydiler henüz. Etraflarına bakarak karşılık verdiler:

— Hoş bulduk...

Mutfaktan damın  n odasına geçtiler. Ziya elindeki feneri pencere içine bıraktı. Köşedeki yerine çekildi. Oturdu. Cemal ile Zeliş'e az ötesinde yer gösterdi. Onlar da oturdular. Kadınlar henüz ayaktaydılar. Ziya'nın ne diyeceğini bekliyorlardı. Ziya kadınların yaşlısına döndü:

— Karınlarını doyur...

Yaşlısı önde, genci arkada kadınlar mutfağa geçtiler.

Zeliş ile Cemal oturdukları yerde, etraflarını gözden geçirmeye dalarak şaşkınlıklarını gizlemeye çalışıyorlardı.

Cemal, Laz Ziya'nın geçen nisanda askere alınan küçük oğluyla arkadaştı. Sordu:

— Nasıl Ziya Amca, Hikmet'ten haber var mı?

— Var hamdolsun...

— İyi mi?

— On gün var mektup aldık! İyi.  avuşluğa ayırmışlar...

—  alışkandır Hikmet!

— Hepiniz  alışkansınız!..

Adam tabakasını açtı. Senin askerliğin ne zaman diye sormak geçti aklından. Zeliş'e baktı. Vazgeçti. Cigarasını ateşledi. Başka bir şey sordu:

— Sen Hikmet’le arkadaşın değil mi?

— İyi arkadaşım...

— Beraber görürdüm ikinizi...

— Öyleydi...

Sustular. Mutfağa geçen kadınlardan yaşlısı Ziya’nın karısı, genç gelini, Hikmet’in karısıydı. Oturdıkları odadan, geriye doğru başka bir odaya, oradan bir üçüncü odaya geçiliyordu. Belliydi ki damın temeli atılan ilk odası oturdıkları odaydı. Onun önüne önce mutfak eklenmişti. Ardından, ikinci odanın bulunduğu yer, belki de ahır olarak eklenmişti başlangıçta. Sonra Laz Ziya’nın oğulları yetişince, ahır daha geriye ekledikleri bir bölmeye almışlar, ilkinin oda haline getirmişlerdi. Daha sonra büyük oğlu evlenince, ahır gene geriye ekledikleri bir bölmeye almışlar, o kısmı üçüncü bir oda haline getirmişlerdi.

Şimdi üç oda boş uzanıyordu iç içe. Büyük iki oğlundan, büyüğünü evlendirdikten üç ay sonra, gelinini anası ayırmaya, başka birisine vermeye kalktı. Sebep? Sebep büyük oğlunun iç güveysi olmaya yanaşmaması diye biliniyordu. Kız üzgün, oğlu ne yaptığını bilmez haldeydi. Bir gün iki kardeş, pusuya düşürüldü vuruldu. Birbirlerinden yakışıklı, birbirlerinden mert delikanlılardı. Cenazeleri kaldırılırken bütün Urla ağladı.

Laz Ziya oğullarının cenazeleri arkasından taş kesilmiş gibi gitti. Gözünden bir damla yaş çıkmadı. O günden sonra da ne ağladığını gördü kimse ne de güldüğünü...

Katiller de iki kardeşti. Kardeşlerden küçüğü, kaynanasının kızını oğlundan ayırıp da kendisine vermek istediği delikanlıydı. “Ben vurdum” diyordu. Oğullarının ikisini de vurduğunu üzerine alıyordu. Olayın görgü tanığı yoktu. Katiller avukatlarını vurulanların saldırılarına uğradıklarına inandırdılar. Avukat gençti. İnandığını canla başla savundu. Sonunda kardeşlerden suçsuzum diyen beraat etti. Oysa ki vurulanlardan küçük kardeş ölmeden verdiği ifadesinde, kendisini onun vurduğunu söylüyordu. Kardeşini de küçüğünün. Suçu üzerine alan kü-

çok de on iki yılla kurtuldu. Hüküm kesinleşti. Aradan bir yıl geçmeden avukat, savunmalarının sadece sanıkların kendisine anlattıkları yalana kanmış olmasına dayandığını anladı. Çok geçmeden de fark etti ki kasabada, bu gerçeği en geç anlayan belki de kendisiydi. Çok kişi Ziya'nın iki oğlunun pusuya düşürüldüğünü daha başlangıçtan beri anlamıştı. Delilleri basitti. Ziya'nın oğlanları saldıracak olsa, sanıkların ellerinden kurtulmalarının imkânsız olduğuna mutlak bir inançları vardı. Fakat susmuşlardı o zaman. Avukat o zaman kime sorsa, kimden gerçeği anlamak istese karşısındaki susmuştu. Şimdi de susuyorlardı. Daha ne zamana kadar, nereye kadar susacaklardı? Yayılan, ağız-ı ırlığı etmişçesine, herkesin boyun eğmeye kendini mecbur saydığı bir susuştu bu! Adliyeye kimse gelip de bildiğini söylemekle hakkın yerine geleceğine inanmıyordu. Herkes tek olayı bekleyerek susuyordu: Laz Ziya'nın oğullarının öcünü almasını!..

Katiller titriyorlardı. Evlerinde bıraktıkları titriyorlardı. Hapishanede gözleri uyku tutmuyor, kendileri titriyorlardı. Beraat eden, hapishaneden çıktıktan sonra Urla'da bir gün duramadı. Çoluğunu çocuğunu aldı, İzmir'e yerleşti. Fakat içindeki o korkuyu atamadı.

Herkes, Laz Ziya'nın, öcünü alacağını, yaptıklarını onların yanında bırakmayacağına inanıyordu. Hükümlü, bir yolunu bulup onun hapise gireceğine; kurtulana, bir gün karşısına çıkıp, o heykel gibi duruşuyla "Duanı et" diyeceğine inanıyordu!

Laz Ziya onların bu korkularını duydu. Gördü. Mahkemede başlarını çevirip yüzüne bakamadıklarını fark etti. Karadeniz'den bu tarafa göçtükleri zaman kendisi on altı yaşındaydı. Büyük ağabeylerini kan gütme yüzünden vurmuşlar, babası sırf onu yaşatabilmek için neyi var neyi yok satıp savmış, Rize'den Urla'ya göçmüştü. Kan gütme istemiyordu.

Katillerin korkularından söz açanlara:

— Bırakacağım yaşasınlar, dedi. Ömürlerinin sonuna kadar gölgelerini gördükçe sıçrayarak yaşasınlar! Beni karşılarında gördükçe,

ben yaşadıkça tir tir titreye titreye yaşasınlar. Ölüm kurtuluş olur onlar. Yaşadıkça çeksinler daha iyi...

Ziya'nın karısı ile gelini mutfaktan döndüler. Çarçabuk bir yer sofrası hazırladılar. Kapaklı bir sahan içinde, günlük tereyağı ile pişirilmiş dört yumurta, bir tas dibek ayrıntı, pekmez, zeytin hurması çıkardılar. Gelin bir ara arka odada kayboldu.

Yemekten sonra Ziya karısına sordu:

— Yataklar hazır mı?

Karısı gelinine baktı. Ondan bir baş işareti aldı. Kocasına döndü:

— Hazır!

— Buyur edin öyleyse...

Cemal ile Zeliş o geceyi, Ziya'nın vurulan oğlunun mutluluğu üç ay süren yatağında geçirdiler. Zeliş, bir gece önce, çardaklarında geçirdiği yağmurlu geceyi, bir de bütün gün öğleden sonra geçirdikleri korkuları hatırladı. Hayatlarının birlikte bu ilk gecesini, böyle karınları tok, kapalı bir çatı altında, sıcak bir yatakta uyuyup uyanıp sevişerek geçireceklerini hiç aklından geçirmemişti.

Ertesi sabah hep birlikte sabalı çorbasını içtiler. Sofradan baktıkları zaman Cemal gitmek istediklerini açıkladı:

— Bize müsaade...

Laz Ziya, karısı, gelini birbirlerine baktılar. Bakışlarında “Nereye gidecekler?” diye soran bir anlam vardı. Fakat sırlarını anladıklarını açıklamak istemediler. Laz Ziya mırıldandı.

— Siz bilirsiniz!

Karısı etrafta aradı taradı, güç bela iki parça kâğıt bulabildi. Birine bir topak peynir, birine bir avuç zeytin sardı. Yarım somun ekmekle birlikte Cemal'in koltuğuna sıkıştırdı:

— Belki de yolunuz uzak! Acıkırsanız yolda yersiniz.

Cemal, mahcup, kadının verdiklerini almak istemedi:

— Yarım saatlik yolumuz var...

Zeliş söze karıştı:

— Küpalan'a kadar gideriz...

Laz Ziya susuyordu. Karısı tekrarladı:

— Siz alın, beni kırmayın, acıkırsanız yersiniz, acıkmazsanız yolda bir fakir görür verirsiniz...

Cemal ekmeği, cebinden çıkardığı büyük bir mendile sardı.

— Eksik olma teyze, çok zahmet ettiniz...

Zeliş tekrarladı:

— Dünyada unutmayız bize ettiğiniz iyiliği...

— A kızım, bizim ettiğimiz iyiliğin de lafı mı olurmuş? Ne yaptık ki? Önünüze bir tabak et bile  ıkaramadık!

— Ne iyilik ettiğinizi biz biliriz.

Eğildi kadının elini öptü. Gelinle  p şt . Laz Ziya'nın elini öptü.

— Hakkınızı helal edin, bizlere analık babalık ettiniz!..

Cemal sadece kadının elini öptü. Laz Ziya'ya karşıdan elini kaldırarak veda etti:

— Hoşçakalın Ziya Amca! Hikmet'e benden selam yazmayı unutma! Hakkınızı helal edin...

Laz Ziya karşıdan başını salladı, mırıldandı:

— Bizden yana helal olsun...

Karısı, Cemal'in de Zeliş'in de sırtlarını sıvazladı:

— G le g le, Allah yardımcınız olsun.

Ukuf'a doğru yürüdüler.

Dama dönerlerken gelin, kaynanasına yanaştı:

— Belli ki kaçmışlar bunlar!

Kaynana yalnız gelinin duyacağı kadar yavaş bir sesle:

— Orasını Tanrı bilir, dedi. Bizim nemize vazife? Misafirdiler, biz üstümüze düşeni yaptık! Keşki daha olsaydı da daha yapsaydık...

Cemal ile Zeliş, gece aralarında konuştuklarına göre Ukuf'tan  akallar'a doğru Malgaca'nın gerisinden Küpalanı'na geçeceklerdi. Küpalanı'nda Cemal'in dayısı Barbaroslu Mehmed'in damına uğrayacak-

lar, Cemal dayısının oğlu, akranı İbrahim'i bulacaktı. İbrahim'den alacakları habere, görecekleri yardıma göre ne yapacaklarını kararlaştıracaklardı.

5. SAVCILIK YÜKSEK MAKAMINA

Sabah erkenden, Cumhuriyet Alanı'nda, Kör Fehmi'nin devam-
lısı olduğu kahvede buluşulacaktı. İlk gelen Recep oldu. Henüz saat
yedi olmamıştı. Kahvede üç dört kişi vardı ancak. Recep ortaya bir mer-
haba dedi, ayrı bir masaya oturdu. Kahvedekilerin kendisine bakışla-
rında, selamını alışlarında sorular soran bir anlam sezdi. Akşamdan bu
yana kızının kaçtığıнын duyulduğunu anladı.

Yanına gelen garsona çay söyledi. Garson çayı getirdi. Önüne bı-
rakırken sordu:

— Nasılsın Recep Ağa, kızdan haber var mı?

Recep hayır anlamına kaşlarını yukarıya kaldırdı. Garson, ocak-
çının yanına döndü. Ocakçı ondan haber bekliyordu:

— Nasıl olmuş, bulunmuşlar mı?

Garson kolunu tezgâha dayadı. Bilgiççe omuz silkti:

— Daha dur bakalım! Dün kaçtılar, hemen bugün bulunurlar mı?
Kaçıran hiç olmazsa bir hafta tadını almadan ortaya çıkar mı? Bunun
ardından en az altı ay hapislik var... Oğlan en az bir hafta kızla kapalı
kalsın ki altı ay yattığına değsin...

Ocakçı kendi düşüncesini açıkladı:

— Bir hafta kapalı kaldılar mı zaten ondan sonra kız, şimdi rıza-
sı yoksa bile yakalandılar mı var der. İş bir kere evliliğin tadını alma-
sın! Bir hafta sonra dünya kolundan asılsa Cemal'den ayıramaz kızı...

Garson, ocakçının hazırladığı bir kahve tepsisini alırken tekrar o-
muz silkti:

— Orası adamına bağılı!

Olay dün akşam Kör Fehmi kahveye nargilesini içmeye geldiği zaman öğrenilmişti. Dün akşamdan beri de, garson kime çay kahve götürdüyse, ona olay hakkında bilgi vermişti.

— Recep'in kızını kaçırmışlar!

— Kim?

— Kadiovacıklılar...

— Boşnak Bekir'e nişanlı değil miydi onun kızı?

— Sözlüydü...

— Sözlü nişanlı, ikisi de aynı kapıya çıkar. Babası şikâyetçi de şuna...

— Şikâyetçi olmasına şikâyetçi...

— Kız doldurmuş muydu yaşını?

— Doldurmamış daha...

— Bulunmamışlar mı?

— Bulunmamışlar!

— Yandı desene Kadiovacıklı'nın oğlu! Jandarmalar peşine düştüler mi nasıl olsa bulurlar.

Başka bir müşteri söze karışıyordu:

— Kızın gönlü Cemal'de olmalı...

— Onu bilmeyecek ne var? Gönlü olmadıktan sonra kız kaçırmak kolay mı?

— Eh bulunsalar da hayretmez artık! Cemal elbette kızı sağlam bırakmaz. Ondan sonra da Bekir isterse alsın hayrını görsün.

— Ne verirler dersin Cemal'e?

Konuşmaların bundan sonrasında hesaplar başlıyordu. Garson altı aydan başlar diyordu ama, çok kişi hâkimlerin hesabında karar tutmadığında birleşiyordu. Kız kaçıranın bazısı altı ay, bazısı bir yıl, bazısı üç yıl yiyordu. Bazısı kaçırdığı kızı gene kız teslim ediyor, öyle olduğu halde cezadan kurtulamıyordu. Bazısı kaçırdığı kızla bir hafta karı koca hayatı yaşadıktan sonra ele geçiyor, kızın anası babası dava-

cı oldukları halde cezadan kurtuluyordu. Örnekler sayılıp dökülüyordu. Gerçekten de altı ay yiyen de vardı, üç yıl yiyen de... Sonunda şoför Patlak Akif'in hesabı akla yakın görüldü. Akif:

— Kaçırmaktan altı ay, dedi, kızlığını bozarsa ondan da koy bir yıl, etti mi bir yıl altı ay! Kaç kişiymiş bunlar?

Dinleyicisi cevaplandırdı:

— Daha belli değil...

— Kaç kişiyseler böl on sekiz ayı, her birine ne düşerse o kadar!

— Nasıl?

— Yalnız kaçırıdıysa yer on sekiz ay! Yardımcısı varsa, yardımcısıyla paylaşır...

Dinleyeni ilkten pek anlamadı bu hesabı. Akif onun kararsızlığını görünce, bilgisizliğini küçümseyerek dudak büktü:

— Sen ne anlarsın oğlum bu hesaplardan! Sen bana sor! Benim adliyyede altı ay mübaşirliğim var! Ben şoför oluncaya kadar ne işlerden geçtim! Ya! Enayi oğlu enayi! Sen bağ çapalamaktan başka ne bilirsin! Senin anlayacağın iki kişiye bunlar ver her birine dokuzar ay, olsun bitsin!..

Geceki konuşmalar bu sözler etrafında kapandı.

Kahve, saat yediden başlayarak kalabalıklaşmaya başladı. Tarlalar bir gece önce yağın yağmurdan sonra girilmeyecek durumdaydı. Sabah gün doğmadan kalkmaya alışık rençberler, toprak tavında olduğu zamanlar tarlalarına gittikleri saatlerde kendilerini kahvelerde buldular.

Garson ocakla masalar arasında çay kahve götürür, önlerinden, boş fincanları kaldırırken, olayın son durumu hakkında müşterilerini aydınlatmak gereğini duyuyordu.

— Ne haber?

— Bir haber yok daha...

Saat yedi buçuğa doğru Bekir, hemen ardından Yaşar, bir iki dakika sonra da Kör Fehmi göründüler. Birer çay kahve içecek kadar kahvede kaldılar. Recep'i de aralarına alarak kahveden çıktılar.

Dört kişilik grup, önce kahvenin karşısındaki karakolun önünde durakaldı. Kör Fehmi, nöbetçi jandarmadan, başçavuşun henüz gelmediğini, saat sekiz buçuğa doğru geleceğini öğrendi. Grup, karakolun önünden ayrıldı. Karakolun karşısındaki sokakta arzuhalcilik yapan Sadık Efendi'nin yazıhanesine uğradı. Yazıhane henüz kapalıydı. Gene Kör Fehmi'nin kararıyla Arzuhalci Sadık Efendi'nin yazıhanesine döndüler. Bu defa Sadık Efendi'yi penceresinin sokağa bakan kepenklerini indirirken buldular.

Kör Fehmi yaklaşırken sitem etti:

— Nerdesin be Sadık Efendi?

Adam kucağındaki kepengi yazıhanesinin duvarına dayayarak yere bıraktı. Yelek cebinden kocaman bir cep saati çıkardı. Saat yedi buçuğu beş geçiyordu.

— Saat daha henüz yedi buçuk! Geç mi kaldım ki?

— Sabahtan beri ikidir seni ararız!

Sadık Efendi yazıhanesinin kapısı önünde onlara yol gösterdi:

— Buyurun bakalım! Bilseydim geleceğinizi, daha erken açardım! Çay kahve ne içersiniz? Peşin söyleyin de işe başlayınca bir daha kalkmayalım!..

Kimi çay, kimi kahve istedi. Sadık Efendi karşıdaki kahveye çayları kahveleri söyledikten sonra yazıhanesine döndü, yerine geçti, daracak yazıhanesinde yan yana dizili sandalyelere sıralanan sabah ziyaretçilerine “merhaba” dedi.

Dördü de ayrı ayrı merhabasını aldılar. Hal hatır, son yağmurdan sonra tarlaların durumu üzerine üç beş konuşma geçti aralarında. Çaylar kahveler geldi. Yudumlanmaya başlandı. Sadık Efendi uygun zamanın geldiği düşüncesiyle Kör Fehmi'ye döndü:

— Hayırlısıyla derdinizi öğrenelim bakalım?

Kör Fehmi, Recep'le Bekir'i işaret ederek:

— Recep Ağa'nın kızını kaçırdılar! Na bu Bekir'le nişanlıydı! Hiçbir yere gitmeden doğru sana geldik! Nasıl bilersen öyle yap!

Sadık Efendi'nin soruları üzerine K r Fehmi olayların kısa bir özetini çıkardı. Tabii bu arada olanları içine geldiği, aklının erdiği gibi, maksada uygun bir şekilde değiştirmesi gerektiğini unutmadı.

D n  ğleden sonra Bekir'le birlikte, Bekir'in tarlasına gidiyorlardı. Uzaktan bir bağrı ma duymu lardı. Yeti tikleri zaman Recep'in kızının kaçırıldığını  ğrenmi lerdi. Etrafta aramı lar taramı lar, kızı nereye kapattıklarını bulamamı lardı.

Sadık Efendi on beş ya ından askere gidinceye kaçar tapu kaleminde odacılık, askerliğinde yazıcılık, askerlikten sonra da iki yıl adliyyede m ba ırlık yapmış, sonra kendi deyişiyle, devlet kapısından ayrılarak serbest çalışmayı seçmişti. Civar köylülerin onun bu hükümet dairelerinde, adliyyede geçen hizmetlerine, deneyimlerine güveni büyüktü. K r Fehmi'yi dikkatle dinliyordu. Sorularını derinle tirmeye ba ladı:

— Ka ırılırken gören var mı?

K r Fehmi az düşündü:

— Var ya...

— Kimler?

Yaşar'ı gösterdi.

— Bu...

Yaşar sustu. K r Fehmi tekrarladı:

— Bu görmüş ilkin...

Sadık Efendi, Yaşar'a döndü:

— Senin g rmen iyi olmu  ! Ka ıranları tanıdın mı? Kaç ki iydiler se ebildin mi? Kızı sürüklediler mi?

K r Fehmi, Yaşar'ın cevap vermesine sıra bırakmadı.

— Biri Cemal... Bir de yardımcısı varmış yanında...

Sadık Efendi, sorularına K r Fehmi'nin karşılık vermesini yeğliyordu. Ne de olsa, adli i ler üzerinde, onun daha konu ulabilecek bir bilgiye sahip olduğu açıktı.

— Kim?

— Babası! Kızın bağırdığını duyunca bu çıkmış bakmış, Cemal'le babasının kızın ağzını kollarını bağlayıp sürüklediklerini görmüş. Silahları var diye yanaşamamış!.. Ama uzaktan iyice tanımış...

Recep anlatılanları şaşkın şaşkın dinliyordu. Sadık Efendi için bu kadar bilgi yeterdi. Recep'e döndü:

— Böyle mi?

Recep duraladı:

— Ben ne desem yalan! Ben görmedim. Urla'ya taşınırdım. Çocuklar geride kalmıştı. Ben de nasıl olduğunu senin gibi bunlardan duydum...

Kör Fehmi'nin aklına bir nokta daha geldi:

— Tam komşu bunlarınkisi! Uzaktan kollamışlar, seçmişler gününü! Bakmışlar bunlar taşınır, Recep önden gitti, karısı ortada yok, kızı çardakta yalnız, yüklenmişler! Hesaplamışlar iyice vaktini saatini namussuzlar!

Sadık Efendi dilekçeyi yazmaya başlamadan önce Zeliş'in nüfus cüzdanını inceledi. Yaş hesaplarında otuz yıllık meslek deneyleriyle yetersiz kaldığı bir nokta vardı. Kız, 21 Şubat 1933 doğumluydu. On yedi yaşını doldurmuş, on sekizini sürüyordu. Şimdi on yedisini doldurduğuna göre, on sekiz yaşında mı sayılır, yoksa on sekiz yaşında sayılabilmesi için yaşını doldurması mı gerekirdi? Bir iki defa bunu anlayıp öğrenmek istemiş, fakat gene de karıştırmaktan kurtulamamıştı. Savcıların, avukatların bu noktada ayrı, sırrını kimseye öğretmek istemedikleri bir hesapları var gibisine geliyordu. Öteden beri savcılar olsun, avukatlar olsun, yani okuldan yetişenler, onun bu meslekten yediği bir lokma ekmeği çok görürlerdi! Ama varsın onlar bildiklerini kendilerine saklasınlar! Sadık Efendi'nin çok şükür kendi bilgisi kendisine yeterdi. Kızın yaşı ister on sekizi aşsın, ister aşmasın, ağzını mendille tıkar, beline de bıçağı dayar, iki kişi sürükleyerek kaçırırsa sonuç değişmezdi. Savcılık harekete geçmek zorundaydı. Dilekçe sahiplerinin de ondan istedikleri buydu. Olayı bu yönden aldı. Makinesine kâ-

ğıldı taktı, tam yazmaya başlayacağı sırada, kapısının içinde dikilen iki köylüyü ağırlaması gerekti, yerinden kalktı, yazıhanesinde yer olmadığından köylüleri karşıdaki kahveye yerleştirdi. Çaylarını kahvelerini söyledi. Masasına döndü. Aşağıdaki dilekçeyi yazmaya başladı:

Savcılık Yüksek Makamına, Urla

Dün on altı ekim tarihine müsadif çarşamba günü, takriben saat öğleden sonra 14 sularında, Urla'nın Gazderesi mevkiinde kâin tarlamda mevsim dolayısıyla Urla'ya çardağını taşımakta olduğum bir sırada, yokluğumdan bilistifade, eşyalarımı yüklediğim hayvanımla Urla'ya müteveccihen hareketimi müteakip karım ile büyük kızım geride kalmışlar, karım dahi komşumuza veda etmek üzere ayrılmış, kızım ise çardakta yalnız ve himayesiz kalarak ve bu esnada öteden beri kızımı kaçırmak niyetiyle planlar hazırlayan komşularımızdan Kadıovacıklı Ali Onbaşı ailesi bu anı mutasevver planlarını mevkii tatbike koymak üzere fırsat bilmiş, kızım gayrireşit Zeliha, Kadıovacıklı Cemal ile babası Ali Onbaşı'nın tecavüzüne maruz kalmıştır. Mütecevizler feryat fıgan ve mukavemetine rağmen kızım Zeliha'yı ağızını mendille tıkayıp, biri sırtına tabancasını, öbürü hamil bulunduğu bıçağı dayayarak cebren ve tehdit suretiyle sürükleyerek Gazderesi istikametinden ve semti meçhule doğru kaçmışlardır.

Dünden beri kızımın akıbeti meçhul bulunması ve mütecevizlerin kirli maksatlarını silahlı olarak elde etmek istemelerine göre hayatının tehlikeye düşer olması sebebiyle sayın makamınızdan binnetice suçluların derhal yakalanmalarına tevessül olunmasını ve şiddetle tecziyeleri cihetine gidilmesini, aşağıda isim ve adresleri yazılı şahitlerin celp ve istimalarıyla gereken tahkikatın icrasını, kızımın tarafıma iadesini saygılarımla arz ve istida ederim.

Urla'nın Sıra Mahallesi'nde oturan Hüseyin oğlu Recep Kayalı.

Şahitler: 1) Gazderesi mevkiinde oturur Süleyman Yen oğlu Ya-

şar Yen, 2) A. nı mevkiide oturur Boşnak Şükrü oğlu Bekir Özkoç, 3) Urla'nın S. a Mahallesi'nde oturur Fehmi Has.

Dilekçenin yazılması pullanması bitti. Recep'in mührünü istedikler. Geçen yıl kaybettiğini, yenisini de henüz kazdıramadığını söyledi. Sol elinin baş parmağını ıstampada mürekkepleyip pulun üstüne bastırdılar.

Sadık Efendi dilekçeyi yüksek sesle okudu. Dördü de cümlelerin kuruluşundan bir anlam çıkaramadılar, çoğu kelimeleri hayatlarında ilk defa duydukları halde, dilekçeyi pek beğendiler. Bizde beğenilecek her yazının anlaşılmasız olması öteden beri asıl olduğuna göre onların bu davranışlarına hiç şaşmamak lazım! Toplumumuz Sadık Efendi'nin dilekçesine gelinceye kadar, anlaşılmasız sözleriyle bütün edebiyat jürilerini, bütün ünlü eleştirmecileri hayran eden nice sayısız şairler, nice büyük yazarlar yetiştirmiştir!

Sadık Efendi, "Zeliş'in Bekir'le nişanlı olduğunu bililtizam" yazmadığını, Bekir'in şahitliğinin makbul tutulması için böyle gerektiğini açıklayınca, yazılan dilekçeye hayranlıkları daha da arttı. Bekir, Fehmi'nin hatırlatmasıyla Sadık Efendi'nin masasına beş lira bıraktı. Kahve paralarını da, Sadık Efendi'nin yarım ağızla olmaz demesine bakmayarak Bekir ödedi, kalktılar.

Sadık Efendi'nin cevaplandırmayı aklında tuttuğu bir nokta vardı.

Saatine tekrar baktı: Sekizi beş geçiyordu.

— Şimdi saat sekiz. Doğru hükümete varın. Savcının kapısında bekleyin. Savcı saat dokuzdan önce gelmez, ama olsun. Siz gene kapısından ayrılmayın. Gelir gelmez eline dilekçeyi tutuşturun. Bir kere savcı mahkemeye girer de, dilekçeyi önceden veremezseniz, bir daha çıkıncaya kadar veremezsiniz. Öğleye kadar beklersiniz...

Kör Fehmi'ye dönerek devam etti:

— Gördün ya Fehmi Efendi, sizi geçe bırakmadım. Biz işimizi hep vaktinde yaparız.

— Haklısın Sadık Efendi, herkes senin gibi olsa...

— Benim gibisini her yerde zor bulursunuz... Dolaşın bakalım o avukatların yazıhanelerini, hiçbiri yerinde var mı?

Sadık Efendi'nin daha buna benzer sözlerine hak verdikten sonra çıktılar. Grup, saat sekizi çeyrek geçe hükümet binasının yanmasından sonra, adliyenin geçici olarak yerleştiği Tekel idaresinin alt katındaki koridordaydı.

Kör Fehmi'nin oturduğu evden sonra, Urla'da, iyi tanıdığı ikinci bir bina varsa o da adliye binasıydı şüphesiz. Doğru kalemin bulunduğu odaya doğru ilerledi. Kalemin kapalı bulunan kapısını açtı.

İçeride, hukuk mahkemesinin de, ceza mahkemesinin de yazıcıları erkenden gelmiş, o günkü duruşmalara çıkacak dosyaların tutanak başlıklarını hazırlıyorlar, işlemlerini tamamlıyorlardı. Çalışma saatleri duruşmalarda, keşiflerle dolu geçen yazıcılar, kararların ara kararların yazılmasını yetiştirebilmek için çalışma saatleri dışında iş saatinde önce, iş saatinden sonra en az iki üç saat fazla çalışmak, büyük şehirlerde iki, bazen üç yazıcının gördüğü işi tek başlarına yetiştirmek zorundaydılar.

Kör Fehmi, ceza yazıcısına seslendi:

— Merhaba Mehmet Efendi, kolay gelsin...

Yazıcının başı iyice sıkıştı. On beş günde bir karşılaşmaya alışık olduğu Kör Fehmi'yi hiç de nazik karşılayacak halde değildi.

— Kapıyı çek, dışarıda bckle Fehmi Efendi! Saat daha dokuz olmadı.

— Merhaba dedik abi, başka bir şey demedik.

— Anladık, merhaba! Bizi meşgul etme...

— Peki abi, gideriz, sen gücenme sade...

Yazıcı yerinden fırladı.

— Bak daha da söyleniyor... Çeksene kapıyı be adam...

Kör Fehmi, yazıcının gelip çarpmasına sıra bırakmadan kapıyı çekti. Fakat ne de olsa yanındakilerin önünde itibarının zedelendiği duyusuna kapılmıştı. Söylenmekten geri kalmadı:

— Bir kere işin bu hergeleler eline düşmesin... İnsanın kafasına binerler böyle! Bilirdim ben ona yapacağımı ama, zararı size dokunur diye sustum!

Daha belki söyleyecekleri vardı bu konuda. Bu defa karşı tarafta icra dairesini temizleyen odacı, icra dairesinden süpürge elinden çıkarak sözünü kesti:

— Hadi bakalım, bahçeye! Çekilin ayak altından! Daha buraların temizliği bitmedi. Fehmi, oğlum sabah sabah ne âlemi başına topluyorsun burada, daha çalışmanın kaçta başladığını öğrenemedin mi?

Odacının önünde bahçeye doğru sürüklendiler. Onların hesabına göre vakit öğleye yaklaştığı halde çalışmanın başlamaması tuhaftı. Recep de, Bekir de memur kısmının hazır para aldıklarını akıllarından geçirdiler.

Bahçede durup beklemek canlarını sıktı. Kör Fehmi, grubu tekrar karakola sürükledi. Başçavuş gelmişti. Kör Fehmi, dilekçeyi eline sıkıştırıp Recep'i başçavuşun odasına itti.

Başçavuş dilekçeye şöyle bir baktı. Okumadı.

— Ne oldu?

Recep konuşamadı birdenbire.

— Niye geldin ha! Söyle bakalım?

— Kız kaçtı da...

— Dilekçeni savcıya havale ettir de gel...

Recep'in anlamadan kendisine bakmakta devam ettiğini görünce açıklamaya çalıştı.

— Savcı bunun burasını imzalasın da öyle al gel. Savcı imzalamadan ben karışmam senin işine...

Recep başıyla anladığını işaret ederek başçavuşun odasından çıktı.

Savcı, adliyeye saat dokuza doğru hâkimle birlikte geldi.

Adliyenin bahçesinde, hâkimle savcının geldiğini gören köylüler, öbür iş sahipleri doğruldular, yol açıp hâkimle savcıyı selamladılar. Kör

Fehmi bu defa Recep'i savcıya doğru itti. Recep'in arkasından bir iki köylü daha savcıya doğru ilerlediler.

Savcı, dilekçesini kendisine doğru uzatan Recep'in, öbür köylülerin bir şey söylemesine sıra bırakmadan, kolunu kaldırarak kendisine daha fazla yaklaşmalarını önledi. Adliyenin merdivenlerine doğru yürüdü:

— Mahkemeden sonra, mahkemeden sonra! Şimdi vaktim yok, okuyamam! Dilekçelerinizi mahkemeden sonra getirin.

Hâkimle birlikte doğru duruşma salonuna geçtiler.

O gün öğleye kadar görülmesi gereken yirmi sekiz duruşma vardı. Savcı, daha aniden çıkarken, duruşmalardan önce odasına uğrayıp gelen dilekçelere bir göz atmasına vakit bulamayacağını düşünmüş, canı sıkılmıştı. Böylesine işe boğulduklarını bu köylülerin anlamamasına öteden beri sinirlenirdi.

Cüppelerini giydikleri sırada hâkime:

— Ne adamlar birader, dedi, sanki babalarının uşakları var karşılarında! Her biri dünyada kendi işinden başka işimiz yok sanır. Tabii insan bütün sene kahvede oturur, sadece birkaç gün çalışırsa karşısındakini de öyle görür...

Hâkim ona hak verdi. Duruşma salonu hemen açıldı. Duruşmalar başladı.

Recep, Kör Fehmi, arkadaşları, öğleye kadar duruşma salonunun kapısında, kız kaçırma, yaralama, hakaret, daha buna benzer çeşitli olayların suçluları, davacıları, tanıkları arasında savcının salondan çıkmasını beklediler. Kimse onların şikâyetiyle ayrıca meşgul olmadı. Arada bir, bir köylü soruyordu:

— Sizin dava ne?

— Kızı kaçırdılar...

Köylü gayet sakın mırıldanıyordu:

— Bizimkini de...

Konuşmayı işiten başka bir köylü soruyordu:

— Kaçınıcı sizin sıranız?

Kör Fehmi cevaplandırıyor:

— Bizimkisi daha yeni... Şikâyeti bugün vereceğiz...

Başka biri söze karışıyor:

— Ne kadar oldu?

— Daha dün!

— Bulundular mı?

— Bulunmadılar.

Mahkemesi olan köylü hep o sakin tavrıyla tekrar konuşuyordu:

— Bizimkileri dördüncü gün buldular...

Bundan sonra konu ile ilgilenen bir köylü değişik olayları hatırlatıyordu:

— Bir keresinde bizim köyde bir vaka olduydu, kırk gün sonra yakalandılar oğlanla kız.

— Sarı Halil'in kızını mı diyorsun?

— He ya?

— Onunkisi kırk günü de geçtiyi Ji...

— Benim aklımda öyle kalmış...

Başka biri Bekir'e soruyordu:

— Sen ne bekliyorsun Bekir Efendi? Senin buralarda işin ne?

— Şahitliğe geldim...

— Sorma, ben de...

Hastane koridorunda bekleyen hasta, etrafındaki hasta kalabalığını görünce, kendi şikâyetinin önemini bir zaman için unuttur. Saat on ikiye doğru savcı duruşmadan çıktığı zaman Recep de sabahki telaşından dolayı utanır gibiydi. Savcı, tenhalaşan adliye koridorunda Recep'i görür görmez tanıdı:

— Ver bakalım dilekçeni...

Recep ilerledi. Dilekçesini savcıya uzattı. Savcı dilekçeyi alırken durdu. Kör Fehmi'ye döndü:

— Ne o Fehmi? Ne işin var gene?

Fehmi boyun büktü:

— Ağaya şahitlik için geldim savcı beyim...

Savcı alaylı bir tavırla onu süzdü:

— Hayır için desene!..

Kör Fehmi, savcının keyifli saatini fırsat bildi. Yılıştı:

— Karşınıza ne zaman geldimse hep hayır için geldim savcı beyim! Ne yapalım adımız çıkmış bir kere, kimse bize inanmaz...

Savcı üst kattaki odasına çıkmak için merdivene doğru ilerledi:

— Öyle ya! Allah için, hep hayır için gelirsin sen! Görürüz bakalım bu sefer de niçin geldiğini!

Merdivenleri çıkıncaya kadar dilekçeyi okudu. Masasına geçer geçmez havalesini yazdı. Karakol komutanlığından tanıkların dinlenmelerini, sanıkların acele bulunarak, düzenlenecek hazırlık evrakıyla birlikte kendisine gönderilmesini istedi. Dilekçeyi karşısında bekleyen Recep'e uzattı:

— Hemen götür bunu karakol komutanına ver! Sonra biz seni arayınca gene gelirsin...

Karakolda, bir iş için yerinden ayrılan başçavuşun bir çeyrek kadar dönmesini beklediler. Başçavuş karakolun merdivenlerini çıkınca, kapısında bekleyen dört kişilik grubu gördü. Özellikle Kör Fehmi'yi aralarında görünce merakını yenemedi:

— Ne o Fehmi, ne kabadayılık yaptın gene?

Kör Fehmi, başçavuşa, savcıya boyun kırdığından fazla boyun kırdı:

— Ben çok şükür ıslahınefs ettim başefendi! Aylardır elimden bir kaza çıkmadı...

— Hayır için buralarda dolaşmazsın sen...

— Bu fakir komşumuzun kızını kaçırdılar, biz de bulunduk yakında bir kere, Allah için şahitliğe geldim...

Başçavuş, Recep'in elinden dilekçesini aldı, odasına girdi. Vakit öğleyi geçiyordu. Fakat herhangi bir söylentiye yol açmamak için yazıcılık yapan jandarma erini çağırttı; ifadeleri almaya başladı.

Recep, K r Fehmi'nin tembihlerine rağmen yalan söyleyemiyordu. Başcavuş, yazılan ifadesine parmak bastırdıktan sonra ona sordu:

— Yani hem Cemal'den, hem babasından şik yet isin öyle mi?

Recep omuzlarını kıstı:

— Ben görmedim başefendi ne diyeyim? Kim kızı ka ırdıysa ondan şik yet iyim! Bunlar Cemal'le babası kaçırdı der, Cemal'le babası ka ırdıysa onlardan şik yet iyim, başkası ka ırdıysa başkasından...

— Peki daha önce böyle bir niyeti var mıydı komşularının? Kulağına hiç lakırdı gelmedi mi?

— Bir iki ay önce dedilerdi böyle bir sözler. Ama o zamandan bu zamana hiçbir hareketlerini görmedim. Zaten bu sözler çıktı çıkalı konuşmazdık...

— Kızın Cemal'e varmak isterse vermez misin?

— Vermem!

— Neden?

Recep odanın içinde duran Bekir'i gösterdi. Sadık Efendi'nin sebebini açıklamasına rağmen kızı Bekir'e vereceğini gizlemekte fayda görmedi:

— Benim kızım buna sözlü!

Başcavuş, Bekir'e döndü:

— Sen alacan mı bunun kızını?

— Alacam...

— şimdi de mi? Yani bulunduğu zaman kız çıkmasa gene alacak mısın?

Bekir biraz mahzun boynunu büktü:

— Madem ki s zl y m binaenaleyh alacağım. Bir kaza geldiyse başına ne yapalım şimdi? Bırakırsak olmaz bilakis...

Başcavuş elindeki kalemi masanın üstüne bıraktı:

— Peki  yleyse... şimdi?.. Nereye kaçar bunlar dersiniz?

K r Fehmi akş mdan sormuş soruşturmuştu.

— Ka salar ka salar Küpalan'da Barbaroslu Mehmed'in damına kaçarlar.

— Neden?

— Mehmed oğlanın dayısı olur. Dayısının oğlu İbrahim'le oğlan akran olurlar. Yedikleri içtikleri bütün kış ayrı gitmez...

Başçavuş kısa bir iki not aldı:

— Peki öyleyse, gidin...

İki saat sonra jandarmalar Kadıovacıklı Ali Onbaşı'yı karakola getirdiler. Jandarmalar adamı önce damında aramışlar, bulamamışlar, karısından Urla'da Topal Avni Bey'in deposunda tütün bastığını öğrenmişlerdi. Ali Onbaşı'yı, baskıcı ustası ile yardımcısının yanında çalıırken buldular.

Başçavuş hemen soruşturmaya geçti:

— Oğlun nerede?

— Bilmem!

— Nasıl bilmezsin?

— Nasıl bileyim? Dün öğleden sonra tarlada, çardağın önünde odun yararken, baltayı kütüğün yanında bırakmış gitmiş... Gerisi sen ne biliyorsan ben de onu biliyorum...

— Sen beraber değil miydin?

Ali Onbaşı'nın beklemediği bir soruydu bu, şaşırdı.

— Ben mi?

— Sen ya! Niye öyle birdenbire tutuldun?

— Ben üç gündür Avni Bey'in deposunda baskıcılara yardım ediyorum.

— Yalan söyleme Ali Onbaşı! Yaşından utan!

— Soruşturması kolay başçavuşum! Yalnız değilim ki, Vehbi Usta bir, yardımcısı iki üç gündür sabah'tan akşama kadar yanlarından bir lahza ayrılmadım. Arada Avni Bey, karşıdaki kahveci gelip gidenler hep nerede olduğumu gördüler...

Başçavuş ellerini havaya kaldırdı, sonra masasına dayandı:

— Ben anlamam!

— Neyi?

— Oğlun komşu Recep'in kızını kaçırmış! Sen de oğluna yardım etmişsin!

Ali Onbaşı'nın içinde kuşkular uyanmaya başlıyordu.

— Tövbe iftira!

— Söyle oğlan nerede? Uğraştırma beni! Dünya kadar işim var!

Ali Onbaşı iyice şaşkınlaşmıştır. Ne soracağını, ne diyeceğini bilemiyordu artık:

— Ne söyleyeyim başçavuşum? Sen ne biliyorsan ben de onu biliyorum! Dün Recep'in kızı ile kaçmışlar diye duydum hepsi o! Bildiğim bundan ibaret...

Başçavuş, Cemal'i bulmak için, onu sıkıştırmaktan başka çare göremiyordu:

— Gördün mü bak! Nasıl çıkarmaya başladın baklayı ağzından! Sonra?

— Sonra bu...

— Üç şahit var aleyhinde! Üçü de senin oğlunla birlikte kızın ağzını burnunu bağlayıp, sırtına bıçak dayayarak sürüklediğini söylüyor.

— Tövbe yalan!

— Yalan sahi, artık orasını mahkemede yargıca anlatırsın!

Ali Onbaşı sustu.

— Ne susuyorsun?

— Ne diyeyim başefendi sen inanmadıktan sonra?

— Oğlunun nerede olduğunu söylemeyecek misin?

— Haberim yok ki!

Başçavuş, yazıcıya döndü:

— Yaz oğlum, suçunu külliye inkârla ademi rinalumat beyan etti. Ve Hadise ile bigâne alakası bulunmadığını, oğlunun fiiline iştirak ve yardım etmediğini, olay anında hadise mahallinde bulunmadığını söyledi. İfadesi okundu. Bir diyeceği bulunmadığını söylemesi üzerine kendisine tasdik ettirildi. İmzası alındı.

Ali Onbaşı ifadesinin altını imzaladı. Başçavuş savcılığa iki suçludan birisinin bulunduğunu, düzenlenen soruşturma kâğıtlarıyla birlikte, yüksek makamlarına “arz ve sevk” olunduğunu bildiren bir yazı yazdı. Az sonra Ali Onbaşı iki jandarmının arasında savcılığın kapısı önündeydi.

Savcı soruşturma kâğıtlarını hızla okuyup bitirdikten sonra Ali Onbaşı'yı odasına almalarını istedi.

— Ali Efendi, dedi, suçunu inkâr etmişsin, şimdi beni dinle! Bu yollara sapmanın hiçbir maşası yok! Zarar görmek istemiyorsan açık açık, doğrusunu söyle!

Ali Onbaşı, güvensiz, ne diyeceğini kararlaştıramayan, o çok iyi tanıdığı köylü duruşuyla kendisine bakıyordu.

— Düşünme söyle! Ha, oğlun nerede?

Ali Onbaşı omuzlarını kaldırdı.

— Bilmiyor musun?

Az düşündü:

— Ali Efendi, tekrar söylüyorum! Sen efendi bir adama benziyorsun! Anlaman lazım! Başının derde girmesini istemiyorsan söyle! Oğlunla birlikte komşu Recep'in kızını kaçırmışsın! Sen döndüğüne göre oğlun nerede kaldı, söyle?

Ali Onbaşı ümitsiz bir sesle mırıldandı:

— Ben kaçırmadım...

— E peki kim kaçırdı?

Ali Onbaşı cevap bulamadı. Dilinin ucuna “Onu siz bilemezseniz ben mi bileceğim?” demek geliyordu. Sustu.

— Oğlunun yardımcısı kimdi? Biri daha varmış oğlunla birlikte? Tanıklar öyle söylüyor... Senmişsin?

Adam az çok kendini toparlayabildi:

— Görmedim beyim, üç gündür sabahtan akşama kadar, şurda Köprübaşı'nda, Avni Bey'in deposunda tütün basıyorum. Olanı biteni ben de sizin gibi etraftan duydum.

Savcı az düşündü. Bu konuda fazla durmanın soruşturmayı çık-maza sokacağı sonucuna vardı. Ali Onbaşı'yı elde tutmak, oğlunun bir an önce ortaya çıkması için ne de olsa iyi bir baskı yoluydu.

— Ali Efendi böyle inkâr etmeye devam edersen senin tevkifini istemek zorundayım! Oğlun bulunup da, hadisenin mesulleri tamamen anlaşılincaya kadar yatarsın!..

Ali Onbaşı belli belirsiz bir isyanla coştı:

— Üç gündür sabahtan akşama kadar baskıcılarla birlikteyim be-yim, onların yanından bir lahza ayrılmadım! Onları çağırıp sorman ge-rekmez mi? Sorun, yarım saat yanlarından ayrıldığımı söylerlerse be-ni asın!

Savcı kaşlarını çatı. Kalemını masaya vurdu:

— Vazifemi bana öğretme Ali Efendi! İlk bakışta seni terbiyeli bir adama benzetmiştim ama şimdi kanaatim değışti! Hadi git, dışarı-da bekle; bildiklerini mahkemede söylersin! Ben dinlemem. Hâkim dinler senin şahitlerini!.. Usul böyle! Hadi!

Ali Onbaşı, savcının odasından, jandarmaların önünde koridora çıktı. Koridorda küçük oğlu Kemal'le kayınbiraderi Barbaroslu Meh-med'in, Mehmed'in oğlu İbrahim'in beklediklerini gördü. Jandarma-lar gelip kendisini sorunca; karısı, Kemal'i, dayısını aramaya, ne olup ne bittiğini anlamaya yollamıştı.

Az ötede Recep, Kör Fehmi, Bekir, Yaşar bekliyorlardı. Dört ki-şilik grup, Ali Onbaşı ile göz göze gelmekten kaçınarak birbirlerine yaklaştı.

Savcı, sulh hâkiminden “suçun mahiyetine, henüz delillerin tama-men toplanmamış bulunmasına” dayanarak Ali Onbaşı'nın tutuklulu-ğunu istedi. Aslında düşünülürse, suçlu hakkında bütün delillerin top-lanmamış bulunması, suçlunun tutukluğunu değil, hakkında kesin de-liller olmadıkça kişisel hürriyetine dokunulmamasını gerektirir. Fakat bizim tatbikatçılarımız bu kanıda değillerdir. Bir adamın yüzde dok-san dokuz suçsuz olması ihtimalini bir tarafa bırakıp yüzde bir suçlu

olması ihtimali üzerinde durmanın doğru bulunduğuna inanırlar. Var-
sın o adam bir ay, beş ay, bir yıl hapisteye yatsın! Suçlu değilse nasıl ol-
sa sonunda anlaşılır! Fakat ya suçluysa!.. Sonunda anlaşılmaz mı?
Doğrusu artık orasını da düşünmeleri gerekmez!

Sulh hâkimi elbetteki savcının isteğini yerine getirecekti. Aksi dü-
şünülemez bunun! Adli kadrosu üç dört kişiyi aşmayan ilçelerimizde,
bir sulh hâkiminin, savcının dileğini yerine getirmemesi ne dostluk ne
de meslek dayanışması ile bir arada düşünülemez! O akşam şehir ku-
lubüne uğrayanlar prafa oynarlarken, oyun arasında bir ara, sorgu hâ-
kimi savcıya:

— Bugün bir tevkif kararı istemişsin, aldık savcı! dediğini; sav-
cının da kozunu çakarak:

— İyi, teşekkür ederim, iyilikten anlamayan bir adamdı o! karşı-
lığını verdiğini duyabildiler. Sonra da konu kapanır. Tabii o söz konu-
su iyilikten anlamayan adam, hapisteki ilk gecesini, sağa sola döne-
rek, yüz üstü kalan işlerini düşünerek uykusuz geçirir.

Ali Onbaşı, hakkındaki tutukluluk kararını yadırgamadan dinle-
di. Başçavuşun, savcının önünde geçirdiği kararsızlıklardan sonra; ba-
şına geleceği az çok serinkanlılıkla düşünebiliyordu. Küçük oğlunu,
kayınbiraderini de kapıda görünce tek endişesi de dağıldı. Savcının ni-
yetini sezdiği andan başlayarak tek sıkıntısı, dama, karısına, çocukla-
rına haber gönderebilmek, hapishaneye yatağını, yemeğini getirecek
kimseleri, üstüne kilit vurulmadan önce görebilmekti. Onlar da ken-
diliklerinden kalkmış, gelmişlerdi işte! Suçlu olmadığına göre de ne-
den korksun?

Sorgu hâkiminin odasından çıktığı sırada, hâkimin kararını yarı
anlayan, yarı anlamayan kayınbiraderiyle oğlu yaklaşıp, onunla konu-
şmak istediler. Tüfeklerine süngülerini takan jandarmalar aralarına girdi:

— Şöyle durun!

Jandarmalar kendisini geriye ittikleri sırada kayınbiraderi bir iki
buçuk liralık uzattı. Ali Onbaşı aldı.

Jandarmalar Ali Onbaşı'yı öne sürdüler:

— Haydi!..

Ali Onbaşı yürürken kayınbiraderine başını çevirdi:

— Beye haber salın.

Jandarmaların önünde Ali Onbaşı, arkasından kayınbiraderi ile İbrahim, küçük Kemal'in grubu, onların arkasından da Recep'le yanındakiler adliyeden çıktılar.

Barbaroslu Mehmed, İbrahim'le, Kemal'i, Ali Onbaşı'nın yatağını alıp, karakola getirmeleri için damlarına gönderdi. Kendi Topal Avni Bey'i aramaya çıktı.

Kör Fehmi doğru gidip başçavuşu buldu.

— Başçavuşum, dedi. Barbaroslu Mehmet'le oğlu buralarda dolaşıyorlar!

Başçavuş sordu:

— Nerede?

— Mahkemede ydiler. Belli ki hep birlikte bunlar! Haber almaya gelmişler!..

Başçavuş ümitlendi:

— Daha iyi ya! Öyleyse babasının içeri atıldığını duyunca Cemal, yarın ayağıyla tıpış tıpış gelir teslim olur...

Kör Fehmi, belki de Ali Onbaşı'nın ne derece suçsuz olduğunu bildiği için olacak, olayların bu yolda gelişmesine bu derece güven bağlamıyordu:

— Başefendi, ne olur ne olmaz, sen bir defa da Mehmed'in damına bir baskın yapsan! Bakarsın oğlu kurtulsun diye babası içeride yatar!..

Barbaroslu Mehmed'in damını aratma kararı başçavuşun masasının üstünde duruyordu:

— Hadi bir vasıta hazırlayın da hemen gidelim öyleyse...

Kör Fehmi, aceleyle çıktı. Az sonra Külüstür Necmi'nin taksisi, başçavuş, iki jandarma, Recep, Kör Fehmi'yi alarak Küpalan'a doğru hareket etti.

6. HAYATIN EN KISA GÜNÜ

Cemal ile Zeliş, yarım saat kadar yürüdükten sonra, Ukuf'tan Malgaca boğazına geçtiler. Malgaca'ya doğru yollarına devam ediyorlardı ki, gerilerinden Yağcılar köyü önünden, Urla'ya inen bir atlının yaklaştığını gördüler. Atlı daha sonra onlara yetişti. Yanlarından geçerken Cemal'i selamladı:

— Uğuro!a!

Cemal adamın selamını aldı:

— Uğuro!a!

Önlerindeki yol dönemecinde tırısla kayboluncaya kadar bakışları atlının ardında kaldı. Atlı dönemeci dönünce, kuşkuyla dolu bakışları karşılaştı. Sözü Zeliş açtı:

— Tanıdın mı?

Cemal hayır anlamına başını geriye salladı.

Az sustular. Bu defa Cemal sordu:

— Sen?

— Ben nerden tanıyayım?

Tekrar az sustular.

— Neden sordun?

— Uğuro!a dedi de...

Cemal omuz silkti. Yolda karşılaşan iki kişinin tanısın tanımasını birbirlerini selamlaması âdettendi.

Atlının az önce kaybolduğu yol dönemecine varınca, önlerinde açılan yolda, aralarındaki uzaklık daha da artmış olarak, atlıyı tekrar gördüler.

— Ne bilirsin? Adam seni tanımıştır belki...

Adamın yüzü, düşündükçe yabancıysa değilmiş gibi geliyordu Cemal'e. Düşündükçe tanıyor muydu, tanımıyor muydu bir karara varamıyordu. Adam belki de kendisini tanımış olabilirdi. Zeliş'e döndü. Yüzünün acabalarla dolu anlamı, "Sen ne dersin?" gibiydi.

Zeliş tekrarladı:

— Belki o seni tanımıştır ne bilirsin?

Verilecek kesin bir karşılığı yoktu hâlâ? Omuzlarını silkti. Yürüdü.

Ağırlaşan adımlarla az daha gittiler. Sözü tekrar Zeliş aldı:

— Babam dün akşam arkamızdan varmıştır karakola...

Cemal sadece bir baş işaretiyle ona hak verdi.

— Bugün hep bekçiler haberdirdir! Jandarmalar çıkmıştır bizi aramaya!..

Bu defa Cemal'den hiç karşılık alamadı.

— Sana kaçtım diye kim varsa duymuştur Urla'da!..

Aklından geçenleri sıralıyor, Cemal'in kendi düşüncesini açıklamasını bekliyordu.

— Adam söylerse bizi gördüğünü?

— Kime?

— Bekçilere! Jandarmalara! Cemal tekrar sustu. Düşünceli bir tavırla, ilerledikleri yolun sağını solunu gözden geçiriyordu.

— Karşılaşırlarsa, bekçiler çevirirler adamı, sorarlar! Sormadan geçirmezler yanlarından...

Bulundukları yol iki araba tekerleği arası genişliğinde bir patika idi. Birbirine yakın iki tepeden, soldaki tepenin yamacı eteklerinde, zeytinlikler arasında ilerliyordu. Zeytinlik yolun sağ tarafında seyrekleşiyor, boğazın dibinden akan incecik derenin yakınlarında başlayan hayıtlıklar zakkumlarla birleştiği yerde, sona eriyordu. Derenin sağ tarafında yükselen tepenin yamaçları daha hafif eğilimli, daha genişi. O tarafta, bulundukları hizada, genç, seyrek bir zeytinlik vardı. Fakat az ileride zeytinlik aralanıyor, nadaslı bir iki tarla, bir iki dam kaplıyordu tepenin eteklerini.

Cemal kararsızdı. Bulundukları yoldan ayrılmaları gerektiğini düşünüyor, tutacakları yeni yolu kestiremiyordu. Sollarında yükselen zeytinliğin sonu görünmüyordu. Tepeye doğru yükseldikçe, fundalık-

lara ulaşıyor, daha insansız, daha yabanıl bir görünüş kazanıyordu. O tarafta sığınabilecekleri bir yer bulmayı ümit edemezdi. Sağa sapsalar, her an kendilerini tanıyabilecek bir kimseyle karşılaşabilirlerdi.

Araba yolundan ayrılıp, sağa, dereye inen incecik bir patikanın başına vardıkları zaman Zeliş onun önünü kesti:

— Nereye gidiyoruz?

Kararsızlıkla mırıldandı:

— Dayımlara...

— Ben gitmem!

— Neden, akşamdan öyle demedik mi?

— Vazgeçtim de ondan!

— Neden vazgeçtin?

— Sen kendi ayağımızla gidip, kendimiz, avuçlarına mı kısıalım istiyorsun? Jandarmalar, dayınların damını aramadan bırakırlar mı?

— Ne yapalım, sen söyle?

— Ne senin dayınlara gidelim ne de bizim hısım akrabalara! Başka bir yer düşün!

— Yok ki...

— Geri dönelim daha iyi...

— Nereye?

— Bilmem! Urla'dan uzak olsun da neresi olursa olsun!

Sustular, Cemal düşündü düşündü, geriye doğru, bütün Ukuf Ovası'nda, Ören'de, bütün Yağcılar köyü yakınlarında, Malgaca Ovası'nda, kapısını çalıp da sığınabilecekleri, yardım isteyebilecekleri kimsesi yoktu. Dayısının oğlu İbrahim'i bulmaktan başka çare kalmıyordu gene.

— Bir kere İbrahim'i bulsak gerisi kolay..

Az önceki direnmelerinde fayda olmadığını Zeliş de anlamıştı:

— Öyleyse sinelim akşama kadar bir köşeye...

— Ee?

— Akşama doğru yollar boşalınca gidelim. Jandarmalar gelirse

akşama kadar gelir, dayınların damını arar, bakarlar ki yokuz döner giderler. Biz, karanlık basınca arkalarından varırız!..

Cemal bu düşünceyi doğru buldu. Kararsızlığı geçti.

Sağdaki patikadan dereye doğru ilerlediler. Birer ikişer karış arayla dizili, dört beş iri taşın üstünden sekerek, derenin bulundukları kıyısından, karşı kıyısına geçtiler. Zeytinliğin içinden, yamacın yukarılarındaki küçük bir boyun noktasına doğru ilerleyen patikadan yollarına devam ettiler. Boyun noktasını aşınca, aşağılarda, Çakallar'dan Malgaca'ya doğru uzanan geniş bir vadi açıldı gözlerinin önünde... Vadinin karşı tarafında, önlerindeki ovanın ortasında uzanıp yatmış, tüylü, kocaman bir hayvanın sırtını andıran, üzerinde bulundukları tepeden daha basık, çetirlik bir tepe uzanıyor, o tepenin çok gerilerinde, daha yüksekte kalan, başka bir tepenin bağlık yeşillik sırtları görünüyordu. Önlerindeki patika, aşağıya vadiye doğru iniyor, vadinin ortasında, Çakallar'dan Malgaca'ya inen bir araba yolunu keserek, karşı taraftaki basık tepeye doğru uzaklaşıyordu.

Yollarının üstünde tek canlı yoktu. Aşağıdaki araba yolunun üstünde ne aşağıdan ne de yukarıdan, kimsenin yaklaştığı görünmüyordu.

Cemal durdu:

— Küpalanı ta orada!

— Nerede?

Eliyle, uzakta, önlerindeki tepenin gerisinde yükselen yeşil sırtları gösteriyordu.

— Ta gerilerde! Sıra sıra serviler var ya karşıda...

— Peki?

— O servilerin gerisinde. Daha buradan bir buçuk iki saat çeker!

Küpalan'ın daha o kadar uzaklarda olması, Zeliş'e güven veriyordu.

— Çeksin! Yaklaşmayalım daha iyi...

— Şu karşıki tepeye varalım, akşama kadar orada çetirlerin arasında gizleniriz, oradan öteye akşam karanlığına da kalsak, yolumuzu kolay buluruz.

Önlerindeki vadiyi kimseyle karşılaşmadan geçtiler. Çetirlik tepenin üstünde, önlerinde, karşıdan uzaktan gördükleri yeşil tepelerin sırtlarına kadar uzanan, baştan başa ekili, geniş bir ova daha açıldı. Ova, üç yüz, dört yüz adım arayla, küçük toprak sahiplerinin damları, kuleleriyle kaplıydı. Bazılarının önünde dolaşan kadınları, çocukları, yakınında bağlı bir beygiri, bulundukları yerden görebiliyorlardı.

Oturacakları yeri kararlaştırmadan, bir zaman tepenin sırtında, adam boyuna yaklaşan çetirler, deliceler, bakımsız zeytin ağaçları arasında, gelişi güzel dolaştılar. Beş on dakika sonra, küçük bir yarın eteğinde, yıkık bir dam gözlerine ilişti. Dama doğru yaklaştılar. Damın kapısı penceresi sökülmüş, çatısının bir kısmı, ağaçtan iki dayak üstüne yığılan katırtırnağı, erguvan dalları ile örtülmüştü. Ayrıca rüzgârın uçurmaması için dalların üstüne iri bir iki taş yerleştirilmişti. Çatının, dalların, kapatamadığı kısmı açıktı. Damın önünü, kocaman bir yaban incirinin gölgelediği, basık bir çit kuşatıyordu. Etrafta, yerde koyun keçi gübreleri görülüyordu. Gübrelerin azlığından çiğnenmiş olmasından, burasının yakın zamanlara kadar ağıl olarak kullanıldığı, şimdi ise boş bırakıldığı anlaşıyordu.

Vakit henüz kuşluğa yaklaşıyordu. Hava açık, rüzgârsız, sonbahar güneşiyle iyiden iyiye ılınmıştı. Damın duvarı dibine çöküp oturdukları zaman etraflarının çetirlikler, bir de sırtlarını dayadıkları duvarla çevrilmiş olduğunu gördüler. Tavanı açık bir odada yalnız kalmış duygusuna kapıldılar. Birbirlerine biraz yaklaşmaları, kendilerini biraz yalnız, etrafın gözünden uzakduymaları, hemen yüreklerinin hızla çarpmasına, auzulanmalarına yol açıyordu. Jandarmaları, başlarını sokacak bir damları olmadığını, parasızlıklarını unutup kucaklaştılar.

Acıkınca Laz Ziya'nın karısının verdiği ekmekle zeytini yediler. Yakınlarında içilecek su yoktu. Uzun uzun da su aramaya kalkışmadılar. Nasıl olsa akşamüstü yoları üstünde bir kuyuya ya da bir çeşmeye rastlayacaklarını, bir gün su içmemekle önemli bir zarara uğramayacaklarını konuştular.

Akşama doğru yola çıkmadan önce, saatlerin ne çabuk geçtiğine şaşıyordu ikisi de. Bütün ömürlerinde bu kadar kısa süren başka bir gün olduğunu hatırlamıyorlardı.

Yedikleri peynir, zeytin oldukça tuzluydu. Durup durup sevişmek boğazlarını kurutmuş, susuzluklarını daha da arttırmıştı. Fakat bütün bir günün susuzluğu olsun, onlarda, vaktin çok çabuk geçtiği kanısını değiştirmiyordu.

Önlerinde doğruya doğru iyice uzanan gölgeleri, yavaş yavaş çetirlikler arasından ovaya doğru iniyorlardı. Zeliş geride bıraktıkları yıkık dama son bir defa baktı:

— Ne çabuk akşam oldu!

— Günler kısaldı iyice.

— Ona bakarsan dün de gün kısıydı. Ama dün yıl gibi uzun geçti. Bugün ne vakit akşam olduğunu anlamadım!

— Ben de...

Zeliş az düşündükten sonra sordu:

— Kaç ay oldu biz seninle sevişiriz?

— Yazdan beri...

— Öyle ya yazdan beri! Yaz başından beri, üç dört ay oldu!

— Bizim tütün çapası yeni bitmişti...

— Biz gene dipleri yeni kıradık...

— Temmuz başlarıydı olsa olsa...

— Üç ayı geçti demek ki...

— Neden hesapladın?

— Bana hep günler kısa gibi geçti gelir şimdi! Bütün yaz hep böyle göz açıp kapamışım kadar kısa geçmiş gibi gelir... Geçen yaz güller hiç bitmezdi...

Cemal düşündü:

— Ben seni uğraşır uğraşır göremezdim!

— Ben de hep bir fırsat çıksın da sana bir iki söz söyleyeyim dedim, çıkmazdı...

— İki ay seni göremeden nasıl dayandırı şimdi ona şaşarım...

— Sen sorsana ben nasıl dayandım diye? Hep mektupların koy-
numda dolaşırdım.

— Sıkılmaz mıydın?

— Sıkılmazdım.

— Neden?

— Aklım hep sendeydi. Hep seni düşünürdüm. Ne kadar düşün-
sem gene düşündüklerim bitmezdi. Tütün kırar dizerdim, yaprakların
elimde bittiğini, ne zaman iğneyi doldurduğumu hiç anlamazdım...

Cemal düşündü: Doğruydu Zeliş'in dedikleri. Geçen yazı, başka
günleri hatırlayınca, Zeliş'i karşıdan karşıya görerek geçirdiği o iki ay,
öbür aylardan kısaydı gene de...

— Ben de bugün yarın derken iki ay geçtiğini anlamadım...

— Ama bugün hepsinden de çabuk geçti...

— Elbette...

Karşılaşan bakışları geçirdikleri mutlu günün anılarıyla ısıtıldı.

— Susadın mı?

— Birazcık!

— Ben susadım!

Az ileride, sağlarında, asma tulumbalı bir kuyu görünüyordu. Ku-
yuya doğru yollarını değiştirdiler. Sularını içtikten sonra yollarına dön-
düler. İçinde insan bulunan damların elverdiği kadar uzaklarından ge-
çen daracık geçitleri tutarak, bir saatten fazla yürüdüler. Küpalanı'na
vardıkları sırada karanlık koyulaşıyordu. Cemal önde, Zeliş bir adım
gerisinde, yüksekçe bir tarlanın kenarından, az önlerindeki geniş bir
bağ yoluna inmek üzereydiler. Cemal durdu. Sağda, beş altı yüz adım
ileride, alaca karanlıkta güç seçilen bir damı işaret etti:

— Dayımların damı!..

— Hangisi?

— Na karşıda yüksek kuleninsolunda! Önünde bir iğdecağacı var!

Görebiliyor musun?

— Anladım...

— Yaklaştık artık. On dakika sonra oradayız... Na, bu önümüzdeki yol da Küpalanı yolu. Bu taraftan dayımların damı önünden geçer. Dörtüyl ağzına kadar çıkar. Öbür tarafı da Çeşme şosesine varır az ötede...

Yürümeye başlayacakları sırada Zeliş birden iki eliyle onu kolundan kavradı:

— Dur!

— Ne var?

— Gitmeyelim!

— Neden?

Kız gözlerini dama dikmiş olduğu yerden kımıldamıyordu. Damın önünde birinin elinde fenerle dolandığı görölüyordu.

— Bak damı arıyorlar!

— Nerden anladın?

— Fener elinde dolaşan var...

— Yengemdir... Yahut İbrahim'dir...

Kız onu kolundan daha kuvvetle çekti:

— Bekle!

Cemal durmakla yürümek arasında kararsız mırıldandı. Zeliş sağına soluna baktı. Az ötede, gövdesi oyuk, yaşlı iri bir zeytin ağacı gördü. Cemal'i zeytin ağacına doğru çekti:

— Şöyle gel!

Zeytinin kovuğuna girdiler. Dakikadan dakikaya koyulaşan karanlıkta fenerin ışığı daha çok kuvvet kazanıyordu. Işık bir zaman etrafta dolandı sonra durdu, sonra gene dolandı.

— Damı arıyorlar!

— Akşam akşam, kim aranacak ki!

— Her kimse! Jandarmalar belki de?

— Ne işleri var bu vakte kadar?

— Kımıldama hiç, görünme etraftan!

— Kim görür bizi bu karanlıkta?

Sustular. Damın önündeki dolaşmaları gözlediler.

Işığın çemberinde iki üç karaltı seçiliyordu dikkat edilince.

— Gördün mü bak!

— Bir işleri çıkmıştır belki de? Hayvan falan sancılandıysa? Yürü gidelim...

Zeliş tekrar Cemal'i kolundan kavradı:

— Bekle! Kımıldama sakın!

Işık damın önünden uzaklaştı yola doğru indi. Ardından bir motor gürültüsü duyuldu. Çok kuvvetli iki ışık, önlerine, yakınlarına kadar uzandı. Zeliş, Cemal'i kolundan tuttuğu gibi yere doğru çekti.

— Sin, sin, iyice sin! Kapaklan!..

Zeytinin dibinde iyice büzüldüler.

— Otomobille gelmişler bizi ararlar!

İki kuvvetli ışık, önce zeytin ağacına doğru yaklaştı, üstlerinde ağacın dallarını aydınlattı, sonra sola doğru kaçtı, sonra tekrar tekrar ağacın dallarını yalayıp sağlarına geçti... Otomobil kısa dönemeçleri döne döne, kendilerine doğru yaklaşıyordu. Işıklar tekrar ağacın dallarını yalayıp sola geçti. Nefeslerini kesip beklediler. Motor sesini hizalarında duydular. Işıkların şoşe yönünü aydınlatarak uzaklaştığını gördüler. Az sonra değişen motor gürültüsünden, ışıkların hızla doğruya doğru uzaklaşmasından, otomobilin şoseye çıktığını, Urla'ya döndüğünü anladılar. Doğruldular.

Zeliş:

— Dünyada gitmem dayınlara! dedi.

Cemal hiçbir şey düşünemiyordu. Mırıldandı:

— Az kaldı yakalanacaktık!

— Belki de gene de yakalanırsınız!

— Ne yapalım öyleyse?

— Burada bile kalsak daha iyi!

— Gittiler ya? Gözünle gördün!

— Ne bîrsin arkada bir bekçi bırakmadıklarını?

Zeliş'ın o anda aklından geçen, belki de tam olarak, bu arkada bırakılan bekçi değildi. Sabahdan beri İbrahim'lerin damına yaklaşmalarını tekrarlayan içgüdülerinin etkisi altındaydı. Şu anda damın yanında bekçi bırakılmadığını kesin olarak bilecek olsalar bu sefer de gitmemek için başka bir bahane bulacaktı. Şaşkın, kımıldamadan bakan Cemal'i omuzundan iterek sarstı.

— Başka yana gidelim!..

— Nereye?

— Buradan uzak olsun da neresi olursa olsun! Buradan ne kadar uzak olursak o kadar iyi...

— Hemen şimdi...

— Karanlıkta görür müsün yolunu? İstersen ay doğana kadar bekleyelim...

— Gördüğüm kadar, ayın doğmasını daha uzakta bekleriz...

Zeytinin kovuğundan el ele tutuşarak çıktılar. Araba yoluna doğru ilerlediler. Daha yüksekte bulundukları tarladan, yola inerken süründükleri, yol kenarındaki erguvan dalları hışırdadı. Durakladılar, elleri daha sıkı kenetlendi, etrafa kulak verdiler. Hışırtı kesildi. Ardından uzun bir sessizlik. Tedbirli adımlarla, güçlkle ayak basabilecekleri yeri seçtikleri yoldan, şose yönüne doğru yürümeye başladılar.

Neler geçmiyordu akıllarından? Karanlıkta bulundukları yeri keşfedecek bir köpek! Urla'dan, elinde cep feneri, bağına dönebilecek geç kalmış bir bağcı! Her çalının arkasında, pusuya yatmış, yollarını gözetleyen bir bekçi, bir jandarma, bir Bekir, bir Kör Fehmi!..

Az önce otomobilin iki dakika içinde ulaştığı şoseye çıkmaları kestiremeyecekleri kadar bir zaman, uzun sürdü. Şoseden, bu defa sabah geldikleri yöne, Malgaca'ya doğru döndüler. Şimdi ilerlemeleri daha kolaylaşmıştı. Bastıkları yeri seçebiliyorlardı. Yarım saat kadar yürüdükten sonra, gerilerinde, doğuda, ışımaya başlayan göğün şavkı yollarına vurdu. Ay doğuyordu. Az sonra bir ucunu hafif yitirmiş bir ay,

Urla'nın üstünde yükseldi. Yolun iki yanında uzanan tarlaları, bağları, zeytinlikleri, seçebilecekleri kadar karanlıklardan çıkarıp gözleri önüne serdi.

Torasan hizalarında, Torasan'dan Özbek'e giden yola saptılar. Geceyi, yolları üstünde karşılaştıkları boş bir damın, rüzgâr tutmayan, lodos duvarı dibine sinerek geçirdiler. Hemen hemen de hiç uyumadılar.

Sabah ortalık ağarırken, büzüldükleri yerden kalktılar. Acıkmış, gecenin vücutlarına işleyen nemiyle üşümüştüler. Damın etrafını dolandılar. Poyraz tarafında, betona gömülü bir su tulumbası gördüler. Tulumbanın az ilerisinde damın poyrazından gerisine doğru dolanan küçük bir sebze bahçesi vardı.

Sebze bahçesinde domatesler, biberler hâlâ sebzeliydiler. Gözlerine bir iki de salatalık ilişti. Bulabildikleri biberleri, domatesleri ayaküstü iştahla yediler. Sonra tulumbanın başına döndüler. Kuru olduğu için, ilk akıllarından geçen, tulumbanın su çekmeyeceği idi. Cemal kolu üç defa hızlı hızlı salladı. Kol boşa sallanıyordu. Zeliş'in yüzüne ümitsizlikle baktı.

Zeliş'in bakışları tulumbanın oluğundaydı.

— Vur bakalım bir iki defa daha!

Kolu üç beş defa daha sallayınca, önce bir iki hava kaçırmaları sesi duyuldu. Sonra kolun aşağı inmesi ağırlaştı. Ardından üç beş defa daha kolu sallayınca, ilkin bulanır, gittikçe durulan bir su oluktan boşaldı.

Zeliş avuçlarını oluğun altında birleştirdi:

— Yağmur suyu kalmış boruda.

— Ama az... Bekle biraz daha durulsun!..

— Yağmur suyu pis değildir ki...

Cemal kolu hızlı hızlı çekiyordu. Zeliş avuçlarına doğru eğildi. Suyunu içti. Sonra Zeliş kolu çekerken Cemal aynı şeyi yaptı.

Tekrar yola çıkmadan önce, Cemal'in mendiline, bahçeden do-

mates, biber, salatalık doldurdular. Gün doğmadan Özbek köyüne doğru yürüdüler.

Yolun iki tarafı hemen hemen geçtikleri bütün kır yollarında olduğu gibi, erguvan, mersin, böğürtlen kümeleriyle kaplıydı. Bu karşılıklı kümelerin iyice birbirine yaklaştığı bir yerde ilerlerken, Cemal'in sürünerek geçtiği erguvan dalları arasından kurtulan küçük bir şey, bir adım gerisinden gelen Zeliş'in dizkapaklarına çarparak yere düştü. Zeliş duraklayıp baktı! Bir sapandı.

— Cemal bak ne buldum!

Sapanı yerden alıp Cemal'e uzattı. Bulundukları yerden telaşla geçen, zeytin hırsızlığından dönen bir çocuğun cebinden sarkan lastiği, dala takılmış kalmış olacaktı. Bu üveyik, keklik, bıldırcın zamanı ne yiyeceği belli olmayan iki sevdalıya, kimse bundan daha güzel bir hediye vermeyi düşünemezdi...

Cemal sapanı aldı, lastiğini gerdi, çatalını gözden geçirdi. Tam istenilen gibiydi. Yüzü güldü.

— Bıldırcın, keklikle beslerim seni artık!..

— Sen beni hiç düşünme! Sen ne yersen ben de onu yerim!..

Az daha gittiler. Yolun alt tarafında uzanan tarlalar, zeytinlikler, denize doğru iniyor, yukarı tarafından ise, bir bayıra doğru tırmanıyorlardı. Bayırın yukarılarında harap bir bağın ortasında basık bir dam görünüyordu. Dama doğru yollarını değiştirdiler.

Dam boştu. Önünde bir ığde, bir de dut ağacı vardı. Kapısının önü malta taşlarıyla döşenmişti. Taşların arasında, damın duvarları dibinde, avlusunda, diz boyu otlar büyümüştü. Bağın içini de ayrık otları, çakal boğanlar sarmıştı. ığdenin dibinde, ağzı otlar arasında neredeyse kaybolmuş, bir kuyu görünüyordu. Damın arka tarafında, ayrıca kapısız bir sundurma vardı. Görünüştten damın sahiplerinin çoktandır bağlarına uğramadıkları anlaşılıyordu.

Önce sundurmaya yaklaştılar. Dip tarafta bir yemlik, yemliğin içinde, sağ köşede yığılı, iki üç kucak kadar kuru ot gördüler. Sonra

dama döndüler. Kapıda bir asma kilit asılıydı. Damın kuyu tarafına bakan cephesinde, tahtadan tek kanatlı, bir penceresi vardı. Pencereye yaklaşıncı, kanadın kolaylıkla yerinden çıkabileceğini gördüler. Cemal tahta kanadı hafif yukarı doğru itti, kanat menteşelerinden çıktı. İçeriden tutan mandalını da pencerenin demir kolundan ayırmak pek güç olmadı.

Cemal yerinden söktüğü pancuru, duvarın dibine bıraktı. İkisi birden başlarını pencerenin boşluğundan içeri uzatıp, damın içini gözden geçirdiler. Sağ tarafta bir ocak, ocağın içinde bir su kovası gördüler.

Önce Cemal, sonra Zeliş pencereden içeri kaydılar. Ocağın yanında küçük bir gömme dolap gördüler. Açtılar, dolapta sadece bir kutu kibritle, bir toprak çanak buldular... İçinde bir avuç kadar tuz vardı.

Zeliş'in bakışları damın dört duvarını dolaştı. Bir sarayı geziyor-muş gibi hayran, dam kendilerinin olmuş kadar sevinçliydi. Ellerini önce sevinçle kavuşturdu. Kibriti, tuz çanağını alıp yerine bıraktı.

— Ne talihliyiz! diyordu. Kovamız var, su çekeriz! Kibritimiz var, ateş yakarız! Isınırız! Kuş vurursan pişiririz! Tuzumuz bile var! Ne talihliyiz!

Ocağın yakınlarına işaret ediyordu:

— Şu köşeye ottan bir yatak yaparız! Önce tahtaları bir güzel yıkarız. Sen kuyudan su çekersin bana verirsin, ben yıkarım. Sonra samanlıktaki kuru otları buraya taşır yatak yaparız. Burada aylarca kal-sak canım sıkılmaz!

Cemal mırıldandı:

— Bıraksalar iyi ama, bırakmazlar ki...

— Bırakırlarsa bıraksınlar, bırakmazlarsa bırakmasınlar! Buradan bir yere gitmem! Bulurlarsa bizi burada bulsunlar!

7. HERKESİN DERDİ

Başçavuşla beraberindekiler, Barbaroslu'nun damında yaptıkları aramadan dönerlerken ümitliydim. Arama boş da çıkmış olsa, arkalarından Kadıovacıklı ailesi, Ali Onbaşı'nın tutuklu kalmasındansa Cemal'in tutuklu kalmasını seçecekler, aradaki haberciler, yardımcıları, mutlaka gece Cemal'i bulup, babasının cezaevine atıldığını, babasını kurtarması için gidip karakola teslim olması gerektiğini söyleyecekler, Cemal de gelecek, teslim olacaktı.

Ertesi gün akşama kadar bu ümitle beklediler. Akşam oldu, kimse gelip karakola teslim olmadı. Gece geç vakit, Recep'le Kör Fehmi karakola uğradılar. Kör Fehmi başını, başçavuşun kapısından uzatıp soktu:

— Ne haber başçavuşum?

— Yok daha bir gelip giden...

— Allah Allah?!

— Bakalım, başka çare düşüneceğiz! Bu gece bekçileri bir toplayalım da...

— Sen bilirsin başçavuşum! Evvel Allah sonra sen.

— Hadi siz merak etmeyin! Yarın uğrayın gene...

Recep'le Kör Fehmi karakoldan ayrıldılar. Kör Fehmi memnundu. Recep'e:

— Hiç merak etme, dedi. Başçavuş sıkı tuttu işi! Elinden kurtulamazlar!

Başçavuş arkalarından, o gece bütün kır bekçilerini topladı. Ali Onbaşı'nın oğlu Cemal'i tanıyıp tanımadıklarını sordu. Bütün bekçiler Cemal'i tanıyorlardı. Başçavuş, Cemal'in Recep'in kızını kaçırdığını, iki gündür de ortaya çıkmadığını, yarın herkesin kendi bölgesinde sıkıca etrafını aramasını, karşılaştığı kimselere kaçakları görüp görmediklerini sorup anlamasını söyledi. Ayrıca da ertesi sabah Kuşçular üstü Malgaca yönlerine ikişer jandarma çıkaracaktı...

Öte yandan, Topal Avni Bey, yarıcısının cezaevine girdiğini, oğlanın kaçtığını öğrenince sıkıldı. İki gündür havalar güzel gidiyordu. Eylül başından beri yağmur beklemişler, bir türlü doğru dürüst yağmur yağmamıştı. Şimdi iki gün önce yağan yağmurdan sonra, havalar daha iki üç gün güzel giderse, tarlalar tav tutacaktı. İşlenmeleri gerekirdi. Yarıcısıyla oğlu ortada olmayınca, tarlaların tavi kaçacak demektir. Önce buna canı sıkıldı. Sonra Ali Onbaşı'ya, çocuklarına yardım etmek, borç vermek durumunda kalacağına sıkıldı. Kendisinin de eli bol değildi o sıralarda. Ayrıca Ali Onbaşı'yı gerçekten severdi, başına gelen kaza canını sıktı.

Yarıcısının üç gündür tütün deposundan dışarıya adım atmadığını çok iyi biliyordu. Kendisi, hiç değilse, günde sekiz on defa önünden geçtikçe depoya uğramış, bazı uğrayışlarında da sadece ayaküstü ne var ne yok diye sormakla kalmamış, çalışanlara çay kahve ısmarmış, depoda oturmuştu. Baskıcı Vehbi Usta, yardımcısı Hüseyin, tutukluluk kararını duyunca:

— Nasıl olur beyim? diyorlardı, üç gündür yanımızdan bir dakika ayrılmadı! Ne zaman gitti de kız kaçırdı? Siz kendiniz de uğradınız gördünüz!..

Topal Avni Bey, öteden beri ilçede ileri gelenlerin hatırını saydıkları bir kimseydi. Sabah savcıyı odasında aradı, bulamadı. Öğleden sonra tekrar aradı. Bu defa savcı odasındaydı. Yanında da hâkim vardı. Çaylarını söylemişler, savcı masasında, önündeki kâğıtlarla uğraşüyor; hâkim, masanın karşısındaki koltukta, clindeki bir İstanbul gazetesini karıştırıyordu, arada bir konuştukları da oluyordu.

Her ikisi de Topal Avni Bey'i nezaketle karşıladılar. Savcı odacısı çağırıp çay söyledi. Hal hatır konuşmalarından sonra, Avni Bey fazla vakitlerini almak istemediğini belirterek “sebebi ziyaretini” açıkladı. Ali Onbaşı'nın suçsuz olduğunu anlattı.

Savcının hafiften canı sıkıldı. Bir gün önce tutukluluğunu istediği bir kimsenin bir gün sonra serbest bırakılmasında hoşuna gitmeyen,

savcılık yetkileriyle bağdaşmayan bir durum görüyordu. Avni Bey'in ricası adeta kendi dileğiyle birleşmez, kendi dileğine aykırı olarak görünüyordu gözünde.

Hâkim sırasında, tutukluluk kararının kaldırılması için başvuru-
lacak kimse durumundaydı. Avni Bey'in açıklamalarını inandırıcı bul-
muştu. Fakat uzun yılların meslek görgüsüyle de, savcının "durumu-
nun nezaketini" anlıyordu. Önce savcının konuşmasını bekledi.

Savcı:

— Vallahi Avni Bey, dedi, sizi hepimiz severiz. Her zaman arka-
nızdan görgünüzün, nezaketinizin sözünü ederiz, keşke bu kazada si-
zin gibi beş on kişi daha olsa, o zaman bizim de çalışmalarımız kolay-
laşır! Sözünün burasında hâkime döndü:

— Öyle değil mi hâkim bey?

Hâkim bey kaçamak bir bakış attığı gazetesini dizlerine indirdi:

— Hakikaten öyle...

Avni Bey işin yokuşa sardığını sezmişti. Renk vermedi:

— Teveccühünüz beyefendi!

Savcı devam etti:

— Sözünüze elbette inanırız. Sizi kırmak istemeyiz! Fakat şim-
diki halde yapılacak hiçbir şey yok! Tahkikat evrakı henüz tamamlan-
madı. Kaçaklar bulunsun... O vakit düşünüyoruz...

Avni Bey, bizde çoğu makam sahiplerinin, imzaladıkları her ka-
rarın doğruluğuna ne çabuk inandıklarını; ağızlarından yanlış doğru,
çıkan her emri ne derece benimseyip ne derece kendi meseleleri duru-
muna getirdiklerini bu yüzden de kararlarına itiraz edilmesinden ne de-
rece hoşlanmadıklarını çok iyi bilirdi.

— Af buyurun beyefendi, dedi, vazifenize müdahale etmiş oldu-
ğum telakki buyurulmasın! Fakat müsaade buyurursanız akla gelen bir
ihtimali işaret etmek istiyorum, firarilerin aylarca ele geçmediklerini
tasavvur buyurun, bu takdirde, oğlunun suçunun kefareti babasının
bigünah olarak çekmesi, makamınızca bilmiyorum tasvip olunur mu?

— O takdirde bir çare düşünürüz elbette...

— Emin olun beyefendi, dayısı da, hısım akrabası da firarilerin nerede bulunduğundan tamamen bihaberler!.. Sizi bu hususta şerefimle temin ederim. Kendilerini son derece sıkıştırdım, sizi rahatsız etmeye gelmeden evvel!

Savcının canını sıkan bu konu, kapansa iyi olacaktı.

— Ne yapabilirim Avni Bey? Siz söyleyin? Yapılacak bir şey yok ki?

— Sizden bütün istirhamım, bizlerin de ifadelerinin alınmasına emir buyurmanız olacaktır beyefendi. Bilahare takdir elbetteki makamı celilinize aittir...

Savcı sustu. Hâkim söze karıştı:

— Birkaç gün daha bekleyelim Avni Bey. Birkaç gün geçsin, sizin göstereceğiniz müdafaa şahitlerini dinleriz...

Bu defa Avni Bey sustu. Savcı biraz rahatlamıştı:

— Ben de onu diyordum.

Hâkim, savcıyla Avni Bey'in arasını bulmak için daha kesin şekilde düşüncesini açıkladı:

— Önümüzdeki salıya çarşambaya kadar bekleyin. Salı günü bir dilekçe ile müracaat edin, şahitlerinizi dinler, ne icap ederse karar altına alırız.

Avni Bey az sonra savcının odasından ayrıldı. Arkasından savcı, hâkime:

— Ne efendi adam, dedi, herkes böyle olsa... Maksudını ne kadar güzel anlatıyor... Ne zengin bir lisanı var.

Hâkim gazetesini eline aldı:

— Ne de olsa bunlar eski adamlar efendim, eski terbiye almışlar.

— Kendisi İstanbullu değil mi?

— Kendisi de İstanbullu, ailesi de. Sonra idadi mezunu... Arabi, Farisi okumuş. Urla'daki arazisini almadan önce Aydın'da maiyet memuruymuş. Daha yirmi sene filan olmuş Urla'ya yerleşeli...

— Belli, hiç etrafındaki adamlara benzemiyor!

Savcı önündeki kâğıtlara kapanmadan önce, öteden beri tutulduğu bir noktaya dokunmaktan kendini alamadı:

— Hâkim, sen bu yeni kelimeleri bir şeye benzetiyor musun Allah aşkına? Savcı! Savcı! Ne demek savcı? İyice yüz buruşturdu. Isınamadım gitti. Herkesin de dili alıştı. Bir de müddeiumumi de! Ne güzel değil mi?

Savcı yerine daha iyi kuruldu. Gerildi:

— Müddeiumumi! Ne bileyim? Bir heybeti var! Bir manası var! Savcı deyince ne oluyor? Hiç! Geç Allah aşkına hâkim! Nereden çıkardılar bu kelimeleri! Ben sevmiyorum!

Savcının yaşı otuzuna varmamıştı daha. Ne Arapça ne Farsça bilirdi. Fakat kendisine müddeiumumi denilmesi için hiç de bu dilleri bilmesi kanısında değildi.

Hâkim aksine lisede Arapça okunduğu sıralarda yetişmişti.

— Ben tamamen aleyhinde değilim bu hareketin, dedi. Yeni kelimelerin içinde bazı güzelleri de var. Fakat bazılarında dediğinde haklısın. Yargıç mesela... Ama görüyorsun kimse yargıca alışamadı.. Zorla olmaz efendim bu gibi hareketler!.. Zamana bırakmak gerekir. Zaman bu zorla kabul ettirilmek istenilen kelimeleri kendiliğinden atar, ayıklar..

Savcının içi yaralıydı bu konuda:

— Tabii kimse yargıca alışamadı ama savcıya alıştı! Bundan sonra ne yapacaksan yap, bir daha müddeiumumi dedirtemezsin kimseye! Geç, hâkim geç, savcılığın tadı kalmadı artık!..

Hâkim güldü:

— Bak gördün mü, kendin de savcı diyorsun...

Savcı yumuşadı:

— Ne yapalım bizi de alıştırdılar. Gelen istidallara baksana. Savcılık sayın katına, savcılık sayın katına, hep böyle.

Cumartesi pazar, pazartesi salı geçti, bekçilerin, jandarınaların Urla'nın dört bir yanını araştırmaları boş çıktı. Kaçakların en ufak bir izine rastlayamadılar. Kendilerini ne gören vardı, ne bilen!

Çarşamba sabahı savcılığa Ali Onbaşı'nın imzasıyla bir dilekçe geldi. Ali Onbaşı olay sırasında birlikte olduğu savunma tanıklarının dinlenmesini istiyordu.

Avni Bey, baskıcı Vehbi Usta, yardımcısı Hüseyin, kahve çırağı Mümin o gün karakolda dinlendiler. Ertesi gün hâkim verilen tutukluluk kararına itiraz dilekçesini inceledi. Ali Onbaşı'nın tutukluluğunun kaldırılmasına karar verdi...

Öğleye doğru, Ali Onbaşı'nın eşi dostu arasında, Park Kahvesi'nde oturduğunu gören Kör Fehmi, alıktı. Nasıl olurdu bu? Zorla kız kaçıran bir adam nasıl serbest bırakılabilirdi? Bir haftadır olayın nasıl geçtiğini, Ali Onbaşı'nın oğluna nasıl yardım ettiğini, o kadar çok kişiye anlatmıştı ki, artık kendisi de onun suçluluğuna inanır hale gelmişti.

Ali Onbaşı'yı Park Kahvesi'nde gören tanıdıkları meraklarını yenemiyorlar, yaklaşıyorlardı. Recep şikâyetini geri mi almıştı? Kızını Cemal'e veriyor muydu? Anlamak istiyorlardı. Ali Onbaşı, geçmiş olsun diyen her tanıdığa kahve ısmarlamak, sonra da iftiraya uğradığını anlatmak zorunda kalıyordu. Fakat ne olursa olsun, dinleyenlerin, hikâyenin akıllarında bir haftadır yerleşen öteki şeklini söküp atamıyordu. Karşısındakilerin kendisine inanmayan bir davranışları vardı. "Bak sen!? Biz seni Cemal'le birlikte sanıyorduk! Cemal nerelerde?" diyorlar, şaşkınlıklarını, bir çeşit hayranlıklarını gizleyemiyorlardı! Doğrusu, bir kimsenin, dövmek, sövmek, öldürmek, her neyse, hakkıyla hapiste kalmasına saygı duyulacak bir çeşit erkeklik bulunduğuna akılları yatıyordu ama, böyle hiç yoktan, hak etmeden?.. Hapse girip çıkmak da bu kadar ucuzladı mı ki?

Kör Fehmi, Recep'i buldu, karakola uğradı. Başçavuştan hâkimin kararını öğrendi. Kaçaklardan da henüz bir haber yoktu...

— Oldu mu başefendi, dedi, sen söyle?

— Ne?

— Kız ortaya çıkmadan kaçırılanlar gözümüzün önünde elini kolunu sallaya sallaya dolaşsın?

— Ortağı git hâkime söyle!

— Peşini başefendi, öyle olsun!

Kapı açıldı. Karakolun merdivenlerinden hızla indi. Arkasından yetişen Recep'e döndü. Okkalı bir küfürden sonra:

— Ben bilirim kime söyleyeceğimi, dedi, yürü!

Avni Bey'in uğraşmalarından haberi vardı kaç gündür. O hızla Demokrat Parti Parti İlçe Başkanı'nın dükkânına gittiler. Bir hız, bir heyecan. Onları Demokrat Parti İlçe Başkanı'na anlattı.

— Oldu mu abi, dedi, oldu mu bu? Biz bu kadar yıl bunun için mi partiye koştuk?

Başkan onun ne kadar koşup ne kadar koşmadığını çok iyi biliyordu. Fakat politikada kabahatleri yüze vurmak yoktu.

— Dur sen, dur telaşlanma, bir çaresini düşünüyoruz.

— Biliyor musun abi, biz bu Avni Beyleri başımızdan atıncaya kadar neler çektik? Bak hâlâ onların borusu ötüyor. Hâkim de, savcı da, başçavuş da onların adamı! Hâlâ onların sözünü dinliyorlar...

Gerçek şuydu: Kör Fehmi, her vakit iktidarla iyi geçinmek gerektiği kanısındaydı. 1950 seçimlerinin kesin sonuçları alınıncaya kadar Halk Partililerin yanında dolaşır, demokratları son zamanlarda uzaktan idare ederdi. Seçimlerin sonuçları belli olur olmaz Demokrat Parti Başkanı'nın ellerine sarılmış “Çok şükür abi, demişti, kurtulduk bu zalimlerden! Emret abi, ne istersen emret! Öl de, öleyim! Bundan sonra canım sana feda!” Recep'e gelince, 1946 yılında, bütün Kavalılar gibi o da Sıra Mahalle Demokrat Parti Ocağı'na kaydolmuştu. Demokrat Parti'nin, Halk Partisi'nin ne olduğunu bildiğinden değil, sadece göçmen olduğundan! Halk Partisi'nin ileri gelenleri yerlilerdi Urla'da; mademki öyle, Halk Partisi yerlilerin partisiydi. Demokrat Parti'nin ileri gelenleri ise çoklukla göçmendi; şu halde, Demokrat Parti göçmenlerin partisiydi. Recep de göçmendi, şu halde demokrattı.

Başkan yatıştırmak istedi Fehmi'yi. Fehmi, her gün, işi istediği gibi gitmeyen herkesin, savcı, hâkim, başçavuş, kaymakam, kısacası

kimin selamını beğenmemişse onun aleyhinde, parti başkanını gelip sıkıştırdığını çok iyi biliyordu.

— Olur mu abi, olur mu bu? Sen de bizi dinlemezsen biz artık gidip kendimizi denize atalım daha iyi...

— Hele birkaç gün daha geçsin!

— Sen bilirsin abi; bundan sonra hizmet bekleme bizden!

— Peki ne yapayım yani?

— Başçavuşu sıkıştır önce! Bulsunlar bu garibin kızını! Bir haftadır sağ mı değil mi haber yok! Ne ırz kalmıştır, ne namus? Reva mı bu abi? Senin benim kızımın başına gelse durur muyuz?

Parti Başkanı bir zamandır her istenilene hayır diyemez duruma gelmişti.

— Peki, hadi siz gidin, ben kaymakam böyle görüşürüm.

Başkan, kaymakamı gidip gördü. Kaymakam başkanın yanında başçavuşu çağırdı. Sordu:

— Ne haber şu geçen hafta kaçan kızla oğlandan?

— Bir haftadır durmadan aratıyoruz...

— Epey uzattınız bu işi!..

— Hiçbir ize rastlamıyoruz beyefendi, ne bir ihbar var ne de ne tarafa gittiklerini gören...

— Yakınlarını tespit edin!

— Ettik efendim. Arama kararı aldık. Gidip aradık da...

— Ne zaman?

— Daha ilk günü.

— Tekrar gidin!

— Her gün jandarmalarla aratıyorum efendim.

— Bekçilere de söylemeli!.. Bu durumda bekçi teşkilatından da faydalanmalı...

Kaymakam bunun gibi akla gelmesi kolay, başçavuşun geciktirmeden başvurduğu çareler hakkında konuştu. Başçavuş, bütün köylere telefonla olayı bildirmiş, köylerdeki bekçilerin kaçakların Urla sı-

nırları dışına çıkabileceklerinc dikkatini çekmişti. Ayrıca İzmir'e geçen her otobüsü bir haftadır aratıyordu. Çeşme yönüne doğru da bütün karakollara olay duyurulmuştu. Kaymakamın diyeceği bir şey kalmıyordu. Fakat masasının önündeki koltukta kurulan parti başkanını her şekilde memnun etmek gerekirdi...

— Adamlarınız kifayetsizse bizzat kendiniz alakadar olun!.. Etrafa dedikoduya yol açacak hareketlere meydan vermemek lazım.

Parti başkanı söze karıştı:

— Ali Onbaşı da, onun ınal sahibi Avni Bey de halkçıdırlar. Bunlara fazla yumuşak davranmaya gelmez! Çok çabuk şımarırlar!..

Başkan, bunları söyledikten sonra, nasıl söylediğine kendisi de şaşarak, bir kaymakama, bir başçavuşa baktı. İkisi de susuyorlardı. Koltuğunda biraz kımıldadı, sözü kapadı.

— Her neyse, bulunsunlar da...

Kaymakam başçavuşa döndü:

— Şimdi gidin, saat beşten önce de, beni hadiscenin seyrinden haberdar edin.

Başçavuş çıktı. Kanıksamıştı bu türlü olayları. Daha altı ay önce kaymakamın masası önünde Halk Partisi Başkanı oturur, kaymakam bu gibi işler için sık sık gene kendisini çağırtırdı. Altı ay önce demokratları tuttuğundan şikâyet olunurdu, şimdi halkçıları tuttuğu yolunda söylentiler kulağına geliyordu.

Akşamüstü kaymakama verilecek hiçbir yeni haberi yoktu. Aramaya devam edildiğini söyledi. Ertesi gün, başkan, Kör Fehmi'ye:

— Yakında, çok yakında, diyordu. Hepsi gidcek! Kaymakamdan da, başçavuştan da, hâkimden de hepsinden de kurtulacaksınız! Çok yakında!

8. KÜÇÜK DAMIN HAFTASI

Zeliş'le Cemal o haftayı, ilçede olup bitenlerden habersiz damlarında geçirdiler. Damin içini temizlemişler, penceresinin karşısına gelen köşeye ottan bir yatak uydurmuşlardı. Kapının üstündeki asma kilit darıyordu. Dama pencereden girip çıkıyorlar, sonra da hemen hemen bütün gün, pencerenin kanadını kapalı tutuyorlardı. Dışarıda, damın etrafında, damın insansız görünüşünü değiştirecek her hareketten çekinmişler, kuyunun yakınındaki otlara hiç dokunmamışlardı.

Cemal, gün doğmadan, yolları üstünde ilk gün gelirken karşılaş-tıkları sebze bahçesine kadar gidiyor, mendilini bulabildiği kadar, domates, biber, salatalıkla dolduruyordu. Dönüşte, sapanıyla, böğürtlen, mersin kümelerinin gerisine sinerek, ilk havalanan bildirecin, keklik sürülerinin geçişini gözlüyordu. Çoklukla dama, elindeki sebze mendi-linin yanında, vurduğu bir iki av kuşuyla birlikte dönüyordu. O yok-ken Zeliş, bağın etrafındaki böğürtlen kümelerini dolaşüyor, kuruma-ya yüz tutmuş bir iki avuç böğürtlen; etraftan, gece ocakta yakacakla-rı kadar çalı çırpı topluyordu.

Gizlendiklerinin üçüncü günü, onları arayan iki kır bekçisi, harap bağın altından geçen yoldan ayrılıp, dama kadar yaklaştılar. Da-mın etrafını dolaştılar. Kilidi yerinde, pencereyi kapalı, samanlığı boş gördüler. Zeliş'le Cemal bir sesin dışarıda "Her taraf kapalı" dediğini, sonra da uzaklaştığını duydular.

Geceye kadar yerlerinden kımıldamadılar. Gece ocağı yaktılar. Atçte Cemal'in o gün sabahtan vurduğu iki keklği kızartıp yediler. Damin kiremitlerinde çıkardığı seslerden bir ara dışarıda yağmur baş-ladığını anladılar. Yağmur kısa sürdü. Kesildi. Az sonra hafiften tek-rar başladı.

Dördüncü günü yaşayışlarında bir değişiklik olmadı. Duydukla-rı seslerden, pencere aralıklarından sızan ışıklardan, o gün de dışarıda bir iki defa yağmur yağıp güneş çıktığını anladılar.

Beşinci gün, hava sertleşti. Damın içi iyice soğudu. İkinciye kadar birbirlerine sokulup ot yataklarının üstünde kaldılar. Fakat gene de üşüyorlardı. Bakışları sık sık ocağa, ocağın içinde duran çalı çırpı yığınağına takılıyordu.

Cemal sordu:

— Yaksak mı?

— Ya dışardan dumanı görürlerse?

— Orası kadere artık!..

Zeliş'in kararsızlığı birden geçti:

— Eh ama! Görürlerse görsünler! Onlardan mı korkacağım? Yakalım hadi!

Cemal, ondaki bu değişikliğin sebebini neye yoracağını bilemiyordu.

— Bıktım artık böyle kapalı kalmaktan! Ne suçumuz var bizim kaçak gibi yaşayacak! Beş gün oldu güneş yüzü görmeyiz! Hadi kalk, yakalım!..

Cemal yerinden kımıldamadan mırıldandı:

— Sen bilirsin!

— Ben seni bırakmadıktan sonra, kim ayırabilir beni senden?

Cemal “bilmem” anlamına omuz silkti.

— Kimin gücü yeter? Ha, söyle?

— Bilmem ki?!

— Ne yaparlar yakalarlarsa bizi, asmazlar ya?

— Asmazlar elbet!..

— Ben istedim, ben kaçtım derim! Ağlarım, sızlarım, yalvarırım kumandan beye, belki de iyi adamdır, yüreği yufkadır, ayırmaz bizi, ne bilirsin?

— Bilmem.

— Ağlamakla olmazsa o zaman başka türlü yaparım!..

— Ne yaparsın? Koca devlete karşı?

— Boş durmam elbet!.. Ben de bir şey yaparım! Kumandan bey

anlamazsa bulurum derdimizi anlatacak birini! Eli kolu bağı beklemem! Bırakmam sevinirler o K r Fehmi ile Bekir...

Ocağı yaklaştılar, çalı ırıp yığınını tutuşturdular. Alevlere karşı el ele, baş başa birbirlerine sokuldular.

— Seni atsalar atsalar kaç ay atarlar içeri?

— Bilmem ki doğrusunu? Nerden bileyim?

— Altı ay atarlar mı?

— Bilmem!..

— Bir sene?

— Hiç bilmem!..

— Ablam kaçtığı vakit altı ay derlerdi eniştem için!.. Seni niye fazla atsınlar? Senin için de altı aydır.

— Kim bilir!?

— Ben istedim, ben kaçtım derim hâkim beye! Elbet o vakit cezası daha azdır. Bakarsın hâkim bey kumandan beyden daha yufka yürekli çıkar, hadi gidin evlenin der bize! Hiç hapis yatmazsın!

— Hâkimler kolay kolay acımazlar kimseye! Kara kaplı kitapta ne yazarsa onu bilirler! Başka bir şey bilmezler! Acısalar o vakit bütün mahpushaneleri boşaltmak lazım!..

— Ben anlatırım onlara! Kara kaplı kitap elbet bizim nasıl kaçtığımızı yazmaz! Ben hepsini teker teker anlatırım! Arzu ile Kamber'i geçti bizim başımıza gelenler! Mecbur olduk da kaçtık! O K r Fehmi ile Bekir'in hakaretine mi uğrataydım kendimi?

Cemal ocağın yanından bir dal alıp ateşi karıştırdı. Sonra da dalı ateşe attı.

— Eh artık, olan oldu! Bundan sonrası da olacağına varır nasıl olsa! Hiç düşünme!..

— Sen mahpusa girersen ben bir gün harlıksız bırakmam seni! amaşıra giderim, tütüne giderim, sana bakarım!.. Gününü doldurunca çıkarsın evleniriz.

— Eh artık, kısmet!..

— Ben kafama koydum mu yaparım! Bu işin kısmeti bu! Hiç de bu damda kapalı kalamam! Kimseden de korkum yok benim! Bak bugün mendilin boş geldin neredeyse! Ne domates kaldı o bahçede artık, ne biber! Keklikler de birkaç gün içinde ortadan kaybolurlar. Bu damda açlıktan ölürsek daha mı iyi! Etraftaki zeytinliklerde iş vardır şimdi. Çıkarız yarın sabah erkenden, kısmetse, iş ararız! Hiç olmazsa karnımız doyar, yakalanırsak elimizde üç beş kuruş para olur! Gerisini hiç düşünmem!..

Dışarıda hızlı bir yağmur başladı. Yağmuru dinleyerek birbirlerine daha çok sokuldular.

Başçavuşun, ikisini aramaya çıkardığı iki jandarma, akşama doğru, bütün soruşturmaları boş çıkmış, Akkum'dan Torosan'a doğru dönüyorlardı. Biri:

— Bu taraflarda dolaşmamız hep boşuna, dedi. Kızla oğlan şimdi kimbilir hangi vilayetin hududuna vardı? Bir haftadır Urla'da kalırlar mı?

— Bana da sorsan öyle! Bir yolunu bulup İzmir'e ulaşmışlardır hiç değilse!..

— Buralarda kalsa bir gören eden olurdu elbet!..

Harap bağın üst başına gelince durdular. İkinci jandarma cigara paketini, kibritini çıkardı. Bir cigara arkadaşına uzattı, bir de kendi aldı. Kibritini çaktı. Kibrit yanmadı. Yağmur ceplerinin içine kadar işlemiş, kibrit kutusu nemlenmişti. Arkadaşına sordu.

— Ateşin var mı?

— Üstümde yok!

İkinci jandarma çaresiz kalanların alışkanlığıyla etrafına baktı. Yüz adım kadar ötede, harap bağın damının ocağı tütüyordu.

— Dama varıp ateş arasak mı?

— Sen bilirsin.

Yolları, harap bağın poyrazından, batıya doğru iniyor, sonra bağın batısından, Torosan'a doğru kıvrılıyordu. Bulundukları yerde, yol-

la bağıın arası, erguvan, böğürtlen kümeleriyle kaplıydı. Az daha aşağıda kümelerin geçit verdiği bir noktaya doğru yürüdüler. Geçite varmadan, kümelerin gerisinden çıkan, cşegi üstünde bir köylünün, aşağıdan, sigarası dudağında, kendilerine doğru geldiğini gördüler.

— Dama varmaya hacet kalmadı...

— Bugünlük yeter yorulduğumuz! Daha buradan Urla'ya bir buçuk saat çeker...

— İyicene de ılandık...

Cigaraları dudaklarında, yaklaşan köylünün önünde durdular.

— Selamünaleyküm!..

Köylü onların istemesinc sıra bırakmadan, dudağındaki yanık cigarasını ikinci jandarmaya uzattı.

— Aleykümselam! Ne yandan böyle, vazifeden mi?

Cigarasını ateşleyen jandarma, köylününkini geri verdi. Kendi cigarasını arkadaşına uzattı. Boşalan eliyle geldikleri yönü gösterdi:

— Sizin oralardan! Vazifeden! Hadi eyvallah!

Arkadaşı tekrarladı:

— Eyvallah!

— Hadi selametle.

Ayrılıp yürüdüler. Ters yönle doğru az uzaklaştıktan sonra birinci jandarma geriye döndü, köylünün arkasından seslendi:

— Hemşerim, bu dam kimin?

Köylü döndü, dama bakmadı bile:

— Süleyman Çavuş'un! Ne vardı?

— Kız kaçtı da...

— Çavuşun kızı mı?

İkinci jandarma söze karıştı:

— Değil başkası... Hadi ağam, sen yolundan kalma... Sonra arkadaşını kolundan çekti:

— Yürü be oğlum! Zaten geç kaldık...

Köylü eşeğinin başını tekrar yoluna çevirdi.

- Başkasıysa tanımam amma, çavuşun kızı evli!
— Değil, değil! Başkası! Hadi eyvallah!
— Selametle!..

9.

Değmeyin yavruya...

Niğde beyleri, beyleri...

Halk Türküsü

Nuri Bey sabah erkenden traktörüne binmiş, Torasan bölgesindeki zeytinliklerinden, Teke bölgesindeki zeytinliklerine gidiyordu. Yüz adım kadar önünde, genç bir kadınla bir erkeğin ilerlediğini gördü. Kadının canlı yürüyüşü, omuzlarının, vücudunun yapısı daha yüz adım geriden içini gıcıklayacak gibiydi. Traktörünü hızlandırdı...

Nuri Bey'in babası Giritli Selim Bey, İzmir'de aşlık alım satımıyla uğraşırdı. İkinci Dünya Savaşı başlangıcında küçük bir mağazası vardı. Halim Ağa çarşısında, savaş içinde serveti hızla artmaya başladı. Mağazası büyüdükçe büyüdü. Kısa zamanda evler, arsalar edindi. Bu ev arsa tapuları arasına Urla yakınlarında ucuza düşürdüğü birkaç zeytinlik tapusu da karıştı.

Kendisi daha mahalle bakkallığı zamanından kalma görgüsüyle kasasının başından ayrılmazdı. Mağazanın kepenkleri kalkınca kasasının başına geçer, öğle yemeğini kasasının bulunduğu küçük bölmede, yakınındaki köfteciden getirterek yer, o küçük bölmeden ancak mağazasının kepenkleri inerken çıkardı. Servetini bu çalışması, bu hesaplı yaşayışıyla yaptığı kanısındaydı. İlk yıllarda, öğle yemeğini, küçük bir sefertasında beraberinde evinden getirir, içtiği kahveyi çayı başkasına ısmarlatırdı. Evinde bir iki dakika açık kalmış elektriğin, yemeğe

yarım kaşık kaçmış yağın kavgasını ederdi karısıyla. Savaş yıllarında, Tekel maddelerinde, unda, şekerde, öbür aşlıklarda, sık sık görülen birden fiyat artışlarında noksan bildirimlerle, her seferinde edindiği günlük kârların tutarının, bütün hayatında yaşayışından kısıtlarının çok üstünde olduğunu aklına getirmek istemiyordu nedense. Bunlar gelip geçici kârlardı! Güven olmazdı elbette... Ama insan kısıtlı yaşamaya alışır... Fakat oğlu Nuri Bey bir yetişti ki arkasından, sanki bir hareketiyle babasının görüşlerini yalanlamak, babasını azap içinde bırakmak için yetişti! Babasının bir hafta ev geçindirdiği para, Nuri Bey'e akşamdan sabaha yetmiyordu! Babası on yedi yaşında evlenmiş, ne evlenmeden önce ne de evlendikten sonra, karısından başka kadın tanımamıştı hayatında. Nuri Bey daha on yedi yaşında bar patronlarının, gazino sahiplerinin kapıdan karşıladığı namlı hovardalar arasına karıştı. Hiç insafı yoktu babasına! Varsın ödesindi, ertesi sabah mağazasına damlayacak garsona bir gece önceki hesap pusulasını. Baba olmak kolay mıydı? Ne diye çıkarmıştı dünyaya kendisini?

Adam her hesap pusulasını ödeyişinde, oğlunun o geceki masraflıyla batacağını sanıyordu. Fakat yılların yardımı işte! Oğlu ne kadar yer, ne kadar açılırsa, kazançları o kadar artıyordu! O hâlâ bu kazançların geçici kazançlar olduğunu anlatmaya çalışıyordu oğluna. Oğlu anlamıyordu ki! Babasının ne kazandığını babasından iyi biliyordu.

Nuri Bey'in askere gidinceye kadar süren zamanı böylece geçti. Askerden sonra baba oğul arasında kavga gürültüler daha da arttı. Selim Bey, oğlunu evlendirmek istiyor, oğlu bulduğu paralı pullu ev kızlarını almaya yanaşmıyordu. İki üç ayda bir gezip tozduğu bar kadınlarından ya da içkili saz salonu güllerinden birini, alacağım diye tutturuyordu! Allah'tan ki, bu evlenmek merakı, evlenmek istediği kadınlarda oğlu kadar köklü, devamlı değildi!

Oğluna mağazasının işini sevdirmeye çalışıyor, fakat bir türlü sabah erken kalkmaya alıştıramadığı gibi, mağazada da tutamıyordu. Oğlu mağazada kaldığı zaman, ancak kasanın başında oturmayı sevi-

yordu. Fakat Selim Bey kasanın başındaki yerini oğluna bıraktıkça, akşamları alışılan alışveriş tutarını bir türlü tutturamadıklarını görüyordu. Oğlu kasayı açıp kapamaktansa, daha yakında olduğu için, banknotları cebine indirmeyi uygun buluyordu.

Sonunda öyle bir zaman geldi ki, Selim Bey, geçici olarak da olsa, oğlunu mağazasından da, İzmir'den de uzaklaştırmayı tek çıkar yol olarak gördü. Urla'daki zeytinliklerin idaresini oğluna verdi. Her yıl zeytinliklerden gelecek kazancın yarısını, çalışmasına karşılık oğluna bıraktı. Şimdi Nuri Bey, yılın üç dört ayını bu yüzden Urla'da geçiriyor, sık sık İzmir'e inse de bu süreç içinde çoğu geceler Urla'da kalıyordu. Elbette ki Urla'da da rahat duracak değildi. Gördüğü kıza kadına sataşıyordu.

Nuri Bey'in önünde ilerlediklerini gördüğü kızla oğlan, Zeliş ile Cemal'di. Yaklaşan traktörün gürültüsünü duyunca, önce dönüp arkalarına baktılar, sonra yolun kenarına çekildiler. Sabah erkenden çıkmışlar, iş aramaya gidiyorlardı.

Nuri Bey, Zeliş'i yakından görünce daha da beğendi. Oğlana gelince, toyun birine benziyordu! Yanlarından geçerken traktörü iyice yavaşlattı.

— Merhaba hemşcrim!

— Merhaba!

— Nereye böyle?

— Hiç! Zeytine...

— Hadi atlayın arkaya da sizi gideceğiniz yere kadar götüreyim!..

Zeliş'le Cemal kararsız bakiştılar. Nuri Bey, onları tanımasa da onlar Nuri Bey'i tanımışlardı. Namını, huylarını biliyorlardı. Fakat bu önerisini kabul etmemek için akla yakın bir sebep de bulamadılar hemen.

— Hadi atlasanız ya! Ne duruyorsunuz? Korkmayın, parayla değil...

Traktörün arkasına bağı römorkörün üstüne tırmandılar. Römorkörün içinde bir deste boş çuval vardı sadece...

— Çuvalların üstüne yerleştiler. Traktör yürüdü.

Az sona Nuri Bey döndü:

— Kimin zeytinliğine gidiyorsunuz?

— Bakalım, belli değil daha... Urla'ya inelim de...

Cemal az ilerde römorkörden inebilmek için söylemişti bu yalanı... Nuri Bey önüne dönüp az bir zaman sustuktan sonra başını tekrar geriye çevirdi:

— Ben dünden beri zeytinleri çırpıtmaya başladım, size iş vereyim isterseniz...

Cemal, Zeliş'e baktı, inseler nereye gideceklerdi? Çaresiz Nuri Bey'in vereceği işi kabul ettiler. Gündelikleri beşer liraydı.

Küçük bir koyakın karşılıklı yamaçlarını kaplayan zeytinliğe vardılar. Koyakın dibinden bir su geçiyordu. Suyun çıktığı yerde, büyük bir çınar ağacı, kavaklar, bir havuz, iki katlı bir bağ kulesi görünüyordu. Kulenin etrafını küçük bir bağ çeviriyor, bağın hudutlarında, zeytinlikler başlıyordu.

Traktör kuleye doğru ilerlerken, Nuri Bey karşı yamaçta zeytin elleyen ikisi kadın, üçü erkek beş kişilik amele grubuna doğru seslendi:

— Yusuf Ağa!..

Amele grubundan kuleye doğru ayrılan Yusuf Ağa karşılık verdi:

— Geliyorum!..

Traktör kulenin önünde durdu. Yusuf Ağa gelenleri selamladı. Nuri Bey, Cemal ile Zeliş'i gösterdi:

— Sana iki de yardımcı getirdim! Memnun oldun mu?

— Eksik olma bey...

— Karısı çuvalları yamasın, kendisi sana yardım etsin...

— Nasıl emredersen bey...

Nuri Bey etrafı gözden geçirdi:

— Dünden beri iş nasıl?

Yusuf Ağa kulübenin önünde dizili duran çuvalları işaret etti:

— Altı çuval oldu...

— Hadi onları traktöre yükletin de ben gideyim.

Yusuf Ağa, Cemal, Zeliş, önce römorkördeki boş çuvalları indirdiler. Kulenin içine taşıdılar. Yusuf Ağa, Zeliş'e kulenin alt odasında bir köşede yığılı duran çuvalları, çuvaldızın, ipin yerini gösterdi. Ayrıca bir bağ bıçağıyla, yamalık olarak kullanacağı yırtık iki çuvalı önüne bıraktı. Zeliş, pencerenin altına oturup çalışmaya başladı.

Cemal'le birlikte kulenin önünde duran altı çuval zeytini römorköre yüklediler. Nuri Bey gitti. Öbür amelelerin yanına doğru ilerlerken Yusuf Ağa, Cemal'e döndü. Birbirlerini karşılaşıp karşılaşmaz tanımışlardı.

— Bu Nuri Bey'i nereden buldun?

— Yolda karşılaştık!

— Kaçak olduğunuzdan haberi yok ya?

— Nerden olsun?

— Hiç, öyle sordumdu!

— Zeytinlikle çalışanlar kimler?

— Karım, gelinim, bir de benim oğlanlar... Bizden yana sır çıkmaz meraklanma!.. Ama gözünü aç, bey bir kere anlamasın...

Cemal soran bakışlarla Yusuf Çavuş'un söylediği sözü açıklamasını bekledi.

— Eli açık, öbür huyları hep iyidir ama, bir kadın bir kız gördü mü beye hiç güvenmeye gelmez! Hele eli yüzü düzgün bir kadın görürse karşısında, aklı başından gidiyor. Nerdeyse oğlanla benim gözümün önünde bizim geline saldıracaktı! Ona göre davran. Kaçak olduğunuzu anlarsa faydalanmaya kalkar...

Cemal başını salladı. Az sonra sordu:

— Bizimkilerden ne haber?

— Babanı içeri attılar arkandan ama, dün bıraktılar.

— İçeri mi attılar, niye?

Yusuf Ağa duyduklarını anlattı.

— Neyse artık çıktı ya, teslim olmanıza lüzum yok! Onlar sizi ar-sınlar bulsunlar! Mahpusa girmek için niye acele edecen...

Zeytinlikte Yusuf Ağa'nın oğulları, Cemal'in etrafını aldılar. Ka-rısı, gelini, Zeliş'i sordular. Yusuf Ağa karısına döndü:

— Gidin gelinle kuleye kadar üç beş dakika görün madem merak edersiniz! Kumanyayı da ateşe verin! Bu kaçaklara sıcak bir yemek yedirelim.

Kuşluk sofrasından kalktıktan sonra, Zeliş kuleye çuval yamama-ya, öbürleri zeytinliğe döndüler. Çok geçmeden Nuri Bey traktörünün üstünde görüldü. Traktörü kulenin yakınında bıraktı. Önce zeytinliğe geldi. Yusuf Ağa ile öbür amelelerle bir iki laf attı. Çırpılan ağaçları saydı. Oradan kuleye döndü.

Zeliş başını önüne eğmiş çalışıyordu. Nuri Bey'in kulenin kapı-sından girdiğini duyunca, başını kaldırdı baktı, sonra gene önüne eğ-di. Nuri Bey kapıdan içeri bir iki adım atıp Zeliş'in az ötesinde durdu.

— Kız korkuttum mu seni?

Zeliş cevap vermedi...

— Ha? Korktun mu söylesene?

Zeliş yamadığı çuvalı sert el hareketleriyle gözden geçirdi. Baş-ka deliği olmadığını görünce, gene sert hareketlerle katladı, yana attı. Tamir edilecek çuval yığınının başka bir çuvalı hızla çekip aldı.

— Demek korkmadın ha?

Kısa bir an, öfkeyle çakmaklanan bakışlarını Nuri Bey'e dikti:

— Neden korkacak mışım?

Nuri Bey bozuldu. Fakat bir kere başlamıştı artık. Kız başını önü-ne eğip çalışmaya başlayınca devam etti:

— Sen erkeklerden korkmaz mısın?

Cevap alamadı.

— Bir daha korkmadım de bakayım!..

Gene cevap alamadı. Bu sefer kıza bir adım daha yaklaştı.

— Ne kadar da güzelmışsin!.. Kocan gelir diye mi korkuyorsun?

Zeliş elindeki çuvalı avucu içinde sıkı.

— Çekip gider misin sen benim başımdan bey?

— Ne o? Benim malımdan beni mi kovmaya kalktın?

— Çekip gider misin, yoksa gitmez misin?

Avucundaki çuvaldızı Nuri Bey'e doğru çevirdi. Bakışlarını dikmiş Nuri Bey'den gelecek en küçük bir hareketi bekliyordu. Kınıldasay yerinden fırlayacak, çuvaldızı neresine gelirse saplayacaktı. Kararı apaçık görülüyordu. Nuri Bey bir adım geriledi.

— Bak sen? Demek insan gibi hatırınızı sormayalım, iki laf etmeyelim öyle mi?

Zeliş karşılık vermedi. Nuri Bey'in başka bir şey söylemesine sıra kalmadan Yusuf Ağa içeri girdi.

Nuri Bey'in kuleye girdiğini, sonra da dışarı çıkmadığını karşıdan görünce, kuleye gitmek için davranan Cemal'i "Dur sen, ben gider bakarım" diye önlemişti.

Yusuf Ağa yamaman çuvalı saydıktan sonra aralarından sağlam iki çuval aldı.

— Yamamanlar on dört çuval olmuş bey, bize iki gün yeter.

Nuri Bey ellerini gerisinde kavuşturarak kulenin dışına yürüdü.

— Yamanacak ne varsa hepsi bitsin daha iyi...

— Yusuf Ağa onun arkasından çıktı. Traktörün başında durdular. Nuri Bey cebinden bir avuç kâğıt para çıkardı. Önce iki onluk ayırdı.

— Tut bakalım, bu sizinkilere...

Yusuf Ağa onlukları aldı, elinde, bekledi. Nuri Bey bir beş liralık bir iki buçuk liralık daha uzattı:

— Bu da yeni gelenlere...

Yusuf Ağa uzatılan yedi buçuk lirayı hemen almak istemedi.

— Bey, sen onların hakkını kendi elinle versen...

— Niye?

— Belki akıllarından bir şey geçer...

— Tut sen, al, sorarlarsa iki buçuk liralığını benim kestiğimi söy-

lersin. Hakları haktır gene! Ağaçların çırpılması bitince ikişer buçuk liralarını toptan veririm. Şimdi ödersem bakarsın yarın gelmezler! Her gün çıkıp amele mi arayalım?!

Traktöre bindi. Motoru çalıştırdı.

Ta karşıdan, koyakın üst başından geçen bir kır bekçisi seslendi:

— Merhaba Nuri Bey!..

Nuri Bey seslenene baktı. Yusuf Ağa'ya sordu:

— Kim o?

Yusuf Ağa:

— Bekçi Arif, dedi...

Nuri Bey yüksek sesle karşılık verdi:

— Merhaba Arif Ağa...

Yusuf Ağa'ya döndü:

— Hadi eyvallah...

— Güle güle bey...

Traktör sarsılarak hareket etti...

O akşam Nuri Bey, manifaturacı bir arkadaşıyla içki masasına oturdu. Aralarında tek konuşma konusu kadınlardı her zaman. O akşam da özellikle Zeliş'ti tabiatıyla, Nuri Bey her cümlesine “Bir kız azizim, bir kız, bir görsen” diye başlıyordu. “Bir göğüsler var! Bir bel, bir gözler...”

— Kimin kızı, kimin karısı acaba? Ben mutlaka tanırım.

— Daha sormadın! Tanımazsın azizim, bunu tanımazsın! Tanısan duramazsın! Bir kız azizim, görsen erirsin namussuzum! Billah erirsin!..

— E, peki bir şey yapamadın mı?

— Asıldım tabii ama, birden ürkütmek istemedim!

— Durum nasıldı?

— Fena değil! Yarın yahut da öbür gün mesele tamam! Bunu kolay kolay bırakmam azizim! Belki de kocasını yanına alırım. Oğlan safın birine benziyor. Ne kız be! İçin gider namussuzum...

Konuşmaları böyle bir zaman uzayıp gitti. İçtikleri lokanta kalabalıklaştı. Derken bir ara Kör Fehmi'nin içeri girdiği görüldü. Kör Fehmi, Nuri Bey'i lokantada görünce yaklaştı:

— Nasılsın abicim?

— İyiyim Fehmi, sen?

— Hamdolsun iyiyim! Sağlığına duacıyız!..

— Otur da bir kadeh iç bakalım.

— Rahatsız etmeyelim sizi abicim! Ben şöyle başka kenarda oturur akranlarımla içerim. Muhabbetinizi bozmayayım. Sen gene bana bir küçük şişe açtırırsan gönlüm olur abicim.

— Peki, nasıl istersen...

Kör Fehmi hemen Nuri Bey'in arkasındaki masaya oturdu. Nuri Bey, garsonu çağırdı. Fehmi'ye bir şişe rakı, meze olarak da ne isterse getirmesini söyledi.

Tekrar manifaturacı arkadaşı ile konularına döndüler.

Beş on dakika daha geçti. Nuri Bey arkasına dönüp Fehmi'yle biraz ilgilenmek istedi:

— Ee Fehmi, ne var ne yok bakalım?

Fehmi, ağzını elinin tersiyle sildi.

— Sorma abi, bir iyilik yapalım dedik, başımız derde girdi...

— Hayrola, ne oldu?

— Şu bizim baskıcı Recep'in kızı, itin birine kaçtı, on gündür ararız, ne kız var meydanda ne oğlan daha...

— Karakola haber verdiniz mi?

— Vermez olur muyuz abi? Verdik elbet! Ama gel de anlat! İki jandarma çıkarmakla elin oğlu bulunur mu?

Nuri Bey'in gözünün önüne sabah römorküne aldığı kızla oğlanın halleri geldi. Onların bir çekindikleri vardı nedense! İçinc birdenbire doğdu; sakın kaçaklar onlar olmasın?

— Nasıl kız bu?

— Bebek gibi bir kız abicim! Ayparçası gibi...

— Oğlan?

— Kopuğun biri. Ne iş var, ne güç! Daha askerliğini bile yapmadı. Kadıovacıklı Ali'nin oğlu...

— Daha bulunmadılar demek?..

— Bulunmadılar. Bir şey değil kız Boşnak Bekir'e nişanlı. Oğlanın babasını attılar üç beş gün içeri, şimdi onu da saldılar. Elin oğlu kendi keyfiyle ortaya çıkar mı?

— Eh bir iki gün geç de olsa çıkar elbet... Hadi bakalım, içkin yetmezse bir şişe daha söyle...

Arkadaşına döndü. Şüpheleri gittikçe kuvvetleniyordu.

— Sen tanıyor musun, baskıcı Recep'in kızını?

— Bir iki kere gördüm.

— Nasıldır?

— Çok güzeldir. Onun ablaları vardır, onlar güzel mi güzeldirler!..

— Huyları nasıldı?

— Duyulmadı hiçbir şeyleri... Ablaları sırası geldi kocaya kaçtılar. Bunlar hep öyledir. Dururlar dururlar bir tutuldular mı artık onunla gözleri dünyayı görmez olur.

Nuri Bey az düşündü. Şüphelerini açmakta zarar görmedi:

— Ulan, bana bak, sana dediğim kız, Recep'in kızı olmasın?

— Olur olur...

— Dur sen, ben onu yarın sabah anlarım. Sen hiç ses çıkarma... Karakol onların peşindeyse elimden hiçbir yere kınıldayamazlar! Şöyle jandarmaya haber vereceğimi çıtlattım nı tamamdır... Ondan sonra hemen oracıkta, çuvalların üstünde, görürüm hesabını... Sen hiç ağzından bir şey kaçırma kimseye...

Konuları gecenin geri kalan kısmında bu yönde gelişti... Nuri Bey ertesi sabah zeytinliğe artan bir hevesle gitti. Fakat Zeliş'le Cemal'i zeytinlikte bulamadı. Keyfi bozuldu. Yusuf Ağa'yı çağırıp sordu:

— Nerede kaldı dünkü oğlanla kız?

— Bugün gelmediler!..

— Gelecekler miydi?

— Bilmem!..

Atlatılmış sayıyordu kendini. Öfkelendi:

— Gördün mü Yusuf Ağa, iyi ettim de kestim gündeliklerini! Bilsedim gelmeyeceklerini, dün o kadarını da vermezdim. Onların halini pek gözüm tutmamıştı benim!

Yusuf Ağa karşılık vermedi. Susması, Nuri Bey'e hak vermediği anlamına geliyordu. Nuri Bey sözü değıştirdi:

— Baskıcı Recep'in kızı değil miydi o?

— Bilmem! Tanımadım...

— Sizinkilere sor bakalım...

Yusuf Ağa çalışmasına dönmek için yürüdü...

— Onlar da tanımadılar bey! Tanısaldı söylerlerdi!

— Peki Yusuf Ağa öyle olsun. Sen görmemişsin ama ben gördüm.

Hadi bakalım, ben ikindiye doğru gene uğrarım...

Traktörüne binip zeytinlikten ayrıldı.

Gerçekte Yusuf Ağa, o sabah Cemal ile Zeliş'in işe gelmeyeceğini biliyordu. Akşam zeytinlikte işi bıraktıktan sonra, dönerlerken yolda, Zeliş, gündüz beyle arasında geçen olayı kısaca hepsine anlatmıştı. Cemal sormuştu:

— Neden seslenmedin?

— Niye çağırayım seni? Kavradım sıkı sıkı avucumda çuvaldızı bekledim gelsin! Ataydı bir adım daha, ben değil o çağıracaktı hepimizi... Göreydiniz nasıl geri geri gittiğini hepiniz eğlenirdiniz...

Yusuf Çavuş'un karısı ile gelini bastılar kahkahayı... Ötekiler gülümsediler. Büyük oğlu:

— Anlaşıldı şimdi neden kesti sizin gündeliğinizi! dedi. Yarın da bir kere talihini denesin ister... Bak gelin, bu defa da çağırılmazsan hepimiz darılırız...

Tekrar gülüştüler. Yavuz Çavuş az düşündü. Cemal'e döndü:

— Cemal oğlum, yarın siz görünmezseniz daha iyi! Bu oğlan anlarsa bir kere kaçak olduğunuzu, rahâat vermez ikinize de...

Bu konuda düşününce, hepsi aynı karara vardılar. Cemal aldığı yedi buçuk liranın beş lirasını Yusuf Ağa'ya uzattı:

— Ne yapayım ben parayı? Çarşıya inmem, bozamaz! İyisi mi sen bu beş lirayı alsan da, her sabah zeytinliğe geçerken, yolun kenarına bize iki ekmele, biraz peynir bıraksan...

İleride, Tekeden Çeşme şosasına çıkılan yerde, bir erguvan kümesinin dibine, Yusuf Çavuş'un her sabah, gelirken Cemal'in istediklerini bırakmasını kararlaştırdılar. Cemal de gün doğmadan alacaktı bırakılanları. Gece damlarına döndüler. Ertesi gün doğarken gidip kararlaştırdıkları yerden Yusuf Çavuş'un bıraktığı iki ekmeği, yarım kâğıt peyniri aldı... O gün gene dama çıkmadılar. Daha ertesi gün, Cemal erkenden ekmelelerini almaya gidince, erguvan kümesine yaklaştığı sırada, çalının gerisinden bir gazete kâğıdı hışırtısı, homurtular geldiğini duydu. Kümeyi dönünce iki iri çoban köpeği önünden fırladılar. Yusuf Çavuş'un bıraktığı iki ekmeğin ağızlarında son parçalarıyla uzaklaştılar... Dama eli boş döndü. Üçüncü gün yağmurlu geçti. Yusuf Çavuşlar zeytinlikte iş tutmadılar. Dördüncü gün sabah erkenden Zeliş'le birlikte tekrar damdan çıktılar. Bu defa aksi yöne, Özbek'e doğru yürüdüler. İzmirli başka bir tüccarın zeytinliğinde iş buldular. Çalışmalarının birinci günü korkusuz geçti. İkinci gün ikindiye doğru zeytinliğin altından geçen yolda, daha karşıdan tanıdıkları bir traktörün ilerlediğini gördüler. Traktörün üstünde Nuri Bey'i tanımakta güçlük çekmediler. Traktör zeytinliğin alt başında, yüz adımı ötelinde durdu. Nuri Bey bir zaman zeytinlikte çalışanlara baktı. Zeliş'le Cemal, eğilmiş tane elleyerek traktörün hareket etmesini, uzaklaşmasını bekliyorlardı. Traktörün hareketi onların önünde, yerde, ellenecek tane kalmayınca kadar gecikti. Birlikte çalıştıkları amelelerin dikkatini çekmekten de çekinmiyorlardı. Zeliş eteğindeki zeytinleri az ileride küfeye boşaltmak için yürüdü. Başını kaldırıp baksa, Nuri Bey'le göz gö-

ze geleceğini biliyordu. Nitekim küfeye eteğindeki kileri boşaltıp dönerken, yola doğru çabuk bir göz attı. Nuri Bey'in kendisine baktığını gördü, başı önünde, yerine dönerken traktörün kalktığını duydu. Cemal'e doğru fısıldadı:

— Cemal kaçalım! Bizi tanıdı...

Cemal güneşe doğru baktı. Akşama en az üç saat vardı. Öbür amelelere baktı. İş bırakmak için onlara ne diyeceğini bilemedi. Zeliş onun kararsızlığını anladı.

-- Sancılandım desek.

— Yardıma, ilaç bulmaya kalkarlar...

-- Bizi mutlaka haber verir şimdi...

— Kaçacak olsak gene aynı kapıya çıkar... Jandarmalar buraya gelir, buradakilerden ne yana gittiğimizi anlarlar...

Bir türlü ne yapacaklarını kararlaştıramadılar. Çalışmaya devam ettiler.

Nuri Bey, az ileride iki jandarma ile kır bekçisi İsmail Onbaşı'yla karşılaştı. Traktörünü yavaşlattı:

— Uğurla İsmail Onbaşı, ne tarafa böyle?

— Uğurlar ola bey! Sorma, on beş gündür dolaşmadık dağ taş bırakmadık! Bu baskıcı Recep'in kızı başımıza ne işler açtı... Yolda kimseye rastlamadın mı bey?

Nuri Bey başıyla gerisini işaret etti:

— İleride İzmirlielerin zeytinliğine bir bakın bakalım...

— Oradalar mı?

— Zeytinlikte kadınlı erkekli bazı yabancılar vardı arna uzaktan pek tanıyamadım!

— İnşallah oradadır bey! Hadi eyvallah...

Ayrıldılar.

Çarşamba yollarında

Kelepçe kollarında

Halk Türküsi

Zeytinlikte çalışan altı amele, traktörün geçişinden bir çeyrek saat sonra, iki jandarma ile bir kır bekçisinin, zeytinliği yoldan ayıran bel hizasında taştan örme seti aştıklarını; set boyunca sıralanan böğürtlen, erguvan kümeleri arasından çıkarak, zeytinliğin düzünde dikildiklerini gördüler...

Kır bekçisi zeytinliğin setini aşar aşmaz, elinde değnek zeytin çırpın Cemal ile Cemal'in ayakları dibinde, eğilmiş, tane elleyen Zeliş'i tanıdı. Koluyla işaret ederek jandarmalara döndü:

— Te ha! Oradalar...

Jandarmalar omuzlarına asılı tüfeklerin dipçiklerini tutarak bekçinin arkasından ilerlediler...

— Te ha! Kadiovacıklı'nın oğlu o sağ baştaki...

Nadashlı zeytinliğin içinde, ağırlaşan adımlarla çalışanlara yaklaşırlar...

— Kıpırdayacak yerleri kalmadı gayrı! Allah bilir oğlan, kızın anasını bellemiştir on beş gündür...

Bekçiyle gerisindeki iki jandarmanın yaklaştığını gören Cemal'in zeytin çırpın kolları durdu. Zeliş sanki gözleri yerdeyken de onun hareketlerini görebiliyordu. Cemal'e bakmadan başını yola çevirdi. O da gelenlerin gittikçe yaklaştıklarını gördü...

— Cemal! Ho Cemal!..

Delikanlı zeytin çırpıdığı sırıgı, telaşsız indirerek sağ eline aldı, diklemesine yere sapladı. Zeliş ağır ağır doğruldu. Cemal'in sol omzu önünde durdu. Öbür, ikisi kadın, ikisi erkek, dört gündelikçi de işi bıraktılar. Cemal ile Zeliş'e yaklaştılar. Kadınların genci Zeliş'e doğru fısıldadı:

— Ne oluyor?

Zeliş bakışları gelenlerde, omuz silkti.

Bekçi dört beş adım kala, çalışanlara:

— Sıtamünaleyküm, dedi, kolay gele...

Gündelikçilerin en yaşlısı karşılık verdi:

— Aleykümselam İsmail Onbaşı, hayrola?

Bekçi, Cemal ile Zeliş'i gösterdi eliyle:

— Yavukluları almaya geldik!.. Cemal'e doğru yürüdü:

— Ulen Kadiovacıklı, dağ taş dolaştırdın peşinde bizi! Gördüm ama senin gibisini görmedim. Hangi şeytanın inine girdiniz kaç gündür?

Jandarmaya bir baş işareti verdi; ekledi:

— Doydunuz mu birbirinize gayri?

Jandarma, palaskasının gerilerinden bir demir kelepçe çıkardı, Cemal'e doğru yürüdü. Zeliş birdenbire jandarmanın önüne dikildi. Kollarını gererek Cemal'i gerisine aldı.

— Durun, hırpalamayın boş yere Cemalimi!..

Bekçi ağır bir iki adımla Zeliş'e yaklaştı:

— Emir böyle bize kızım! Hırpalayacak ne var ortada! Götürüp ikinizi de karakola teslim edeceğiz, o kadar! Çekil hadi!..

— Onun kabahati yok bu işte! Ona ben istedim, ben kaçtım!..

— Anladık! Biz onun kabahati var dedik mi ki?

— Cezası günahı her neyse benim!..

— Hele telaşlanma bakalım...

Zeliş'in kolları yana düştü. Bekçi devam etti:

— Bize emir böyle! Gayri artık ne diyecekseniz kumandana, hâkime deyin... Bana deyin de ne olacak?

Jandarma, elinde kelepçe Cemal'in önünde durdu:

— Uzat bileklerini!..

Bekçi gündelikçilere durumu açıklamaya başladı:

— Bunlar on beş gündür kaçak! Kızın babası on beş gündür ka-

rakolun kapısında. On beş gündür takipten boş döndükçe başçavuş bir tarafımızı bırakmadı...

Kadınların yaşlısı, iki gündür hallerini yakından gördüğü Zeliş'le Cemal'e kısa bir bakış daha attı, bekçiye döndü:

— Kör mü bunun babası? Bunlar sevdalı! Bunlar kolay kolay ayrılır mı birbirinden? Kızının halini anlamadı mı?

Genci sözü aldı:

— Allah belli ki birbirine yazmış bunları! Allah'ın emri...

Yaşlı gündelikçi hepsini cevaplandırdı:

— Kismetse gene ayrılmazlar! Hele bir hâkimin önüne kadar çıksınlar bakalım...

Bekçi sordu:

— Kaç yaşındasın sen?

— On sekiz!..

— On sekizini doldurdun mu?

— Artık o kadarını hesaplamadım.

Geride duran jandarma söze karıştı:

— Doldurmasına üç ay var dediler karakolda.

Bekçi, Cemal'e doğru bir el salladı:

— Eh yatsan yatsan altı ay yatarsın! Altı ay sonra kız nikâhlana-cam dedi mi kimse sormaz anasına babasına. Hadi bakalım yürü de geç kalmayalım.

Cemal ilk defa konuştu:

— İsmail Onbaşı, iznin olursa ceketimi giyeyim.

Bekçi, Cemal'in kelepçeli kollarına baktı:

— A oğlum, onu daha önce niye söylemedin...

Zeliş bir koşu, beş altı ağaç ileride, iki zeytin dalı arasına sıkıştı-rılmış duran ceketini aldı, geldi. Jandarma, Cemal'in kelepçelerini çıkardı. Ceketini giydikten sonra tekrar vurdu.

Kadınların yaşlısı atıldı:

— Onbaşı, mücade etseydin de hiç olmazsa bunların karınlarını doyursaydık.

— Urla'da da aç kalmazlar bacım, sen meraklanma...

Yaşlı gündelikçi, gencine bir şeyler fısıldadı. İki birden kalabalığa arkalarını döndüler. Ceplerinden, eski, deri para cüzdanlarını çıkardılar. Saydılar, eklediler. İki buçuk lira denkleştirdiler. Yaşlı gündelikçi, Cemal'e yaklaştı. Avucundaki bozuk paraları, usulca Cemal'in ceket cebine bıraktı.

— Kusura bakma, daha fazla bulamadık. Mahpusluk hali, ilk günden lazım olur.

Cemal yürümeye davranırken mırıldandı:

— Eksik olma!..

— Ben dünkü, bugünkü gündeliklerinizi de alır getiririm beyden.

— Eksik olma!..

Yaşlı kadın, ağaçlardan birinin dibinde duran kumanya çıkını açtı. Yarım somun ekmekle, bir küçük kesekâğıdı zeytini aldı. Zeliş'in eline tutuşturdu:

— Sakın dönme sözünden! Sakın yumuşama babana!

Genci atıldı:

— Dayat kız Zeliş, dayat! Nasıl şimdi dayattın, karakolda da böyle dayat! Sakın kanma anana babana!

Yaşlısı devam etti:

— Hepimizin başından geçti bunlar! Hepimizin başından geçti! Sakın kendi bildiğinden şaşma!.. Gönlünün dediğinden başka söze uyma.

Zeliş ikisiyle de helallaştı:

— Duyarsınız arkamdan! Ben Cemal'e elletmem! Ölürüm de ayrılmam! Duyarsınız elbette! Helal edin hakkınızı.

— Bizden yana helal olsun.

Cemal önde, hemen yanı başında Zeliş, arkalarında İsmail Onbaşı, jandarmalar yola doğru yürüdüler. Gündelikçiler onlar setten aşağı ininceye kadar iş tutmadılar, arkalarından baktılar.

Özbek yolu, Urla'nın Altıntaş mahallesinin gerisinden dolanıp,

Urla'nın ana caddesine girer. Urla yakınlarında, tarlalar, bağlar arasında ilerleyen yolun iki yanında, düzgün, harçsız, taştan örülmüş setler görülür. Özbek'e doğru ilerledikçe, yol zaman zaman tarlaların, zeytinliklerin düzüne çıkar, sadece iki araba tekerleğinin izinden ibaret kalır. Tarlalar da, bağlar da o tarafa gittikçe seyrekleşir, zeytinliker başlar...

Az önce Özbek yolundan Urla'ya doğru yola çıkan grup, bir saat yürüdükten sonra, Altıntaş mahallesinin ilk yapılarını gördü. Aralıklı yağmurlar yollarda tozu toprağı yatıştırmıştı. Yolun iki tarafında uzanan kırlar zengin bir güz yeşilliği içindeydi. Cemal, hızlı adımlarla yürüyor, öbürleri yürüyüşlerini onunla ayarlıyorlardı. Cemal'in yanını başında yürüyen Zeliş adımlarını ona uydurabilmek için üç beş adımda bir sekerek koşmak zorunda kalıyordu.

Özbek yolu, son derece harap, tek gözlü, üç beş Çingene damı arasından Altıntaş mahallesine girer, mahallenin boş arsalarına karışır. Mahallenin içine doğru ilerledikçe harap damların yerini önde tek, daha sonra çift katlı sağlam yapılar alır.

Damların önünde oynayan küçük Çingene çocukları, jandarmalar, bekçiler arasında, kolları kelepçeli bir delikanlı ile yeldirmesinin etkileri savrula savrula yürüyen bir genç kızın üzerlerine doğru yaklaştıklarını görünce, bir koşu damlarının duvarları dibine kaçıştılar. Kapısı penceresi açık damlarda çocukların kaçışmalarını duyan emzikli Çingene kadınları, başörtülerini, uçlarından dişleri arasına kıştırarak kapılarının önüne fırladılar. Arsanın ortasında yatan bir köpek, isteksiz isteksiz doğruldu, kıvrılan kuyruğu arka bacakları arasında, çocukların arkasından kenara, duvar dibine çekildi. O da çocuklarla birlikte yaklaşanları seyre daldı.

Her tarafından kısalmış, yağmurlardan ıslanıp, güneşlerde kuruyarak solmuş, buruşmuş ceketi içine sığmayan geniş göğüslü, yirmi güne yakın tıraş görmemiş delikanlılık sakalları, kelepçeli kolları, hızlı yürüyüşü, yanı başından ayrılmayan Zeliş'i ile jandarmalar, bekçiler arasında Cemal'in Urla'ya girişi, daha ilk anda heyecan yarattı.

Grup, Altıntaş mahallesine yaklaşırken az ötedeki çeşmenin başından, testisi elinde, evine doğru ilerleyen on bir on iki yaşlarında bir kız gelenleri tanıdı, elinde dolu testiyile koşmaya çalışırken seslendi:

— Kız ana, koş! Baskıcı Recep'in kızı gelir.

Az ötedeki evin penceresinden hemen bir kadın başı uzandı. Kadın gelenleri görünce pencerede durmadı, bir koşu kapının önüne do-landı. Anasıyla birlikte komşu kadınların pencerelele fırladıklarını gö-ren kız, testisini elinden yere bıraktı, hayretle, merakla dolu bakışlarını gelenlere dikti.

Az ötede, mahallenin fırını önünde, başında ekmek tepsisiyle du-raklayan bir kadın, ellerini önlüğüne silerek fırının kapısına çıkan fi-rıncı, pencerelerde, kapılarda biriken kalabalığın arasına karıştılar.

Grup, Altıntaş mahallesinden Çeşme asfaltına çıkarak, Urla'nın içine doğru ilerledi.

Gelenleri penceresinden gören bir kadın, kapıya fırlayıp komşu-suna seslendi:

— Recep'in kızı gelir, tanıdın mı komşu?

Komşusu karşılık verdi:

— Tanıdım ya! Tanımaz olur muyum? Belki bir ay olduıdu ka-çı diye duyduk...

Söz oradan bitişikteki pencereye geçti:

— Ayşe'nin küçüğü değil mi bu?

Oradan da bitişik kapıya:

— Oğlanı görmemiştim hiç de, kiindir çıkaramazdım! Nesi var be komşum? Erkek gibi erkek baksana! Ben gene babası istemez diye duyunca pısırığın biri sanırdım... Yazık gençliğine...

Bu konuşmalar böyle uzandı. İlerleyen grubun arkasından, kapı-dan pencereye, pencereden sokağa geçerek, Urla'nın içine doğru ya-yıldı.

— Ne bilirsin âlemin hesabını? Sözüüm ona nişanlıymış derler...

— Yandı desene oğlan! Atarlar içeri!..

— Recep döve döve çürütür kızı...

— Recep mi çürütür? Baksana sen o kıza? Ablalarını ne kadar çürüttüyse bunu da o kadar çürütür!..

— Nerde gizlenmiş bunlar kaç gündür?

— Ne bileyim? Beraber miydim be bana sorarsın?

Elektrik fabrikasının önünde, Urla'nın parke döşeli ana caddesine girerken, grubun arkası sıra, büyüklü küçüklü çocukların, meraklanan delikanlıların katıldığı, bir kuyruk büyümeye başladı. Ana cadde-
nin iki tarafındaki kahvelerde kâğıt, domino oynayanlar, boş oturanlar, ellerindeki iskambil kâğıtları, avuçlarındaki domino taşları ile yerlerinden kalktılar. Kahvelerin önüne dizildiler. Grup önlerinden geçtikten sonra, çoğunda, tekrar yerlerine dönüp oyunlarına devam etmek hevesi kalmadı. Oyunlarını yarıda bırakıp, karakola doğru uzaklaşan grubun arkasına takıldılar.

Cemal ile Zeliş, jandarmaların, bekçinin önünde, karakolun merdivenlerini çıkınca, altmış yetmiş kişiyi bulan bir meraklı grubu, karakolun kapısı önünde kaldı. Dakikalar geçtikçe, meraklıların sayısı arttı. Toplanan kalabalık Park Kahvesi'ne, Cumhuriyet Alanı'nın karşı kaldırımlarına yayılarak karakolun önünde yer aldı.

Bekçi İsmail, başçavuşun kapısı önünde Cemal'i omuzundan tutup çevirdi.

— Şöyle geç!..

Sonra da Zeliş'e döndü. Karşı duvarın dibini gösterdi.

— Sen de şöyle bir iki adım ayrıl bakalım.

Jandarma, Cemal'in kelepçesini çözdü, yanına dikildi. Bekçi, başçavuşun yanına girdi. Kaçakların bulunduğunu haber verdi. Başçavuş kapısından Cemal'le Zeliş'e baktı. Sonra yerine döndü. Telefonla savcıyı aradı.

Savcı çalışmaya saati sona erdiğinden, odasından çıkmak üzereydi. Haberi alınca yerine döndü. Kaçakların etrafında kaymakama, parti başkanına kadar genişleyen dedikoduların canı sıkkındı. Başçavuşa,

kızın doktor muayenesi yapıldıktan sonra, kaçakların hemen gönderilmesini, ifadelerini kendi almak istediğini söyledi. Yazıcıyla, sulh ceza hâkimine de çıkmaması, odasında kalması için haber gönderildi...

Zeliş bir jandarmanın beraberinde hükümetin doktoruna kadar gitti. Doktorun verdiği rapordan bir haftadan fazla bir zamandan beri kızlığının giderilmiş olduğu anlaşıldı.

Zeliş karakola dönünce, jandarma tekrar Cemal'in kelepçesini vurdu. Cemal, Zeliş, iki jandarmanın arasında karakolun merdivenlerinden indiler, gerileyen, geçmelerine yol açan, sonra da arkalarından oğullanan meraklı kalabalığı arasında adliyeye doğru ilerlediler.

Savcı, odasına aldığı Cemal'le Zeliş'i sabırsızlıkla karşıladı:

— Gelin bakalım! Bizi bu kadar zamandır uğraştırdınız! Nerelerdediniz kaç gündür?

Cemal'le Zeliş, ilk adımda, savcının üzerinde dolaşan bakışlarıyla karşılaşmaktan çekinerek, bakışlarını bir zaman, odadaki kitaplar, masa, yazı makinesinin başında bekleyen yazıcı, duvardaki Atatürk portresi arasında dolaştırdılar...

— Ha, nerelerdediniz?

Savcı bakışlarını Cemal'in üzerinde durdurdu:

— Sana soruyorum?

Cemal omuz silkti.

— Cevap versene oğlum! Nerelerdediniz?

— Hiç...

— Nasıl hiç?..

— Özbek yolunda, zeytinde çalışıyorduk...

Savcı bu cevaba az çok şaşırdı. Yazıcıya döndü:

— Hazır mısın oğlum?

Yazıcı elleri makinenin tuşları üzerinde bekliyordu. Savcı, Cemal'in sorgusuna başladı. Kimliğini saptadıktan sonra sordu:

— Anlat bakalım?

Cemal tekrar omuz silkti:

— Ne anlatayım?

— Bu kızı kaçırmışsın, onu anlat!..

Cemal ne diyeceğini bilemiyordu:

— Oldu işte!..

— Nasıl oldu?

— Kaçtık!..

Savcı sesini yükseltti:

— Kızdırmasana adamı oğlum! Anlatsana! Nasıl kaçtınız? Birdenbire uçmadınız ya? Yanında kim vardı? Nasıl bir araya geldiniz? Hepsini teker teker anlat.

Yerinde gittikçe sabırsızlaşan Zeliş dayanamadı atıldı:

— Onun kabahati yok hâkim bey! Bütün kabahat benim.

Zeliş'in kimin karşısında olduklarını kesin olarak bildiği yoktu. Odaya girişleri de acele olmuş, kapıdaki yazıyı okuyamamıştı. Savcı bakışlarını kendisine dikince yanı başında yazıcının, "savcı bey" diye fısıldadığını duydu. Aynı heyecanla hatasını düzeltti:

— Savcı bey.

Savcı hoş karşılamadı onun bu hareketini:

— Sen kimin karşısında konuştuğunu öğren evvela! Sus hadi.

Tekrar Cemal'e döndü:

— Söyle oğlum, seni dinliyorum?

Ne diyebilirdi Cemal? Zeliş istedi de kaçırdım demeye dili var-mıyor, olayı başka türlü ne şekilde anlatacağını da kestiremiyordu. Cevap bulamadı gene. Zeliş tekrar atıldı:

— Ben istedim savcı bey! Ben onu kolundan tuttum kaçtık! Onun anlatacağı bir şey yok ki, anlatsın.

Savcı dikkatini Zeliş'in üzerine topladı:

— Sen mi istedin?

— Ben istedim!..

İlk anda kızın bu davranışında bir sebep aramak gerekiyordu:

— Kızım, beni dinle, burada kanun himayesi altındasın! Hakikat

neyse onu söyle! Bu delikanlı seni bu şekilde ifade vermek için tehdit altında tutuyorsa çekinme! Kimse bir kötülük yapmaz sana.

Zeliş, savcının sözünü tamamlamasını zor bekledi.

— Katiyyen savcı bey, katiyyen... Ret ederim bu söylediklerinizi!

Savcı önündeki kâğıtları karıştırarak devam etti:

— Bak o zaman, seni kaçırlarken bağırmış çağırmışsın! Şimdi niye böyle söylüyorsun?

— Ret ederim! Kim bağırmış çağırmış?!

— Sen bağırmışsın? Bu delikanlıyla yardımcısı seni sürüklemişler!..

— Beni sürüklemişler mi?! Hepsi yalan!.. Hepsi uydurma! Hepsini ret ederim! Hangi düşman uydurmuş bu kuyruklu yalanları!.. Kim anlatmış size bunları?

Savcı önündeki kâğıtlara elinin tersiyle bir iki defa vurdu:

— İşte kızım, bütün şahitlerin dedikleri böyle! Bunları ben kendiliğinden bilecek değilim ya!

— Kim o şahitler? Biz kaçarken kimse yoktu etrafta! Nerden şahit olmuşlar?

— İşte bak Fehmi Has, Yaşar Yen... Ötekiler hep böyle söylüyorlar.

Zeliş'in öfkesi iyice yükseldi:

— Bak utanmazlara; bak terbiyesizlere! Bundan ötesi olmaz iftiranın! Yaptıkları yetmiyormuş gibi, üstelik sizi de kandırmaya kalkmışlar! Reziller! Onların benim yolumu beklediklerini haber aldım da, ben onların elinden kurtulmak için kaçtım. Biz yazdan beri mektuplaşır, sevişiriz Cemal'le, savcı bey! Biz birbirimizi dün tanımadık! Yazdan beri de kararlıydık da kaçtık. Başkası niye yardım etsin?

Zeliş geçen olayları, bir solukta savcıya tekrarladı. Kör Fehmi'nin, Bckir'in gayretlerini anlattı. Savcı, adliyenin bahçesinde, Recep'le birlikte, Kör Fehmi'yi gördüğü sabah düşündüklerini hatırladı. Zeliş'in anlattıklarına inandı. Önündeki kâğıtları evirdi çevirdi:

— Peki, ne yapalım şimdi? Sen on sekizini doldurmamışsın da-
ha, baban da şikâyetçi?

Zeliş heyecanını yenemiyordu:

— Ne olursunuz savcı bey, bizi ayırmayın birbirimizden! Siz bi-
lirsiniz artık! Ne yaparsanız yapın, yeter ki bizi ayırmayın!.. Siz bize
büyüklük edin!..

Savcı toparlandı:

— Hadi çıkın bakalım!.. Dışarıda bekleyin...

Koridora çıkınca, on on beş kişilik bir kalabalığın, ikiye ayrıla-
rak, bir tarafta Recep, Kör Fehmi, bir tarafta Ali Onbaşı, Barbaroslu
Mehmed, İbrahim etrafında toplandığını gördüler. Onları savcının oda-
sından dışarı çıkaran jandarma, bekleyenlerin yaklaşıp kendileriyle
konuşmasını müsaade etmedi. Savcının yazıcısı az sonra elinde kâğıt-
larla çıktı. Jandarmaya:

— Hadi bakalım, evrak hazır, dedi, yürüyün! Sulh cezaya...

Zeliş, Cemal, beraberindeki jandarmalar, yazıcının arkasından
adliyenin alt katına indiler. Az önce, karakoldan adliyeye kadar, ken-
dilerinin ardından gelen kalabalığın, adliyenin alt katındaki salonda
beklediğini gördüler.

Kalabalık tekrar yayıldı. Onlar, sulh ceza hâkiminin kapısı önü-
ne kadar ilerleyip durdular. Etraftan Cemal'e bir iki seslenen, merha-
ba diyen çıktı. Yazıcı, kaleme uğradı. Çok kalmadan kalcından çıktı.
Az sonra, kalabalık arasında, hâkim, tutanak yazıcısı, mübaşirin du-
ruşma salonuna geçtikleri görüldü. Salonun kapıları açıldı.

Hâkimin, savcılıktan gelen kâğıtlara göz gezdirmesi bir dakikayı
doldurmadı. Mübaşire döndü:

— Çağır bakalım, gelsinler...

Mübaşir kapının önünde gözlerini kendisinden ayırmayan jandar-
maya küçük bir el işareti yaptı. Zeliş, Cemal, arkalarında jandarmala-
rıyla birlikte, sanıklara ayrılan masaya geçtiler. Koridordaki kalabalı-
ğın büyük bir kısmı, arkalarından duruşma salonuna doldu. Dışarıda
kalanlar da kapının önüne yığıldılar.

Hâkim önündeki kâğıt tomarının yapraklarını bir çabukta tekrar çevirdi. Cemal'e döndü:

— Kalk bakalım!

Cemal'in kalkmasına sıra kalmadan, bir iki adım ileride bekleyen mübaşir, bir el işaretiyle atıldı:

— Kalk, kalk, ayağa kalk...

Gözlerini mübaşirden ayımayan jandarma, Cemal'i sırtından dürttü. Cemal, onların bu telaşından şaşkın, bir jandarmaya, bir mübaşire baktı. Kalkmakta gecikti.

Hâkim tekrarladı:

— Buraya bak oğlum, nereye bakıyorsun? Bırak onları da bana bak!..

Cemal sustu. Doğruldu.

— Adın...

— Cemal...

— Babanın adı?

— Ali.

— Soyadın?

— Karabacak!

— Kaç doğumlusun?

Hâkim bu soruya, Cemal'in karşılık vermesine sıra bırakmadı. Önündeki kâğıtlar arasında, sanıkların nüfus kâğıtlarını buldu. Tutanağ yazıcısına döndü:

— Yaz oğlum, Ali oğlu, Emine'den doğma, Cemal Karabacak. 17 Haziran 1931 doğumlu.

Gene Cemal'e döndü:

— Nerede oturursun?

— Gazderesi'nde.

Hâkim sinirlendi:

— Gazderesi'nde olur mu oğlum? Hangi mahallede? Hangi sokakta? Urla'da sabit bir ikametgâhın yok mu?

Cemal bir şey anlamadı bu sorudan:

— Ha? Yok mu? Söylesene?

Gene Cemal'in cevap vermesini beklemedi. Yazıcıya sordu:

— Neresi bu Gazderesi?

— Kuşçular'ın üstüne düşer...

Cemal'e döndü:

— Gazderesi'nde bağda mı oturuyorsunuz?

— Evet.

— Urla'da oturduğunuz bir ev yok demek?

— Yok!

— Anlaşıldı şimdi. Sabıkan var mı?

— Yok!

— Okur yazar mısınız?

— İlkokulu bitirdim.

— Evli misin?

Bu soru da Cemal'i şaşırttı. Evli olsam "Zeliş'le yan yana işim ne" gibilerden durakladı. Hâkim bu sorunun cevabını da beklemedi:

— Bekâr!

Cemal'e döndü:

— Otur bakalım.

Mübaşir gene, oturmasını işaret ederek atıldı. Jandarma ceketinin gerisinden tutup asıldı. Cemal kalktığı andaki şaşkınlığıyla oturdu. Hâkim, Zeliş'e döndü:

— Sen kalk bakalım.

Zeliş'in, savcının yanında tutulduğu heyecanı yatışmamıştı daha. Hemen kalktı. Mübaşirin işareti yarıda kaldı. Jandarma, Zeliş'i dürtmek için uzanınca, sert bir dirsek çarpmasıyla durakladı.

Jandarma, Zeliş'in bu aksiliğinden alınmadı. Hareketinden, onun kalkmasını sağlamaktan başka kastı yoktu. Fakat, salonu, kapının ağzını dolduran kalabalık, Zeliş'in bu davranışından son derece hoşlandı. Gülümsemeler, hayranlık mırıltıları duyuldu bir anda.

— Adın?

— Zeliha.

— Babanın adı?

— Recep!

— Soyadın?

— Kayalı.

— Kaç yaşındasın?

Zeliş'in cevap vermesine sıra kalmadı. Hâkim tutanak yazıcısına, önündeki kâğıtları karıştırarak istediklerini yazdırdı: Recep kızı, Fatma'dan doğma, 21 Şubat 1933 doğumlu Zeliha Kayalı...

Hâkim ayrıca Zeliş'in yaşını önündeki, ayrı bir kâğıda not etti. Acele bir hesapyaptı. Soruşturmasına devam etti. Aldığı cevaplara göre sonuçları yazıcıya tekrarladı: Sıra mahalle, Filiz sokakta oturur, bekâr, sabıkası yok, okur yazar.

— Otur bakalım.

Zeliş oturdu. Hâkim, Cemal'e işaret etti:

— Sen kalk!

Cemal doğruldu.

— Anlat!

Cevap alamadı.

— Ne duruyorsun anlatsana!

Cemal az önce, savcıya anlattıklarından başka ne anlatması gerektiğini bulmanın sıkıntısı içinde kekeleydi:

— Neyi?

— Bak az önce, sabit bir ikametgâhım yok, yani evim yok dedin, bir de üstelik kız kaçırmaya kalkmışsın, onu anlat! Anlat bakalım da anlayalım niye yaptın? Kiminle, nasıl yaptın bu işi?

Oturduğu yerde duramayan Zeliş daha fazla kendini tutamadı, fırladı:

— Hâkim bey, müsaadeniz olursa önce ben anlatayım da sonra o anlatsın!

Dinleyicilerden yeni bir mırıltı yükseldi.

— Sen sıran gelince anlatırsın!

— Sıra benim hâkim bey. O bu işte bana uydu! Ben istedim, ben kaçtım ona! Önce ben anlatayım nasıl kaçtığımı da, sonunu o anlatsın.

Dinleyiciler arasında, dirsek vuruşları, bir anda bütün salonu do-laştı. Hoşnutluk, beğenmeden doğan mırıltıların gürültüsü yükseldi. Hâkim elini masanın üstüne indirdi:

— Gürültü yok! Yoksa atarın hepinizi dışarı!..

Mırıltı bir an kesildi:

— O mu sana uydu?

— O uydu elbette...

Hâkim de dinleyiciler kadar hoşlanmıştı Zeliş'in davranışından.

— Anlat bakalım öyleyse önce sen! Cemal sen otur oğlum.

Zeliş, sebebini söylemeden kısaca nasıl kaçtıklarını anlattı.

— Peki nerelerdeydiniz bu kadar zamandır?

— Hiç, dağda taşta! Boş bir dam bulduk gizlendik!..

— Peki siz kaçarken bu Cemal'in yanında kimse yok muydu?

— Yoktu!..

Bu sırada, salonun kapısına yakın kalabalık arasında, Fehmi'nin dışarıya çıkmak için yol açmaya çalıştığı hâkimin gözünden kaçmadı.

— Nereye Fehmi Has? Ne o, sıkıldın mı?

Zeliş heyecanından bütün saflığıyla kendini tutamadı:

— Bırakmayın çıksın hâkim bey. Bırakmayın da yüzleşelim ba-kalım! Ne ifade verdiyse yüzüme karşı versin!

Fehmi duymazlıktan geldi bu sözleri. Kalabalık arasında gülüş-meler, "Yaşa kızım! Söyle! Susma!" sesleri duyuldu. Fehmi bozulmuş bir tavırla hâkime karşılık vererek, salondan dışarı süzüldü:

— Arkadaşlar dışarıda hâkim bey.

Hâkim sesini yükseltti:

— Arkadaşlar, hep arkadaşlar!.. Hiç de arkadaşlarından vazgeçe-mezsın maşallah!

Dinleyiciler gülüştü.

Zeliş tekrar atıldı:

— Onun yüzü yok ki kalsın hâkim beyim! Yüzü yok ki beklesin...

Ben kaçmasaydım, gidip Cemal'i bulmasaydım, onların niyeti benim şerefimi, namusumu iki paralık etmekti! Ölürdüm ben hâkim bey, ölürdüm de bunlara teslim olmazdım! Ben, bunların beni Bekir'e kaçır-mak için yolumu beklediklerini haber aldım da kaçtım.

Dinleyiciler arasında dolaşan mırıltı birden uğultu halini aldı. Hâ-kim tekrar elini masaya indirdi:

— Gürültü yok!

Mübaşir kollarını dinleyicilere doğru kaldırdı:

— Susun! Susun bakalım!

Hâkim az önce aldığı nota baktı:

— A kızım, üç ay daha bekleyemediniz mi?

— Dedim ya hâkim bey mecbur kaldık diye. Bizim ayla günle ne iliştiğimiz olsun? Bizim aklımız bu hesaplara neden ersin? Biz de her-kes gibi gönlümüzle, elimizi emeğimizi birleştirelim dedik, karşımı-za bir tabur düşman çıktı.

Hâkim onu susturmak zorunda kaldı. Dinleyiciler gittikçe heye-canlanıyordu:

— Peki, anlaşıldı.

Ardından Cemal'e sordu:

— Öyle mi?

Cemal:

— Öyle, dedi.

Hâkim, tutanak yazıcısına kısa bir iki satırla, soruşturmasının özetini yazdırdı. Kararını bildirdi:

— Oğlum seni tevkif ediyoruz! Evlenmek istediğin kızın yaşı on sekizi doldurmadığı için öyle icap ediyor! Kızım seni de babana tes-lim edeceğiz.

Hâkim kararının son cümlesini tamamlarken yerinden doğruldu.

Cüppesini çıkarıp koltuğun aralığına bıraktı. Zeliş, hemen hâkimin masasına doğru atıldı.

— Hâkim bey, kıymayın bize! Ayırmayın bizi!..

Mübaşır, Zeliş ile hâkimin masası arasına girdi. Hâkim kapıya doğru yürüdü.

— Kızım ben kararımı verdim! Benim elimden gelen bu! Artık gerisini ailenle hallet!..

Dinleyiciler kımıldadı. Uğultu, gürültü tekrar arttı. Zeliş'in tekrar "Hâkim bey!" diye seslendiği duyulduğu sırada, hâkim duruşma salonundan çıktı.

11. AÇIK YARGILAMA

Az sonra, Cemal'le Zeliş, jandarmaların önünde karakola döndüler. Kalabalık arkalarından karakolun kapısı önüne yığıldı.

Jandarmalardan biri, içinde sulh ceza hâkiminin karar örneği bulunan elindeki zarfı, karakol onbaşısına verdi. Onbaşı kararı okudu. Odasından çıktı. Bir baş işaretiyle, karakolun arka tarafındaki hapishaneyi göstererek, Cemal'in hapishaneye götürülmesini bildirdi.

Cemal, jandarmaların önünde, karakolun koridorunu geçti. Karakolun arka kapısından hapishaneye doğru yürüdü.

Onbaşı öbür jandarmaya döndü:

— Kızın babasını çağır!

Jandarma, karakolun kapısı önünde yığılan kalabalığa doğru yürüdü. Onbaşı odasına girdi. Zeliş, yalnız kaldığını görünce, Cemal'in arkasından atıldı.

Cemal, hapishanenin bahçe kapısını geçmiş, bahçeden koğuşlara doğru dönmüştü. Bahçe duvarının parmaklıklarına sarılan Zeliş'in haykırışıyla durakladı.

— Cemal!..

Karakolun kapısı önündeki kalabalığın ön sıraları kınılıldadı. Arka sıralarda kalanlar artan bir ımerakla onların arasına karıştı.

— Ne oldu?

— Ne var?

Karakolun gerisine, hapishanenin dış avlusuna doğru dolaşanlar, Zeliş'le Cemal'in bahçe duvarı parmaklıkları gerisinden, sıkı sıkıya kucaklaştıklarını gördüler.

Bir delikanlı:

— Aferin kıza! dedi, kız dediğin böyle olur!..

Yanındaki karşılık verdi:

— Duydun mu hâkime dediklerini?

— Duydum elbet! Hepsini duydum! Bir lafını kaçırmadın! Hepsi de yamandı...

Daha yaşlı biri atıldı:

— Bunları ecelden gayrisi ayıramaz birbirinden!..

Öteden daha ileri giden biri çıktı:

— Böylesine o bile yetmez!..

Biri sordu:

— Bekir hâlâ alacağından ümitli mi bunu?

İlk delikanlı bir kahkaha attı:

— Bunun burasında zahmetsiz güvey olmak var! Böyle fırsat boşlanır mı?

Gülüşmeler kalabalığın gerilerine doğru yayıldı. Ta karakolun önünde kalan Bekir'e doğru ulaştı. Bekir'in yakınlarında bulunan biri sordu:

— Ne dersin Bekir Ağa? Sen alacan mı bu kıızı?

Bekir bozulmuş bir tavırla mırıldandı:

— Kısmet! Allah ne yazmışsa o olur!

Adam bu cevaba güldü. Yanındaki anlamak istedi:

— Ne diyor?

— Allah yazmışsa olur diyor!..

Bu cevap fısıltılar, gülüşler, yuhalamalar arasında karakolun gerilerine kadar döndü.

Onbaşı, jandarmalar, karakolun arka kapısından çıkmış, kalabalığın üstüne yürüyorlardı:

— Hadi bakalım, akşam oldu. Dağılın, toplanmayın burada!

Kalabalık, jandarmaların önünde geriledi.

Ötede, gardiyan, Cemal'in omuzundan tutmuş çekiyordu:

— Burası bunun yeri değil! Yürü hemşerim!..

Zeliş, kolları Cemal'in omuzlarından çözülürken:

— Korkma Cemal, dedi, benden yana hiç korkma! Bana kimse dokunamaz!..

Koğuş kapısı Cemal'in ardından kapandı. Zeliş, jandarmalar az ötede, karakolun gerisinde, kalabalığı dağıtmaya çalışırken, arkasına dikilen başçavuşun sesini duydu:

— Kızım, ayrıl bakalım buradan!

Hızla döndü, gerisinde kalan parmaklıkları, parmakları arasında sıkı sıkıya kavradı.

— Hadi, geç oldu!

Göğsü hızla kalkıp iniyor, elleri parmaklıklara gittikçe daha sıkı kenetleniyordu.

— Bırakın beni!

— Baban geliyor!

— Yok benim babam! Yok bekleyenim!..

Başçavuş, sakın, kalabalığı dağıtmaya çalışan jandarmalara seslendi:

— Onbaşı!..

Onbaşı yaklaştı:

— Buyurun başçavuşum!..

— Çağır bunun babasını!..

Onbaşı ayrılınca jandarmalar bir an durakladılar. Kalabalık tek-rar hapishanenin dış avlusuna doğru ilerledi.

Recep, çekingen bir tavırla yaklaştı. Ağzını açıp bir şey söylemedi. Başçavuş kısa bir an onun hareketini bekledi.

— Hadi al kızını!..

Recep, bakışlarını Zeliş'e doğru kaldırdı. Gene bir şey diyemedi.

— Alsana!..

Adam, Zeliş'in çakmaklanan, saldıran bakışları önünde, tekrar başını önüne eğmek zorunda kaldı. Güçlülkle mırıldandı:

— Hadi anan bekler!..

Zeliş bütün soluğunu boşalttı:

— Yok benim anam babam!.. Buradan cenazemi alırsın benim alırsam! Cenazemi verirsın Bekir'e.

Başçavuş, onbaşı, Zeliş'e doğru yaklaştılar. Biri bir elini, öbürü öbürünü parmaklıklardan ayırmak istediler. Fazla zorlamadılar. Başçavuş:

— Hadi kızımı, çocukluk etme, dedi, burası karakol! Burada tutamayız seni!..

Zeliş parmaklıklara daha sıkı sakıldı. Ayaklarını gerdi:

— Buradan bir yere ayıramazsınız beni!.. Cemal içeride kaldıkça benim de yerim burası!..

Kalabalık gittikçe parmaklıklara doğru yaklaşıyordu. Arka sıralarda, Zeliş'in dediklerini duyanlar, öndekileri daha ileri itiyorlardı:

— Ne dedi?

— Ne diyor?

Öndekiler tekrarlıyorlardı:

— Ayrılmam diyor!

— Cenazemi kaldırırsınız buradan diyor!

— Cemal hapiste kaldıkça ben de burada yatar, burada kalkarım diyor!

Kalabalığı heyecan ürpertileri dolaşıyordu:

— Yaşa kız! Yaşa! Ayrıлма!

— Aferin kız! Aferin! Dayat!

— Nerde bu Bekir be? Utanma yok mu bunda be?

Alaca karanlık içinde, sokakların elektrikleri yandı. Uzaklarda yağın bir yağmurun gök gürültüleri duyuldu. Havayı bir iki şimşek aydınlattı.

Kalabalık arka sıralardan Bekir'i itiş kakış yakalayıp sürükledi. Ön tarafa ortaya aldı. Kimi yakasından, kimi kolundan, omzundan, sar-sıp tartaklamaya başladı.

— Git hadi, vazgeçtin de!

— Babasına vazgeçtim de!

— Helal olsun de!

— Utan be!

— Sıkıl be! Hiç erkeklik yok mu sende?

— Allah'ından kork!

— Vicdansız kerata!..

Bekir ne diyeceğini şaşırdı. Kalabalık arasında Kör Fehmi ile Yaşar'ı aradı. Kör Fehmi konuştu:

— O babasına avuç dolusu para verdi!

— Sen sus bakalım! Sen karışma!

Yaşar konuşacak oldu:

— Bekir'den istediğiniz ne? Alıp da kaçmadı ya! Babası söz kes-ti de alıcı oldu!..

— Sen sus be bacaksız!.. Kıs çeneni!..

Kalabalık kararını vermişti:

— Nerede oğlanın babası?

Ali Onbaşı, Ali Onbaşı! sesleri duyuldu. Ali Onbaşı'yı, arkasında Cemal'in dayısı ile birlikte öne sürüklediler.

— Ali Onbaşı ver şunun parasını! Kapat ağzını!

Barbaroslu Mehmed:

— Çıkarsın hesabını, dedi...

Ali Onbaşı kabul etti:

— Çıkarsın hesabını tütün satışında ödeyelim.

Kalabalığın yargıçları kararlarını verdiler:

— Peki, oldu bu iş! Yusuf Çavuş nerede?

— Yusuf Çavuş, sen geç ileri!

Yusuf Çavuş kalabalığın önüne itildi.

— Yusuf Çavuş, geç ileri de bitir bu işi.

Yusuf Çavuş, başçavuşla Recep'in yanına doğru ilerledi.

— Başefendi, müsaaden var mı?

— Ne gibi?

— Recep'e bir diyeceğim var!

— De bakalım!

Yusuf Çavuş, Recep'i kolundan yana çekti:

— Recep vazgeç bu akıldan!

Recep susuyordu.

— Biz temelli değiliz bu dünyada! Âlem de, çocuklarımız da aramızdan kötü laf etmesinler!

Recep, Yusuf Çavuş'un önünde, karakolun arka kapısına doğru döndü:

— Sen bilirsin!..

— Uzatma, geri al şikâyetini!..

Recep, başçavuşa doğru, başıyla, yapılan öneriyi kabul ettiğini belirten bir işaret verdi.

— Hadi öyleyse! Zaptı tutun da imzala!..

Yusuf Çavuş elini Zeliş'e uzattı:

— Hadi sen de bizimle gel!..

Zeliş'in elleri parmaklarından çözüldü. Başçavuşun, babasının arkasından, Yusuf Çavuş'la birlikte karakola doğru yürüdüler. Önlere geçtikleri kalabalık, yavaş yavaş karakolun arka tarafından caddeye doğru boşalırken, açık farkla kazanılan bir maçın sonunda, sahadan ayrılan taraftarlar kadar memnundu.

12. GELİN

Ertesi sabah, Yusuf Çavuş, yanında Zeliş, Recep, Ali Onbaşı ile birlikte genç bir avukatın yazıhanesine girdi.

Avukat yazıhanesinde yalnızdı. Masanın üstüne yaydığı kanunları karıştırıyordu. Girenleri ayağa kalkarak karşıladı.

Yusuf Çavuş acele bir selamlamadan sonra:

— Nihat Bey, dedi, senden bir ricaya geldik!..

Avukat oturmaları için hepsine yer gösterdi.

— Anlat Yusuf Çavuş, dedi, olacak bir işse yapalım.

Yusuf Çavuş, Cemal'le Zeliş'in macerasını kısaca anlattı. Recep'in şikâyetini geri aldığını, kızını Cemal'le evlendireceğini, fakat kamu davası düşmediği için Cemal'in nikâha kadar hapiste kalacağını, ilansız evlenmeleri için gerekenin yapılmasını istedi. Sözlerini bitirince ekledi:

— Bir kuruşları yok bunların! Artık sen bilirsin!..

Avukatın henüz fazla bir işi yoktu elinde. Önce yeni bir dava alacağını sanmıştı onları karşılarken. İşin umduğu gibi çıkmadığını görünce, gene de davranışı değişmedi. Ta çocukluğundan beri tanıdığı Yusuf Çavuş'a gülümsedi:

— Sağlık olsun Yusuf Çavuş! Parayı da parası olandan alırız...

Savcılığa, sulh hâkimliğine iki dilekçe yazdı. Pulladı. Recep'e parmak bastırdı.

— Hâkime gidin, derdinizi ayrıca bir iki kelimeyle de ona anlatın! Karşılaşırsak ben de söylerim...

Zeliş yerinde duramıyordu, bütün bunlar olup biterken. Avukatın dilekçeleri babasının eline tutuşturduğunu görünce oturduğu iskemleden kalktı.

Avukat ona doğru döndü:

— Beni de nikâha çağırmayı unutma olmaz mı?

Zeliş kapıya doğru ilerledi yan yan:

— Bekleriz avukat bey! Gelmezseniz güceniriz!..

Babası, Yusuf Çavuş'u elinden yakaladı:

— Hadi çabuk olun! Oyalanmayın. Hadi, geç kalıyoruz..

Avukat, yazıhanenin kapısı önünde kalıp, bir zaman Zeliş'in, yanındakileri sürükler gibi çekip götürüşünü seyretti.

O gün akşam üstü, yazıhanesinden çıktıktan sonra, her akşam olduğu gibi, Urla-İzmir şosesinde, tek başına Urla'nın dışına doğru, bir iki kilometre uzandı. Dönüşte, Urla'ya girerken, karşıdan Zeliş'in koltuğunun altında küçücük bir bohça, yanında bir delikanlıyla, kalkmak üzere olan son Urla-İzmir otobüsüne doğru koştuğunu gördü.

Zeliş onun yanına gelince durdu. Yanındaki delikanlıyı gösterdi:

— Buydu! Evlendik, nikâhtan geliyoruz! Teşekkür ederiz avukat bey!

Sonra da Cemal'e döndü:

— Avukat bey yazdı dilekçelerimizi.

Cemal avukatı mahcup bir baş işaretiyle selamladı.

Avukat sordu:

— Peki şimdi nereye böyle acele acele?

Zeliş karşılık verdi:

— İzmir'e! Tütün işlemeye! Mağazalar açıldı artık!.. Çalışacağız...

Geriden her ikisinin akraba kalabalığı yetişti. İleriden de kalkmak üzere olan otobüsün muavini seslendi:

— İzmir'e gidecekler! Çabuk olun bakalım!..

Zeliş, Cemal'i elinden tutup çekti.

— Hakkınızı helal edin avukat bey!

— Yolunuz açık olsun...

Zeliş'le Cemal'in acele acele otobüse bindiklerini, arka sıraya yerleştiklerini gördü. Hısım akrabaları otobüsün gerisinde toplandılar.

Daireler kapanmış, memurlar ikişer üçer, Urla-İzmir yolunda dolaşmaya çıkmışlardı. Ceza mahkemesinin tutanak yazıcısı, yanında

hukuk mahkemesinin tutanak yazıcısı ile birlikte avukat Nihat'a yaklaştılar.

— Kızın koltuğundaki o küçük bohçayı gördün mü Nihat Bey?

— Gördüm.

— O küçük bohçayı onların nerelerden, nasıl kurtardıklarını bir bilsen, kıymetini daha çok anlarsın!..

Nihat, yazıcının dediklerini az çok bildiğini belirten bir işaretle gülümsedi. Ceza yazıcısı arkadaşını kastederek devam etti:

— Buna her zaman söylerim evlen diye! Öyle şusu olsun, busu olsun, cebinde parası olsun diye beklersen, bu dünyada yalnızlıktan kurtulamazsın! Bir küçük bohça da adam olana yeter derim, anlatamam! Bana bin dereden su getirir!..

Otobüsün kalktığını gördüler. Zeliş, arka camdan geride bıraktıkları herkesle birlikte onlara da el salladı.

Ceza yazıcısı yüksek sesle tekrarladı:

— Güle güle! Güle güle!..

Sonra avukat Nihat'a döndü:

— Bak Nihat Bey, otobüsün arka camında ne yazılı, okudun mu?

Otobüs yol alırken, üçü de arka camda yazılı yazıyı okudular:

“Güle güle!”

3 Eylül 1957, İzmir

13 Haziran 1959, Paris

Necati Cumalı

Bütün Eserleri:

Çıkanlar:

1-VİRAN DAĞLAR(Roman) 4.Bası

1995 Orhan Kemal

1995 Yunus Nadi

1995 Ömer Asım Aksoy

Ödülleri

2-MAKEDONYA 1900 (Öyküler) 7.Bası

3-SUSUZ YAZ (Öyküler) 11.Bası

4-AY BÜYÜRKEN UYUYAMAM (Öyküler) 8.Bası

5-YAĞMURLARLA TOPRAKLAR (Roman) 4.Bası

6-ULUS OLMAK (Atatürk Denemeleri)

7-GÜZEL AYDINLIK (Şiirler 1) 6.Bası

8-İMBATLA GELEN (Şiirler 2) 5.Bası

9-ZELİŞ (Roman) 14.Bası

10-UÇ MİNİK SERÇEM (Roman) 6.Bası

11-ACI TUTÜN (Roman) 10.Bası

12-SENİN İÇİN EY DEMOKRASİ (Denemeler) 3.Bası

13-YALNIZ KADIN (Öyküler) 8.Bası

14-AŞK DA GEZER (Roman) 6.Bası

15-ŞİDDET RUHU (Denemeler) 3.Bası

16-DEĞİŞİK GÖZLE (Öyküler) 10.Bası

1957 Sait Faik Armağanı

NECATİ
CUMALİ

Tütün Zamanı I

ZELİŞ

Edebiyatın her dalında verdiği birbirinden başarılı ürünlerle çağdaş Türk sanatının önde gelen adlarından biri olan Necati Cumali, "Tütün Zamanı" genel adı altında düşündüğü üçlünün ilk romanı "Zeliş'te, çarpıcı bir aşk öyküsünü eksen alarak, tütün ekicilerinin yaşamlarını yansıtıyor.

Aşkını, aile çevresine, bütün bir kasaba halkına karşı tek başına cesaretle savunan Zeliş, romanın yayımlandığı günden beri, Türk edebiyatının en sevilen kadın kahramanlarından biri oldu. 1960'ta sinemaya, 1973'te televizyona aktarılan "Zeliş", Türkiye radyolarında da, radyo oyunu olarak birçok kez yayınlandı.

ISBN 975-7720-61-5

9

789757720614

06.34.Y.0298.034

Cumhuriyet
Kitapları